

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI**

**YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLETİŞİMİ
ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI**

Mehmet Alper AKDEMİR

DOKTORA TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
AĞUSTOS-2023**

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLETİŞİMİ
ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

DANIŞMAN : Prof. Dr. Canan Gamze BAL
JÜRİ : Prof. Dr. Mustafa TAŞLIYAN
JÜRİ : Doç. Dr. Arif Selim EREN
JÜRİ : Doç. Dr. Özlem YAŞAR UĞURLU
JÜRİ : Doç. Dr. Bengü HIRLAK

Mehmet Alper AKDEMİR

DOKTORA TEZİ

KAHRAMANMARAŞ
AĞUSTOS-2023

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

ÖZET

DOKTORA TEZİ

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLETİŞİMİ ÖLÇEĞİ
GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Mehmet Alper AKDEMİR

Danışman : Prof. Dr. Canan Gamze BAL
Yıl : 2023, Sayfa: XIV+183
Jüri : Prof. Dr. Canan Gamze BAL (Başkan)
: Prof. Dr. Mustafa TAŞLIYAN (Üye)
: Doç. Dr. Arif Selim EREN (Üye)
: Doç. Dr. Özlem YAŞAR UĞURLU (Üye)
: Doç. Dr. Bengü HIRLAK (Üye)

Bu tez, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında kullanılabilecek bir sürdürülebilirlik iletişim ölçeği geliştirme sürecini detaylı bir şekilde ele almakta ve incelemektedir. Sürdürülebilirlik, ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarıyla toplum ve kurumlar için giderek artan bir öneme sahip olmuştur. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik iletişiminin etkinliğini doğru bir şekilde ölçmek ve değerlendirmek için hassas ve güvenilir ölçüm araçlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Çalışma, literatürde sürdürülebilirlik iletişimi üzerine derinlemesine bir tarama ile başlamaktadır. Bu tarama sonucunda, yükseköğretim kurumlarına veya diğer organizasyonlara özgü sürdürülebilirlik iletişimini ölçen mevcut ölçüm araçlarının çoğunlukla eksik, yetersiz veya başka ölçekler içerisinde küçük parçalar halinde olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, bu tezin amaç ve hedeflerini destekleyen bir önem taşımaktadır. Ölçeğin oluşturulma sürecinde, çeşitli metodolojik adımlar izlenmiştir. Başlangıçta, sürdürülebilirlik iletişimini ölçme potansiyeli taşıyan öğelerden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu havuz, hem mevcut literatürden gelen bilgilerin hem de yükseköğretim kurumlarındaki uzmanların görüşlerinin dikkate alınmasıyla kaleme alınmıştır. Belirlenen ifadeler, daha sonra yükseköğretim kurumlarındaki sürdürülebilirlik iletişimini en iyi şekilde ölçebilen ifadeleri belirlemek amacıyla istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur. Analizler sonucunda elde edilen bulgular, ölçeğin nihai formunu belirlemekte kullanılmıştır. Geliştirilen ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik değerlendirmeleri, çeşitli istatistiksel testler ve analizler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu testler, ölçeğin yükseköğretim kurumlarında sürdürülebilirlik iletişimini etkili ve güvenilir bir şekilde

ölçme kapasitesi olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, bu tez sürdürülebilirlik iletişimi konusunda bilgi boşluğunu doldururken, araştırmacıların ve yükseköğretim kurumlarının kullanımına sunulan geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı sunmaktadır. Bu çerçevede tez sonuçları, sürdürülebilirlik iletişimine dair daha geniş ve kapsamlı araştırmaların önünü açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilirlik İletişimi, Ölçek Geliştirme, Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF BUSINESS ADMINISTRATION

ABSTRACT

DOCTORATE THESIS

**DEVELOPING THE SUSTAINABILITY
COMMUNICATION SCALE FOR HIGHER
EDUCATION INSTITUTIONS**

Mehmet Alper AKDEMİR

Supervisor : Prof. Canan Gamze BAL

Year : 2023, Pages: XIV+183

Jury : Prof. Canan Gamze BAL (Chairperson)
: Prof. Mustafa TAŞLIYAN (Member)
: Assoc. Prof. Dr. Arif Selim EREN (Member)
: Assoc. Prof. Dr. Özlem YAŞAR UĞURLU (Member)
: Assoc. Prof. Dr. Bengü HIRLAK (Member)

This thesis undertakes and examines in detail the process of developing a sustainability communication scale that can be used in higher education institutions in Turkey. Sustainability, with its economic, environmental, and social dimensions, has become of increasing importance for society and institutions. In this context, there is a need for precise and reliable measurement tools to accurately assess the effectiveness of sustainability communication. The study begins with an in-depth review of the literature on sustainability communication. As a result of this review, it has been observed that the existing measurement tools that measure sustainability communication specific to higher education institutions or other organizations are mostly incomplete, insufficient or fragmented within other scales. This finding carries an importance that supports the aims and objectives of this thesis. In the process of creating the scale, various methodological steps have been followed. Initially, a pool of items that have the potential to measure sustainability communication was created. This pool was written taking into account both the information from the existing literature and the views of experts in higher education institutions. The determined statements were then subjected to statistical analyses to determine the statements that best measure sustainability communication in higher education institutions. The findings obtained as a result of the analyses were used to determine the final form of the scale. The validity and reliability evaluations of the developed scale were conducted using various statistical tests and analyses. These tests reveal that the scale has the capacity to effectively and reliably measure sustainability communication in higher education institutions. In conclusion, this thesis not only fills the knowledge gap in sustainability

communication, but also provides a valid and reliable measurement tool for the use of researchers and higher education institutions. In this framework, the results of the thesis pave the way for broader and more comprehensive research on sustainability communication.

Keywords: Sustainability, Sustainable Development, Sustainability Communication, Scale Development, Sustainability in Higher Education Institutions.

ÖN SÖZ

Sürdürülebilirlik, küresel toplumun geleceği için vazgeçilmez bir hedef haline gelmiştir. Bilim insanları, politikacılar ve toplum liderleri, sürdürülebilir bir geleceğin, bugünkü eylemlerimizle şekillendirileceğini vurgulamaktadır. Bu süreçte, yükseköğretim kurumlarının da kendi rollerini sorgulamaları ve sürdürülebilir bir dünya inşa etmeye yardımcı olacak stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir. Sürdürülebilirlik iletişimi, geliştirilen geniş çaplı stratejilerin uygulanmasında anahtar rol üstlenmektedir.

Bu tez, yükseköğretim kurumlarında sürdürülebilirlik iletişimini anlamak, ölçmek ve geliştirmek üzerine yoğun bir araştırma sürecinin ürünüdür. Amacım, kurumların sürdürülebilirlik konusunda daha etkili bir iletişim kurabilmesine yardımcı olmak ve bu şekilde daha geniş bir toplulukla bu önemli konuyu paylaşabilmektir. Ölçeğin amacı, yükseköğretim kurumlarındaki sürdürülebilirlik iletişiminin etkinliğini ölçmek ve böylece kurumların bu alandaki uygulamalarını geliştirebilmeleri için bir araç sağlamaktır.

Bu çabamda, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" düşüncesiyle bize öncülük eden ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Mustafa Kemal Atatürk'ün değerli felsefesi rehberim oldu. Onun hedefi olan barış ve huzur, sürdürülebilir bir dünya yaratmanın anahtarıdır ve tezim de bu idealin peşinden gitmektedir.

Bu çalışma ile bilimsel yolculuğumun henüz yeni başladığını görürken; kendime, bu yola çıkacak ve yoldakilere, hayal güçlerinin yerinde ve canlı olmasını diliyorum. *“Hayal gücü bilgiden daha önemlidir. Çünkü bilgi sınırlıyken, hayal gücü tüm dünyayı kapsar (Einstein)”*.

M. Alper AKDEMİR

KAHRAMANMARAŞ / AĞUSTOS / 2023

TEŞEKKÜR

Tezimin oluşturulması s¼recinde bana rehberlik eden danıŐmanım Prof. Dr. Canan Gamze BAL'a, t¼m çabaları ve bilgelikleri için içtenlikle teŐekk¼r ediyorum ve saygılarımı sunuyorum. Bilgi ve deneyimlerini benimle paylaŐan, her zaman ilham verici, sabırlı ve anlayıŐlı yaklaŐımıyla bana yol g¼steren danıŐmanımın desteği olmadan bu çalışmayı tamamlamam m¼mk¼n olmazdı. Veri toplama ve analiz aşamasında yardımcı olan t¼m katılımcılara, uzman g¼r¼Ő formlarını dolduran saygıdeğer Hocalarıma ve arkadaŐlarıma, can dostum G¼khan ÖZDEMİR'e ve y¼kseköėretim kurumlarına minnettarım. Bu tez, işbirliği ve ortaklaŐa öğrenme ruhunun bir ür¼n¼d¼r. Ayrıca özellikle, bu s¼reteki en b¼y¼k destekçim ve en yakın çalışma arkadaŐım olan Doç.Dr. Murat SAėBAŐ'a derin bir minnettarlıkla teŐekk¼r ederim.

Son teŐekk¼r¼m, hayatımın her anında yanımda olan ve bana inanan anneme. Sevgin, desteğin ve inancın benim için bir kaya gibiydi. ÇalıŐmalarımın zorlu d¼nemlerinde beni cesaretlendiren ve motive eden sendin. Sana olan minnettarlığımı ifade etmek için kelimeler yetersizdir.

M. Alper AKDEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	III
ÖN SÖZ.....	V
TEŞEKKÜR	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR LİSTESİ	IX
TABLolar LİSTESİ	XII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XIII
EKLER LİSTESİ.....	XIV
1. GİRİŞ	1
2. KONUS İLE İLGİLİ ÖNCEKLİ ARAŞTIRMALAR	6
3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	9
3.1. Sürdürülebilirlik Kavramı	9
3.2. Sürdürülebilirliğin Tarihi Gelişimi	13
3.3. Sürdürülebilirliğin Boyutları.....	25
3.3.1. Ekonomik Sürdürülebilirlik	27
3.3.2. Çevresel Sürdürülebilirlik.....	28
3.3.3. Sosyal Sürdürülebilirlik	29
3.3.4. Sürdürülebilirlik Boyutları ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri.....	30
3.4. Sürdürülebilirlikle İlgili Temel Kavramlar.....	31
3.4.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik.....	31
3.4.2. Güçlü ve Zayıf Sürdürülebilirlik	37
3.4.3. Sürdürülebilir Kalkınma	39
3.4.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS).....	42
4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLETİŞİMİ	45
4.1. İletişim ve Sürdürülebilirlik	45
4.2. Sürdürülebilirlik İletişimi Kavramı ve Teorik Çerçevesi	47
4.3. Sürdürülebilirlik İletişiminin Tarihi Gelişimi	53
4.4. Sürdürülebilirlik İletişiminin Önemi.....	56
4.5. Sürdürülebilirlik İletişimi Çeşitleri ve Kavrama Yönelik Bakış Açılıarı.....	59
4.6. Sürdürülebilirlik İletişimi Araçları	62
4.6.1. Sürdürülebilirlik Endeksleri.....	62
4.6.1.1. Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi.....	63
4.6.1.2. FTSE4Good Endeksi	63
4.6.1.3. MSCI ESG Endeksleri.....	64
4.6.1.4. CDP Global 500 Endeksi	64
4.6.1.5. STOXX Global ESG Liderler Endeksleri	64
4.6.1.6. Ethibel Sürdürülebilirlik Endeksi	65
4.6.1.7. S&P Global 1200 ESG Endeksi	65
4.6.1.8. Bloomberg Cinsiyet Eşitliği Endeksi	65
4.6.1.9. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi.....	65
4.6.2. Sürdürülebilirlik Raporlama, Standardizasyon ve Sertifikasyon Sistemleri	66
4.6.2.1. GRI (Global Reporting Initiative)	68
4.6.2.2. ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü).....	70
4.6.2.3. Social Accountability International - SA8000 Standardı	71
4.6.2.4. International Chamber of Commerce (ICC): Business Charter for Sustainable Development (Milletlerarası Ticaret Odası: Sürdürülebilir Kalkınma İçin İş Beyannamesi).....	71
4.6.2.5. Social Accountability International (SAI).....	71

4.6.2.6.	The Global Compact	72
4.6.2.7.	SASB - Sustainability Accounting Standarts Board (Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu)	72
4.6.2.8.	Üniversite Derecelendirme Sıralamaları	72
4.6.3.	Kurum, İşletme Web Siteleri, Sosyal Medya ve Diğer Araçlar.....	75
4.7.	Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik İletişimin Zorlukları	78
4.8.	Sürdürülebilirlik İletişimiyle İlişkili Bazı Temel Kavramlar.....	82
4.8.1.	Örgütsel İletişim	82
4.8.2.	Kurumsal İletişim	84
4.8.3.	Kurumsal Yönetişim.....	85
4.8.4.	Resmi ve Resmi Olmayan İletişim	86
4.8.5.	Medya	86
4.8.6.	Halkla İlişkiler	88
4.8.7.	Stratejik İletişim.....	89
4.8.8.	Paydaş İletişimi.....	90
4.9.	Sürdürülebilirlik İletişiminin Karanlık Yüzü: Sürdürülebilirlik İletişimine Yönelik Olumsuz Kavramlar.....	91
4.9.1.	Greenwashing (Yeşil Aklama)	91
4.9.2.	Stratejik Belirsizlik	96
4.9.3.	Astroturfing (Suni Kitle Yaratma).....	97
4.9.4.	Revolving Door (Döner Kapı).....	97
4.9.5.	Lobicilik.....	97
4.9.6.	Tokenizm (Sembolik Katılım).....	98
5.	YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLETİŞİMİ.....	99
6.	YÖNTEM.....	109
6.1.	Araştırmanın Problemi.....	109
6.2.	Araştırmanın Amacı.....	109
6.3.	Araştırmanın Önemi	109
6.4.	Araştırmanın Evren ve Örneklemi	110
6.5.	Araştırmanın Varsayımları	113
6.6.	Araştırmanın Sınırlılıkları	114
6.7.	Araştırma Modeli.....	115
6.8.	Ölçek Türü	117
6.9.	Araştırma Süreci	118
6.9.1.	Nitel Araştırma	119
6.9.1.1.	Katılımcılar.....	120
6.9.1.2.	Verilerin Toplanması.....	121
6.9.1.3.	Madde Havuzunun Oluşturulması.....	121
6.9.1.4.	Uzman Görüşlerinin Alınması ve Kapsam Geçerliliği.....	131
6.9.1.5.	Verilerin Analizi ve Bulgular	133
6.9.2.	Nicel Araştırma.....	135
6.9.2.1.	Deneme Uygulaması	135
6.9.2.2.	Açımlayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizleri	138
7.	SONUÇ VE ÖNERİLER	159
KAYNAKLAR.....		163
ÖZGEÇMİŞ		
EKLER		

KISALTMALAR LİSTESİ

AAT	: Açık Alan Teknolojisi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
AGFI	: Adjusted Goodness of Fit Index (Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi)
AIDS	: Acquired Immunodeficiency Syndrome (Edinilmiş İmmün Yetmezlik Sendromu)
AMOS	: Analysis of Moment Structures
BM&F	: Bolsa de Mercadorias & Futuros (Brezilya Emtia ve Vadeli İşlem Borsası)
BIST	: Borsa İstanbul
Bloomberg LP	: Bloomberg Limited Partnership (Bloomberg Sınırlı Ortaklık)
BM	: Birleşmiş Milletler
CDP	: Carbon Disclosure Project (Karbon Açıklama Projesi)
CFC	: Chlorofluorocarbons (Kloroflorokarbonlar)
CFI	: Comparative Fit Index (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)
CLASCO	: Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales (Latin Amerika Sosyal Bilimler Konseyi)
CR	: Composite Reliability (Bileşik Güvenilirlik)
DESA	: United Nations Department of Economic and Social Affairs (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü)
df	: Degrees of Freedom (Serbestlik Dereceleri)
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
DJSI	: Dow Jones Sustainability Index (Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi)
DJSGI	: Dow Jones Sustainability Group Index (Dow Jones Sürdürülebilirlik Grup Endeksi)
ESI	: Ethibel Sustainability Index (Ethibel Sürdürülebilirlik Endeksi)
FAO	: Food and Agriculture Organization (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)
FTSE4Good	: FTSE4Good Endeksi
G-7	: Group of Seven (Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, İtalya, Fransa, Japonya, Kanada)
GFI	: Goodness of Fit Index (İyi Uyum İndeksi)
GRI	: Global Reporting Initiative (Global Raporlama Girişimi)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GTZ	: Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (Alman Teknik İşbirliği Kurumu)

HIV	: Human Immunodeficiency Virus (İnsan İmmün Yetmezlik Virüsü)
HSBC	: The Hongkong and Shanghai Banking Corporation (Hong Kong ve Şangay Bankacılık Şirketi)
IBM	: International Business Machines Corporation
IGI	: International Global Innovations (Uluslararası Global İnovasyonlar)
IFI	: Incremental Fit Index (Artımlı Uyum İndeksi)
IIED	: International Institute for Environment and Development (Uluslararası Çevre ve Kalkınma Enstitüsü)
IISD	: International Institute for Sustainable Development (Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Enstitüsü)
ISE	: Istanbul Stock Exchange (Eski adıyla İstanbul Menkul Kıymetler Borsası)
ISO	: International Organization for Standardization (Uluslararası Standartlar Örgütü)
IU	: Indonesia University (Endonezya Üniversitesi)
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İK	: İnsan Kaynakları
KGİ	: Kapsam Geçerlilik İndeksi
KGÖ	: Kapsam Geçerlilik Ölçütü
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliği Ölçütü)
KSS	: Kurumsal Sosyal Sorumluluk
LSE	: London Stock Exchange (Londra Borsası)
MDPI	: Multidisciplinary Digital Publishing Institute (Multidisipliner Dijital Yayın Enstitüsü)
MÖ	: Milattan Önce
MSCI ESG	: Morgan Stanley Capital International Environment, Social and Governance (MSCI Çevre, Sosyal ve Yönetişim Endeksi)
OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
QS	: Quacquarelli Symonds Dünya Üniversite Sıralaması
RKY	: Resmi Kalkınma Yardımı
RMSEA	: Root Mean Square Error of Approximation (Yaklaşımsal Ortalama Hata Kare Kökü)
SA8000	: Social Accountability 8000 (Sosyal Sorumluluk 8000)
SASB	: Sustainability Accounting Standards Board (Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu)
SCImago	: SCImago Journal and Country Rank (SCImago Dergi ve Ülke Sıralaması)

sd	: Standard Deviation (Standart Sapma)
SDG	: Sustainable Development Goals (Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri)
SK	: Sürdürülebilir Kalkınma
SKH	: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
S&P	: Standard & Poor's
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
SRI	: Socially Responsible Investment (Sosyal Sorumluluk Yatırımları)
SRMR	: Standardized Root Mean Square Residual (Standartlaştırılmış Ortalama Hata Kare Kökü)
STARS	: Sustainability Tracking, Assessment & Rating System (Sürdürülebilirlik İzleme, Değerlendirme ve Derecelendirme Sistemi)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
STOXX	: STOXX Endeksi
TBL	: Triple Bottom Line (Üçlü Dip Çizgi)
THE IMPACT:	Times Higher Education Impact Rankings (Times Yükseköğretim Etki Sıralamaları)
THE	: Times Higher Education (Times Yükseköğretim)
TLI	: Tucker Lewis Index (Tucker Lewis İndeksi)
TNS	: The Natural Step
TRIPS	: Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (Ticaretle İlgili Fikri Mülkiyet Hakları)
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNCED	: United Nations Conference on Environment and Development
UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNEP	: United Nations Environment Program (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
WBCSD	: World Business Council for Sustainable Development (Sürdürülebilir Kalkınma için Dünya İş Konseyi)
WCED	: The World Commission on Environment and Development
WSSD	: World Summit on Sustainable Development (Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi)

TABLULAR LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Gelişim Süreci.....	35
Tablo 5.1. 2022 GREENMETRIC ilk 500'de Yer Alan Türk Üniversiteleri	106
Tablo 5.2. GREENMETRIC Kategorileri	108
Tablo 6.1. Araştırmaya Katılan Örneklem Sayıları Tablosu	112
Tablo 6.2. Araştırmaya Katılan Örneklem Sayıları Tablosu	121
Tablo 6.3. Uzman Görüşü Analizi Sonuçları.....	134
Tablo 6.4. Deneme Çalışması Örnekleme	135
Tablo 6.5. AFA KMO ve Barlett Testi	141
Tablo 6.6. Açıklanan Toplam Varyans Miktarları (1. Analiz)	142
Tablo 6.7. Desen Matrisi (1. Analiz)	143
Tablo 6.8. Ortak Varyanslar (Communalities) Tablosu (2. Analiz)	145
Tablo 6.9. Maddelerin Faktörlere Göre Dağılımları ve Faktör Yük Değerleri (3. Analiz)	146
Tablo 6.10. Desen Matrisi (3. Analiz)	147
Tablo 6.11. Açıklanan Toplam Varyans Miktarları (3. Analiz)	149
Tablo 6.12. AFA Cronbach Alpha Güvenilirlik Analizi	151
Tablo 6.13. AFA Kompozit Güvenilirlik Hesaplama Tablosu	152
Tablo 6.14. Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum Değerleri Tablosu.....	155
Tablo 6.15. Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeks Tablosu	156
Tablo 6.16. DFA Kompozit Güvenilirlik Hesaplama Tablosu	157

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekiller</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1. Sürdürülebilirliğin Boyutları	25
Şekil 3.2. Sürdürülebilirlik Boyutlarına Ait Görsel Tasvirler.	26
Şekil 3.3. Sürdürülebilirlik Boyutları ve 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi.....	30
Şekil 3.4. Sürdürülebilir Kalınma Hedefleri	31
Şekil 3.5. Kurumsal Sürdürülebilirlikle İlişkili Kavramlar	33
Şekil 4.1. Sürdürülebilirlik İletişimi Boyutları	52
Şekil 4.2. GRI Standartları Tablosu	70
Şekil 4.3. Çevresel Performans ve İletişimine Göre Firmalar Tipolojisi	93
Şekil 4.4. Yeşil Aklama Etmenleri	96
Şekil 5.1. Sürdürülebilir Üniversite Modeli	103
Şekil 5.2. Kampüs Sürdürülebilirliği Çerçevesi	104
Şekil 5.3. GREENMETRIC Üniversite Kategori Dağılımları.....	108
Şekil 6.1. Karma Yöntemler Araştırması Temel Desenleri	116
Şekil 6.2. Scree Plot Grafiği	150
Şekil 6.3. DFA Analizi Yol Diyagramı	155

EKLER LİSTESİ

Ekler

- Ek-1: Etik Kurul Raporu
- Ek-2: Uzman Görüş Formu-1
- Ek-3: Uzman Görüş Formu-2
- Ek-4: Deneme Çalışması Anket Formu
- Ek-5: AFA Anket Formu
- Ek-6: DFA Anket Formu
- Ek-7: Nihai Ölçek

1. GİRİŞ

Günümüzde sürdürülebilirlik, kurumların ve işletmelerin yönetiminde önemli bir etmen haline gelmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı, gelecek nesiller için doğal kaynakları koruma altına almak ve doğal dengeyi sağlamak için yapılan faaliyetlerin sürdürülebilir olması gerektiği fikrine dayanmaktadır. Ancak, sürdürülebilirlik sadece bir kavram olarak ele alınmamalı, aynı zamanda uygulanabilir bir strateji haline getirilmelidir. Bu stratejinin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için sürdürülebilirlik iletişimi önemli bir argümandır. Sürdürülebilirlik iletişimi, sürdürülebilirlik stratejilerinin çalışanlar, paydaşlar, toplum ve müşterilerle paylaşılması sürecidir.

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik iletişimi kavramlarının ve genel çerçevesinin anlaşılabilmesi için kavramın tarihi gelişimi ve bu gelişimde rol oynayan aktörlerin katkılarının bilinmesi önemlidir. Sürdürülebilir kalkınma ile başlayan yolculuğuyla sürdürülebilirlik kavramı, bilimsel literatürde yer alan birçok kavramın aksine kurumsal bir kavramdır. BM'nin; insanlığın, dünyanın sorunlarından ve bunlara karşı geliştirilmeye çalışılan çözümlerden bir çatı kavram oluşturduğu söylenebilir. Bu kavrama ait eylem planı da BM'ye ait iken, akademik çalışmalarla yatay olarak gelişim kaydedildiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. 2015-2030 yılları arasındaki Dünya sürdürülebilirlik gündemini belirleyen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, güncel sürdürülebilirlik çalışmalarının rehberidir. Bu noktada, sürdürülebilirlik ve tabii ki sürdürülebilir kalkınma kavramlarının kısaca gelişiminden bahsetmenin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

1972'de Roma Kulübünün yayınladığı "Büyümenin Sınırları" raporuyla birlikte G-7 ülkelerinin sanayileşmesinin ve gelişmesinin, çevreye vermiş olduğu zararlardan kaynaklı olarak sınırları olduğu net olarak ortaya konulmuştur. Bu gelişme dünya sürdürülebilirlik hareketleri anlamında bir dönüm noktasıdır. 1987'de BM tarafından yayımlanan "Bruntland Raporu"nda resmi olarak sürdürülebilirlik kavramının sınırları çizilmiştir. Üç ayaklı sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma anlayışı ortaya çıkmıştır.

WCED tarafından yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" (Bruntland) Raporu, sürdürülebilir kalkınma kavramı üzerine yapılan çoğu tartışmanın bir başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Küresel bir ortaklıkla üretilen bu kapsamlı rapor, sürdürülebilir kalkınma kavramı için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ortak Geleceğimiz Raporu, "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını tehlikeye atmadan, bugünün ihtiyaçlarını karşılayan bir kalkınma" olarak tanımlanan bir ifade içermektedir. Bruntland Komisyonu tarafından yapılan tanım, öncelikle ihtiyaçlar adını verdiğimiz iki temel unsura odaklanır. Birincisi, küresel yoksulların temel ihtiyaçlarına öncelik verme zorunluluğudur. İkinci kavram ise, teknoloji ve sosyal organizasyonların mevcut durumu tarafından belirlenen sınırlamalar altında çevrenin

mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitesindeki sınırlı olanaklardır (Mebratu,1998, 496, 501).

Rapor, kaynakların kısıtlı olduğunu vurgularken, ekonomik büyüme, çevresel iyileştirme ve sosyal adalet gibi konuların bir arada takip edilebileceğini belirtmektedir. Aynı zamanda, bu süreçlerin küresel eşitlik ile birlikte uzun vadede sürdürülebilir olduğunu ifade etmektedir. İma edilen mesaj; kaynaklar yeterince yönetildiğinde, akıllı politikalar uygulandığında, sürdürülebilirlik ve kalkınmanın birlikte var olabileceği ve sınırlarının genişletilebileceğidir (Allen, 2016, 2).

1992’de yapılan “Yeryüzü Zirvesi” ile 1987’de ortaya atılan sürdürülebilir kalkınma kavramına yönelik özel sektörün dahil edildiği bir konsensüs oluşmuş, sürdürülebilirliğe olan destek dünya çapında kabul görmüştür. Özel sektörün de sürdürülebilirliğe ilişkin toplantılara ve eylem planlarına dahil edilmesiyle ekonomik sürdürülebilirlik kavramı daha sesli bir şekilde ifade edilmiştir.

2000 yılında icra edilen “Milenyum Zirvesi” ile sürdürülebilirliğe, sürdürülebilir kalkınmaya ve eylem planlarına dahil olan tüm taraflara (ülkeler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları vs.) yönelik 8 maddelik bir yol haritası çizilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın 2000-2015 yılları arasındaki hedefleri tüm dünya kamuoyunca tanınmış ve bu sınırlar dahilinde uygulamaya geçilmiştir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Milenyum Zirvesi’nde belirlenen amaçlara dayanılarak, 2015’te Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’nda (UNCED) oluşturulmuştur. Bu hedeflerin belirlenmesinde, konferansa katılan 193 ülke birlikte hareket etmiştir. Hedefler, 2030 yılına kadar ulaşılması hedeflenen ve insanlar, çevre ve ekonomi arasındaki dengeyi sağlamaya yönelik 17 hedef ve 169 alt hedef içermektedir. 2030’a kadar ulaşılması düşünülen bu hedefler (Ajanda 2030), mevcut sürdürülebilirlik gündemini belirlemede ve diğer sürdürülebilirlik faaliyetleri gibi sürdürülebilirlik iletişimi faaliyetlerinin de temelini teşkil etmektedir.

Sürdürülebilirlik, küreselleşmenin yol açtığı sorunlara karşı geliştirilen bir takım çalışma ilkelerine ve uygulamalara işaret etmek için ortaya atılan bir kavramdır. Birleşmiş Milletler ve inisiyatifleri, kavramın sahipleri ve üreticileridir. Kavrama dair bilgiyi üretir ve dağıtırlar (Oçak, 2018, 1).

Sürdürülebilirlik, üç kollu bir terazi olarak düşünülebilir. Terazinin her kolu aynı miktarda yüke sahip olmalıdır. Kavramın, ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik olarak 3 boyutu vardır. Bu anlamda; çevresel, ekonomik ve sosyal faktörlerin tamamının gözetilmesiyle faaliyetlerini yürüten sürdürülebilir organizasyonlar yaratmak, temel amaçlardan biri olmalıdır. Çevreye zarar vermeyen işletmeler, kurumlar aynı zamanda finansal olarak da var olmalı ve insana, topluma değer vermelidir. Başka deyişle; çevreye, insana, topluma değer katarak finansal olarak başarılı olan, var olan işletmeler ve kurumların, bu anlamda gerçekleştirdiği tüm faaliyetler sürdürülebilirlik faaliyetleri olarak nitelendirilebilir. Mikro düzeyde ise,

bireylerin çevresel, sosyal ve ekonomik geleceklerine eşit ölçüde katkıda bulunan her bir olumlu eylem, sürdürülebilirliği destekleyen bir adım olarak değerlendirilebilir.

Sürdürülebilirlik, kavramın müphemliğiyle nitelendirilme eğilimindedir. Yeni nesil ölçüm araçları, teknik, multidisipliner araştırmaların yoğunluğu, mühendislik konularını ilgilendiren sorunların fazlalığı gibi etmenler, bu durumu daha karmaşık hale getirmiştir. Ayrıca, bazı araştırmacılar, danışmanlık şirketleri ve uzmanlar; yeni bir pazar, gelir kapısı, kürsü yaratma niyeti güderek sorunu derinleştirmişlerdir. Kavram, anlaşılması güç bir jargonla yazılan yayınların, karmaşık tabloların ve grafiklerin arkasına saklanmaya mahkum edilmiştir. Ancak, gerçek tablo bu değildir.

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik faaliyetler, toplumun tüm katmanlarını ve bireyleri yakından ilgilendirmektedir. Sürdürülebilirlik ile insanlar ve organizasyonlar arasındaki bağı doğru iletişimin sağlayacağı öngörülmektedir. Sürdürülebilirlik iletişiminin evrimi, dünyanın, insanlığın ve ekonominin sürdürülmesi adına hayati bir etkidir. Sürdürülebilirlik faaliyetlerinin uygun iletişim teknikleri aracılığıyla paylaşılması, basitleştirilip benimsenmesi, bir sinerji ortamı yaratarak, kolektif bir işbirliği çerçevesi oluşturacaktır. Bu, sürdürülebilir bir geleceğe doğru bilinçli ve etkili adımlar atılmasını sağlayacaktır. Bu ortamdaki çalışma grubu, tüm insanlık ve onların yarattığı organizasyonlar ile sınırlıdır.

Sürdürülebilirlik önlemleri, üniversiteler ile vatandaşlar arasındaki bağlantıyı koruyabilir ve güçlendirebilir. Yükseköğretim kurumları, sürdürülebilirlik konusunda toplumların katılımında önemli bir rol oynayabilir. Ayrıcalıklı konumlarından dolayı üniversiteler, Ajanda 2030 gibi dünya çapındaki sürdürülebilirlik taahhütlerinin toplulukları ve toplumu genel olarak uyum sürecinde uyarmak, bilgilendirmek ve bireyleri dahil etmek için etkili iletişim kurma ihtiyacı duyarlar. Ancak, bu tür faaliyetler bireylerle etkili iletişim kurmayı gerektirir. Üniversitelerin oynayabileceği etkileyici rol, ölçülebilir etkilere sahip sistematik iletişime bağlıdır (Filippo vd., 2020, 2).

Yükseköğretim kurumlarının, toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlamakla birlikte; çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri de yüksektir. Bu nedenle, yükseköğretim kurumları sürdürülebilirlik konusunda öncü ve örnek olmalıdır. Bu amaçla, yükseköğretim kurumlarında sürdürülebilirlik stratejileri geliştirilmekte ve uygulanmaktadır.

Sürdürülebilirlik stratejilerinin uygulanması aşamasında sürdürülebilirlik iletişimi önem kazanmaktadır. Sürdürülebilirlik iletişimi, sürdürülebilirlik stratejilerinin paydaşlar tarafından anlaşılması, desteklenmesi ve takip edilmesi için yapılan iletişim faaliyetleridir. Bu iletişim faaliyetleri, yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşması için önemlidir.

Üniversiteler doğal olarak sürdürülebilirliğe öncelik vermeli ve başarılarını geniş kitlelere iletmelidir. Aynı zamanda, bu tür bir iletişimin etkisini değerlendirmek için

geliştirilen göstergeler bu bağlamda faydalı olacaktır. Ortak hedef, tüm üniversitelerin araştırma bulgularını daha etkili ve hızlı bir şekilde sürdürülebilirliğe yönlendirmek ve bu dönüşümü sağlamak adına en iyi uygulamaları belirlemektir. (Filippo vd., 2020, 17).

Yükseköğretim kurumları, sürdürülebilirlik faaliyetlerinin akademik alanda gelişiminin sağlanması ve uygulamalarının topluma yayılması için bir köprü ve dağıtım merkezi işlevi görebilir (Filippo vd., 2020; Lertpratchya vd., 2017). Bu çalışma; sürdürülebilirlik iletişimi vasıtasıyla önce paydaşlarına sonra tüm topluma dokunan yükseköğretim kurumlarının, bu işlevinin kalitesini, gücünü ölçmek amacı taşımaktadır. Dünyamızın ve insanların geleceği için hayati öneme sahip olan sürdürülebilirlik hedeflerinin gerçekleştirilmesine aracılık eden sürdürülebilirlik iletişiminin ölçülebilmesi, sonuçları ve geri beslemeler paralelinde gerekli düzenlemelerin yapılması ile sürdürülebilirlik faaliyetlerinin başarısına doğrudan etki edebilir. Elde edilecek bulguların, yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilirlikle ilgili iletişim stratejilerini optimize etmelerine ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada daha etkili bir rol oynamalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Literatürde mevcut olan ölçüm araçları ve modellemeler, genelde spesifik endüstrilere, coğrafyalara veya iletişim metodolojilerine özgüdür. Bu durum, kapsamlı bir sürdürülebilirlik iletişim ölçeğinin eksikliğine sebebiyet vermektedir. Ayrıca bu ölçeğin tüm boyutları kapsaması gerekmektedir. Bu nedenle bu tezin amacı, sürdürülebilirlik iletişimini bir bütün olarak değerlendirebilecek kapsayıcı ve kapsamlı bir ölçek oluşturmaktır. Bu yeni ölçek, sürdürülebilirlik hedeflerinin takibinde daha verimli ve güvenilir bir araç olarak hizmet edebilir. Üniversite Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği'nin geliştirilmesi, kapsayıcı ve bütüncül ölçeğe ulaşma yolunda kritik bir adımdır.

Araştırma, öncelikle mevcut literatürün dikkatli bir incelemesi ile başlamaktadır. Bu aşamada, daha önce benzer konularda yapılmış olan çalışmalar detaylı bir şekilde analiz edilmekte, bu çalışmaların getirdiği yenilikler, olası eksiklikler ve sürdürülebilirlik iletişimi ölçeği geliştirme konusundaki potansiyel katkıları değerlendirilmektedir. Müteakiben, çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan kavramlar üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarına odaklanarak, bu alanların ölçek geliştirmedeki önemi ve rolü incelenmektedir. Devamında, sürdürülebilirlik iletişimi kavramının ayrıntılı bir analizi ile birlikte, bu kavramın ölçümü ve değerlendirilmesi için çeşitli yaklaşımlar ve metodolojiler tartışılmaktadır. Literatür bölümünün son adımında; tezin özel odak noktası olarak seçilen "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik İletişimi" konusu ele alınmaktadır. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik iletişimi kavramlarının yükseköğretim kurumlarında nasıl ele alındığı ve uygulandığı, bu alanların ölçeğin uygulama alanı ve örnekleminin oluşturulmasındaki yer ve önemi hakkında detaylı bir inceleme yapılmaktadır. Bu

bölüm, ölçeğin uygulama ve değerlendirme sürecine ışık tutmakta ve ölçeğin sonuçlarının daha etkili ve anlamlı olmasını sağlamaktadır.

Araştırmanın yöntem bölümünde, karma desenin hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerine ölçek geliştirme sürecine entegrasyonu sağlanmıştır. Bu çerçevede, süreç literatür taramasıyla başlamış ve bu tarama sonucunda oluşturulan kapsamlı bir madde havuzundan yola çıkılarak bir ölçek taslağı oluşturulmuştur. Bu taslak uzmanların değerlendirmesine sunulmuş ve alınan görüşler doğrultusunda geliştirilmiştir. İkinci aşamada, bu uzman görüşleri doğrultusunda revize edilmiş ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Bu analizler, ölçeğin araştırma alanında güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olarak kullanılıp kullanılmayacağıının belirlenmesinde kritik öneme sahiptir. Çalışma sonunda alanında kullanılmaya hazır geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı elde edilmiştir.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Kassing vd. (2010), sürdürülebilirlik iletişiminin “çevresel sürdürülebilirlik” boyutunu ilgilendiren “Çevresel İletişim Ölçeği” adlı bir ölçüm aracı geliştirmişlerdir.

Djordjevic ve Cotton (2011), yükseköğretimde sürdürülebilirlik iletişiminin etkinliğini analiz etmek ve değerlendirmek için bir organizasyonel iletişim modeli kullanmış ve yükseköğretim kurumlarında sürdürülebilirlik hakkında etkin bir iletişim kurmanın olası yollarını ve karşılaşılan problemleri araştırmıştır.

Parguel vd. (2011), bağımsız sürdürülebilirlik derecelendirmelerinin, KSS iletişimi üzerindeki etkisini incelemek ve "yeşil aklama" uygulamalarını önleyerek sorumlu şirketleri teşvik etmek için nasıl kullanılabileceğini araştırmıştır. Bu araştırmayı yaparken KSS iletişimini, kurumsal web siteleri üzerinden ölçen bir model kullanmıştır.

Katiliute vd. (2014), Litvanya yükseköğretim kurumlarının web üzerinden iletişim kanallarına dayalı araştırma sonuçlarını inceleyerek, bu kurumların sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına ne kadar yakın veya uzak olduğunu belirlemiştir.

Baviera-Puig vd. (2015), İspanyol gıda şirketlerinin sürdürülebilirlik raporlarının iletişim ve hesap verebilirlik gücünü değerlendirmek için, çok paydaşlı bir yaklaşımla, bir Analitik Ağ Süreci metodu sunmuştur.

Siano vd. (2015), kurumsal sürdürülebilirlik iletişimi için 4 boyuttan oluşan bir çerçeve önermiş ve kurumsal sürdürülebilirlik iletişiminin ölçümü için çerçeve oluşturarak ön koşulu sağlamışlardır.

Ferraz ve Gallardo-Vazquez (2016), yasalara uyum, adil rekabet, kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarını teşvik eden tedarikçi ve ortak seçimi, çalışanlara, topluluklara yönelik politikalar, atık su arıtma, enerji, su tüketiminin azaltılması ve sürdürülebilirlik hedefleri gibi konuları içeren şirketlerin sosyal sorumluluk, eğitim uygulamaları ve performans ölçümü için bir dizi ölçek geliştirmişlerdir.

Siano vd. (2016), kurumsal web sitelerinde sürdürülebilirlik iletişiminin gerekliliklerini belirlemek ve değerlendirmek için bir model geliştirmiştir. Söz konusu model; yöneticilere, dijital iletişim danışmanlarına, dijital sürdürülebilirlik iletişiminin değerlendirilmesi, geliştirmesi ve önlemler alınmasına olanak sunma amacı taşımaktadır.

Baghoor vd. (2017) kurumsal sürdürülebilirlik perspektifinden kurumsal sosyal sorumluluk ölçeği geliştirmiştir. İçerisinde; kurumsal yönetim faktörüyle birlikte sürdürülebilirlik iletişimine yakın ifadeler yer almaktadır.

Lock ve Seele (2017), kurumsal sosyal sorumluluk iletişimi ile ilgili paydaşların güvenilirlik algılarını değerlendirmek için bir ölçek geliştirmiştir. Çalışma, KSS raporlarının algılanan güvenilirliğini değerlendiren bir ölçek geliştirmeyi amaçlamıştır.

Lertpratchya vd. (2017), yükseköğretim kurumlarında sürdürülebilirlik iletişimi kanalının etkinliğini değerlendirmiştir. Beş farklı çevresel sürdürülebilirlik davranışı üzerinde; tutumlar, normatif inançlar, algılanan davranışsal kontroller ve kendinden bildirilen davranışlarda değişiklikleri ölçmek için planlanmış bir ölçüm yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışmada; üniversiteler etkili bir sürdürülebilirlik iletişim kanalı olarak değerlendirilmiştir.

Lock ve Schulz-Knappe (2018), kurumsal sosyal sorumluluk iletişiminin algılanan güvenilirliğini, firmaların web siteleri üzerinden meşruiyetin temel öncüsü olarak ölçmülmüştür.

Atmaca vd. (2019), öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma farkındalığını belirlemek için bir ölçek geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek, ekonomi, toplum ve çevre olmak üzere üç alt boyuttan ve toplamda 36 maddeden oluşmaktadır.

Hamani (2019), BAE'deki inşaat yüklenicilerinin sürdürülebilirlik performansını değerlendirmek için içerisinde sürdürülebilirlik iletişimi öğelerini de değerlendirebilecek çok kriterli bir model geliştirmiştir.

Amey vd. (2020), karma yöntemli bir yaklaşımla 95 farklı Kanada üniversitesinin web sitelerini inceleyerek, sürdürülebilirlik iletişimlerini, kullandıkları interaktif özellikler ve sürdürülebilirlik planlarının kalitesi çerçevesinde analiz etmiş ve ölçmülmüştür.

Filippo vd. (2020), İspanyol üniversitelerinin topluma karşı sürdürülebilirlik taahhütlerini nasıl ilettiklerini analiz etmektedir. Bu analiz, üniversitelerin web sitelerinin içeriklerini ve sürdürülebilirlik bilimi, teknolojileri üzerine yaptıkları bilimsel çalışmaları incelemeyi ve bu araştırmaların sosyal medyadaki etkisini ölçmeyi içermektedir. Bibliyometrik yaklaşımlar ve kurumsal belge analizi ile elde edilen sonuçlar, İspanyol üniversitelerinde son yıllarda sürdürülebilirliğe olan ilginin arttığını göstermektedir.

Sezen Gültekin ve Argon (2020), örgütsel sürdürülebilirliği ölçmeyi amaçlayan bir ölçek geliştirmiştir. Ölçekte; örgütlerde sürdürülebilirlik kavramının ölçümüne yönelik maddelerin, çalışmamızda yer alan maddelerle paralellik teşkil ettiği ve sürdürülebilirlik iletişimine yönelik bazı maddelerin bulunduğu görülmüştür.

Tetrevova vd (2021), Çek Cumhuriyeti'ndeki yükseköğrenim kurumlarının sosyal sorumluluk iletişimi düzeyini web siteleri üzerinden ölçmüştür. Ekonomik ve sosyal sorumluluk alanındaki faaliyetler en geniş kapsamda iletilirken, çevresel sorumluluk alanındaki faaliyetlerin en az iletilmekte olduğu sonucuna varmıştır.

Wut vd. (2021), organizasyonlardaki dijital sürdürülebilirlik uygulamalarını ölçmek için bir ölçek geliştirmiştir. Söz konusu ölçekte dijital ortamda sürdürülebilirlik iletişimi değerlendirilmektedir.

Amabile vd. (2022), şirket Facebook sayfalarındaki KSS iletişim stratejilerini analiz etmek ve ölçmek için kullanılan bir ölçek oluşturmuştur.

Arief vd. (2022) çalışmasında, çocukların çevre bilincini artırmak amacıyla sürdürülebilirlik iletişim yaklaşımının etkinliği ölçülmüştür. Çalışma sonucunda, biyo-temelli deneyimsel öğrenme faaliyetleriyle ilgili iletişim yaklaşımının çocuklara değerli bir eğitim sunduğu gösterilmiştir.

Tanç vd. (2022), üniversitelerin sürdürülebilirlik çalışmalarını web siteleri üzerinden incelemiş ve çoğu üniversitenin genellikle çevresel sürdürülebilirlik, sıfır atık ve yeşil kampüs gibi belirli sürdürülebilirlik unsurlarına odaklanmakta olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Geçmiş araştırmalar, sürdürülebilirlik iletişimi ölçeğinin geliştirilmesine ilişkin çeşitli bakış açıları sunmaktadır. Bu çalışmalar çok çeşitli endüstrilerde, ülkelerde ve iletişim kanallarında yürütülmüştür. Sürdürülebilirlik iletişiminin çeşitli yönleri ve boyutları ele alınmış, örgütsel sürdürülebilirlik, çevresel sürdürülebilirlik, kurumsal sosyal sorumluluk ve dijital sürdürülebilirlik gibi kavramlara odaklanılarak ölçekler geliştirilmiştir.

Bununla birlikte, bu çalışmaların çoğu belirli endüstrilere, bölgelere veya iletişim biçimlerine odaklanmakta ve sürdürülebilirlik iletişimi ölçeği geliştirme alanında kapsamlı bir çözüm sağlamamaktadır. Ayrıca, bazı ölçekler yalnızca belirli sürdürülebilirlik boyutlarına odaklanmakta ve sürdürülebilirlik iletişiminin genel bir değerlendirmesine izin vermemektedir.

Bu nedenle, mevcut çalışmaların sağladığı bilgi ve metodolojiler kullanılarak, sürdürülebilirlik iletişiminin tüm yönlerini kapsayan daha kapsamlı ve bütüncül yeni bir ölçek geliştirilmesi gerekmektedir. Bu yeni ölçek, sürdürülebilirlik iletişimini değerlendirmek ve yönetmek için daha etkin ve güvenilir bir araç olarak kullanılabilir. Böylece; kurumlar, şirketler ve paydaşlarının sürdürülebilirlik hedeflerine daha iyi ulaşmalarına yardımcı olabilir. Çalışmada geliştirilen Üniversite Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği ile, ileride yapılacak çalışmalar için temel teşkil edecek bütüncül ve kapsamlı bir ölçeğin geliştirilmesi yolunda ilk adım atılmıştır.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

3.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

Kartacalı Komutan Hannibal Barca (Doğum-Ölüm: MÖ 247-183), Roma ile ölümüne dek savaşmış ve birçok savaştan galip çıkmıştır. Kendisi, ülkesine yaklaşmakta olan Roma Ordusunun yıkıcı etkisinden kurtulmak için, sürpriz ve dahiyane bir kararla Roma toprakları üzerine ordusu ile birlikte yürümüştür. Bunu yaparken, eşsiz taktik zekasını ve hayatta kalma hissiyatını kullanmıştır. Ülkesini düşmana terk edip, savunmasız olan Roma topraklarına ilerlerken “Ateş içinde kalan ateşe hizmete eder!” sözüyle; savunma, hayatta kalma hissiyatını, saldırıya geçerek bir taktiğe dönüştürmüştür. Roma topraklarına girmeden önce klasik ve alışlagelmiş yollardan ilerleyerek, yoğun yığımlanma yapılmış mevzilere çatismak yerine, Alp Dağlarını aşarak sürpriz etkisi yaratmıştır. O esnada; tarihin, kendisini taktik bir deha olarak zikretmesini sağlayacak o sözü dillendirmiştir: “Ya yeni bir yol bulacağız, ya yeni bir yol yapacağız.” Öte yandan başka zaman diliminde yaşamış olan Berberi asıllı Komutan Tarık Bin Ziyad, fethetmek için 711 yılında çıktığı İber Yarımadasında, Vizigotları yenmeden önce kendisini buraya getiren, Akdeniz’i geçmiş olduğu gemileri yaktırmıştır. Yapılan fetihde en büyük pay Tarık Bin Ziyad’a aittir. Herkesçe bilinen “gemileri yakmak” deyiminin çıkış noktası bu olay olarak bilinmektedir.

Her iki Komutan, Lider; toplumlarının, devletlerinin, imparatorluklarının ayakta kalabilmesi, gelişebilmesi için akla uygun kararlar almış ve uygulamışlardır. O zamanlarda ülkelerin, devletlerin, toplumların korunabilmesi ve insanlığın yaşamını sürdürebilmesi; savaşmak, güçlü olmak ve tarım üretimi gibi faktörlere bağlı iken; günümüzde çok karmaşık bir yapıya sahiptir. Üstelik o zamanlarda Dünya’nın çevresel ve iklimsel bir felakete sürükleneceğine dair emareler bugün olduğu kadar net değildi. Sanayi Devriminden sonraki periyotta büyük bir hızla zarar verdiğimiz Dünyamız; insanlığı, devletleri, ekonomik sistemleri, sosyal hayatı, organizasyonları vs. içeren tüm varlığımızı tehdit etmektedir. Bozulan insan, doğa, ekonomi dengesi, bir zarar sarmalı haline gelmiştir. Bir kaybet-kaybet oyununa evrilmiştir.

Bugün; sürdürülebilirliği sağlamak ve gelecek nesillere iyi bir dünya bırakmak için akla uygun kararlar almak gereklidir. Bu kararların uygulamasında; bilimsel, tek elden, ortak akılla yürütülen, örgütlü, uluslar üstü ve multidisipliner bir çabaya ihtiyaç duyulmaktadır. BM bu görevi üstüne almış ve sürdürülebilirlik kavramını ortaya atmıştır. Periyodik olarak sürdürülebilirlik hedefleri belirlemekte ve uygulanmaktadır. Belirlenen hedefler, belirli aralıklarla kontrol edilmekte, bilimsel bilgi ve yöntemler ışığında güncellenmektedir. BM ve insanlığın; ekolojik, sosyal ve ekonomik yaşamın sürdürülebilmesi adına, “ya yeni bir yol bulacağı, ya yeni bir yol yapacağı” kritik eşiği aşmak için oluşturduğu reçete, “sürdürülebilirlik” olarak kavramsallaştırılmıştır. İyimser

bir bakış açısıyla; insanlığın bu sorunu çözmek için “gemileri yakacağı” safhaya gelmeden önce bir çözüm üretmesi beklenmektedir.

Sürdürülebilirlik, Oxford Lexico Sözlükte birinci anlam olarak, “belirli oran ve seviyede devam etme yeteneği”; ikinci anlam olarak, “ekolojik dengeyi devam ettirmek için doğal kaynakların tüketilmesinden kaçınma” olarak ifade edilmiştir (Oxford Lexico Dictionary, 27.06.2019, lexico.com). Cambridge Dictionary bir işletme terimi olarak, “Ürünlerin ve hizmetlerin yerine geri konulamayacak kaynakları tüketmeden ve çevreye zarar vermeden üretilmesi fikri” olarak tanımlamıştır (Cambridge Dictionary, 27.06.2019, dictionary.combridge.org). Markandya’nın Çevresel Ekonomi Sözlüğüne göre sürdürülebilirlik, “insan refahını yaratan ve devam ettiren ekonomik, sosyal ve çevresel sistemlerdir” (Markandya vd., 2003, 171).

Sürdürülebilirlik; hükümetlerin, medyanın, akademisyenlerin ve endüstrinin artan ilgisiyle gelişen günümüz toplumunun temel konularından birisidir. Birleşmiş Milletler’e ait Bruntland Komisyonu Raporunda (Our Common Future-Ortak Geleceğimiz) tanımlanmıştır (Taticchi vd, 2013, xi). Aynı komisyonca belirlenen ve sürdürülebilir kalkınma için gerekli olan koşullar ile temel meseleler; nüfus ve kalkınma, gıda güvenliği, türler ve ekosistem, enerji, sanayi, kentsel sorunlar olarak listelenmiştir (Servaes ve Malikhao, 2007, 5). Sürdürülebilirlik kavramı çoğu zaman ekonomik faktörlerle beraber anılmaktadır. Bu durum sürdürülebilirlik ile sürdürülebilir kalkınmanın aynı kavramlar olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. Dünya Çevre Komisyonunun tanımlaması ışığında; sürdürülebilirlik, insana ait tüm faaliyetlerin içerisinde yer almaktadır (Yavuz, 2010, 65).

Ortak Geleceğimiz Raporunda yayımlandığı haliyle; “Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden, bugünün nesillerinin ihtiyaçlarını karşılayan kalkınmadır”. Tanım, mikro boyutta anlamlandırıldığında; sürdürülebilirlik kavramı “Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden, bugünün nesillerinin ihtiyaçlarını karşılamak” şeklinde ifade edilebilir (Özgen, 2022, e1).

Bruntland Raporunda iki farklı kavram vurgulanmaktadır. İhtiyaçlar kavramı, özellikle dünyanın fakir kalmış bölgelerinin, insanların önde gelen temel ihtiyaçlarını ifade etmektedir. Çevrenin, bugünün ve geleceğin ihtiyaçlarının karşılaması yeteneği üzerine teknoloji ve sosyal örgütlenme seviyesine ait kısıtlamalar düşüncesi de ikinci kavram olarak ortaya çıkmaktadır (WCED, 1987, 37).

Bruntland Komisyonu'nun sürdürülebilirlik tanımı, bugünkü ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasını hedefleyerek, uzun vadeli bir bakış açısını ve nesiller arası eşitliği vurgular. Bu, kaynakların adil ve sürdürülebilir kullanımını savunur. Tanımın da içerisinde yer aldığı bağlam; kusursuz çevre, adil toplum ve sağlıklı bir ekonomiyi içeren ihtiyaçları belirtmektedir (Diesendorf, 2000, 22).

Tanımından, bu ve sonraki nesiller arasında eşitliği ima eden bir terim olduğu sonucuna varmak mümkündür. Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörleri entegre eden bir büyüme stratejisidir. Sürdürülebilirlik, küresel çaptaki etkileri nedeniyle çağımızın öncelikli zorluğu olarak görülmektedir. Kaynakların dengeli ve adil kullanımını gerektirir (Svetlačić vd., 2016, 733).

Bruntland Komisyonu tanımı, yalnızca insan çıkarlarına odaklanan insan merkezli bir tanımdır. Tanıma göre; doğanın değeri ancak insanlar tarafından değer verildiğinde anlamlıdır. İnsanlar çeşitli nedenlerle doğayı takdir etseler de; bu, onun tüketim malları üretme veya çevresel fırsatlar sunma becerisiyle sınırlı değildir (Neumayer, 2013, 9).

Neumayer (2013), sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma konularında ortaya çıkan önemli iki bakış açısını ortaya koymuştur. "Güçlü sürdürülebilirlik" kavramına göre; doğanın kaynaklar, insan yapımı diğer kaynaklarla değiştirilemez veya ikame edilemez. Bu görüş, doğayı merkeze alan daha ekosentrik bir yaklaşımdır. Zayıf sürdürülebilirlik kavramında ise; doğal sermayenin ikame edilebileceğine değinerek daha insan merkezli bir yaklaşım ortaya koymuştur.

Sistematik açıdan sürdürülebilirlik; sosyal, ekonomik ve biyolojik olmak üzere üç alt sistemin kendilerine özgü insana atfedilmiş hedef ve işlevlerini maksimize ettiği kuramsal bir durum olarak da anlaşılabilir. Bu sistematik yaklaşım, insani gelişmenin farklı yönlerinin etkileşimli yapısını vurgular ve bir işlevin başarısız olması veya eksikliğinin tüm sistemi negatif yönde etkileyebileceğini belirtir (European Environment Agency, 1999, 32).

Sürdürülebilirlik hakkında diğer bir yorum, yaşamı, biyoçeşitliliği sürdürme ve gerçek gereksinimlerin ne olduğu sorusunu yanıtlamak zorunda kalmayan ekosistem kavramına dayanmaktadır. Bir toplumun şu durumda sürdürülebilir olduğu belirtilir: a) yaşamı ve biyoçeşitliliği sürdüren temel ekolojik süreçleri korur; b) yenilenebilir kaynakların sürdürülebilir kullanımını garanti eder ve yenilenemeyen kaynakların kullanımını minimize eder; c) taşıma ekolojik kapasitesinin içinde kalır (European Environment Agency, 1999, 32).

Sürdürülebilirlik şu aktivitelerden oluşmaktadır (Dunphy vd., 2000, 6): Biyosferin yaşayabilmesini sağlamak ve yenilemek, yaşayan tüm türleri koruma kabiliyetini artırmak, toplumların temel sorunlarını çözebilmesini sağlamak, bu çözüm yeteneğini sürdürülebilir becerisini güçlendirmek, insanlığın bugün ve gelecekteki nesilleri için refah seviyesini uygun düzeyde tutmak, örgütlerin üretken yaşamlarını genişletmek ve yüksek kurumsal performans seviyelerini devam ettirmek.

Alternatif bir sürdürülebilirlik bakış açısı, bilginin kritik önemine işaret eder. Bu basit modele göre, canlıların büyümesi dış kaynaklara bağlıdır. Aynı zamanda, bu kaynakları elde etmek için bilgi gereklidir. Toplumların sürdürülebilir gelişimi için

enerji kullanımını azaltılmalıdır. Bu azalma, bilgi ve anlayışın artmasıyla dengelemelidir (European Environment Agency, 1999, 32).

Ünlü Budist ve Keşiş Phra Dhammapidhok, sürdürülebilir kalkınmaya batılı bakış açısının insan gelişimi bakış açısına sahip olmadığını ve rekabeti empoze ettiğini ifade etmiştir. Brundtland Komisyonu tanımında (WCED tanımı) kullanılan ihtiyaçları karşılama kavramı tüm nesillerin ihtiyaçlarını azaltmak anlamına gelmektedir. Diğer nesiller kendi ihtiyaçlarını karşılamaz ise bizlerin ihtiyaçlarımızı karşılamak zorunda kalabileceğimizi ve bu durumun hüsrana sebep olabileceğini belirtmiştir. İnsanlar mutlu değilse kalkınmanın sürdürülemeyeceğine inanmaktadır (Servaes ve Malikhao, 2007, 6).

Budist perspektiften sürdürülebilirlik, ekolojiye, ekonomiye ve evrimleşme yeteneğine bağlıdır. Evrimleşme, insanların kendilerini daha az bencil hale getirebilecek şekilde geliştirebilmeleri anlamına gelir. Sürdürülebilir kalkınmanın merkezinde, insanların doğa ile uyum içinde yaşamaya ikna edilmesi ve bu doğrultuda yönlendirilmesi yer alır. Bu, insanların doğayı kontrol etmeye veya yok etmeye çalışmaktan ziyade, doğru bir sosyal çevrede doğaya saygılı bir tavır geliştirmelerini ve bu tavırlarını uygulamaya koymalarını teşvik eder (Servaes ve Malikhao, 2007, 6).

Sürdürülebilirliğin modern anlayışı; daha yüksek bir karmaşıklıkla ilgili zaman aralığı ve ilişkilerle belirgin olarak daha geniştir. Bu nedenle, "sürdürülebilirlik" bölgesel ve geçici olarak sınırlı bir zorluktan ziyade dünya çapında ve uzun vadeli bir zorluğa odaklanmıştır. Sonuç olarak, "modern fikir" olan sürdürülebilirlik, bu daha yüksek karmaşıklıkla başa çıkmayı sağlayan kapsamlı yaklaşımları gerektirir (Zink vd., 2008, 4).

Sürdürülebilirliğin kavramsal çerçevesini net olarak ortaya koymak için kavram gelişiminde yer alan temel dönüm noktalarından yararlanılabilir (bu sıçrama noktaları sürdürülebilirliğin tarihi gelişimi bölümünde detaylı olarak açıklanacaktır):

Brundtland Raporu: Sürdürülebilir kalkınma kavramını ilk kez ortaya koyan ve yaygın olarak kabul gören Brundtland Raporu, sürdürülebilirliği "bugünkü ihtiyaçları karşılarken gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetini tehlikeye atmayacak şekilde kalkınma" olarak tanımlamıştır.

Triple Bottom Line (Elkington, 1997): Bu yaklaşım, sürdürülebilirliğin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarını ele alarak insanlar, gezegen, kâr olarak üç temel boyutunu vurgular. Bu yaklaşım, işletmelerin ve diğer organizasyonların sürdürülebilirlik performanslarını değerlendirmek için kullanılır.

The Natural Step Framework (Karl-Henrik Robèrt): Çerçeve, sürdürülebilirliği dört temel sistem koşuluna dayandırmakta ve doğal kaynakların tüketiminin sürdürülebilir sınırlar içinde olması, doğal sistemlere zarar vermemesi ve insanların temel ihtiyaçlarını karşılaması vurgulanmaktadır (Upham, 2000).

Güçlü ve Zayıf Sürdürülebilirlik (Neumayer, 2013): Bu yaklaşım, sürdürülebilirliğin iki ana çerçevesini temsil eder. Güçlü sürdürülebilirlik, doğal ve insan yapımı sermayenin birbirine dönüşebilir olmadığını ve doğal kaynakların korunmasına öncelik verilmesi gerektiğini savunurken; zayıf sürdürülebilirlik, doğal ve insan yapımı sermayenin birbirine dönüşebilir olduğunu ve ekonomik büyüme ile doğal kaynakların tüketiminin dengelenmesine odaklanır.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Sürdürülebilirlik kapsamını somutlaştıran ve küresel ölçekte uygulanması planlanan 17 hedef ve 169 alt hedef içerir. Bu hedefler, yoksulluğun sonlandırılması, eşitsizliklerin azaltılması, iklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi gibi geniş konuları kapsar (Barbier ve Burgess, 2017, 6).

Kavramın oluşması ve gelişiminde ön ayak teşkil eden dönüm noktaları incelendiğinde; sürdürülebilirliğin kavramsal çerçevesinin oluşturulmasında iki kritik noktaya değinmek gerekir. Birincisi; sürdürülebilirlik boyutlarının (çevresel, sosyal ve ekonomik) sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma çalışmalarında temel faktörler olarak yer aldığıdır. İkincisi; Birleşmiş Milletler'in, kavramın yaratıcısı ve gündemini oluşturan en önemli kurum ve otorite olduğudur. Bu bağlamda; Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (2015) tüm çalışmaların yörüngesini ve hedefini belirlemektedir.

3.2. Sürdürülebilirliğin Tarihi Gelişimi

Son zamanlarda, sosyal ve çevresel krizlerin çözüm yolu olarak sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı politik ve etik bir pusula işlevi görerek büyük bir ivme kazanmıştır. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunda (Brutland Komisyonu) küresel olarak ilk kez dillendirilen kavram, modern çevresel hareketin büyük bir buluşu değildir. Bu kavram yaklaşık 2 yüzyıl öncesinde yazılan temel uluslararası ormancılık doktrininde "sürdürülebilir verim" (Almanca "Nachhaltiger Ertrag") terimiyle yer almaktadır. Alman kameralistlerin, ormanların korunmasına yönelik ilk düşünceleri formüle etmeye başladıkları Aydınlanma Dönemi'nin başlangıcına (1688) dayanan kavramın kökenleri, İngiliz yazar John Evelyn ve Fransız politikacı Jean Baptiste Colbert'den esinlenmiştir. Bu dönemde, gelecek nesillerin faydası için ormanların yok olmasını önlemek amacıyla kendi orman yönetimlerini planlama fikri ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik kavramı; Saksonya Krallığı Madencilik Ofisi Yöneticisi Hanns Carl von Carlovitz tarafından "Sylvicultura Economica"(1713) kitabıyla, zamanın kilit kaynağı olan kerestenin beklenen kıtlığıyla mücadele etmek için ortaya atılmıştır (Grober, 2007, 3).

Thomas Robert Malthus (1766-1834), kaynak kıtlığı tarafından tetiklenen büyüme sınırlarını ilk gören iktisatçı olarak kabul edilir. Nüfus teorisine temel olarak aynı fikirde olan David Ricardo (1772-1823) ile birlikte Malthus, tarımsal üretimde

kalite düşüşüne ve buna bağlı olarak iyi kalitede tarım arazisi arzının sınırlarına ilişkin olarak, "çevresel sınırlar düşüncesi"ni ortaya atmıştır (Mebratu, 1998, 498).

Malthus'un 1700'lerin sonlarında nüfus artışı üzerine yaptığı çalışma, uzun bir süredir gündemde yer almaktadır. Ancak kavramın, 1970'lerin başında, insanın çevreyi aşırı sömürmesine dikkat çeken, kalkınma hedeflerine yönelik çevresel kısıtlamalara odaklanan ve çevre ile kalkınma arasındaki ayrılmaz bağları inceleyen bir dizi önemli yayının ardından ortaya çıkmış olduğu değerlendirilmektedir (Dalal-Clayton ve Bass, 2000, 4-5).

18. Yüzyıl ortalarından bu yana Avrupa ve sonrasında Amerika'da politik ekonomi ve doğa fikirlerinin paylaşımı kayda değerdir. 19. Yüzyılda bu paylaşım entelektüel zirvesine ulaşmıştır. Aynı Yüzyıl boyunca, insanlığın gelişimini ve insanlığın doğaya olan bağımlılığının tanınmasını amaçlayan literatür zenginleşmiştir (Lumley ve Armstrong, 2004, 367).

Modern sürdürülebilirliğin temelleri, insanın doğa ile kurduğu bağlara, 1800'lerde Amerika'da (Yeni İngiltere) doğan Transandantalist (Aşkincılık) hareketine kadar uzanmaktadır. Transandantalist düşünürlerden George Ripley, Margaret Fuller, Bronson Alcott, Ralph Waldo Emerson ve Henry David Thoreau maneviyat ve sembollerin tüm gizemi gibi doğanın önemini ortaya koymuşlardır (Edwards, 2005, 12). Bu dönem "Sürdürülebilirlik öncesi çevrecilik" periyodu olarak değerlendirilmektedir.

Ernst Friedrich Schumacher ilk kitabı Modern Yaşamın Önemli Sorunları'nı 1959'da yayınladı. Ancak, onu uluslararası tanınırlığa iten sonraki kitabı "Küçük Güzeldir" oldu. Kitap, hem insan ruhunu hem de çevreyi aşındıran sistemlerin sert bir eleştirisi de dahil olmak üzere çeşitli temaları derinlemesine araştırmaktadır. Ayrıca, doğal kaynakların hızla tükenmesi ve bunun sonucunda ekosistem üzerindeki etkisi konusunda derin endişeleri dile getirmektedir. Schumacher, uygun teknoloji kavramını ortaya koyarken, insan ölçeğinin önemini vurgulamaktadır. Kitap ayrıca geleneksel ekonomi politikalarının; "ekonomik olmayan faktörleri" dikkate almadıkları ve bunları politika oluşturma sürecine dahil etmeye çalıştıkları için yetersiz olduğunu savunmaktadır. Son olarak Schumacher, insanların refahı için besin açısından zengin toprağa fiziksel ve ruhsal yakınlığın önemini belirtmektedir (Mebratu, 1998, 500).

1969'da Paul Ehrlich, artan küresel çevre sorunlarına dikkat çeken etkileyici kitabı The Population Bomb'u (Nüfus Patlaması) yayınladı. O zamandan önce sürdürülebilir kalkınma, hem uluslararası kalkınma hem de yenilenebilir kaynak yönetimi literatüründe maksimum sürdürülebilir verim kavramı açısından tartışılmaktaydı (Allen, 2016, 2). 1960'larda, gelişmekte olan ülkeler, çevrenin korunmasına şüpheci ve hatta düşmanca bir bakış açısına sahipti. Çevrenin bozulması, genellikle sanayileşmiş ülkelerin yaşam kalitesini düşürdüğü düşünülen endüstriyel kirleticilerin bir sonucu olarak görülüyordu. O zamanlar sanayileşme, gelişmekte olan ülkeler tarafından ilerleme ile eş tutuluyordu ve sanayileşmiş ülkelerin ekonomik

yardım kuruluşları da bu görüşü paylaşıyordu. Sonuç olarak, gelişmekte olan ülkeler, ilerlemenin önünde bir engel olarak görülen endüstriyel kirliliği azaltma girişimleriyle, endüstriyel kirliliği kalkınmanın kaçınılmaz bir maliyeti olarak kabul etmeye hazırdu (Kidd, 1992, 16).

1950'lerden itibaren nüfus artış oranı, kaynak kullanımı ve çevre üzerindeki baskı konuları arasındaki ilişkiler gibi fenomen tartışmalarda birçok birbiri ile ilgili düşünce tarzı ortaya çıkmıştır. Bunlar; ekolojik kapasite, taşıma kapasitesi, kaynaklar, çevre, biyosfer, kritik teknoloji, kalkınmama, yavaş kalkınma ve eko-kalkınma temellerine dayanan düşünce tarzlarıdır. Her bir düşünce tarzının, sürdürülebilirlik kelimesi kullanılmadan önce altı doldurulmuştur. Sürdürülebilirlik kelimesi, ilk olarak 1972'de yazılan *Blueprint for Survival* (Edward Goldsmith) isimli bir kitapta yer almıştır. O zamanlarda kavram normatif değere sahipti. Bu durum, sürdürülebilirlik kavramının 1974'te ABD'de "büyüme olmayan ekonomiyi" (no growth economy) yargılamak için kullanılmasına dek devam etti. Birleşmiş Milletlerde ilk olarak sürdürülebilirlik kelimesinin kullanımı 1978'de gerçekleşmiştir. Normatif kavramlardan biri olan eko-kalkınma kelimesi içerisinde özetlenmiştir. 1978'den sonra teknolojik makaleler ve raporların yanı sıra, 1989'daki G7 Zirvesi Raporu gibi politika dokümanlarında da zirveye çıkmıştır (Kidd, 1992, 2).

1970'lerin ortalarından 1990'ların ortalarına kadar yaşanan değişimdeki önemli unsurlardan bir tanesi de teknolojideki değişim ve küreselleşmenin beslediği, medyanın hayatlarımızı etkileme yöntemini değiştiren iletişim devrimidir. Kısmen bu devrim ile alakalı etkilerden bir tanesi; işletmelerin dünyanın herhangi bir yerindeki eylemleri için hesap verebilir hale gelmesidir (Gilding, 2000, 43).

Gilding (2000) 1970'lerin ortasından 1990'ların ortasına kadar olan dönemdeki, sürdürülebilirliğin gelişimine ön ayak olan önemli değişim noktalarını 7 ayrı başlık altında toplamıştır:

- * Çevresel sorunlar ana akım sorunlar arasına girmiştir.
- * Kapitalizm, serbest piyasa, pazar ekonomisi, demokrasi ile birlikte komünizm ile olan ideolojik savaşını kazanmıştır.
- * Hükümetlerin ekonomilerdeki rolleri değişmiştir. Batı ülkelerindeki ekonomik hakimiyet rasyonalizmi, hükümetleri tarihsel rolleri dışına çıkmaya ve kaynaklardan uzak kalmaya zorlamıştır.
- * Sivil toplum, politika tartışmaları ve işletme kazançları üzerinde ana akım oyuncu konumuna dönüşmesi gerçekleşmiştir.
- * Geniş tabanlı küreselleşme önlenemez bir hız kazanmıştır.
- * Teknoloji; yeni ürünlerin kaynağı olmaktan ziyade, hayatlarımızı daha kolay ve ilgi çekici hale getiren, toplumu değiştiren devrimlerin yaratıcısı ve bizleri ileri taşıyan bir unsur haline gelmiştir. İnternet ve bilgi teknolojileri bu dönüşümdeki önemli faktörlerdendir.

* Teknoloji ve küreselleşme ile iletişim devrimi gerçekleşmiştir.

Sürdürülebilirliğin kökleri olarak görülen çağdaş çevrecilik akımı, 1972'de Stokholm/İsveç'te toplanan Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansında ortaya çıkmıştır. Stokholm Konferansı'nın sonucunda; birçok uluslararası çevreci ajans (BM Çevre Programı UNEP gibi) kurulmuştur. Bu ajansların temel amacı; gelecek nesillerin hayat kalitesini artırmak için insanları, devletleri bilgilendirerek ve onlara ilham vererek, çevreyi korumak için liderlik etmek, kurulacak ortaklıkları teşvik etmektir (Edwards, 2005, 15).

"Sürdürülebilir" terimi ilk kez Roma Kulübü Raporunda kullanılmıştır. Çığır açan Büyümenin Limitleri Raporu, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden Dennis ve Donella Meadows tarafından yönetilen bir grup bilim insanı tarafından yazılmıştır. Arzu edilen "küresel dengenin ifadesi"ni tanımlayan, "sürdürülebilir" kelimesini kullanan yazarlar şu ifadeleri kullanmıştır: "Biz kontrolsüz ve ani çöküşe sebep olmayacak, sürdürülebilir ve insanların temel materyal gereksinimlerini karşılama yeteneğine sahip dünya sistemini temsil eden bir model araştırıyoruz" (Grober, 2007, 6).

Roma Kulübü Raporu "Büyümenin Sınırları", 1972'de 21. Yüzyıldaki dünya nüfusu ve ekonomideki hızlı büyümenin sonuçlarını tahmin eden bilgisayar tabanlı bir model sunmuştur. Modelleme yaklaşımı ve sonuçları hakkındaki tüm eleştirilere rağmen, bu model küresel seviyede sistematik karşılıklı ilişkilere ait algılarımıza önemli derecede katkıda bulunmuştur. Bundan dolayı sürdürülebilir kalkınma hakkında dünya çapındaki tartışmaların başlangıç noktası olarak görülebilir (Zink vd., 2008, 5).

Roma Kulübü Raporu, Dünya sisteminin başlıca fiziksel limitlerini araştırmıştır. Gerçekte bu limitlerin, politik, sosyal, kurumsal baskı ve kısıtlamalarla, adaletsiz nüfus ve kaynak dağılımıyla, büyük ve iç içe geçmiş sistemlerin yönetilememesi ile azaltılabileceği öngörülmüştür. Geleceğe yönelik projeksiyonlarda ve çözüm önerilerde bulunmuştur (Meadows vd., 1972, 186).

"Sürdürülebilirlik" terimi, başlangıçta ekosistemlerin hayvan popülasyonlarını destekleme kapasitesiyle ilişkilendirilmiştir. Balık türleri ve deniz yaşamı üzerinde kullanılmıştır. Bu terim, 1976 yılında, Magnuson Balıkçılık Koruma ve Yönetimi Kanunu metninde yer almıştır. Kanunda, balıkçılığın sürekli olarak en uygun verimi sağlaması ve sürdürülebilmesi gerektiği vurgulanmıştır. "En uygun" verim ise maksimum sürdürülebilir veriye dayalı olarak tanımlanmıştır. Bu yasal düzenleme, "sürdürülebilirlik" teriminin Birleşmiş Milletler belgesinde kullanılmadan önce yayımlanan ilk kitaptan bir yıl önce gerçekleşmiştir. Önemli bir nokta olarak, bu yasal düzenleme sürdürülebilirlik kavramını dar bir ekolojik bağlamda ele almışken, kavramı ilk kez kalkınma bağlamında kullananlar ise "büyümesiz" bir ekonomiyi tanımlamışlardır (Kidd, 1992, 16).

Beder (1994)'e göre sürdürülebilirlik, modern çevreciliğin ikinci dalgasıdır. Çevresel problemlere çözüm olarak protestodan ziyade, konsensüs ve müzakere sunar.

Çevreciliğin ilk anlayışı 1960 ve 70'lerde geleneksel çevre krizlerine karşı bilinç kazanma ve protesto hareketlerini barındırmaktaydı.

1977'de Profesör Ignacy Sachs, Paris'teki Uluslararası Çevre ve Kalkınma Araştırma Merkezinde iken "Kalkınmanın Ayırt Edici Özellikleri" başlıklı bir makale kaleme aldı. Sachs, makalesinde, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, sosyal ve ekonomik hedefleri ekolojik açıdan sorumlu uygulamalarla uyumlu hale getirmeye odaklanan bir kalkınma stratejisini tanımlamak için "eko-gelişme" terimini tanıttı. Sachs, "sürdürülebilirlik" terimini kullanmasa da, fikirleri, Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilirlik terimini kullandığı 1978 UNEP belgesinin temel ilkelerinin oluşturulmasında etkili oldu (Kidd, 1992, 12).

Roma Kulübü'nün 1972'deki çevrecilik hareketleri, ülkelerin yerel düzeyde önlemler almak için organizasyonlar kurmasını teşvik etmiş ve halkın çevre konusunda daha bilinçli olmasını sağlamıştır. Ancak, hükümetlerin, çevresel sorunları kendi inisiyatiflerinde çözemeyecekleri kadar büyük olduğunu anlaması yaklaşık 10 yıl sürmüştür (Beder, 1994).

Roma Kulübü tartışmaları, sanayileşen ve zengin ülkelerin, insanlığın doğal sermayesini tüketerek büyümenin bir sınırı olduğunu kabullenmesiyle sonuçlanmıştır. Bu kabul, dünya kamuoyundaki çevrecilik, sorumlu üretim ve tüketim gibi kavramların sorgulanmasına yok açsa da, sürdürülebilirlik kavramının yolcuğu henüz başlamamıştır. İnsanlığın kurduğu medeniyet, ekonomik sistem, yarattığı refah ve zenginlik doğanın tehdidi altındadır. Ya da doğa, insan eliyle yok oluşuna karşı çözüm mü aramaktadır? Bunun cevabını bulmak için açılan yolda çevrecilik akımları önemli bir yol gösterici olmuştur.

1980'lerin ortalarında başlayan ikinci dalga çevrecilik akımı, daha büyük ilgi görmüştür. Hükümetler, iş insanları, ekonomistler sürdürülebilir kalkınmanın tutundurulmasında yer almıştır. Sera gazlarının artışı, ozon tabakasının delinmesi gibi bilimsel kanıtları sunulan çevresel problemlerin inkar edilmesi zorlaşmıştır. Çevrecilerin birçok alandaki kaygıları politikacılar (başbakanlar, dışişleri, ekonomi ve tarım bakanları dahil) tarafından dünya genelinde dikkate alınmıştır. Buna şöhretli bilim insanları, iş adamları ve uluslar arası bürokratlar da eklenmiştir. Çevreciliğin ikinci dalgasına geçiş burada sürdürülebilirlik ile birlikte anılmaya başlamıştır (Beder, 1994).

Çevrecilik akımları, çevre sorunlarını çözmek ve daha güzel bir dünyaya sahip olmak adına insanları harekete geçirmiştir. Fakat, insanlığın eliyle yaratılan medeniyet, teknoloji, sanayi, ekonomik sistem, şirketler, devletler, tarım gibi kazanımlardan vazgeçmek, çevreyi korumak için ağır bir fatura olabilirdi. Bu nedenle; insanlığa sunulacak, çevrenin yanı sıra insanlığın kazanımlarını da tehdit etmeyecek dengeli bir kalkınma reçetesine ihtiyaç vardı. Bu noktada, sürdürülebilir kalkınma kavramı ortaya çıkmıştır. İlk adım, BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun yayınladığı Bruntland Raporu ile atılmıştır.

1980'lerin ortasında, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun (WCED) oluşturduğu Ortak Geleceğimiz (Our Common Future) Raporunda (Bruntland Raporu olarak da bilinen, Komisyon Başkanı ve dönemin Norveç Başbakanı olan Gro Harlem Bruntland'dan adını alan rapor) sürdürülebilir kalkınma kavramı güncellenmiştir. 1987 yılının Ekim ayında, sürdürülebilir kalkınma hedefleri 100 farklı ülkenin yönetimi tarafından benimsenmiş ve ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından da tasdik edilmiştir. Bu komisyonun sürdürülebilirlik hakkında en çok bilinen tanımı (gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerinden taviz vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamaktır) ortaya çıkmıştır (Beder, 1994).

BM Ortak Geleceğimiz Raporunda (UN Documents, 1987) sürdürülebilir kalkınma kavramıyla ortaya çıkan çevre ve kalkınma politikalarının kritik hedeflerini şöyle belirlemiştir:

- * Ekonomik büyümeyi teşvik etme,
- * Kalkınma standardını iyileştirme,
- * İş gücü, beslenme, enerji, su ve hijyen gibi temel gereksinimleri karşılama,
- * Sürdürülebilir demografik dengeyi oluşturma,
- * Kaynak altyapısını koruyup geliştirme,
- * Teknolojik yönelimi yeniden tanımlama ve risk yönetimi,
- * Çevresel ve ekonomik faktörleri karar sürecine dahil etme.

Sürdürülebilirlik tarihçesinde önemli bir yer alan Ortak Geleceğimiz Raporu'nun amaçları şöyle ifade edilmiştir (WCED, 1987, 5):

* 2000 yılı ve sonrasındaki sürdürülebilir kalkınmayı başarmak için uzun süreli çevreci stratejiler oluşturmak,

* Gelişmekte olan ülkeler ve ekonomik, sosyal gelişmişlikte farklı seviyelerde olan diğer ülkeler arasındaki iş birliğine çevrilebilecek çevre bilincini, sosyal gelişmişliği, insanlar, kaynaklar, çevre, gelişme arasındaki karşılıklı ilişkileri göz önünde tutan, genel ve karşılıklı olan destekleyici hedeflere yönlendirmek için alternatif yollar önermek,

* Çevresel sorunlarla daha etkili baş edebilen uluslararası toplum aracılığıyla araç ve yöntemler üzerinde düşünmek,

* Uzun dönemli çevresel sorunlar, çevreyi koruma ve güzelleştirmeye yönelik problemlerle başarılı bir şekilde mücadele etmeye ihtiyaç duyan uygun girişimler oluşturmak,

* On yıllarca süren uzun dönemli planlar ve dünya topluluğu için ilham verici hedefler hakkındaki paylaşılan algıları tanımlamaya yardımcı olmak.

Bruntland Raporundaki örtülü mesaj; sürdürülebilirlik ve kalkınmanın aynı anda mümkün olması, kaynakların uygun şekilde yönetilmesi ve akıllı politikaların uygulanması durumunda sınırların aşılabileceğiydi. Sürdürülebilir kalkınma, umut vaat ettiği için popüler bir kavram haline gelmiştir (Allen, 2016, 1).

Raporda sürdürülebilirlik, üç temel boyut (sosyal, ekonomik ve çevresel) ile değerlendirilmektedir ve kalkınma terimiyle birlikte kullanılmıştır. Bu tanım, sadece az gelişmiş olarak tanımlanan Küresel Güney ülkelerinin kalkınma istek ve çabalarını karşılamakla kalmamış, aynı zamanda alternatif bir kalkınma yolu ve paradigması oluşturarak bugüne kadar çok çeşitli grupların talep ve ihtiyaçlarını bir araya getirmiştir (Doğru, 2023, 320).

1989'da Karl Henrik Robert ve John Holmberg, hem kamu hem de işletmeler tarafından küresel olarak onaylanan kapsamlı bir sürdürülebilirlik çerçevesi ve mesajı olan The Natural Step'i (TNS) tanıttı. TNS'nin temeli, dört temel ilke veya sistem koşulunda yatmaktadır. TNS, çevresel değerlendirme ayrıntılarına yapılan vurgunun sürdürülebilir kalkınmayı engellediği inancına bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır. TNS, kavram üzerindeki ortak bilimsel noktaları tanıyarak sürdürülebilirlikle uyumlu bir zihniyet, bakış açısı ve eylemler geliştirmeye çalışmıştır. TNS'nin temel ilkeleri şunlardır (Upham, 2000, 180-181):

* Litosferden elde edilen malzeme ekosferde sistematik olarak artmamalıdır.

* Toplumun ürettiği maddeler ekosferde sistematik olarak artırılmamalıdır.

*Doğanın üretkenliğinin ve çeşitliliğinin fiziksel temeli sistematik olarak yok edilmemelidir.

* İnsan ihtiyaçlarını karşılamak için kaynaklar adil ve verimli kullanılmalıdır.

“Rio Deklarasyonu” ile sonuçlanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) 3-14 Haziran 1992 tarihinde Rio de Jenerio’da toplanmıştır. Deklarasyon 1972’de Stokholm/İsveç’te toplanan Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı kararlarını tekrarlamış ve bunu geliştirmek için 27 prensipten oluşan “Rio Deklarasyonu”nu yayımlanmıştır. Konferansta, devletler, toplumun önemli kesimleri ve bireyler, yeni bir iş birliği düzeyi oluşturmak için bir araya gelmiştir. Bu iş birliğinin amacı, adil ve yenilikçi küresel ortaklıklar kurmaktır. Katılımcıların her birinin isteklerine saygı duyan uluslararası anlaşmalar imzalanmıştır. Bu anlaşmalar, küresel çevresel ve kalkınma ile ilgili sistemin bütünlüğünü korumayı hedeflemektedir. Katılımcılar, evimiz olan dünyanın bütünsel ve birbirine bağımlı doğasını tanıma konusunda anlaşmıştır (DESA, 1992, un.org).

Rio Deklarasyonu, sürdürülebilir kalkınmayı tüm ülkelerin kalkınma çabaları için yol gösterici bir vizyon haline getirdi. Hükümetler ayrıca ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejilerini formüle etmeye ve uygulamaya başlamıştır. Bunlar, kaynak tabanını ve çevreyi gelecek nesillerin yararına korurken sosyal açıdan sorumlu ekonomik kalkınmayı sağlamayı amaçlayan oldukça katılımcı araçlar olarak tasarlanmaktadır. Rio taahhütleri yakın zamanda Birleşmiş Milletler Milenyum Deklarasyonu'nda (2000) yeniden teyit edilmiştir (OECD, 2001, 2).

Rio de Jenerio Konferansında; sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin nasıl birbirinden ayrı veya birlikte evrileceği; zamanla sürdürülebilmesi için, bir sektördeki

başarının nasıl diğer sektörler için ihtiyaç duyduğu üzerinde durulmuştur. Rio Dünya Zirvesi'nin temel amacı; 21'inci yüzyılda uluslararası işbirliği ve kalkınma politikasını yönlendirecek çevre ve kalkınma konularındaki uluslararası faaliyetler için geniş bir ajanda ve plan oluşturmaktır (United Nations, 1992).

Rio Zirvesi, sürdürülebilirliği dünya sahnesine çıkartmıştır. Kişisel bilgisayarlar ve internet ile bilgi yayılımını ve sürdürülebilirlik odaklı grupların organize edilmesini sağlayarak, sürdürülebilirlik devriminde büyük etkisi olmuştur (Edwards, 2005, 4).

Rio Konferansı'nda Gündem 21 Eylem Planı'na ek olarak Rio Deklarasyonu ve Sürdürülebilir Orman Yönetimi İlkeleri kabul edilmiştir. Etkinlikte Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi gibi önemli anlaşmalara da imza atılmıştır. Zirvede alınan kararın ardından 1994 yılında Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi hükümetlere sunulmuştur (Doğru, 2023, 320).

Avrupa Konseyi, 1997 Amsterdam Antlaşması ile 5 yıl önce Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen Rio Konferansı'nda alınan kararları yeniden kabul etmiştir. Konsey'e göre: "Dünya çapında gelişimin sürdürülebilir seviyeye gelmesine dek Rio Süreci hızlandırılmalıdır. Bunu mümkün hale getirmek için; çevresel, ekonomik ve sosyal politikalar entegre edilmeli ve iyi koordine edilmelidir." İki önemli hedef ortaya konulmuştur: Fakirliğin yok edilmesi ve üretim/tüketim modellerinin değiştirilmesi. Ayrıca; Avrupa Birliği ülkelerinin Kyoto Protokolü'nde alınacak kararlar kapsamında karbon gazı salınımını azaltmayı taahhüt edeceğini bildirmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla alınan kararlar ışığında, ekonomik ve parasal birliği, işleyen iç pazarı ve istihdamı birbirine bağlayan bağları güçlendirmek gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu bağların güçlendirilmesi, başarılı ve sürdürülebilir bir ekonomik yapıya ulaşmayı hedeflemektedir (European Commission, 1997, www.ec.europa.eu).

John Elkington'ın 1997 tarihli kitabı ile (Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business), işletmeler için sürdürülebilirliğin önemine büyük vurgu yaparak, Üçlü Alt Çizgi (Triple Bottom Line-TBL) adı verilen yeni bir iş modelini tanıtmıştır. Bu yaklaşım, işletmeleri ekonomik, sosyal ve çevresel faktörleri dikkate alarak performanslarını ölçmeye teşvik etmektedir. TBL modeli, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için finansal başarıya ek olarak sosyal ve çevresel etkileri de dikkate almanın önemini vurgulamaktadır. Elkington, TBL'yi benimsemenin işletmelere rekabet avantajı sağlayabileceğini ve sürdürülebilir kalkınmanın çok önemli bir bileşen olduğunu savunmaktadır (Elkington, 1997). Elkington'un tanınmış eseriyle, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirliğin üç boyutu, özel sektör perspektifine uyarlanmış ve daha net bir şekilde tanımlanmıştır. Kitap, sürdürülebilirliği finansal bir çerçevede ilk kez hesaplaştırmış ve sürdürülebilirliğin ölçümü konusunda önemli bir adım atmıştır.

Elkington, bir şirketin değerini belirlerken sadece mali değil çevresel ve sosyal faktörlerin de dikkate alındığını belirten "üçlü bilanço sistemi" adlı bir model önerdi. Bu yaklaşım, karlılığın tek başına bir şirketin değerini belirlemek için yeterli olmadığını savunur. Elkington'ın yenilikçi çalışmaları, sürdürülebilirliği entegre bir kalkınma stratejisinden şirketlerin bireysel olarak benimseyebileceği ve uygulayabileceği bir yaklaşıma dönüştürdü. Ayrıca bu model, şirketlerin genellikle kendi kontrolleri dışında kalan ve ölçülmesi zor olan kurumsal sosyal sorumluluk alanlarına odaklanmak yerine, kendi bilançoları üzerinde ölçülebilir ve gözlemlenebilir bir etki yaratma sorumluluklarını yerine getirmelerini teşvik etmektedir (Doğru, 2023, 322).

Aarhus Antlaşması, 25 Haziran 1998'de Danimarka'nın bir şehri olan Aarhus'ta imzalanmıştır. 30 Ekim 2001'de yürürlüğe girmiştir. Antlaşma, çevreyi ilgilendiren bir kısım kişisel hakları ve sivil toplum kuruluşlarını ortaya koymuştur. Antlaşma katılımcılarından; lokal, bölgesel ve ulusal seviyede yetkili kuruluşların antlaşmada kabul edilen hakları desteklemesi için gerekli önlemleri alması talep edilmiştir. Aarhus Antlaşması üç temel ayak üzerine inşa edilmiştir (Aarhus Centres, 1998, osce.org):

- * Yetkili kuruluşların sahip olduğu çevre ile ilgili bilgilere vatandaşların erişim hakkı,
- * Çevreyi etkileyebilecek plan ve programların hazırlanması, politikaların oluşturulması ve yasa yapılması konularında vatandaşların katılım hakkı,
- * Adalete erişim hakkı; bilgiye erişim ve halkın katılımı hakları ihlal edildiğinde, vatandaşların hukuksal usulleri denetleme hakkıdır.

Aarhus Antlaşmasında yetkili kuruluşların etkili olabilmesi adına antlaşmada ortaya konulan haklara destek sağlaması için kararlaştırılan hükümler aşağıdadır (Aarhus Centres, 1998):

- * Ülkelerin ulusal sürdürülebilirlik stratejik planlamasının yapılması ve 2005 yılında itibaren yürürlüğe konulması,
- * Kamu kesimi, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör nezdinde kurumsal sosyal sorumluluk ve duyarlılığının artırılması,
- * Uluslararası antlaşmalara uyulması ve hükümlerinin uygulanması,
- * Yoksullukla savaşmak adına Dünya Dayanışma Fonu oluşturulması ve açlık sınırında olan insan sayısının yarıya indirilmesi,
- * Enerji arzının ağırlıklı olarak fosil kaynaklardan oluşan yapısının değiştirilmesi ve kaynakların çeşitlendirilmesi,
- * Enerji kullanımında, dağıtımda küresel boyutta adaletin ve dengenin sağlanması.

Neumayer, 1999'da sürdürülebilirlik literatürüne kazandırdığı iki kavramla bir dönüm noktası oluşturmuştur. Neumayer'in güçlü ve zayıf sürdürülebilirlik kavramları, doğal kaynak kullanımı ve çevre korumaya yönelik farklı yaklaşımları ifade etmektedir. Zayıf sürdürülebilirlik, doğal kaynakların insan yapımı sermaye ile değiştirilebileceği

ve kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılabilmesi görüşünü temsil eder. Güçlü sürdürülebilirlik ise, doğal kaynakların sınırlı olduğunu ve korunması gerektiğini vurgular (Neumayer, 2013).

BM ve küresel toplum, 2000 yılında tarihsel bir taahhütte bulunmuştur: 15 yıl içerisinde aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmak ve dünyanın en yoksul insanların yaşam koşullarını iyileştirmek. Bu taahhüt, Birleşmiş Milletler Milenyum Deklarasyonunda garanti altına alınmıştır. Bu bağlamda sekiz adet hedef belirlenmiş ve 2015 tarihine kadar miada bağlanmıştır. Bu hedefler, Milenyum (Binyıl) Kalkınma Hedefleri olarak bilinir. Milenyum Kalkınma Hedefleri hem zengin hem de fakir ülkelerde geniş çaplı kabul görmüştür. Bu hedeflerin, kalkınma çabalarına genel bir çerçeve sağladığı ve başarının değerlendirilmesi için referans noktaları oluşturduğu görülmüştür (Dodd ve Cassels, 2006, 379).

Milenyum Kalkınma Hedefleri, 2000 yılında ortaya çıktığında dünyanın en büyük sorunlarına yanıt olarak oluşturuldu. Bu dönemde, büyük ekonomik ilkelere üzerine odaklanan politikalar yararlı olmamıştı. 1997-98 Asya Finansal Krizi dünya çapında büyük bir korkuya neden olmuştur. Bu arada, Latin Amerika kendi ekonomik krizlerinin sonuçlarıyla başa çıkmaktaydı. Soğuk Savaş sonrası dönemde yardım bütçeleri azalmıştı. Eski Doğu Bloku ülkeleri, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra ekonomik dengelerini yeniden kurmak için uğraşmaktaydı. En kötü durumda olan bölge ise Sahra Altı Afrika idi. Bölge, ekonomik büyümede iki "kayıp on yıl" yaşamış ve bir tedavi programı olmadan 25 milyon insanın HIV/AIDS'e yakalanmasına tanık olmuştur (McArthur, 2014, 5). Milenyum Kalkınma Hedeflerinin böylesine karanlık bir tabloya çözüm bulma arayışı dünya kamuoyunda yerini bulmuş ve 140 ülke tarafından kabul edilmiştir. Bu hedefler aşağıda sunulmuştur (WHO, 15.07.2023, www.who.int).

- * Aşırı Yoksulluğu ve Açlığı Yarıya İndirme
- * Herkes İçin İlköğretimi Sağlama
- * Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Teşvik Etme ve Kadınları Güçlendirme
- * Çocuk Ölümünü Azaltma
- * Anne Sağlığını İyileştirme
- * HIV/AIDS, Sıtma ve Diğer Hastalıklarla Mücadele
- * Çevresel Sürdürülebilirliği Sağlama
- * Küresel Kalkınma İçin Ortaklık Kurma

Milenyum Kalkınma Hedefleri, dünya genelinde bir dizi önemli sosyal önceliği gerçekleştirmek için tarihi ve etkili bir küresel seferberlik çağrısıdır (Sachs, 2012, 2206). Geniş çapta kabul gören Milenyum Kalkınma Hedefleri ile birlikte, dünya kamuoyu sürdürülebilir kalkınmanın önemini büyük oranda idrak etmiştir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, bir mit veya akademik literatürün fenomen bir kavramı değildir. İnsanlığın 21. yüzyılda karşılaştığı ve karşılaşacağı öngörülen; açlık, ölümcül hastalıklar, susuzluk, çocuk ölümleri, çevre felaketleri, iklim krizi gibi ciddi,

varlığından utanç ve korku duyulan sorunların çözümü için sunulan bir reçetedir. Milenyum Kalkınma Hedefleri; dünya kamuoyunun önüne hayati sorunlarla yüzleşen, 15 yıllık miada sahip bir yapılacaklar listesi sunmuştur. Bir sonraki liste için 2015 yılı (Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri) beklenmiştir.

Birleşmiş Milletler konferanslarının onuncu yıldönümlerinde gerçekleşen klasikleşmiş değerlendirme konferansları kapsamında, 2002 yılında Johannesburg'da toplanan Dünya Sürdürülebilir Gelişme Konferansı'nda (WSSD); 1992 yılında gerçekleşen Rio Çevre ve Kalkınma Konferansında kabul edilen kararların uygulama sürecinin değerlendirmesi yapılmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki kararlar alınmıştır (Bozoğlan, 2005, 1024-1025):

- * Ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin bir an önce oluşturulması ve bu stratejilerin 2005 yılında uygulamaya başlanması,
- * Kurumsal sorumluluk ve farkındalığın; kamu, sivil toplum ve özel sektörün genelinde artırılması,
- * Uluslararası sözleşmelerin hükümlerinin etkin uygulanmasının sağlanması,
- * Küresel dayanışma fonunun oluşturulması ve aşırı yoksullukla yaşayan insan sayısının yarı yarıya azaltılması,
- * Enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve fosil yakıtlardan bağımsızlığın artırılması,
- * Enerjinin tüm dünya genelinde daha adaletli ve dengeli bir biçimde dağıtılmasının sağlanması,
- * Biyoçeşitliliği korunması ve biyoçeşitliliğin azalmasının sınır seviyeye indirilmesi.

Rio Deklarasyonu genellikle çevreci sürdürülebilirlik hususlarına değinmesine rağmen, Johannesburg Konferansı ekonomi ve eşitlik konuları hakkında tartışmalara yer vermiştir. Johannesburg Konferansı ayrıca kadınlar, gençler, sivil toplum kuruluşları ve bilim adamlarının yüksek katılımı ile icra edilmiştir (Edwards, 2005, 20). Johannesburg Konferansında sürdürülebilirlik yaklaşımının 3 ayağını (ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik) net olarak görmek mümkün olmuştur.

Johannesburg Bildirisi ve Uygulama Planı, küresel yoksulluğun azaltılması ve çevrenin korunması konusundaki taahhütlerini yeniden teyit etmiş, Gündem 21 ve Milenyum Bildirisi'ne dayanarak çok taraflı ortaklıklara daha fazla vurgu yaparak ilerlemiştir (UN DESA, 2023).

2012 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20 Zirvesi), Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini ortaya koymuştur. Hedeflerin birincil amacı, dünyanın karşı karşıya olduğu en acil politik, çevresel ve iktisadi sorunları ele almayı amaçlayan kapsamlı bir dizi önlem oluşturmaktır. Küresel Hedefler olarak da bilinen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, yoksulluğu sona erdirmeyi, gezegenimizi korumayı ve tüm insanlar için barış ve refahı

teşvik etmeyi amaçlayan evrensel bir eylem çağrısı sunmaktadır (UNDP, 2015, www.undp.org).

Türkiye, Rio+20 Zirvesi sırasında 2012 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Raporunu (Geleceğe Sahip Olmak) hazırlamıştır. Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nun amacı; "Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma sürecinde hayata geçirdiği çalışmaları değerlendirmek, gelecekte uygulayacağı politikaları ifade etmek ve ulusal vizyonu belirlemek, küresel sorunların çözümünde ülkemizin yapabileceği katkıları değerlendirmektir. Sürdürülebilir kalkınmanın bir aracı olarak "yeşil büyüme" konusunda fırsatlarımızı ve engellerimizi tespit ederek, yeşil büyümenin ekonomi, sosyal ve çevre için bütüncül politikalar oluşturulmasında katkı verebileceği alanları ele almaktır" (Kalkınma Bakanlığı, 2012, 2).

2015 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, çoklu paydaşların katılımıyla oluşturulan "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi"ni (Ajanda 2030) onayladı. Bu gündem, sürdürülebilir kalkınmanın temel hedeflerini belirleyen ve küresel düzeyde paydaş ihtiyaçlarını temsil eden Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini (SKH) içermektedir. Bu 17 hedef, yoksulluğun sona erdirilmesinden iklim değişikliğiyle mücadeleye kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. SKH'lerin nihai amacı, sürdürülebilirliği global organizasyonlara entegre ederek, tüm toplum için sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmektir (Fonseca vd., 2020, 2).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin gerçekleşme düzeylerinin takibi amacıyla, her yıl BM bünyesinde yayınlanan raporlar bulunmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Raporu 2022, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin uygulanması konusundaki küresel ilerlemeyi, en son mevcut veri ve tahminleri kullanarak, küresel bir bakış açısıyla sunmaktadır. Raporda, her bir hedef için seçilmiş göstergelerin derinlemesine analizleriyle birlikte küresel ve bölgesel ilerleme takip edilmektedir (UN Stats, 2023).

2022 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Raporu, Dünya Kalkınma Endeksi 2021 ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Göstergeleri 2021 raporlarına dayanarak, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşma seviyesini ortaya koymaktadır. Rapor, birçok alanda ilerleme kaydedilse de, hedeflerin tümüne ulaşma açısından dünya genelinde zorlukların devam ettiğini göstermektedir. Ekonomik büyümenin dünya genelinde arttığını, ancak gelir eşitsizliğinin hala büyük bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca; çevre ve iklim değişikliği konularında da bazı ilerlemeler olduğunu, ancak bu ilerlemelerin yeterli olmadığını belirtilmiştir. Raporda, hedeflere ulaşma yolunda ilerlemeler olsa da, Covit-19 Pandemisinin neden olduğu zorluklar nedeniyle daha büyük bir çaba gerektiği; hükümetlerin, özel sektörün ve sivil toplumun, birlikte çalışarak, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmak için çabaladığı bir dünya vizyonunun teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (UN Stats, 2023).

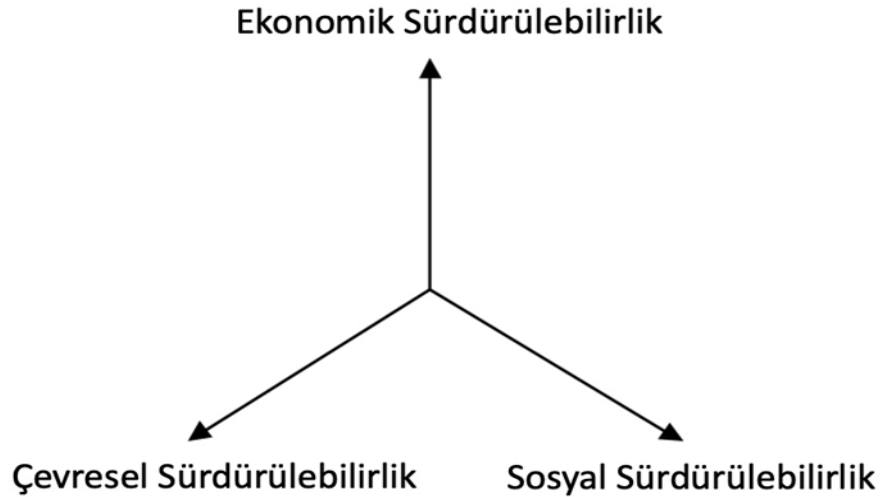
Edwards (2005)'e göre; 18'nci yüzyıl ortası ve 19'uncu yüzyıl ortası arasında kalan periyotta Endüstriyel Devrim, Dünya sahnesine geniş bir dönüşüm yaratmıştır. Tıpkı rakibi olan Endüstriyel Devrim gibi; günümüzdeki Sürdürülebilirlik Devrimi, toplum bilinci ve toplumu etkileyen küresel bilinirlikteki özellikleriyle, geniş ve kalıcı değişim yaratmaktadır. Yarattığı etki; insanların yaşadıkları yerler, yedikleri yiyecekler, girişimlerini, çabalarını bireysel ve toplumsal anlamda şekillendirmektedir.

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının gelişiminin; kavramların sahibi olan BM'nin dikey ve yatay olarak çizdiği sınırlar çerçevesinde, araştırmacılar tarafından sadece yatay olarak gerçekleştirildiği değerlendirilmektedir. Sürdürülebilirliğin, İnsanlık ve Dünya yaşadıkça önemi artacak bir kavram ve uğraş olacağı öngörülmektedir.

3.3. Sürdürülebilirliğin Boyutları

Dalal-Clayton ve Bass (2000) sürdürülebilirliğin 3 boyutunu (Şekil 3.1) şöyle tanımlamaktadır:

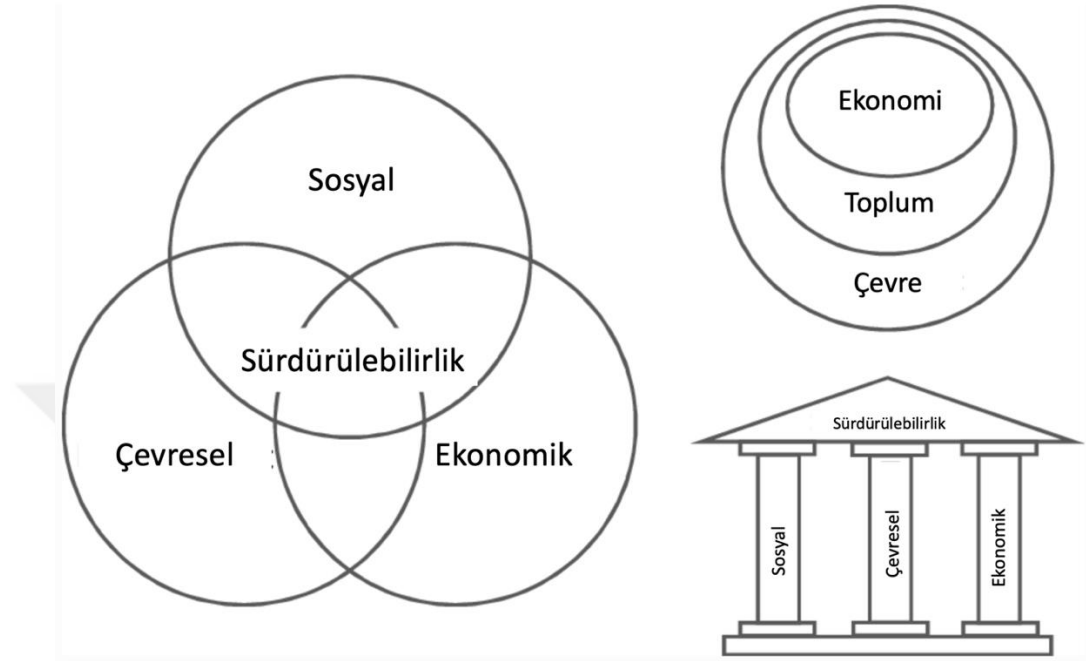
- * Ekonomi: Zenginlik ve geçim kaynaklarının yaratılması.
- * Toplum: Yoksulluğun ortadan kaldırılması ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi.
- * Çevre: Gelecek nesiller için doğal kaynakların geliştirilmesi.

Şekil 3.1. Sürdürülebilirliğin Boyutları (Dyllick ve Hockerts, 2002:132).

Sürdürülebilirlik genellikle ekonomi, sosyal ve çevresel unsurların birbirine bağlandığı 'üç sütun' modeliyle ifade edilir. Sıklıkla bu üç alan, toplum, çevre ve ekonomi olarak kesişen daireler şeklinde gösterilir ve sürdürülebilirlik bu dairelerin kesiştiği noktada yer alır. Alternatif temsiller, bu üç alanın birbirini çevreleyen daireler şeklinde veya somut 'sütunlar' olarak görselleştirildiği çizimleri içerir. Ayrıca, sürdürülebilirlik hedefleri veya göstergeleri için farklı kategorilerin oluşturulduğu

tasarımlar da alternatif temsiller arasında yer alır. Bu üç sütunlu model, bilinen belirsizliklerine rağmen, sürdürülebilirlik konusunda literatürde hakim olan yorumdur. Bu ayrımlar Şekil 3.2’de resmedilmiştir (Purvis vd., 2019).

Şekil 3.2. Sürdürülebilirlik Boyutlarına Ait Görsel Tasvirler (Purvis vd. 2019).

Sürdürülebilirlik üzerine genel anlamda, ekolojik sürdürülebilirlik ve insan sürdürülebilirliği olarak bir ayırım yapılabilir. Ekolojik sürdürülebilirlikte, organizasyonların sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya olan katkısından ve biyosferin yenilenmesinden bahsedilebilir. İnsan sürdürülebilirliğinde ise, halk ve toplumsal refah için sürdürülebilir üst düzey örgütsel performans kabiliyetleri ve insan yetenekleri inşa etmekten söz edilebilir. Ekolojik sürdürülebilirlik ve insan sürdürülebilirliği; ekonomik, sosyal ve çevresel çıktıdan oluşan üçlü ayağın içinde yer aldığı sürdürülebilirliğin temel prensiplerini oluşturmaktadır (Dunphy vd., 2000, 6).

Sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarla oluşturulan üçlü sütun yaklaşımı, yalnızca ekonomik göstergelere değil, aynı zamanda iş yürütmeye ilgili sosyal ve çevresel konuların değerlendirilmesine dayalı olarak yeni bir anlayış sağlamıştır (Arrigo, 2018, 171). Ekonomik faktörlerin yanı sıra kalkınmanın sosyal ve çevresel faktörlerini tanımak, bu üç boyutu basitçe yan yana getirmek anlamına gelmez. Aralarındaki karşılıklı bağımlılığa da dikkat edilmelidir (UNEP, 2007, 9).

Sosyal sürdürülebilirlik, kaynak yönetimi, toplum ve bireyler arasındaki ilişki, etik ilkelere saygı, sosyal adaletin tesisi ve eşitsizliklerin azaltılması bileşenlerini ifade eder. Sosyal sürdürülebilirlikle yakından ilgili olan, esas olarak sermaye stokunun sürdürülebilir kullanımını vurgulayan ekonomik sürdürülebilirliktir. Sermaye tanımının sadece doğal sermayeyi değil aynı zamanda sosyal ve beşeri sermayeyi de kapsadığına

dikkat edilmelidir. Daha da önemlisi, sürdürülebilirlik kavramı, doğal kapasitenin sınırlarına saygı, enerji kaynaklarının optimum kullanımı ve uygun atık bertarafı anlamına gelen çevresel sürdürülebilirliği dikkate alır (Svetlačić vd., 2016, 734). Aşağıda sürdürülebilirliğin üç boyutu daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.3.1. Ekonomik Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik eski bir ekonomik ilkedir. Ormancılıkta kullanılan kaynakların aşırı kullanımı nedeniyle Orta Çağda bir nüfus çöküşüne yol açtığı bilinmektedir. Alman orman yönetimi, farklı kesim düzenlemeleri ve sistemli ağaçlandırma uygulamaları ile kaynak birikimini ve kullanımını dengeleyebilmiştir. Bu sürdürülebilir ormancılık örneği üzerinden sürdürülebilirlik, öncelikle ekonomik bir ilke olarak görülebilir. Sosyal, ekonomik ve ekolojik hedefler arasındaki çatışmalar, kısa vadeli ve uzun vadeli hedefler arasındaki çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle; sosyal, ekonomik ve doğal sermayenin her türlüünün korunması, kalıcı ekonomik başarının temeli olarak görülmektedir. Ayrıca, perspektifin birkaç yıldan onlarca yıl ve yüzyıllara genişletilmesiyle işletme sürdürülebilirliği, ekonomide öncelikli bir hedef olarak görülmektedir (Zink vd., 2008, 4).

Günümüzde sürdürülebilir bir organizasyon, iş operasyonlarının ekonomik açıdan sürdürülebilir olup olmadığını değerlendirirken ilk etapta, ekonomik sermaye kavramını anlamalıdır. En basit tabiriyle; sermayesi, toplam varlıkların değerinden borçların çıkarılmasıdır (Elkington, 1997, 74).

Ekonomik sürdürülebilirlik fikri, ekonomik üretimi mümkün kılan çok sayıda sermaye biçiminin korunmasını veya genişletilmesini içerir. Bu sermaye türleri üretilmiş, doğal, beşeri ve sosyal sermaye türlerini içerir. Bu türler arasında bir miktar değiştirilebilirlik potansiyeli olsa da, birbirleriyle bağlantılı olarak çalışma eğiliminde olduklarından, hepsini uzun vadede korumak çok önemlidir (Harris, 2003, 2).

Ekonomik sürdürülebilirlik, kıt kaynakların yönetimi bağlamında tüm ekonomik faaliyetlerde kaynak kullanımının hassasiyetini ifade eder (Yavuz, 2010, 65).

Hem finansal hem de yönetim muhasebesi, bir şirketin ekonomik sermayesi hakkında yöneticilere sadece bir yaklaşım sağlayabilir. Ayrıca, ekonomik sürdürülebilirlik, şirketlerin çeşitli türdeki ekonomik sermayeyi yönetmelerini gerektirir: Finansal sermaye (örneğin, özkaynak, borç), somut sermaye (örneğin, makine, arazi, stoklar) ve soyut sermaye (örneğin, itibar, icatlar, know-how, organizasyonel rutinler). Bir şirketin hiçbir ekonomik sermayesi kalmadığında varlığı sona erer. Ancak gerçekte bir şirket uzun süre önce sürdürülemez hale gelecektir. Kurumsal ekonomik sürdürülebilirlik için bir tanım şöyle olabilir: Sürdürülebilir ekonomik şirketler, hissedarlarına sürekli olarak ortalamaların üzerinde bir getiri

sağlarken, likiditeyi garanti etmek için her zaman yeterli nakit akışını sağlayan şirketlerdir (Dyllick ve Hockerts, 2002, 133).

Bu bağlamda işletmeler ve kuruluşlar, ekonomik hedeflerin yanı sıra sosyal ve çevresel hedeflere ulaşarak sürdürülebilir bir geleceğe ulaşmak ve küresel sorunlara daha iyi yanıt vermek için stratejiler geliştirmelidir. Bu nedenle ekonomik sürdürülebilirlik, sürdürülebilirliğin üç temel boyutu (sosyal, çevresel ve ekonomik) arasında önemli bir denge unsuru olarak görülmektedir.

3.3.2. Çevresel Sürdürülebilirlik

Ekonomistlerin modelleri ekonomik büyümenin bir üst sınırı olmadığını gösterirken, fizik bilimciler ve ekologlar sınırlara alışkındır. Doğal sistemler kararlı termodinamik yasalara uymak zorundadır. Popülasyon ekolojisi bu yasaların canlı organizmalar üzerindeki etkilerini keşfetmiştir. Ekolojik ve evrimsel biyolojinin iki temel aksiyomu, organizmaların aşırı üretken olduğu ve zaman, mekan ve enerji tarafından belirlenen sınırların kaçınılmaz bir şekilde karşılaşıldığıdır. Ekolojik bir bakış açısına göre sürdürülebilirlik, nüfus ve tüketim seviyelerine sınırlar getirmelidir. Bu sınırlar tüm biyolojik sistemler için geçerlidir. İnsanlar bir süre için bunları atlatabilir gibi görünse de, sonlu bir gezegenin sınırlarını kabul etmek zorundadırlar (Harris, 2003, 5).

Çevresel sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilir kalkınmanın en yaygın tanımının ("gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamayı tehlikeye atmadan mevcut neslin ihtiyaçlarını karşılamak") anlamının bir bölümüne derinlik katarak, "gelecek ve mevcut nesillerin kaynak ve hizmet ihtiyaçlarını karşılayarak, bu kaynakları sağlayan ekosistemlerin sağlığını tehlikeye atmadan" şeklinde genel bir tanımla ifade edilmektedir (Morelli, 2011, 5).

Ekosistemlerin ve doğal kaynakların korunması, sürdürülebilir ekonomik üretim ve nesiller arası eşitlik için önemlidir. Ekolojik bir perspektifle, insan nüfusu ve toplam kaynak talebi ölçek olarak sınırlı olmalı, ekosistemlerin bütünlüğü ve tür çeşitliliği korunmalıdır. Piyasa mekanizmaları genellikle doğal sermayeyi korumak için etkili bir şekilde işlememekte, onu tüketmekte ve bozmaktadır (Harris, 2003, 2).

Bir kuruluşun çevresel olarak nasıl sürdürülebilir olabileceğini belirlerken, öncelikle doğal sermaye kavramı anlaşılmalıdır. Doğal sermaye kavramı karmaşıktır ve gelişmektedir. Örneğin, ormanlarda bulunan doğal sermayeyi hesaplarken sadece ağaç sayısını saymak ve temsil ettikleri ahşaba fiyat etiketi koymak yeterli değildir. Orman ekosistemlerini destekleyen önemli doğal zenginlikler göz önünde bulundurulmalıdır (Elkington, 1997, 79).

Sanayi metabolizması kavramı, sanayiye bir canlı organizma olarak ele alır. Enerji, malzemeler tüketerek ürünler ve atık emisyonları ürettiğini belirtir. Eğer sanayi

sistemleri doğal kaynakları tüketir ve atık emisyonları doğal çözücü kapasitesini aşarsa, ekolojik olarak sürdürülemez hale gelir. Doğal çevrenin sağladığı hizmetlerin ekonomik değeri yüksektir. Ancak birçok hizmet için doğal kaynakların bir yedeği yoktur veya varsa bile çok pahalıdır. Şirketlerin çevresel sürdürülebilirliği için bir tanım, buna göre şöyle ifade edilebilir: Çevresel olarak sürdürülebilir şirketler, doğal yenilenme hızının altında veya alternatiflerin gelişme hızının altında tüketilen doğal kaynakları kullanırlar. (Dyllick ve Hockerts, 2002, 133).

Çevresel sürdürülebilirlik; çevreyi en doğal biçiminde muhafaza etmek ve hasar gören, tükenen ekolojik çevreyi geriye döndürmek biçiminde tanımlanabilir (Yavuz, 2010, 65).

Çevresel sürdürülebilirlik, daha belirgin bir şekilde, insan topluluğunun gereksinimlerini karşılayabilecek bir dengenin, esnekliğin ve bağlantının varlığını ifade eder. Bunu yaparken, destekleyici ekosistemlerin yeniden üretim için gereken hizmetleri sağlama kapasitelerini aşmadan ve eylemlerimizle biyolojik çeşitliliği azaltmadan talebi karşılamaya devam etmelerini sağlar (Morelli, 2011, 5).

3.3.3. Sosyal Sürdürülebilirlik

Toplumun daha sürdürülebilir bir geleceğe doğru ilerleme olasılığı, enerji yoğun, sürdürülemez ve çevreye zararlı olan mevcut sosyal uygulamaları değiştirerek yenilerini yaratma yeteneğine bağlıdır. Bilgi önemli bir rol oynasa da, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için tek başına yeterli değildir. Sürdürülebilirlik ve çevre bilgisi, yalnızca doğal kaynak kullanımı ve çevresel kalite ile ilgili önemli kararları etkileyecek şekilde daha geniş sosyal bağlamlara ve politika süreçlerine entegre edildiğinde güçlü bir değişim kaynağı olabilir (European Environment Agency, 1999, 34).

Sosyolojik bir bakış açısıyla, sosyal iletişim, sürdürülebilirlik iletişimi olduğu kadar kurumsal uygulamaların istikrara kavuşturulmasında ve değiştirilmesinde de önemli bir role sahiptir. Bu, bir sürdürülebilirlik vizyonuna yönelik kurumsal uygulamaların geliştirilmesini ve yayılmasını teşvik etmektedir (Brand, 2011, 55).

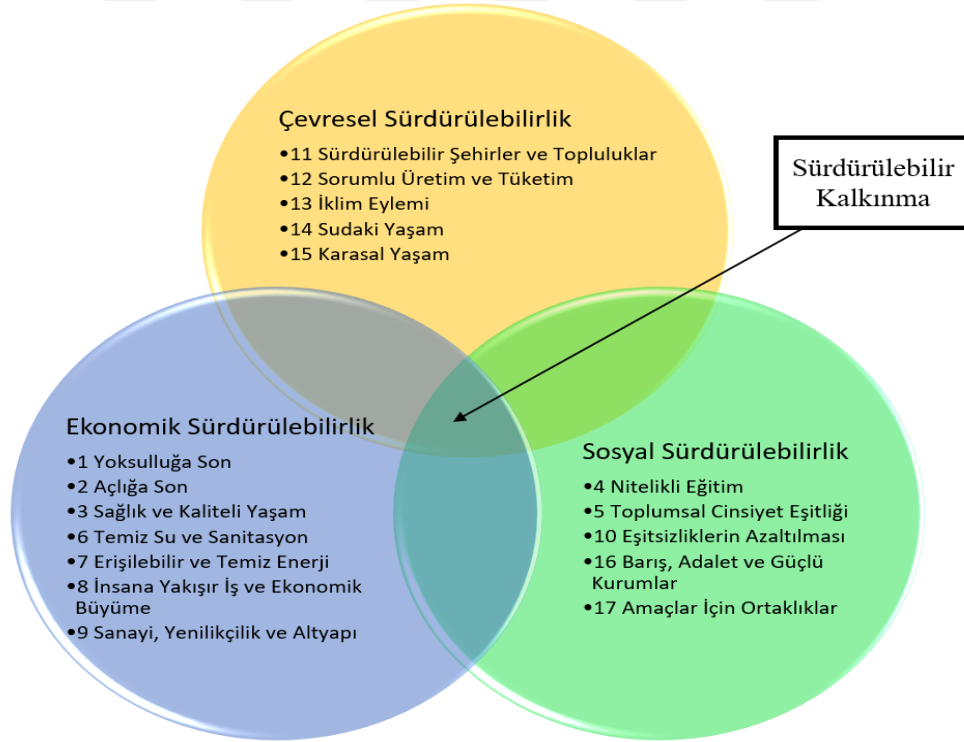
Sosyal sürdürülebilirlik; zararlı tüketim alışkanlıkları olan toplumlardan, çevreye saygılı ve duyarlı tüketim kalıpları edinmiş toplumlara geçiş olarak nitelendirilmektedir (Yavuz, 2010, 65).

Sosyal açıdan sürdürülebilir şirketler, faaliyet gösterdikleri topluluklara değer katarak bireysel ortakların insan sermayesini artırırken aynı zamanda bu toplulukların toplumsal sermayelerini de ilerletirler. Sosyal sermayeyi, paydaşlarının motivasyonunu anlayabilecekleri ve genel olarak şirketin değer sistemine katılabilecekleri şekilde yönetirler (Dyllick ve Hockerts, 2002, 134).

3.3.4. Sürdürülebilirlik Boyutları ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Sürdürülebilir Kalkınma için belirlenen güncel hedeflerin sürdürülebilirlik boyutları ile doğrudan ilgisi vardır. Kavramın yaratıcısı ve gündem belirleyicisi olan BM, sürdürülebilirliğin 3 boyutu altında toplam 17 hedef belirlemiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2015 yılında, insanlık ve dünya için kritik önem taşıyan konularda gelecek 15 yıl içerisinde gerçekleştirilmesi öngörülen 17 sürdürülebilir kalkınma hedefini yayınlamıştır. Bu hedefler, geleceğimizi şekillendirecek kilit alanları belirlemek için tasarlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri 169 alt hedefe ayrılmış olup, bu hedeflere ulaşmak için yaklaşık 230 gösterge önerilmiştir. 17 hedefin; 7'si ekonomik, 5'i çevresel, 5'i sosyal sürdürülebilirlik ile ilgilidir. Şekil 3.3'te resmedilmiştir. 17 hedefin "ekonomik", "çevresel" ve "sosyal" olarak sınıflandırılması, sistemler perspektifinden hedeflerin analiz edilmesine imkan sağlar (Barbier ve Burgess, 2017, 6).

Şekil 3.3. Sürdürülebilirlik Boyutları ve 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (Barbier ve Burgess, 2017, 6)

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Birleşmiş Milletler, 2015 yılında "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" (Sustainable Development Goals, SDGs) belgesini yayınlamıştır. Bu belge, dünya genelinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerini tanımlar ve bu hedeflere ulaşmak için hangi çalışmaların yapılması gerektiğini önermektedir.

Birleşmiş Milletler'in tüm üye devletlerince 2015 yılında onaylanan 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi (Ajanda 2030), hem insanların hem de gezegenin refah ve barışını amaçlayan bir ortak yol haritası sunmaktadır. İçindeki 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler tarafından ciddi bir çağrı olarak görülmekte ve global bir ortaklık içinde yapılması gereken aksiyonları tanımlamaktadır. Bu hedefler, yoksulluğun ve diğer kısıtlamaların son bulması, sağlık ve eğitimin geliştirilmesi, eşitsizliğin azaltılması, ekonomik büyümenin teşvik edilmesi, iklim değişikliğinin çözümlenmesi, okyanusları ve ormanları korumanın aynı anda ele alınması gerektiğini tanımlar (UN DESA, 2023). Şekil 3.4'te Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ait resmi semboller sunulmuştur.

Şekil 3.4. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (BM Türkiye, 25.06.2023, www.turkiye.un.org)

3.4. Sürdürülebilirlikle İlgili Temel Kavramlar

3.4.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kalkınma, toplumun uzun vadeli yararı için ekonomik, sosyal ve çevresel faktörleri dengelemeyi amaçlayan bir kavramdır. İşletmelere uygulandığında genellikle kurumsal sürdürülebilirlik olarak adlandırılır. İşletmeler için sürdürülebilir kalkınma; bugün şirketlerin ve paydaşlarının ihtiyaçlarını karşılamayı, gelecekte ise

gerekli olan insan ve doğal kaynakları koruyan, geliştiren stratejiler ve faaliyetleri benimsemeyi ifade etmektedir (Steurer vd., 2005, 274).

Kurumsal Sürdürülebilirlik kavramı, Brundtland Raporu'ndan türetilmiştir ve şirketler için bir rehber model olarak görülmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, uzun vadeli yaşam kalitesine yönelik konuları ele alan toplumsal bir rehber model iken, kurumsal sürdürülebilirlik şirketlerin kısa ve uzun vadeli çevresel, ekonomik ve sosyal performansına odaklanan bir kurumsal rehber modeldir. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınmanın mikroekonomik çerçevesi, kurumsal sürdürülebilirlik için bir çerçeve olarak da değerlendirilebilir (Steurer vd., 2005, 274).

Sürdürülebilirlik, insan ihtiyaçlarının sürekli olarak karşılanması amacı ile küresel ölçekte kalkınma tartışmalarının ana hedefi olarak kabul edilmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik ise, doğrudan ve dolaylı paydaşlarının ihtiyaçlarını bu felsefeyi işletme seviyesinde uygulayarak karşılamak ve gelecekteki paydaşlarının ihtiyaçlarını dikkate alarak faaliyetlerini sürdürmektir. Bu paydaşlar, hissedarlar, çalışanlar, müşteriler, baskı grupları, topluluklar gibi bireyleri ve grupları içerir. Kurumsal sürdürülebilirlik, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını göz ardı etmeden bu paydaşların ihtiyaçlarını karşılayarak sürdürülebilir bir şekilde hareket etmeyi amaçlamaktadır (Dyllick ve Hockerts, 2002, 131).

Bu tanım, kurumsal sürdürülebilirlik perspektifinden bir kuruluşun toplumsal sistemindeki rolünün yorumlanmasıyla ilgili birkaç varsayımı içerir (Zink vd., 2008, 7).

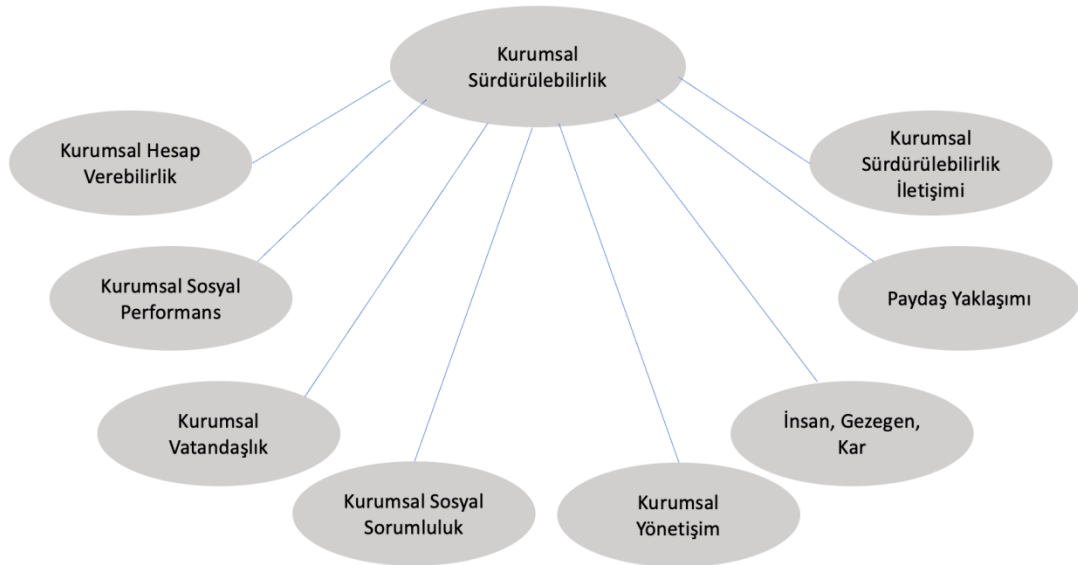
* İnsan ihtiyaçlarını karşılamak, tüm iş faaliyetlerinin amacıdır ve bu nedenle her şirketin üstün bir "varoluş nedeni" dir. Bu, sürdürülebilir kalkınma genel fikri ile uyumlu eylemler arasındaki yakın ilişkiyi vurgular. Şirketler, sürdürülebilir kalkınma yolunu gerçekleştirmede önemli aktörlerdir. İnsan ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp belirli bir kaynak kullanımı ve atık malzeme üretimiyle birlikte ihtiyaçlar oluşturur. Böylece tüketim davranışımızı ve yaşam tarzımızı etkilerler. Bu yönü, sürdürülebilir kalkınma için yeterlilik stratejilerinin önemi açısından önemlidir.

* Bir şirketin ekonomik başarısının temeli, ilgili paydaşların ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamaktır. "İşletme lisansı" alamayan bir şirket hayatta kalamaz. Bu, sadece çalışanlar, hissedarlar veya müşteriler gibi tanıdık kaynak sağlayıcıların tazminatı ile ilgili değildir. Birkaç örnek, şirketin işletmesinin meşruiyetinin tanınmasının, hatta (henüz) temas halinde olmadığı paydaşlar tarafından bile (örneğin, sivil toplum kuruluşları gibi) büyük önem taşıyabileceğini göstermektedir.

* Ekonomik sistemler, geniş bir "sürekli işletme ilkesi" anlayışı olarak görülebilecek bir temel üzerine inşa edilir. Bu varsayım olmadan, şirketler, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamak ve kurumsal sürdürülebilirlik tanımına uygun olarak "sürdürülebilir" davranabilirler, ancak işletmenin zaman çizelgesi gelecek nesilleri içermediği takdirde genel normatif fikir anlamında sürdürülebilir olmayacaklardır."

Kurumsal sürdürülebilirlik ile ilgili kabul gören bir model öneren Signitzer ve Prexl (2008), bu kavramla ilişkilendirdiği diğer kavramları ifade etme ihtiyacı hissetmiştir. Şekil 3.5'te bu kavramlar resmedilmiştir.

Şekil 3.5. Kurumsal Sürdürülebilirlikle İlişkili Kavramlar (Signitzer ve Prexl, 2008, 4)

Sürdürülebilir kalkınma fikrinin şirket düzeyindeki karşılığı "kurumsal sürdürülebilirlik" kavramıdır. Kurumsal sürdürülebilirlik arayışı devam eden bir iyileştirme süreci olduğundan, tamamen sürdürülebilir bir şirket diye bir şeyin olmadığına dikkat etmek önemlidir. Kurumsal sürdürülebilirlik, dengeyi sağlamak için ekonomik, sosyal, çevresel amaç ve değerlerin stratejik, planlı yönetimi ile ilgili izafi bir kavramdır (Signitzer ve Prexl, 2008, 3).

Kurumsal sürdürülebilirlik, şirketlerin sürdürülebilirlikle ilgili karmaşıklıkları tanıma ve bunlarla pratik olarak başa çıkma çabalarının bir yansımasıdır. Yönetim literatüründe, kurumsal sürdürülebilirlik genellikle bir ticari vaka olarak tasvir edilir. Şirket paydaşlarının beklentilerine karşılamayı ve aynı zamanda ekonomik büyüme ve karlara odaklanmayı amaçlayan bir kazan-kazan paradigmasıdır (Verk ve Golob, 2019, 66).

Kurumsal sürdürülebilirlik, işletmenin toplumdaki rolüne ilişkin diğer kavramlar için bir çatı terimi olarak kullanılmaktadır. Bu kavramlar arasında kurumsal vatandaşlık, kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal sosyal performans, üçlü dip çizgisi, paydaş yaklaşımı ve kurumsal sürdürülebilirlik stratejileri yer almaktadır. Birçok şirket ve kuruluşta kurumsal sürdürülebilirlik, kurumsal değer ve iş stratejisinin ayrılmaz bir unsuru olarak görülmektedir (Signitzer ve Prexl, 2008, 3).

Kurumsal sürdürülebilirlik ile hissedar değeri arasında güçlü bir bağlantı oluşturan ilginç bir tanım, Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI) tarafından

verilmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik, uzun vadeli hissedar değeri yaratmak için ekonomik, çevresel ve sosyal gelişmelerin ortaya çıkardığı fırsatları belirleyen ve riskleri yöneten bir iş yaklaşımını ifade eder. Sustainable Asset Management Group tarafından araştırılan bu yaklaşım; sürdürülebilir organizasyonların ekonomik, çevresel, sosyal kriterleri strateji ve yönetimlerine entegre ettiklerini, sürdürülebilirlik trendleri ile birlikte gelen fırsatları takip ettiklerini, riskleri yönettiklerini, bu tüm boyutlarda güçlü bir taahhüt ve üstün performans ile sektörlerinde öncü olarak uzun vadeli hissedar değeri yarattıklarını belirtmektedir (Cesarotti ve Spada, 2008, 96).

Kurumlar; doğal çevreye, kendi işgücüne, topluma, gezegen ve toplumun sürdürülebilirliğine etki ederler. Onlar bu etkilerini; tedarikçi ve hammadde seçimleri, atık ve kirlilik oluşumunu içeren üretim süreçleri, örgütsel yapılar, yönetim sistemleri, işe alım ve çalışma pratikleri, müşteri hizmetleri, toplum aktiviteleri, lobicilik ve bilginin kullanımı ile gerçekleştirirler. Sosyal etkileri hem direkt (örneğin ofisleri ve fabrikalarının konumlarından kaynaklı etkiler), hem de dolaylıdır (örneğin toplumda büyük çapta taklit edilen tüketim modelleri yaratarak) (Diesendorf, 2000, 25).

Sürdürülebilirlik faaliyetlerinde etkin bir iletişim, kurumların bu alandaki performansında kritik bir rol oynar. Bu çerçevede, hedef kitlenin ve paydaşların sürdürülebilirlik konularında bilgilendirilmesi, görüşlerin onaylanması ve hayat kalitesine olan etkilerin anlaşılması, çift yönlü iletişimle sağlanır. İkna edici ve bilgilendirici bir iletişim yaklaşımı, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada hayati öneme sahiptir (Kuşay, 2020, 10).

Kurumların, iç, dış paydaşları ve hedef kitlesi ile yürüteceği kurumsal iletişim stratejisi, bilgi iletiminden farklı olarak çok yönlüdür. İletişim becerileri; kurumsal yönetim stratejilerinin tatbik edilmesinde, güvenin inşası, kurumu ifade etme ve kurum hakkında bilgi verme, olumsuz algıları bertaraf ederek olumlu algıları yaratma ile ilişkilendirilmektedir. Sürdürülebilirlik iletişimi sayesinde kurumlar paydaşlarının hayatına etki edebilmektedir (Kuşay, 2020, 11).

Kurumsal sürdürülebilirliğin ortaya çıkmasının temel nedeni; küreselleşme ve gelişen iletişim teknolojilerinin, tüketicilerin işletmeleri yakından takip etmesini sağlaması ve işletmelerin sorumlu hareket etmesi zorunluluğudur. Şirketler, tüketici memnuniyetsizliği ve aktivist protestoları riskine girdikleri için kapalı bir sistem değil, hesap verebilir bir konumda olmalıdır. Kurumsal sosyal sorumluluğun yetersiz kalması ve şirketlerin meşruiyetini korumaya yönelik yeni stratejilere ihtiyaç duyması nedeniyle kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin temelini oluşturan bu kavram, kalkınma ve çevre arasındaki ilişkiyi açıklamak için 1980'lerde ortaya çıkmıştır (Sancar, 2013, 72-73). Aşağıdaki tabloda kurumsal sürdürülebilirliğin gelişim süreci anlatılmıştır.

Tablo 3.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Gelişim Süreci (Dunphy vd., 2000, 15-18)

1. REDDETME	
İnsan Sürdürülebilirliği (1)	Çevresel Sürdürülebilirlik (1)
İşletme, toplumun ve çalışanların sağlığı, refahı ve gelecek beklentilerinde sorumluluk almaz. Toplumun endişelerini dikkate almaz.	İşletme, devam eden operasyonlarında sorumluluk almadığı gibi ekolojik yıkımı azaltmak için gelecekteki operasyonlarını düzenlemeyi reddetmektedir.
2. CEVAPSIZLIK	
İnsan Sürdürülebilirliği (2)	Çevresel Sürdürülebilirlik (2)
Finansal ve teknolojik faktörler, insan kaynakları yönetiminin birçok bakış açısını ihmal ederek stratejilerini domine ederler. İnsan kaynakları (İK) teknik veya üst kademe eğitimleri olarak gerçekleştirilir. Sosyal sorumluluk, toplumun endişeleri gibi daha geniş anlamda insan kaynakları sorunları ihmal edilir.	Çevre, stratejik ve operasyonel kararlarla ilgili bir faktör olarak görülmez. Ekonomik ve teknolojik faktörler çevresel sorunların dışındaki iş stratejilerini domine etmektedir. Çevresel tahribata az da olsa ilgi gösterilir. Ancak, zararın hissedilmeyecek derecede küçük olduğu kanısı hakimdir.
3. UYUM SAĞLAMA/RİSK AZALTMA	
İnsan Sürdürülebilirliği (3)	Çevresel Sürdürülebilirlik (3)
Finansal ve teknolojik faktörler bu seviyede de iş stratejilerini domine etmektedir. Fakat üst yönetim işletmeyi “düzgün bir işveren” olarak tanıtmaya çalışmaktadır. İşletme, endüstri ilişkileri, toplam kalite yönetimi gibi normlara sahip konularda uyum sağlama eğilimindedir. Kısacası, işletme yasal gerekliliklere uyum sağlama politikasına sahiptir. Toplumsal sorunlara ise; sadece, normlara aykırı düşerek ceza ile karşı karşıya kalabileceği veya toplumda olumsuz üne sahip olacağı eylemlerden kaçınmak amaçlı duyarlılık göstermektedir.	Finansal ve teknolojik faktörler hala iş stratejilerini domine etmektedir. Fakat işletmelerin üst yönetimleri çevre kanunlarına riayet etmekte ve çevreye olan olumsuz etkilerinden dolayı firmaya bağlılığı azaltan eylemlerden kaçınma eğilimindedir. İşletmenin dava edilemeyeceği veya ağır kamuoyu tepkisi almayacağı diğer çevresel sorunlar ihmal edilmektedir.

4. VERİMLİLİK	
İnsan Sürdürülebilirliği (4)	Çevresel Sürdürülebilirlik (4)
<p>Maliyetleri azaltmak ve verimliliği artırmak adına insan kaynakları fonksiyonlarına sistematik bir entegrasyon çabası vardır. İnsanlar, en yüksek derecede üretkenlik sağlaması için önemli bir harcama kalemi olarak görülmektedir. İşletmeler bu harcamalarında fiyat/fayda oranına dikkat etmektedir. Toplumsal projelere firmaya karlılık sağlanması öngörüldüğü ise iştirak edilmektedir.</p>	<p>Kötü çevresel performans, kaçınılmaz maliyetlerde önemli kalem olarak görülmektedir. Maliyet yaratan çevresel sorunlar; maliyetleri indirmek ve atıkları azaltarak verimi artırmak için sistematik olarak gözden geçirilmektedir. ISO 14001 gibi sistematik yaklaşımlara aktif katılım sağlanabilmektedir.</p>
5. STRATEJİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	
İnsan Sürdürülebilirliği (5)	Çevresel Sürdürülebilirlik (5)
<p>İşgücü yetenekleri karmaşı ve çeşitlilik, kurumsal ve işletme stratejilerinin bakış açısında bütünleşik ve hayati öneme sahip olarak görülmektedir. Entelektüel ve sosyal sermaye, ürünler ve hizmetlerin inovasyonunda stratejik avantaj geliştirmek için kullanılmaktadır. Kişiler ve gruplar arasında yüksek rekabet geliştirmek ve en iyi yetenekleri işletmeye kazandırmak için çeşitli programlar oluşturulmaktadır. Esnek işyeri pratikleri işletme kültürünün güçlü özelliklerinden biridir. Daha dengeli yönetilen bir işgücüne katkı sağlar. İşletme kendisini toplumun bir üyesi olarak görür. Bunun sonucu olarak, toplumsal uyum ve refaha katkı sağlamak için sponsorluk veya toplumsal projelerde çalışacak işgücü sağlamak suretiyle toplumun gelişmesine katkı sağlar.</p>	<p>Çevresel sürdürülebilirliği destekleyen proaktif çevresel stratejiler, rekabetçi avantaj sağlayan stratejik işletme kaynağı olarak görülmektedir. İşletmeler; yeni ürünler ve süreçlerle, çevreye zarar veren ürünleri, süreçleri değiştiren ve sürdürülebilirlik sorunları ile alakalı toplumsal ihtiyaçları temin eden bir kimlik kazanmıştır. İşletme, çevre dostu ürün ve hizmetlerin üretiminde başı çekerek rekabetçi liderliği amaçlamaktadır.</p>

6. İDEOLOJİK ADANMIŞLIK	
İnsan Sürdürülebilirliği (6)	Çevresel Sürdürülebilirlik (6)
<p>İşletme, insan bilgi birikiminin yenilenmesini, geliştirilmesini, toplumdaki yetenek yapısını desteklemek için sorumluluk almayı kabul etmektedir. Ayrıca; işletme, iş yeri prensipleri olarak işyeri çeşitliliğinin ve iş/hayat dengesinin güç bir savunucusudur. Çoklu paydaş bakış açısına dayanan, çevresel olarak sürdürülebilir etik pozisyonda kalmak adına, topluma katkıda bulunmayı çabalamaktadır.</p>	<p>İşletme, çevresel sürdürülebilirlik değerlerinin aktif destekçisi haline gelmiş ve endüstri/toplum genelinde anahtar katılımcıları etkilemeyi hedeflemektedir. Organizasyon, çevresel olarak sürdürülebilir olmak için, toplumun çevresel olarak sürdürülebilir hale gelmesine yardım etmektedir. Hükümetlerin pozitif sürdürülebilirlik politikalarını desteklemek, pazarı yeniden yapılandırmak ve sürdürülebilir toplumun oluşması için toplum değerleri geliştirmek için etkisini kullanmak amaçlı hazırlık yapar.</p>

3.4.2. Güçlü ve Zayıf Sürdürülebilirlik

Kurumsal sürdürülebilirlik, ekonomistler veya ekologlar tarafından normalde kullanılan kavramdan çok daha geniş bir sermaye yorumlamasını ifade eder. Üç farklı sermaye türü vardır. Her biri farklı bir yaklaşım gerektiren ekonomik sermaye, doğal sermaye ve sosyal sermaye. Her biri farklı özelliklere sahip olduğu için bu başlık türlerinin içinde alt türler de bulunabilir (Dyllick ve Hockerts, 2002, 132).

Güçlü ve zayıf sürdürülebilirlik kavramları açıklanmadan önce sermaye türlerini ortaya koymak gereklidir. Perman vd. (2011)'e göre sermaye 4 çeşittir:

* Doğal Sermaye: Doğal yoldan elde edilen su kaynakları, ekilebilir alan, ham petrol, doğal gaz, ormanlar, genetik malzeme ve atmosfer gibi tüm stoklardır.

* Fiziksel Sermaye: Sermaye yatırımı ve mevcut üretimi gerçekleştiren işletmenin edindiği tesis, malzeme, binalar ve diğer yapılarıdır.

* İnsan Sermayesi: Bazı kişilerde vücut bulan, bu kişilere üretim potansiyeli kazandıran öğrenilmiş yetenekler toplamıdır.

*Entelektüel Sermaye: Kişilerde vücut bulmamış bilgiler ve kültürel yeteneklerdir. Toplum kültürünün bir parçasıdır. Bu sermaye; kitaplar, diğer kültürel unsurlar, enstitüler gibi sosyal öğrenme süreciyle geliştirilir ve aktarılır. Bazen sosyal sermaye olarak ifade edilir.

Genel terminolojide, zayıf sürdürülebilirlik paradigması arkasında yatan fikir, neoklasik sermaye teorisinin gövdesinde bulunan ekonomik değer prensibine vurgu dayanır. Ancak, güçlü sürdürülebilirlik düşüncesi biyofiziksel prensiplere dayanmaktadır (Hediger, 2004).

Markandya vd. (2003) zayıf sürdürülebilirlik kavramını “toplam sermaye stoklarının (fiziki sermaye, doğal sermaye, beşeri sermaye ve sosyal sermaye dahil) azalmaması zorunluluğunu gerektiren bir sürdürülebilirlik kuralı” olarak tanımlamıştır.

Zayıf sürdürülebilirlik neoklasik refah ekonomisine eklenti olarak ifade edilmektedir. Gelecek nesiller için önemli olanın; öncelikle insan sermayesi, insan yapımı olan sermaye ve son olarak doğal sermaye (aynı zamanda sosyal sermaye gibi diğer sermaye türleri de ifade edilebilir) olduğu inancı üzerine temellendirmiştir. Basit olarak; zayıf sürdürülebilirlik teorisine göre, mevcut neslin yenilenemeyen kaynakları tüketmesi ve çevreyi kirletmesi; yeterli makine, yollar, okullar ve üniversiteler mevcut olduğu takdirde zarar karşılanabilir ve bu durum önemli değildir. Çünkü doğal sermaye; tüketim mallarının üretiminde önemli ölçüde ikamelidir (Neumayer, 2013, 1).

Zayıf sürdürülebilirliği savunanlar; tüketim mallarının üretimindeki bir girdi olan doğal sermaye hususunda şu düşünceleri ortaya koymaktadır (Neumayer, 2013, 23):

* Doğal kaynaklar çok verimlidir,

* Veya; üretim fonksiyonundaki doğal kaynakları ikame edecek olan insan yapımı sermaye veya insan sermayesinin esnekliği eşit veya fazladır. Hatta limitlerin çok üstünde yüksek girdi-çıktı verimliliğine sahiptir.

* Veya; teknolojik gelişmeler kaynak kısıtının üstesinden gelebilir.

Güçlü sürdürülebilirlik, azalmayan doğal sermaye unsurlarını içeren her bir sermaye unsuruna ait stokların sürdürülebilir olduğu ekonomi olarak tanımlanabilir. Zayıf sürdürülebilirlik ile tezat yaratan noktası, sermaye tipine bağlı değer sıralamasıdır. Güçlü sürdürülebilirlik; insan sermayesi ve insan yapımı sermayeden çok doğal sermayeye önem verir (Markandya vd., 2003, 170).

Güçlü sürdürülebilirlik teorisi şunları amaçlamaktadır (Ott vd., 2011, 15):

* Sadece ekonomik olanlardan ziyade; daha büyük tartışmaların düşünce temelleri üzerine kurulu sürdürülebilir ve sürdürülemez yöntemlerin ayırt edici kriterleri belirlemek,

* Aksiyon ve uygulama alanları bakış açısını yerleştirmek marifetiyle, konunun kapsamını doğru olarak belirlemek,

* Politika ve hareket tarzlarını oluşturmada işlemeleştirme altyapısını oluşturmak,

* Toplumda yer alan sürdürülebilir kalkınma üzerine söylemlerin yayılımını açıklığa kavuşturmak için bir mantıksal doğrulayıcı gibi hareket etmek.

Sürdürülebilirlik tartışmalarında genellikle görmezden gelinen bir nokta, zayıf ve güçlü sürdürülebilirlik ayrımıdır. Zayıf sürdürülebilirlik yaklaşımları, küçük ya da aşamalı reformları teşvik ederken, güçlü sürdürülebilirlik yaklaşımları, sürdürülemezliğin temel sebeplerini ve güç ilişkilerini ele alır. Örneğin, enerji tasarruflu ampuller kullanma veya atıkları geri dönüştürme, zayıf sürdürülebilirlik örnekleridir.

Güçlü sürdürülebilirlik örnekleri ise erişilebilir, güvenilir ve uygun fiyatlı toplu taşıma hizmetleri geliştirmeyi veya yürüyüş alanlarını arttırmayı içerir (Simon, 2016, 72).

3.4.3. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilirlik kavramının temel fikri yüzyıllardır var olmakla birlikte, ilk olarak 17. yüzyılda Alman orman işletmeciliğinde, ormancılıkla ilgili yasal düzenlemelerin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Bu düzenlemelere göre, ağaçlar kendilerini yenileyebilecek bir hızda kesilmeliydi. Yani keresteyi sorumlu ve sürdürülebilir bir şekilde kullanmak gerekmektedir. Ancak, sürdürülebilir kalkınma kavramının uzman çevrelerinin ötesinde yaygın olarak bilinir hale gelmesi ancak 1980'lerin ortalarına doğru gerçekleşmiştir. 1987 yılında Birleşmiş Milletler "Ortak Geleceğimiz" raporu, sürdürülebilir kalkınmayı "Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamada günümüz nesillerinin ihtiyaçlarını karşılayarak ve onların arzularını zedelemeyecek bir şekilde gelişme" olarak tanımlamıştır (Steurer vd., 2005, 264).

Sürdürülebilir kalkınma, insanların ve çevrenin sürekli değişen karşılıklı etkileşimlerini içeren ve ekolojik, ekonomik, sosyal, kültürel bağlamların birbirine olan derin bağına kabul eden bir süreçtir. Bu süreç, insanların çevre ile etkileşimlerini sürdürülebilir bir şekilde yönlendirmeyi amaçlayan yeni hedeflere sürekli odaklanmayı gerektirir (Kruse, 2011, 77). Kalkınma, ekonominin ve toplumun ilerici bir dönüşümünü içermektedir (UN Documents, 1987). "Kalkınma", herkes için refah taahhüdünde bulunmanın kısaltmasıdır. "Sürdürülebilir", bu tür bir gelişmenin gezegenin ekosistemlerinin her yıl yenileyebildiği şeyler dahilinde gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmektedir (Global Footprint Network, 2022).

Ancak bu tanımlardan öte, farklı politika alanları için bu prensibin ne anlama geldiği konusunda farklı fikirler mevcuttur. Sürdürülebilir kalkınmanın kapsamı, çevresel konuların ötesine geçerek ekonomik ve sosyal konuları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınma kavramı makroekonomik düzeyden mikroekonomik ve bireysel düzeye kadar genişletilmiştir (Steurer vd., 2005, 264).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, sosyal adalet, ekonomik verimlilik ve çevre farkındalığı gibi önemli değerleri çelişkili güçleri uzlaştırmaya çalışır (Signitzer ve Prexl, 2008, 1).

Sürdürülebilir kalkınma kavramının belirsizliği, ulusal, uluslararası ve kurumsal politikalarda giderek daha önemli hale gelmesiyle birlikte, kavramın yorumuna bağlı olarak geleceğimiz üzerinde büyük bir siyasi mücadeleye neden olmuştur. Bu, geleneksel inanç ve uygulamalarda özünde olan kavramın özünü birleştirmek yerine, kurumsal ve grup ayrıcalıklarına eğilimli birçok tanım ve yorumun ortaya çıkmasına neden olmuştur (Mebratu, 1998, 493).

Sürdürülebilirlik kavramı ekonomi perspektifinde düşünüldüğünde; sürdürülebilir kalkınma ile beraber değerlendirilerek, yenilenebilir kaynaklarla üretim yapabilmek ve çevreye olan zararlardan sorumlu olmak şeklinde ifade edilebilir (Yavuz, 2010, 65).

OECD tanımına göre, sürdürülebilir kalkınma, mevcut insanlık durumunun iyileştirilmesini ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasını hedeflerken, bir toplumun ekonomik, sosyal ve çevresel amaçlarını bir araya getiren bir perspektiftir (OECD, 2001, 2).

Sürdürülebilir kalkınma, büyümeden daha fazlasını içermektedir. Daha az malzeme, enerji-yoğun ve adil bir yaklaşımla büyüme anlayışını değiştirmeyi hedeflemektedir. Bu değişiklikler, ekolojik sermaye stokunu korumaya, gelir dağılımını iyileştirmeye ve ekonomik krizlere karşı savunmasızlık derecesini azaltmaya yönelik bir önlem paketinin parçası olarak kabul görmelidir (UN Documents, 1987).

Sürdürülebilir kalkınma alanyazınında işletmeler çoğu zaman problemin bir parçası olarak gösterilmektedir. Ancak bu durum çözümün bir parçası olabilir. Bunun bir sonucu olarak, farklı arka planlara sahip akademisyenler (strateji, üretim, muhasebe, tedarik zinciri, teknoloji gibi), sürdürülebilirlik konusunda zihinsel emek harcamaktadır. Geleneksel işletmelerin ve iş yapış şekillerinin bu konudan nasıl etkileneceğini öngörmeye çalışmaktadır (Taticchi vd, 2013, xi).

Bir diğer önemli vurgu, sürdürülebilir kalkınmanın insana odaklanması ve doğa ile uyumlu bir şekilde sağlıklı ve verimli bir yaşam hakkının önemini vurgulaması gerektiğidir. Sürdürülebilir kalkınma, en kolay şekilde her düzeyde ilgili tüm vatandaşların katılımıyla sağlanır. Sürdürülebilir kalkınmanın stratejik bir kılavuz haline gelmesi için devlet, kamuoyu farkındalığını teşvik etmeli ve gerekli tüm bilgileri sağlamalıdır (Svetlačić vd., 2016, 733). Sürdürülebilirlik iletişiminin bu noktada devreye girmesi beklenebilir.

Sürdürülebilir kalkınma üç yörünge dahilinde ilerlemektedir. Eko-modern paradigmaya dayanan ilk yörünge, sürdürülebilir gelecekler inşa etmek için birincil strateji olarak teknolojik ilerlemeyle desteklenen yeşil ekonomiyi savunur. Sosyal dönüşüme dayanan ikinci yörünge, öncekinin aksine, küçülme hareketinde olduğu gibi radikal bir değişimi savunarak mevcut ekonomik sisteme meydan okur. Dirençlilik paradigmasına dayalı üçüncü yörünge ise, sosyo-teknik mekanizmalar aracılığıyla çözümler bulurken riskleri öngörmeyi ve kontrol etmeyi teşvik eder. Bu ana yörüngeler, sırasıyla, insan ve doğa arasındaki ilişkinin sürdürülebilirlik söylemleri içinde nasıl kavrandığına bağlıdır (Ruiz-Mallen ve Heras, 2022, 53).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı 3 temel ilkeye dayanmaktadır (Zink vd., 2008, 5):

* Sürdürülebilir kalkınma, insan ihtiyaçlarını temel alan bir yaklaşım olduğu için çevresel kaygıları göz ardı edemez. Çevre ve kalkınma hakkındaki Rio Bildirgesi'nin 1'inci maddesine göre; "İnsanoğlu sürdürülebilir kalkınmanın ilgi alanlarının

merkezindedir. Onlar, doğayla ahenk içindeki sağlıklı ve üretken hayata hak kazanmışlardır.”

* WCED, nesiller arası ve nesil içi eşitliğe odaklanma olarak sürdürülebilir kalkınma tanımını benimsemiştir. Her neslin, önceki nesillerin mirasından faydalanması ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarına saygı göstermesi gerektiğine dair güven inşa edilmelidir.

* Sürdürülebilir kalkınma, sosyal, ekonomik ve çevresel hedefler dahil olmak üzere üç sütunun eşit şekilde dikkate alınmasını gerektirir.

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için gerekli olan şartlar şunlardır (Servaes ve Malikhao, 2007, 5-6):

* İnsanların karar alma sürecinde aktif katılımını güvenceye alan bir politika sistemi,

* Uyumsuz kalkınma çabalarından ortaya çıkan gerginliklere çözüm bulabilen bir ekonomik sistem,

* Kalkınma için ekolojik tabanın korunması gerekliliğine uyan bir üretim sistemi,

* Ticaret ve finansdaki sürdürülebilir modelleri güçlendiren bir teknolojik sistem,

* Esnek olan ve kendi kendini düzeltebilen bir yönetim sistemi,

* Toplumun bütün seviyelerinden ilgili bütün taraflar tarafından organize edilen ve kabul edilen bir iletişim sistemi.

Sürdürülebilir kalkınma için iletişim, diğer iletişim yaklaşımlarına birçok yönüyle benzer olmasına rağmen, çeşitli paydaş grupları arasında köprüler kurmak için özellikle etkilidir. Algı ve bilgi boşluklarını doldurmak, sorunları önlemek veya gelişme çabalarındaki başarı şanslarını engelleyebilecek durumları ortadan kaldırmak için önemlidir. Sürdürülebilirlik, çevreyle sık sık ilişkili olan insanların mevcut ve gelecekteki ihtiyaçları arasında bir dengeyi gerektirir. Elbette iletişim her zaman her soruna çözüm sağlayamaz. Ancak etik açıdan uygun ve oldukça etkili bir yaklaşımdır ve uygun çözümler aramaktadır (Mefalopulos, 2005, 259).

Sürdürülebilir kalkınma için iletişim konusunda 3 temel bakış açısı mevcuttur. Birinci bakış açısı iletişimi, toplum yapısının içerisindeki bir metafor hüviyetinde bir süreç olarak görmektedir. Bu, medyaya veya mesajlara indirgenmemektedir. Ancak, sosyal ağlardaki etkileşimden bahsedilebilir. Buna bağlı olarak; kaynaktan bağımsız olarak, medya mesajlarının alımı, değerlendirmesi ve kullanımı; üretimi ve iletimi kadar önemlidir. İkinci bakış açısı medya iletişimini, kitle iletişimi ve kişiler arası iletişim kanallarının karışımından oluşan bir sistem olarak görmektedir. Başka bir ifade ile, medya iletişiminin diğer kanallardan kanallardan izole edilmiş olarak görülemeyeceğini ifade etmektedir. Bir başka bakış açısı, sektörler ve kurumlar arası iletişim üzerinedir. Bu bakış açısı, bilgi ile yayın kuruluşları ve bakanlıklarla sınırlı değildir. Aksine, tüm sektörlerle sirayet eder ve onun sürdürülebilir kalkınmayı etkileme ve devam ettirmedeki

başarısı büyük oranda entegrasyon ve koordinasyon amaçlı mekanizmaların yeterliliğine bağlıdır (Servaes ve Malikhao, 2007, 14).

3.4.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS)

İletişimde tek yönlü bir yaklaşım olan “Gümüş kurşun” teorisi sorunludur. İletilen her bilgi sorgusuz sualsiz kabul edilmemektedir. Kurumların bu soruna ilk tepkisi, Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) çalışmalarına başlamak olmuştur. Ancak, sürdürülebilirliği sağlamak için kuruluşlar, iş modelleriyle uyumlu ve ana değer zincirleriyle bütünleşik iletişim faaliyetleri geliştirmelidir. Bu ihtiyaç, "sürdürülebilirlik iletişimi" adı verilen yeni bir kavramla ele alınmaktadır (Doğru, 2014, 33).

Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sürdürülebilirlik ile Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) arasındaki ilişki karmaşıktır ve iki kavram yıllar içinde birleşmiştir. Her iki kavram da ekonomik, sosyal ve çevresel boyutların entegrasyonunu ele almaktadır, ancak aralarında bazı farklar vardır (Steurer vd., 2005, 274-275):

* KSS, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirliğe göre daha özeldir. Belirli paydaşların taleplerine daha fazla bağlıdır. Sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik yönlendirici modeller iken, KSS şirketin paydaşlarının öne çıktığı gönüllü bir yönetim yaklaşımıdır.

* KSS'nin zaman kapsamı, sürdürülebilir kalkınma bağlamında olduğu kadar geniş değildir. Sürdürülebilir kalkınma, birkaç nesli kapsarken, KSS, şirketin yakın gelecekteki performansı için hayati kaynakları güvence altına almak amacıyla bugünün paydaşlarının taleplerini karşılamakla ilgilidir.

* Tarihsel bir bakış açısıyla, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik başlangıçta çevresel boyuta odaklanırken, KSS ilk olarak insan hakları ve çalışma koşulları gibi sosyal konulara vurgu yapmıştır. Zamanla, çevresel konular KSS'nin bir parçası olmuştur ve ekonomik yönler her zaman kavramın doğal bir parçası olmuştur.

Sürdürülebilirlik, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) gibi, çevresel, toplumsal ve ekonomik sorunlara yönelik belirli çözüm stratejilerine odaklanan bir kavramdır. Ancak, sürdürülebilirlik, KSS'nin daha geniş bir kapsamını sunar ve bu yüzden genellikle onun daha genişletilmiş bir versiyonu olarak kabul edilir. Sürdürülebilir bir yaklaşım benimseyen işletmelerin, tüm operasyonlarını ve toplumla olan etkileşimlerini sürdürülebilir büyüme hedefine uygun olarak yeniden tanımlaması gerekmektedir. Sürdürülebilirlik, kapsamının genişliği nedeniyle, toplum içindeki iletişim imkanlarını etkin bir şekilde kullanmayı gerektirir. Çünkü farklı bileşenlerle başarılı bir iletişim kurma yeteneği, sürdürülebilirliğin geniş bir yelpazeyi kapsamasını sağlar. Bu yüzden, sürdürülebilirlik iletişimi önemli bir konsept olarak kabul edilmelidir (Demirci, 2022, e5).

İşletmelerin izole adalar olmadığı ve kurumsal geleceklerinin içinde buldukları fiziki ve sosyal atmosferin geleceği ile doğrudan ilişkili olduğunun farkına varılması, diyalog yaklaşımının ilk adımının atılmasını sağlamıştır. Howard R. Bowen'in 1953 tarihli "İşadammın Sosyal Sorumluluğu" makalesi genellikle bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. O zamandan beri çeşitli kurumlar, akademisyenler ve araştırmacılar tarafından yayınlanan pratik faaliyetler ve bilimsel araştırmalar yoluyla KSS'nin gelişimine tanık olmuştur (Doğru, 2014, 35).

Kurumsal sosyal sorumluluk, bir organizasyonun faaliyetlerinin ana paydaşları arasında müşteriler, çalışanlar, hissedarlar, toplumlar ve çevre gibi temel gruplar üzerindeki etkisine sahip çıkarak toplumun çıkarlarına saygı duymasını ifade eder ve bu faaliyetlerin her aşamasında gösterilir. Kısacası, KSS bir şirketi, kurumu işinin sosyal sonuçlarına bakmaya zorlar ve geleneksel kâr hedeflerinin ötesine geçer (Argenti, 2009, 106).

Kurumlar, kaliteli ürün ve hizmet sunmanın dışında, hedef kitleye hitap etmenin ve ekonomik güçlerini korumanın sadece bu şekilde mümkün olmayacağını fark etmişlerdir. Bu nedenle, kurumsal yönetim anlayışları ekonomik, sosyal ve çevresel sorumlulukları içermektedir. Kurumların, sosyal hayatın bir parçası olarak, kendilerine düşen ekonomik, sosyal ve çevresel sorumlulukları yerine getirmeleri, toplumla uyumlu olmalarına yardımcı olacaktır. Sürdürülebilirlik iletişimi stratejisi ile yürütülen bu çabalar, kurumların imajını ve itibarını artırırken, kurumların varlığını koruyup, hedef ve amaçlarına ulaşmasına yardımcı olmaktadır (Kuşay, 2020, 14).

KSS, kurum için doğru konumlandırılması gereken bir iletişim stratejisidir. Aslında, KSS uygulaması bir itibar yönetimi uygulaması biçimidir. Kurumsal itibar yönetimi sürecinde öncelikler arasında çalışanlar, kurumsal imaj, vizyon, etik değerler ve tabii ki kurumsal sosyal sorumluluk yer alır. KSS'nin tanımı farklı kelimelerle ifade edilebilir. Sosyal sorumluluk, sorumlu vatandaşlık, sorumlu işletmecilik, kurumsal sosyal sorumluluk, sorumlu kurumsallık gibi. Ancak ortak amaçları sosyal fayda sağlamak ve sosyal yükümlülükleri yerine getirmektir (Özgen, 2007, 1).

Bu sorumluluk genellikle yürürlükteki yasal düzenlemelerin ötesine geçer ve gönüllü ve önleyici eylemler ile çalışanların ve ailelerinin, yerel toplulukların ve genel toplumun yaşam kalitesini iyileştirme çabalarını içerir. Sorumlu bir organizasyon, uzun vadede uygulanan düşünülmüş bir stratejiyle operasyonlarının olumsuz sosyal ve çevresel etkisini azaltmaya yönelik bir çaba harcar. Yalnızca hayırseverlik gibi geçici ve pansuman tedbirlerle ilgilenmez. Örneğin, ExxonMobil'in Masterpiece Theatre'a 32 yıl boyunca 250 milyon dolar bağışlaması hayırseverlik olarak kabul edilebilir. Ancak şirketin operasyonlarının kalıcı etkisini azaltma çabası göstermediği için KSS olarak kategorize edilemez. Bunun aksine, Starbucks'ın Fair Trade yetiştiricilerinden fasulye satın alarak ve çalışanlarına endüstri ortalamasından daha yüksek ücretler ödeyerek

kahve tedarik zinciri ve perakende operasyonlarının olumsuz etkilerini en aza indirme çabaları, KSS stratejisinin temel taşları olarak hizmet etmektedir (Argenti, 2009,107).

Kurumsal sosyal sorumluluğun, bir kuruluşun sosyal ve çevresel etkilerini yönetmesi, izlemesi ve sürekli iyileştirmesi süreci olduğu anlaşılmaktadır. Bu süreç, kurumun finansal performansının yanı sıra sosyal ve çevresel faydaları da içerebilir. KSS iletişimi, bir şirketin KSS faaliyetlerini ve hedeflerini halkla ve diğer paydaşlarla paylaştığı süreçtir. Sürdürülebilirlik iletişimi, kuruluşların gelecek nesiller için üretmek ve tüketmek, yoksulluğu ortadan kaldırmak ve çevreyi korumak gibi hedeflerini kamuoyu ile paylaşmalarıdır. KSS ve sürdürülebilirlik iletişimi birbirine bağlıdır. Şirketlerin sosyal ve çevresel sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olur.

4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLETİŞİMİ

4.1. İletişim ve Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik düşüncesi, değişimi teşvik eden, durumu iyileştiren ve karar alma sürecine katılımı artıran bir iletişim anlayışını yansıtır. Bu konuda, sadece uzmanların ve politik liderlerin insanları harekete geçirme çabaları yeterli olmayacaktır (Aversano-Dearborn vd., 2018, 6). Şüphesiz iletişim, bu soruna çare olabilme potansiyeline sahiptir.

Sürdürülebilirlik iletişiminin, gönderici ve alıcı arasındaki bilgi alışverişi süreci olduğu göz önüne alındığında; başlangıç noktası, iletişim teorisinden elde edilen bulguları incelemek olacaktır. Burada; tümü iletişimde karşılıklı anlayışın sağlanmasına ve istikrarlı bir sosyal düzenin kurulmasına olanak sağlayan ortak karakter kodlaması, dil, değerler ve normlar önemli bir rol oynamaktadır (Godemann ve Michelsen, 2011b, 7).

İletişim, bilginin alıcı tarafından anlaşılmasıyla birlikte bir göndericiden bir alıcıya aktarılmasıdır. Bu tanım, iletişim süreci modelinin temelini oluşturur. Model, mesajın göndericisine, iletimine ve alıcısına odaklanır (Koontz vd., 2020, 655). İletişim evden işe kadar hayatın neredeyse her alanında temel bir gerekliliktir (Genç, 2017, 512). İletişim, insanların fikirlerini, düşüncelerini ve duygularını sözlü ve sözsüz yollarla aktarmalarına olanak tanır (Genç, 2017, 513).

İnsanlar belirli uzmanlık alanlarında eğitilirler, ancak doğrudan herhangi bir iletişim becerisi kazanmazlar. İletişim, doğumdan ölüme kadar süren sosyal bir süreçtir (Genç, 2017, 512). Başarılı iletişim; dilin ustalığı, karşılıklı iletişim kurma yeteneği, iletişim eyleminin söylem içindeki yeri ve iletişimsel durumun sosyal yapılarını hesaba katmayı gerektirmektedir (Witt, 2011, 79).

İletişim, ortak bir amaç çerçevesinde toplanan insanlardan oluşan tüm organizasyonlar için geçmişte olduğu gibi gelecekte de değerli olacaktır. İnsan hayatının her alanında olan iletişim, organizasyonların da her noktasına nüfuz etmiştir. Topluma ait tüm faaliyetlerde, organizasyon kuruluşunda ve işlerin yürütülmesi esnasında etkili ve yeterli iletişime ihtiyaç duyulmaktadır (Akıncı, 1998, 111).

İletişim, yönetsel işlevleri bütünleştirdiğinden organizasyonların iç işleyişi için gereklidir. Özellikle iletişime; bir girişimin amaçlarını oluşturmak ve yaymak, bunların başarılması için planlar geliştirmek, insan ve diğer kaynakları en etkili, verimli şekilde organize etmek, organizasyonun üyelerini seçmek, geliştirmek, değerlendirmek, liderlik etmek, yönlendirmek, motive etmek, insanların katkıda bulunmak isteyeceği bir iklim yaratmak ve performansı kontrol etmek için ihtiyaç vardır (Koontz vd., 2020, 656).

İnsanlığın ayrılmaz bir parçası olan iletişim, sürdürülebilirlikle ilgili konuları toplumun gündemine taşımada da önemli bir rol oynamaktadır (Fischer vd, 2016, 139).

İletişim, sürdürülebilir kalkınma vizyonunu topluma yerleştirmede bir araçtır (Witt, 2011, 79). Bu yaklaşımın adı "sürdürülebilirlik iletişimi" olarak bilinir ve kurumlar için dönüştürücü bir güç olabilir (Doğru, 2014, 31).

Sürdürülebilirlik, uluslararası işbirliği için günümüzün önde gelen küresel çerçevesi olan 2030 Sürdürülebilirlik Kalkınma Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin temelidir. 2015 yılında tüm Birleşmiş Milletler Üye Devletleri tarafından kabul edilen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi veya Küresel Hedefler, ülkelerin en geç 2030 yılına kadar ulaşmaya çalıştığı 169 alt hedefe sahiptir. Bu nedenle Hedefler, ülkelerin dünyayı sürdürülebilir kılmak için cesur ve dönüştürücü adımlarla atmaya karar verdiği 2030 Gündemi olarak da bilinmektedir. Amaçlar ve hedefler evrenseldir, yani sadece gelişmekte olan ülkeler için değil, dünyadaki tüm ülkeler için geçerlidir. Hedeflere ulaşmak, tüm cephelerde eylem gerektirir; hükümetler, işletmeler, sivil toplum ve her insan bir role sahiptir (IISD, 24.12.2022, www.iisd.org). Toplumun en küçük biriminden en büyük organizasyonlara kadar olan skalada etkili ve bilimsel temellere dayalı iletişim insanlık açısından hayati öneme haiz sürdürülebilirlik meselesinde aktif rol oynayabilir.

Sürdürülebilir stratejiler ve planlar oluşturmak için, insanların kendilerini uygun iletişim yöntemleriyle ifade etmeleri hayati önem taşır (Genç, 2017, 513). Sürdürülebilirlik, tek bir kişi veya kuruluşun gayretleriyle gerçekleştirilemez. Sürdürülebilirlik kavramı, tüm insanların ve kuruluşların bir arada çalışmasının gerekli olduğu kolektif bir sorumluluk taşır (Özgen, 2022).

Sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olmak için iletişimin kullanılması kamu kurumları için hem bir zorluk hem de bir fırsattır. Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmeyi amaçladığı şey, toplulukların daha iyi kolektif yönetimi için ilkeleri ortaya koymaktır. İlk gereklilik, bilgilendirilmiş vatandaşların desteği ve katılımıdır. Kamu politikalarının uygulanmasını bilgilendirmek, duyarlı hale getirmek, algıları ve davranışları etkilemek, harekete geçirmek, aktarmak ve meşrulaştırmak kurumsal iletişim ve sürdürülebilir kalkınmanın gerekli hedefleridir (UNEP, 2007, 62).

Kapsamlı bir sürdürülebilirlik anlayışı, bir organizasyonu yalnızca paydaşlarının hizmetkârı olarak değil, aynı zamanda onlarla geleceği şekillendiren bir işbirlikçi olarak kabul eder. Bu nedenle, sürdürülebilir politika ve eylemlerin geliştirilmesini kolaylaştıracak iletişim kanallarının oluşturulması zorunludur (Demirci, 2022, e18).

Çevre sorunları, iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik konularında iletişim eksikliği bulunmadığı öngörülmektedir. Aslında bu durum tüm toplumu ilgilendiren bir sorundur. Daha az kesinlik içerir. Çoğu insanın anlaması zor olan çok karmaşık bir konu etrafında dönmektedir (Primožič ve Kutnar, 2022, 2).

Sürdürülebilirlik iletişimi, ayrı ve bağımsız bir teorik yaklaşımı temsil etmektense, çeşitli disiplinlerin bilgi birikimlerinden ve metodolojik yaklaşımlarından yararlanarak sürdürülebilirlik fikriyle daha geniş ve derin bir toplumsal bağlantıyı

sağlamaktadır (Fischer vd., 2016, 139). Sürdürülebilirlik konuları insan hakları, eşitlik, katılım ve güçlendirme konularına değinmektedir. Aynı zamanda herkes için yaşam kalitesini ve çevrenin bütünlüğünü iyileştirmeyi amaçlar. Bu tür bir değişimde iletişim hayati bir rol oynar (Servaes ve Lie, 2015, 127).

Kurumlar, çalışanlarından müşterilerine kadar uzanan büyük bir ekosistemin bir parçasıdır ve üretim zincirindeki her şey, bu bağların içindeki "bilgi" akışına bağlıdır. İş süreçlerinin sürdürülebilir olması için, iletişim akışı karşılıklı beslenmeli, diyalojik ve demokratik olmalıdır (Doğru, 2014, 31).

Etkili bir organizasyonda iletişim akışı aşağı, yukarı ve çapraz yönlerde gerçekleşir. Geleneksel olarak aşağı doğru iletişim vurgulanmıştır, ancak iletişim yalnızca aşağı doğru akış gösterirse sorunların oluşması muhtemeldir (Koontz vd., 2020, 664).

Monolojik yaklaşım, tek taraflı ve ikna, propaganda merkezli bir güç dengesi üzerine kuruludur. Bu yaklaşımın temeli, kurumların ve özellikle özel işletmelerin, toplum, vatandaşlar, diğer toplumsal kurumlar ve tüm canlıların ortak mülkiyeti olarak kabul edilen değerlerle olan ilişkilerini tam ve doğru bir şekilde tanımlayamamalarıdır. Bu eksik anlayış, işletmelerin geniş çıkar gruplarıyla karşılıklı faydaları olan ilişkilerini sadece kendi özel çıkarlarına odaklı ve tek yönlü olarak görmelerine yol açmıştır. Bu durum, uzun vadede, karşılıklı etkileşime dayanan diyalojik yaklaşımın önemini göz ardı etmelerine neden olmuştur (Doğru, 2014, 34). Monolojik iletişim yerine, diyalojik ve demokratik bir iletişim anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Bu, tüm paydaşları içeren, etkileşimli ve karşılıklı olarak anlamlı bir iletişim sağlar. Bu tür bir yaklaşım, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmayı destekler ve aynı zamanda toplumun geniş kesimlerinde sürdürülebilirlik bilincinin artmasına yardımcı olur.

Sürdürülebilirliği teşvik etmek ve bu konuda farkındalık yaratmak söz konusu olduğunda iletişimin önemi göz ardı edilemez. Teknik ve finansal çözümler gerekli olmakla birlikte, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmak, etkin iletişim stratejilerinin kullanılmasıyla da gerçekleştirilebilir. İletişim, bu hedeflere ulaşmada çok önemli bir role sahiptir. Bilgi ve farkındalığı yayar, tüm paydaşlar arasında işbirliğini teşvik eder ve her düzeyde karar vericilere rehberlik eder. Bu nedenle, iletişim stratejileri ve uygulamaları sürdürülebilirliğin sağlanması için kritik öneme sahiptir. Bu iki konuyu birlikte ele almak ve işbirliği yapmak esastır. Bu iş birliğinin hem bireyler hem de toplumlar için daha sürdürülebilir bir geleceğin yaratılmasına önemli ölçüde katkı sağlaması beklenmektedir.

4.2. Sürdürülebilirlik İletişimi Kavramı ve Teorik Çerçevesi

Sürdürülebilirlik iletişimi nispeten yeni bir kavram olarak ön plana çıkmaktadır. Kökleri, çevre, risk ve bilim iletişimi gibi bir dizi farklı kavramda yer alabilir. Bir

yandan bu kavramlar benzerlik göstermektedir. Bir yandan da, teorik temelleri, siyasi erişimleri ve ilgili aktörleri ile ilgili açık farklılıklar vardır. Bu nedenle, sürdürülebilirlik iletişimi, bir dizi farklı iletişim perspektifinin temel unsurlarını birleştiren bütünleştirici bir yaklaşım olarak görülebilir (Adomßent ve Godemann, 2011, 27). Bu konu paralelinde, uğruna çaba gösterilebilecek gelişim ve değişim, iletişim türünü büyük ölçüde etkileyen farklı bağlamların içerisinde (Servaes ve Lie, 2015, 128).

Sürdürülebilirlik iletişimiyle ilgili teorik bir çerçeveleme söz konusu olduğunda, böyle bir teoriye izin verecek gerçek bir çerçeve olmadığı belirtilmelidir. Bunun yerine, sürdürülebilirlik iletişimi, kendi teorik ilkelerine ve bilgisine sahip farklı bilimsel disiplinlerden oluşan geniş bir alandan yararlanır. Bunlar arasında sistem teorisi, medya teorisi ve iletişim teorisi yaklaşımları, psikoloji ve sosyoloji bulunmaktadır (Fischer vd., 2016, 141).

Sürdürülebilirlik iletişimi, çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği göz önünde bulundurarak paydaşlar arasındaki ilişkilerin yönetilmesi için kullanılan bir iletişim yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın amacı, insanların refahı için doğayı yok etmek yerine, doğayla uyum içinde bir gelecek yaratmak için bilinç yaratmak ve davranış değişikliği sağlamaktır. Bu nedenle, sürdürülebilirlik iletişimi kavramı, toplumsal refah seviyesini arttırmak amacıyla hedef kitlelerin davranışlarını sürdürülebilirliği destekleyecek şekilde yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, insanların doğal kaynaklarla uyumlu ve sürdürülebilir bir şekilde yaşamalarını teşvik etmeyi ve gelecek nesillerin de aynı olanaklara sahip olmalarını sağlamayı hedefler (Özgen, 2022).

Sürdürülebilirlik iletişimini tanımlayan ve uygulayan ilk şirketlerden biri Birleşik Krallık merkezli iletişim firması Futerra idi. Futerra'nın kurucularından Solitaire Townsend'e göre sürdürülebilirlik iletişiminin iki farklı tanımı var: Birincisi sürdürülebilirliğin iletişimini yapmak şeklindeydi, ikincisi ise iletişimi sürdürülebilir yöntemlerle gerçekleştirmek konusuna odaklanmaktadır. İkinci tanım, araştırmanın çevre üzerindeki etkisini iletmeye odaklanırken, birincisi, bireyler ve kurumlar arasında davranış veya tutum değişikliği yaratmak için sosyal ve çevresel konuların iletişimini birleştirmeyi amaçlamaktadır. Sürdürülebilirlik iletişiminin yıllar içinde değiştiği söylenmekte ve tek bir tanımı bulunmamaktadır (Doğru, 2023, 323).

Sürdürülebilirlik iletişimi kavramı, hem kuruluşu hem de paydaşlarını çevreye tutarlı bir şekilde uyum sağlamaya teşvik eden iletişim stratejilerinin uygulanmasını içerir. Sürdürülebilirlik önlemlerinin avantajlarını hedef kitleye iletme, bu tür girişimlere katılımlarını teşvik etmek ve sürdürülebilirlik kaygıları hakkında farkındalık yaratmak için çeşitli çabaları kapsar. Yaklaşım, şeffaflığı sağlamak için paydaşlarla sürdürülebilirlik konularında açık iletişimi vurgular (Akbayır, 2019, 6).

Kitlelerin sürdürülebilirlik ve çevre konularında bilgilendirilmesi, sadece doğanın işleyişini anlatmanın ötesine geçmelidir. Asıl önemli olan, ekonomik, sosyal ve siyasi kurumların bu doğal sistemlere ne tür etkileri olduğunu kitlelere açıklamaktır

(European Environment Agency, 1999, 34). Sürdürülebilirlik iletişimi, bir kuruluşun sürdürülebilirlik hedeflerini ve eylemlerini, kamuoyuna, paydaşlara şeffaflığa ve hesap verebilirliğe vurgu yaparak açıklamak için kullandığı iletişim biçimleriyle ilgilidir. Bu çerçevede, sürdürülebilirlik iletişiminin amacını, hedef kitlesini, iletişim yöntemlerini ve sonuçlarını kapsamaktadır.

Sürdürülebilirlik iletişimi, bir organizasyon, çevresi ve paydaşları arasında oluşabilecek ekolojik yabancılışmayı çözen etkileşimli bir sosyal süreçtir. Bütünlük veya holizm kavramına dayanarak, bilgi açıklaması, kurumsal politika ve süreçlere ve açık uçlu diyalog sağlayan yapılarına katılım aracılığıyla çatışma ve eleştiriyi kapsar. Bu nedenle, "yeşil, çevre dostu veya çevresel" iletişim araçları kullanarak, organizasyon toplumun zihninde güven oluşturur. Çevre bilincini artırmak ve sürdürülebilir kalkınma veya tüketim modellerini benimsemek için iletişim teknikleri kullanılmalıdır. Bu bağlamda sürdürülebilirlik iletişimi, çevresel değişimi yaygınlaştırma ve sürdürülebilir tüketime geçişi kolaylaştırma süreci olarak görülebilir. Ayrıca, çevre konularını halk için kültürel açıdan önemli hale getirerek değer katar (McDonagh, 1998, 599).

Sürdürülebilirlik iletişiminin görevi, dünya anlayışını, yani insanlar ve çevreleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak, sosyal söyleme dönüştürmek, bu ilişkiyle ilgili sorunlara dair eleştirel bir farkındalık geliştirmek ve ardından bunları sosyal değerler ve normlarla ilişkilendirmektir. Bilimsel bilgi ve bilimsel söylem, çeşitli pozisyonları ve bakış açılarını güçlendirmeye veya göreceleştirmeye katkıda buldukları ölçüde, bu girişimde merkezi bir rol oynamaktadır (Godemann ve Michelsen, 2011b, 6).

Sürdürülebilirlik iletişimi, doğanın ve insanların yönetiminden ziyade korumaya odaklanan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımın amacı, ticari kuruluşların insanlarla ekolojik sürdürülebilirlik konusunda güvenilir bir şekilde iletişim kurmasını ve daha eko-merkezli bir bakış açısına doğru ilerlemesini sağlamaktır. Sürdürülebilirlik iletişimi, insan merkezli olmaktan ziyade doğaya odaklanmanın bir yolunu sunar (McDonagh, 1998, 600).

Sürdürülebilirlik iletişimi, özünde bir sürdürülebilirlik vizyonu olan toplumun gelecekteki gelişimiyle ilgilenen karşılıklı bir anlayış sürecidir. Nesiller arasında ve nesil içerisinde adalet gibi değerler, normlar, sorunların nedenleri ve farkındalığına yönelik araştırmalar, eyleme geçmek ve gelişimi etkilemek için bireysel, toplumsal imkanlar hakkındadır. Bu karşılıklı anlayış süreci farklı düzeylerde ve bağlamlarda gerçekleşir: Bireyler arasında, bireyler ve kurumlar arasında, kurumlar arasında/içinde, okullarda ve üniversitelerde, medyada, siyasette, iş dünyasında, topluluklarda, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeylerde. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili iletişimin başarısı, süreci zorlaştıran çok sayıda faktöre bağlıdır (Godemann ve Michelsen, 2011b, 6).

Sürdürülebilirlik iletişimi, bir organizasyonun sürdürülebilirlik çabalarını paydaşlarına ve topluma etkin bir şekilde iletmek için kullanılan bir araçtır. Bu,

organizasyonun çevresel, sosyal performansını ölçme ve raporlama süreçlerini, sürdürülebilirlik stratejilerini, hedeflerini ve genel performansını içerir. Bu tür iletişim genellikle raporlar, basın açıklamaları, web sitesi güncellemeleri ve diğer iletişim kanalları aracılığıyla gerçekleştirilir (Guterman, 2020, 1-2).

Çevre sorunları hakkındaki son bilimsel bulgulara ve bunlara eşlik eden endişe verici raporlara rağmen, sürdürülebilirlik toplum için yakın vadeli bir öncelik haline gelmemiş gibi görünmektedir. Bu durumu değiştirme sürecinde sürdürülebilirlik iletişimine önemli bir rol verilmektedir. Amacı, bireylerin ve grupların kendilerine sunulan çoğu zaman çelişkili ve kafa karıştırıcı bilimsel, teknolojik ve ekonomik bilgileri yeterince yorumlamak için yeterliliklerini geliştirmelerini daha sonra ortaya çıkan uzun vadeli ve karmaşık toplumsal zorluklara tepki verebilmelerini ve bunlarla baş edebilmelerini sağlamaktır (Adomßent ve Godemann, 2011, 27).

Sürdürülebilirlik konuları tipik olarak, karmaşıklık ve belirsizlikle karakterize edilir. Bu bağlamda, iletişim bu zorluklarla mücadelede önemli rol oynamaktadır. Sürdürülebilirlik iletişimi üzerine yapılan tartışmalarda odak noktası, sürdürülebilirliğin diğerlerinin anlatılması üzerinedir. Fakat şimdilerde, sürdürülebilirlik iletişimi gönderici odaklı olmaktan ziyade diyalog odaklı hale bürünmüştür (Newig vd., 2013, 2976). Diyalog, insanların fiziksel, sosyal, ekonomik ve politik çevrelerinin temel faktörlerini ve karşılıklı bağımlılıklarını anlamalarını sağlayarak artan sorunların yetkin bir şekilde çözülebilmesini sağlamaktadır (GTZ, 2006, 12). Tek yönlü iletişimin aksine, iki yönlü iletişim, iletişim sürecinin farklı unsurları arasındaki etkileşimden oluşur. Farklı paydaşların karmaşık ihtiyaçlarını yönetmek için çözümler aramaya daha proaktif ve ilgi çekici bir yaklaşım sağlar (Lähtinen vd., 2017, 4).

Sürdürülebilirlik iletişimi, sürdürülebilir kalkınma ile bağlantılıdır. Ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel değerlere dayanır. Farklı paydaşların insan-çevre ilişkisi hakkındaki anlayışını derinleştirir. Böylece geniş bir kabul oluşturmayı hedefler. Sürdürülebilirlik iletişiminin temel amacı, sürdürülebilir davranış ve yaşam tarzını benimsemekte olan insanları desteklemek için toplumda gelişen etkileşim yöntemlerini geliştirmektir (Lähtinen vd., 2017, 2).

Politika perspektifinden bakıldığında, sürdürülebilirlik iletişimi, sürdürülebilir kalkınma dönüşümünü kolaylaştırmaya yönelik mevcut araçlardan yalnızca biridir. Sürdürülebilir kalkınma için "sert" ve "yumuşak" politika araçları kullanılır. Sert araçlar yasal düzenlemeler ve piyasa mekanizmalarını içerirken, yumuşak araçlar daha esnek ve ikna edici olarak kabul edilir. Sürdürülebilirlik iletişimi, genellikle yumuşak politika araçlarına örnek olarak değerlendirilir. Çoğu akademisyen, yapısal ve kurumsal düzenlemeleri değiştirmek ve sosyal normlarla insanların tutum ve davranışlarını etkilemek için sert ve yumuşak araçların kombinasyonunu savunmaktadır (Fischer vd., 2016, 141).

Sürdürülebilirlik iletişimi, kirlilik yüklerini azaltmak ve yaşamı sürdürmek için ekonomik ve sosyal ihtiyaçları çevresel kapasite ile uzlaştırmayı amaçlayan bir süreci içerir. Bu yaklaşım, sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin oluşturulmasında toplumun tüm kesimlerinin aktif katılımını vurgulamakta, herkesin kamu otoriteleri tarafından tutulan çevresel bilgilere erişme ve karar alma sürecine katılma hakkına sahip olduğunu belirtmektedir (Petts, 2000, 272).

Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları, bütüncül ve bütünlük bir sürdürülebilirlik iletişim stratejisi gerektiren geniş bir kitleye ifade edilmelidir. Doğru iletişim stratejileri ve yöntemleri, sürdürülebilir kalkınmanın karmaşıklığını doğru bir şekilde yansıtabilir, sosyal ve çevresel farkındalığı artırabilir, yaşam tarzı değişikliklerini teşvik edebilir ve toplumun farklı kesimleri arasındaki sorunları çözebilir. Bu süreçte, sürdürülebilirlik iletişimi ile iletişimin sürdürülebilirliği arasında ayırım yapmak önemlidir (Özgen, 2022).

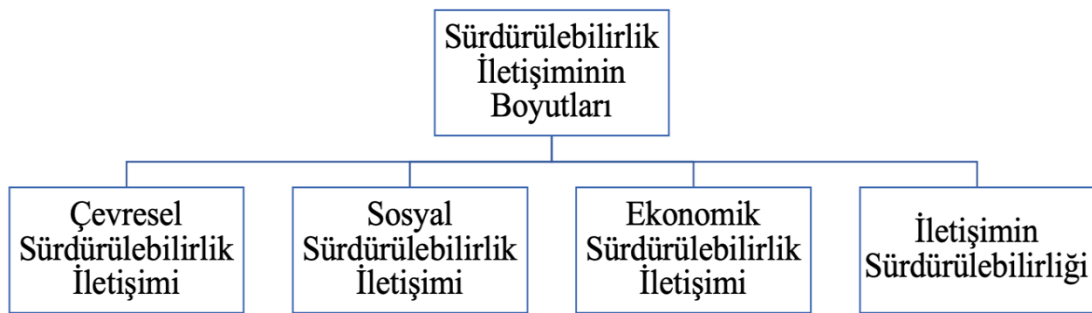
Sürdürülebilirlik iletişimi, çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik için farkındalık yaratmak ve niyet oluşturmak için paydaşlar arasındaki etkileşimlerin yönetildiği bir iletişim stratejisi olarak kullanılmaktadır. İletişimin sürdürülebilirliği ise uzun vadeli, sonuç odaklı, toplum odaklı paydaş ilişkileri yönetimi, zamana bağlı, ölçülebilir ve profesyonel özelliklere sahip olan sürdürülebilirlik kavramının bir yönü olarak kabul edilmektedir. Bu nitelikler, iletişimin kendisinin sürdürülebilir olduğunu gösterir (Özgen, 2022).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Ajansı'nın belirlediği, sürdürülebilir bir geleceğin yaratılması için kılavuz görevi gören 17 hedef; yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılması, kaliteli eğitimin sağlanması, temiz suyun mevcudiyeti ve uygun fiyatlı, sürdürülebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi gibi önemli konuları ele almaktadır. Diğer hedefler arasında cinsiyet eşitliğini sağlamak, adil çalışma koşulları sunmak ve sürdürülebilir şehirler yaratmak yer almaktadır. Bu hedeflere ulaşılması, sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi ve toplumsal dönüşümün gerçekleştirilmesi için esastır. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik iletişimi çok önemli bir rol oynamaktadır (Özdemir, 2023, 27).

Sürdürülebilirlik iletişimi üzerine başka bir bakış açısı, ele aldığı konuları ve gerçekleştiği alanları ortaya koymaktadır. Sürdürülebilirlik iletişiminde öne çıkan konular ve içerikler, biyoçeşitlilik, tüketim, hareketlilik, iklim, enerji, kurumsal sosyal sorumluluk ve koruma gibi temaları içerir. Sürdürülebilirlik iletişiminin alanları, sivil toplum, eğitim, kitle iletişimi, bilim, politika ve ekonomi gibi toplumsal alt sistemlerde bulunabilir (Fischer vd., 2016, 141).

Sürdürülebilirlik iletişimini kavramsallaştırırken; çeşitli disiplinlere ait tanımlar ve literatür incelendiğinde; sürdürülebilirliğin, sürdürülebilir kalkınmanın 3 temel boyutu ve bu boyutlar altında tanımlanan güncel 2015-2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ön plana çıkmaktadır (Adom̄ent ve Godemann, 2011; Fischer vd., 2016;

Özgen, 2022; Doğru, 2023; Akbayır, 2019; McDonagh, 1998; Godemann ve Michelsen, 2011b; Gutterman, 2020; Lähtinen vd., 2017; Signitzer ve Prexl, 2008; Purvis vd., 2019; Weder vd., 2021; Cahyandito, 2010; Servaes ve Lie, 2015; Ziemann, 2011; Demirci, 2022; Newig vd., 2013; Genç, 2017; Oçak, 2018, Kuşay, 2020, Heinrichs, 2011; Özdemir, 2023). Sürdürülebilir kalkınma literatüründen ayrı olarak bir alt boyuta daha rastlanmıştır: İletişimin Sürdürülebilirliği, literatürde farklı şekillerde (sürdürülebilir iletişim, iletişimin sürdürülebilirliği, sustainable communication, communication of sustainability vs.) tanımlanmıştır (Arın Saydam, 2014; Kilbourne, 2004; McDonagh, 1998; Kuşku Özdemir, 2019; Ural, 2013; Özgen, 2022; Kaya vd., 2014). Bu bağlamda, sürdürülebilirlik iletişiminin 4 boyutu Şekil 4.1’de resmedilmiştir.

Şekil 4.1. Sürdürülebilirlik İletişimi Boyutları

Sonuç olarak; sürdürülebilirlik iletişimi, çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik kavramlarını bütünleştiren ve paydaşlar arasındaki ilişkilerin yönetilmesine yardımcı olan entegre bir iletişim sürecidir. Kuruluşlar ve paydaşlar arasında çevre ile tutarlı uyumu teşvik eden bu süreç, sürdürülebilirlik hedeflerini ve performansını iletmeyi, ekolojik yabancılaşmayı ele almayı, toplumsal değerler ve normlara dair eleştirel bir farkındalık geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sürdürülebilirlik iletişimi, sürdürülebilirlik hakkında bir mesaj yayılarak başlar. Bu mesaj, çelişkili ve karmaşık toplumsal zorluklara bir yanıt olarak yorumlanır. Böylece, sürdürülebilirlik iletişimi toplumun sürdürülebilir kalkınma vizyonuna doğru ilerlemesine yardımcı olarak sürdürülebilirliği, sürdürülebilir davranışları ve yaşam tarzlarını teşvik eder. İletişimin sürdürülebilirliği ise sürdürülebilirlik iletişimi kavramına dahildir ve bu çalışmada geliştirilen ölçeğin alt boyutlarından birini oluşturmaktadır.

McDonagh (1998) sürdürülebilirlik iletişiminin 4 ana prensibini ortaya koymuştur:

* Ekolojik Güven: İşletmeler ve iş liderlerine olan güven ve inancın devam eden kaybı, ekolojik bir meşruiyet krizine neden olmaktadır. Sürdürülebilirlik iletişimi, bu güveni, varsa, yeniden inşa etmeyi ve genel olarak toplumda kurmayı amaçlar.

* Ekolojik erişim: Risk toplumunda, bilginin açıklığı ve ifşası konuları, güven oluşturma ve inşa etmek isteyen organizasyonların bir işareti olarak tartışma konusu haline gelmiştir.

* Ekolojik açıklama: Organizasyonların çevresel etkileri hakkında bilgi yayınlama eğiliminin artması anlamına gelir. Bu, şeffaf olanların güven duyulması açısından diğerlerinden daha fazla kabul görmeleri nedeniyle, organizasyonların halk tarafından nasıl algılandığı üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir.

* Ekolojik diyalog: Sürdürülebilirlik iletişimi sürecinin diğer bir ilkesi, bir örgütün sürdürülebilirlik konularında paydaşlarıyla ve çevresiyle gerçekleştirdiği ekolojik diyalogdur. Örgütler, paydaşlarıyla ve çevresiyle sürdürülebilirlik iletişimi kurmak ve güven duyulacak bir konuma gelmek için, konuları anlamalarına ve ekolojik anlamda anlamlı hale gelmelerine yardımcı olacak sürekli bir diyaloga ihtiyaç duyarlar.

Sürdürülebilirlik iletişiminin 5 temel özelliği vardır: Planlama, şeffaflık, hesap verebilirlik, işbirliği, sorumluluk (Arıdağ, 2014, 38).

* Planlama: Uzun vadeli stratejilerin belirlenmesi ve iletişim sürecinde ekonomik, sosyal ve çevresel değerlerin dikkate alınması.

* Şeffaflık: Kurumsal sürdürülebilirlik politikalarının açık bir şekilde iletişimde yansıtılması ve dürüstlük ilkesinin benimsenmesi.

* Hesap verebilirlik: Geçmiş ve gelecek verilerin sistematik olarak ölçülmesi ve değerlendirilmesi, belirlenen ölçütlerin net bir şekilde iletişimde kullanılması.

* İşbirliği: Sosyal paydaşların katılımının sağlanması ve ortak bir hedef doğrultusunda güç birliği yapılması.

* Sorumluluk: Tüm paydaşların sorumluluklarının belirlenmesi ve birlikte hareket edilerek ortak sorumluluk üstlenilmesi.

4.3. Sürdürülebilirlik İletişiminin Tarihi Gelişimi

1930'ların başından beri, iletişim uzmanları ve yönetim uzmanları, iletişim modelleri/teorilerinin yardımıyla insan iletişiminin karmaşık sürecini daha iyi açıklamak için çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu, Amerikalı iki araştırmacı olan Claude Shannon ve Warren Weaver'ı, telefon ve radyo iletişiminin etkisini açıklamak için iletişimin ana süreçlerini, kanallarını tanımlayan bir modeli kavramsallaştırmaya yönlendirmiştir. Bu nedenle, mevcut iletişim modelleri, teorileri, hatta KSS iletişimi, bu iletişim modellerini teorileştirme çabasının ardından ortaya çıkmıştır (Nwagbara ve Reid, 2013, 403).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk, 2. Dünya Savaşı sonrası artan bir şekilde ön plana çıkmış ve işletme teorilerinin bir alt dalı olarak gelişmiştir. Bu alanın başlangıç noktası genellikle H. Bowen'in "İşadamlarının Sosyal Sorumlulukları" çalışması olarak kabul edilir. Bu konuda yürütülen tartışmalar, daha çok mikroekonomik bir bakış açısı ile özel

şirketlerin kimlere karşı hangi sorumlulukları olduğunu ve bu sorumlulukların ne kadar geniş bir kapsamı olduğunu anlamaya yönelmiştir. Bu anlayışa dayanarak, kurumlar özellikle iletişim açısından Kurumsal Sosyal Sorumluluk çalışmalarına odaklanmışlardır (Doğru, 2023, 321). Sürdürülebilirlik iletişiminin temellerinin kurumsal sosyal sorumluluk iletişimi ile atıldığı ifade edilebilir.

Özellikle kurumsal sürdürülebilirlik iletişimi, 1970'ler ve 1980'lerin kurumsal sosyal raporlarının ve çevresel iletişim programlarının bir gelişimi ve ilerlemesidir. Bu dönemde Bhopal Felaketi, Hindistan'daki 1984 kimyasal felaketi ve Seveso Felaketi, İtalya'daki 1976 çevre skandalı halkı hassas hale getirmiştir. Bu dönemde çevre konusu, araştırmacı gazeteciler ve eleştirel sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenmiştir. Bu baskı altında kalan şirketler, çevresel iletişim programlarıyla tepki geliştirmişlerdir. Sosyal sorumluluk davranışı göstermek için 1970'lerin başında birçok şirket sosyal raporlar yayınlamıştır. Ancak, bu raporların çoğu, yeşil aklama yaparak reklam aracı olarak kullanılmıştır. Bu nedenle, birçok şirket sosyal bilgi yayınlamayı bırakmıştır. Bu yanlış kullanımına rağmen, Kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik iletişimi kavramlarının ekonomik başarı için önemli faydalar sağlayabileceği ve daha sürdürülebilir bir gelecek için bazı durumlarda da faydalı olabileceği öngörülmektedir (Signitzer ve Prexl, 2008, 5).

Literatür, sürdürülebilirlik iletişimini, sürdürülebilirlik ve değişen iklim zorluklarına odaklanan bir araştırma alanı olarak tanımlamaktadır. Kavram, disiplinler arası, belirlenebilir ve normatif bir çerçevede ele alınmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, ancak toplumun genelinde yürütülen söylemlerle tam anlamıyla yansıtılabilir. Bu bağlamda, medya ve iletişim çalışmalarının bu alana katkısı ve pratik sonuçlarının tartışılması gereklidir (Weder vd., 2021, 2).

Sürdürülebilir kalkınma; BM tarafından 1987 Brundtland Raporu'nda ve sonrasında Rio sürecinde kurumsallaştırılan, ekonomik büyümeyi ekolojik ve sosyal sorunların çözümü olarak gören anlayışı savunan bir kavramdır (Purvis vd., 2019, 692). Sürdürülebilirlik iletişiminin temeli kalkınma iletişimi kavramı ile birlikte atılmıştır. Bir alan olarak kalkınma iletişimi 1960'ların başında ortaya çıkmıştır. İlk olarak 'ulus inşası', kırsal kalkınma, tarımsal gelişim, sağlık ve sanitasyon ile aile planlaması alanlarında uygulanmıştır. Kalkınma iletişimi, etkili politika üretimini, halkın katılımını ve sosyal, ekonomik, politik ve ekolojik kalkınmaya yönelik proje uygulamasını desteklemek için iletişim süreçlerinin ve medya ürünlerinin planlı kullanımınıdır. Aynı zamanda, ilgili kişilerin temel faktörleri ve karşılıklı bağımlılıklarını anlamalarını, sorunlara yetkin bir şekilde çözüm bulmalarını sağlayan iki yönlü bir sosyal etkileşim sürecidir. Kalkınma iletişimi, bilgi yaymaktan çok paylaşılan bir sürdürülebilir gelecek vizyonu ve artan sorunları çözmek veya önlemek için sosyal gruplarda kapasite geliştirmeyi amaçlamaktadır (GTZ, 2006, 12).

1990'lardan bu yana, küresel toplumun sürdürülebilirliği konusunda ulusal ve uluslararası tartışmalarda iki terim etkileyici bir kariyere sahip olmuştur: Katılım ve sürdürülebilirlik. 1992'deki Rio de Janeiro Çevre ve Kalkınma Konferansından bu yana, katılım ve sürdürülebilirlik, akademik makalelerde, gazetecilik yorumlarında ve siyasi tartışmalarda yaygın konular haline gelmiştir. 2008'deki ekonomik kriz sonrası, toplumun karşılaştığı problemlerin sosyal, ekolojik ve ekonomik boyutlarına daha çok odaklanılmıştır. Aynı zamanda, nesiller arası ve nesil içindeki adaletin önemi daha fazla ön plana çıkmıştır. Ayrıca, bu sorunların çözümünde farklı grupların ve aktörlerin rolü söz konusu olmuştur (Heinrichs, 2011, 187). Sürdürülebilirlik iletişiminin izini sürerken de katılım kavramının peşinden gitmenin yararı olacağı değerlendirilmektedir.

Uzun bir süre boyunca, sürdürülebilirlikle ilgili tartışmalar çoğunlukla çevre sorunlarıyla ilgiliydi ve konuyu bir bütün olarak ele alınmamaktaydı. “Rio Deklarasyonu”nda; sürdürülebilirliğin serbest ticaretle ilişkilendirilmeye başlandığı, çevreye zarar vermeyen sosyal ve ekonomik kalkınmanın birbirine bağlanması gerektiği vurgulanmıştır (Primožič ve Kutnar, 2022, 1). Sürdürülebilirlik iletişimine adım atmadan önce bahsedilmesi gereken çevresel iletişim, 1990'ların ortalarında Rio Konferansı sonucunda gündeme gelmiştir. Politika oluşturma ve proje yönetiminde bir yönetim aracı olarak ortaya çıkmıştır (GTZ, 2006, 13). Çevresel İletişim, çevresel sürdürülebilirliğe yönelik etkin politika yapımını ve proje uygulamasını desteklemek için iletişim süreçlerinin planlı ve stratejik kullanımınıdır (OECD, 1999, 5).

Ayrıca, 2000'li yılların başlarında, editörler tarafından sürdürülebilirlik iletişiminin çeşitli yönlerden medya ve iletişim çalışmaları alanına gizlice girdiği fark edilmiştir. O zamandan beri sürdürülebilirlik iletişimi, çevresel iletişim, sürdürülebilirlik çalışmaları, stratejik iletişim, pazarlama, medya çalışmaları, psikoloji, pedagoji gibi çeşitli alanlardan teori ve yöntemlerle beslenen bir uygulama alanı ve adım adım bir araştırma alanı haline gelmiştir (Weder vd., 2021, 2).

Eylül 2004'te, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), sürdürülebilir kalkınma için iletişim konusunda 9. BM Yuvarlak Masa Toplantısı'nı Roma'da düzenledi. Önemli bir konu olan katılımcı iletişim yaklaşımlarının, tüm kalkınma müdahalelerinde sistematik olarak benimsenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Fakat, bu konu ilk kez gündeme gelmemiştir. Mevcut verilerin gözden geçirilmesi ile birçok proje ve programın iletişim faaliyetlerini işlemlerinde zaten dahil ettiği ve kalkınma girişimlerinin önemli bir bütçesinin zaten bu amaç için ayrıldığı ortaya konulmuştur (Mefalopoulos, 2005, 252).

Ajanda 2030 ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH), 2030 yılına kadar izlenecek yol haritasını belirlerken özellikle iletişime önem vermiştir. Birleşmiş Milletler, 2030 Ajandasının tam anlamıyla uygulanabilmesi için kendi kalkınma koordinasyon sistemini kökten değiştirmiştir. Bu değişiklik, vatandaşların ve kurumların amaçlara daha etkin bir şekilde dahil olabilmesi, daha güçlü bir iletişim ve

savunuculuk sistemi oluşturulabilmesi için gereklidir. Bu bağlamda, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesi için global kamuoyu ve paydaşlarla etkin iletişim kurulmasının önemi vurgulanmaktadır. Birleşmiş Milletlerin "İletişimde Yeni Bir Çağ" olarak adlandırdığı bu dönem, hükümetlerin, organizasyonların ve hak sahiplerinin sürdürülebilir kalkınmayı destekleyici bir diyalog oluşturmalarını gerektirir. Bu durum, iletişim ve savunuculuk çalışmalarının önemini, geçmişten daha büyük hale getirir (Doğru, 2023, 321).

Sürdürülebilir kalkınma için iletişimin tarihi ve yarattığı sosyal değişim iyi seviyede dokümente edilmiştir. BM profesyonel alanda önemli bir oyuncu olmuştur. Birçok toplantı organize etmiş ve çeşitli yayınlar sunmuştur (Servaes ve Lie, 2015, 124).

Son yıllarda sürdürülebilirlik iletişiminin gerekliliği konusunda farkındalık artmaktadır. Bu disiplin, kendisine yalnızca sürdürülebilir kalkınmanın açık ve ikna edici bir şekilde anlaşılmasını ve kabulü için kampanya yürütmeyi değil, her şeyden önce insanları sürdürülebilir kalkınma sürecine dahil etmeyi ve onları bu sürece aktif olarak katılmaya motive etmeyi amaç edinmiştir (Godemann ve Michelsen, 2011a, V).

Sürdürülebilirlik iletişimi, daha bilinçli bir topluma doğru dünya çapındaki hareketin arkasındaki itici güç haline gelmektedir. Geliştirme aşamasında, yalnızca çevre bilincini artırmaya ve koruma çabalarını teşvik etmeye odaklanmıştır. Zamanla, sürdürülebilirliğin ekonomik ve sosyal yönlerini içerecek şekilde genişlemiştir. Bu alanda kaydedilen ilerlemeye rağmen, sürdürülebilirlik iletişiminin gelecekteki etkisi, etkinliği, sürekli öğrenme ve uyum gerektiren gelişen bir sürecin parçası olmaya devam etmektedir.

4.4. Sürdürülebilirlik İletişiminin Önemi

Çevresel risk ve sürdürülebilir kalkınma; endüstri, bilim ve hükümetlerin karar alma süreçlerindeki başarısızlıkların yanı sıra, toplumsal hayal kırıklıkları ve halkı etkileyen konularda söz sahibi olma ihtiyacı ile birlikte sürekli genişleyen önemli bir iletişim zorluğu sunmaktadır. Sürdürülebilirlik, proaktif, duyarlı bir katılım ve diyalog süreci olan sürdürülebilirlik iletişimini gerektirmektedir (Petts, 2000, 278).

1987'deki Brundtland Raporu ve 1992'deki Rio Çevre ve Kalkınma Zirvesi, sürdürülebilir kalkınma kavramını gündeme getirmiştir. Buna rağmen, müreffeh ülkelerde bile sürdürülebilir kalkınmayı gerçekten anlayan insan sayısı sınırlıdır. Bu konuyu ele almak için, 1990'ların sonunda çevresel iletişimde devrim yaratan sürdürülebilirlik iletişimi kavramı tanıtılmıştır. Sürdürülebilirlik iletişiminin amacı, çevresel, sosyal ve ekonomik zorluklara ilişkin farkındalığı, anlayışı artırmak ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasını önündeki engelleri aydınlatmaktır. Sürdürülebilirlik iletişimi bu bağlamda büyük önem taşımaktadır (Cahyandito, 2010, 1).

Sürdürülebilirlik anlayışı, ilk etapta daha çok kurumsal sürdürülebilirlik olarak incelenmiştir. Bu anlayışa göre; kurumsal sürdürülebilirlik, toplumdan beklenenleri yerine getirmek, kurumun sürekli varlığını sürdürebilmek için toplulukla işbirliği yapmayı gerektirmektedir. Bu, toplumla işbirliği sürecinde, sürdürülebilirlik iletişiminin, kurumsal sürdürülebilirlik stratejilerine entegre bir şekilde uygulanması, işbirliğinin sağlanmasında belirleyici bir faktör olmuştur (Akbayır, 2019, 1).

Sürdürülebilir kalkınma teriminin yorumu çok yönlüdür ve teorik analizleri azdır. Araştırmalar, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik iletişimini ikincil bir statüye yerleştirmektedir. Bir konunun önem ve anlam kazanması ancak iletişim aracılığıyla mümkündür. Sürdürülebilirlik, toplum içinde bir iletişim süreci olayıdır ve eğer sürdürülebilirlik farkındalığına yönelik iletişim kurulmazsa, sosyal olarak önemsiz veya var olmayan bir konu haline gelebilir (Ziemann, 2011, 89).

Farklı paydaş grupları, sürdürülebilirlik iletişimine yönelik algı ve taleplerinde farklılık gösterebilmektedir (Lähtinen vd., 2017, 3). Sürdürülebilirlik iletişiminin; tüm bu farklılıklara sahip gruplar için, sürdürülebilirlik kavramının doğasından kaynaklanan karmaşıklığın azaltılması ve sürdürülebilir bir dünya yaratılması için bir anahtar kavram olabileceği düşünülmektedir.

Hızlı teknolojik ilerlemenin ve artan bilgi yoğunluğunun olduğu bu çağda, sürdürülebilir kalkınma için önce inançlar, sonra arzular, sırasıyla bilgiyi kullanma becerisi ve geleceğe yönelik irade beyanı gerekli hale gelmektedir. Bu çerçevede, karmaşık iletişim disiplini, kaçınılmaz olarak aktif rol oynadığı sürdürülebilir bir kurumsal yapıya dönüşmektedir. İletişim, kurumun varoluş nedeni, değerleri, kültürü ve hedefleri doğrultusunda hareket ettiği için uzun vadeli bir bakış açısı içerir. Bu nedenle sürdürülebilirlik vazgeçilmez bir unsur olmaktadır (Arın Saydam, 2014, 70).

Du vd. (2010), sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmede iletişimin rolünü incelemektedir. Etkili iletişimin sürdürülebilirlik konuları hakkında farkındalığı artırmak ve paydaşları sürdürülebilir uygulamalara dahil etmek için önemli olduğu savunulmaktadır. Kuruluşlar, paydaşları karar verme sürecine dahil ederek diyalog ve işbirliğini teşvik eden daha katılımcı bir iletişim yaklaşımı benimsemelidir.

Sürdürülebilirlik iletişimi, toplumsal ihtiyaçlar açısından paydaş beklentilerini teşvik etmek ve yönetmek için esastır. Ayrıca, sosyo-çevresel konularda sürdürülebilir iş taahhütlerinin nasıl geliştiğini değerlendirmek için güçlü bir araçtır. Kurumsal ekonomik, sosyal ve çevresel konuları yaygınlaştırarak, süreçte birçok paydaşın girdisini dikkate alarak bir kuruluşun KSS içeriğinin ve özelliklerinin iletilmesini içerir (IGI Global, 2019).

Sürdürülebilirlik için iletişimin önemi yadsınamayacak kadar büyüktür. Çünkü:

* Sürdürülebilirlik konuları büyük karmaşıklık ve belirsizlikle karakterize edilmiştir.

* Sürdürülebilirlik hedefleri tipik olarak kararsız, değerlerle birlikte çıkar çatışmaları içermektedir. İletişim, sürdürülebilirlik üzerine toplumsal değerler hakkında genel bir anlayışa sahip olmak ve somut hedeflere ulaşmak için zaruridir.

* Sürdürülebilir kalkınmayı yöneten otoriteler, birçok karar alma seviyesindeki toplumsal aktörlerin fazlalığı ve hedeflere ulaşılması için alınan önlemlerin uygulanması sorunsalları ile birlikte çabalarını bir noktaya yöneltememekte ve dağılma eğilimi göstermektedirler (Newig vd., 2013, 2978).

Daha sürdürülebilir bir dünya için fark yaratmak, sürdürülebilirlik adına ortaya çıkan karmaşık problemlerle başarılı bir şekilde başa çıkma yeteneğini gerektirir. Bu değişim, sadece kurumsal değil, toplumsal düzeyde de gerçekleşmelidir. Sürdürülebilirlik sorunlarıyla başarılı bir şekilde uğraşmak, daha büyük sistem dayanıklılığı yaratmak ve kaynakları daha akıllıca kullanmak anlamına gelir. Bu da, sektörel, kurumsal, politik veya işlevsel sınırların herhangi biri olabilir ve sınırların ötesinde başarılı bir şekilde çalışmayı gerektirir. Karmaşık problemler kötü formüle edilmiş, kafa karıştırıcıdır. Farklı bileşenlere veya çelişkili değerlere sahip birçok paydaşı vardır. Sürdürülebilirlik, tüm sistemlerde daha büyük bir sistem dayanıklılığı gerektirirken, büyüme maliyeti yerine kaynak kısıtlamalarının daha iyi anlaşılması ve bir dizi diğer konuya yönelik bir zihniyet değişikliği gerektirmektedir (Waddock, 2013, 91-106).

Sürdürülebilirlik iletişimine daha ticari, ekonomik bir bakış açısı Tölkes (2018) tarafından getirilmiştir. İşletmeler için tüketicilerin farkındalık kazanmasını, sürdürülebilirlik kriterlerine uyduğunu tüketicilere bildirmeyi ve nihayetinde sürdürülebilir satın almaları teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu ürün perspektifi ile birlikte, sürdürülebilirlik ile ilgili iletişim, bir şirketin sürdürülebilirlik faaliyetleri hakkında paydaşlarla etkileşimli bir diyalogu teşvik etmek için kurumun sürdürülebilirlik hedefleri konusunda şeffaflığını artırmayı amaçlamaktadır. Bu sebeple, sürdürülebilirlik iletişimi, kurumsal hedeflere ulaşma ve sürdürülebilir kalkınmanın uzun vadeli hedeflerini gerçekleştirme amacıyla daha kapsamlı bir sürdürülebilirlik pazarlama stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Tölkes, 2018, 10).

Kurumlar, paydaşlarıyla sürdürülebilirlik iletişimi kurarak daha iyi bir itibar, satış artışı, olumlu medya kapsamı, hisse senedi fiyatına olumlu etki, paydaş davranışına etki, bir kuruluşun hayranlık, meşruiyet seviyesinin oluşturulması gibi çeşitli doğrudan ve dolaylı faydalar elde edebilirler. Örneğin, paydaş farkındalığı, bir kuruluşun çevresel meşruiyeti üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir. Son zamanlarda, kurumsal sürdürülebilirlik iletişiminin, çevre konularına ilişkin bilim muhabirlerinin olumlu değerlendirmeleri üzerinde etkili olduğu gösterilmiştir (Ki ve Shin, 2015, 37).

Sürdürülebilirliğin önemi hakkındaki farkındalık ve firmalara sürdürülebilir olma baskısı arttıkça, sürdürülebilir ürün unsurlarıyla ilgili iletişim evrensel hale

gelmektedir. Birçok firma, paydaşların gözünde sürdürülebilirlik faaliyetlerinde biraz ılımlı olarak görülmektedir. Ancak sürdürülebilir projelere yapılan yatırımların geri kazanılması için sürdürülebilir görünmek hayati önem taşır. Sürdürülebilirlik iletişimi, sürdürülebilir projelerin yüksek finansal harcamalarından dolayı firmalar için önemlidir. Uygulayıcılar, paydaşlarının aldıkları sürdürülebilir önlemleri anlamalarını ve artan satışlarla firmanın ilk yatırımından gelir elde etmelerini sağlamak için gereklidir (Heinl, 2019, 61).

OECD'ye göre sürdürülebilir kalkınma konusunda iletişim ve eğitimin en az iki düzeyde etkisi vardır: (1) Çevre algıları büyük ölçüde iletişim yoluyla edinilen kültürel bağlamlar, vizyonlar, yaşam tarzları ve değer yargıları tarafından belirlenir. (2) Sürdürülebilir uygulamalar hakkında kararlar verirken kullanılan kriterler ve seçenekler, toplumun açıkça paylaşılan fikir ve görüşlerinden oluşur (OECD, 1999, 8).

Sürdürülebilirlik iletişimi; farklı disiplinlere ait literatür havuzlarında karmaşık/düzensiz olarak yer alan bilimsel bilgiyi, uygulamada, anlamada basitleştirmek ve aktarabilmek; toplumların, insanların ve insanlığa ait tüm organizasyonların sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma yolunda sevk, idare edilebilmesi ve motive edilebilmesi için kritik öneme sahiptir. Gelecekte bu iki işlevin kusursuz olarak yürütülmesi; insan, doğa ve ekonomi üçgeninde kalkınmaya ön ayak olan akademisyenler ve yükseköğretim kurumlarının ana hedeflerinden birisi olmalıdır.

4.5. Sürdürülebilirlik İletişimi Çeşitleri ve Kavrama Yönelik Bakış Açıları

Günümüzde sürdürülebilir kalkınma alanında kullanılan iletişim stratejileri ve metodolojileri iki metodolojik ekole ayrılabilir. *İlk ekol*, sürdürülebilir kalkınma konusunda önemli bir yere sahiptir. İletişim kampanyaları, genellikle insanların sağlık ve çevre konularında bilinçlenmesini ve tutumlarını değiştirmesini hedefler. İlk ekol bu amaçla yaygın olarak kullanılır. Genel pazarlama teknikleri, fikirleri satmak, farkındalığı artırmak, bilgiyi artırmak ve tutumları etkilemek için kullanılır. *İkinci metodolojik ekol*, kalkınma ve sosyal değişimle ilgilenen çeşitli sektörlerden, disiplinlerden gelen uygulayıcılar ve akademisyenler tarafından dinamik bir biçimde oluşturulmuştur. Bu ekol, normatif kavramları açıkça merkezileştirir. Bu ekole yakın akademisyenler, katılım, güçlendirme, eşitlik ve demokratikleşme süreçlerine önem vermektedirler (Servaes ve Lie, 2015, 129).

Newig vd. (2013); sürdürülebilirlik iletişiminin tek, çift yönlü olabileceği bakış açısıyla üç farklı sürdürülebilirlik iletişimi yöntemi ortaya koymuştur. Bunlar; sürdürülebilirlik hakkında iletişim, sürdürülebilirliğin iletişimi, sürdürülebilirlik için iletişimdir.

Sürdürülebilirlik Hakkında İletişim: Sürdürülebilirlik hakkında iletişim, sürdürülebilirlik konularına ilişkin bilgi, yorum ve fikirlerin değiş tokuş edilmesi ve

tartışılması sürecini ifade eder. Kişiler arası yüz yüze etkileşimden aracılı kitle iletişimine kadar pek çok farklı düzeyde ortaya çıkabilen yatay iletişimde sorunlar dönüştürülür ve yorumlanır (Newig, 2013, 2978).

Ancak bu süreçler her zaman uyumlu olmayabilir ve farklı aktörler arasında çekişme alanları olabilir. Sürdürülebilirlik hakkında iletişimin etkinliği; medyanın ilgisi, iletişim sürecinin tasarımı ve farklı iletişim alanları arasındaki iletişim potansiyeli gibi faktörler açısından değerlendirilebilir. Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için önemli unsurların iletimi ve uyumlu iletişimi ancak bu şekilde sağlanabilir (Genç, 2017, 515).

Sürdürülebilirliğin İletişimi: Sürdürülebilirliğin iletişimi araçsal veya yönetseldir. Öncelikle, göndericinin belirli bir iletişim amacını takip ettiği tek yönlü, gönderici-alıcı iletişim akışı ile ilgilidir (Newig, 2013, 2979).

Sürdürülebilirliğin iletişiminin; bireyleri bilgilendirme, eğitme ve sosyal katılımı kolaylaştırma gibi belirli işlevleri vardır. Bu bağlamda sürdürülebilirliğin iletişimi, sürdürülebilir kalkınma ile ilgili bilgi ve beceriler açısından uzmanları sıradan insanlardan ayıran elitist bir duruş sergilemektedir. İletişimin etkinliği, istenen etkinin net bir amacına sahip olduğu için değerlendirilmelidir. Alıcıya nasıl ulaştığı, mesajın anlaşılıp anlaşılmadığı, buna bağlı olarak değerlerinin ve davranışlarının değişip değişmediği gibi konular hep birlikte ele alınmaktadır (Genç, 2017, 515).

Sürdürülebilirlik İçin İletişim: Sürdürülebilirlik hakkında iletişim ve sürdürülebilirliğin iletişimi arasındaki ayırım, bilgi akışlarının yönüne ve kaynağına atıfta bulunurken; sürdürülebilirlik için iletişim kavramı, odağını sürdürülebilir kalkınmanın normatif yönlerine kaydırır. Bu anlamda iletişim, sürdürülebilirlik konusunda bilgi vermenin ve sürdürülebilirlik konularında farkındalık yaratmanın ötesine geçmektedir. Amacı, sürdürülebilir kalkınmanın normatif hedeflerine yönelik sosyal dönüşümü kolaylaştırmaktır (Newig, 2013, 2980).

Sürdürülebilir kalkınma, Toplumsal bir araştırma, öğrenme ve geleceği şekillendirme süreci olarak anlaşılmıştır. Global sürdürülebilirlik konuları yoğun karmaşıklık ve belirsizlik içermektedir. Etkili iletişim süreçleri, farklı paydaşlar arasında karşılıklı anlayışın geliştirilmesi için alınabilecek önlemlerin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Geniş bakış açısıyla sürdürülebilirlik iletişimi çeşitli alt alanlara sahiptir. Bunlar: Kurumsal sürdürülebilirlik iletişimi, iklim değişikliği iletişimi, sürdürülebilir tüketim iletişimidir (Newig vd., 2013, 2977).

Golob vd. (2022) sürdürülebilirlik iletişimi ile ilgili bakış açılarını, söylemleri 5 grupta toplamıştır:

* Sürdürülebilirlik hakkında bilgi aktarımı, bilgilendirme ve tüketici bilincini artırma anlamında sürdürülebilirlik iletişimi: Gönüllü iletişim doğasına sahip, içe ve dışa dönük, stratejik, bütünsel iletişim anlayışı.

* Eleştirel, müzakereci ve dönüşümcü bir iletişim olarak sürdürülebilirlik iletişimi: Dönüşümü gerçekleştirmek için bilimsel bilgiyi eylemle ilişkilendiren,

insanlar ve doğa arasındaki ilişkinin anlaşılmasını teşvik eden, sorunların kritik farkındalığını geliştiren, katılım eylemi gerçekleştiren, sürdürülebilirlik hakkında eleştirel fikir alışverişi, diyalog ve söylem için bir forum hüviyetinde, iletişimsel olarak inşa edilmiş ahlaka dayalı iletişim anlayışı.

* Bilgilerin açıklanması anlamında sürdürülebilirlik iletişimi: tüketicilere çevresel performansla ilgili iletişim kuran, dahili ve harici ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetler için çerçeve sağlayan iletişim anlayışı.

* İkna edici ve ticari iletişim olarak sürdürülebilirlik iletişimi: ürünlerin çevresel faydalarından bahseden, organizasyonun yeşil imajını anlatan, sürdürülebilir, çevresel ürünler, markalar, eylemler, yaşam tarzı hakkında farkındalık oluşturan, ikna edici mesajlar kullanarak çevre dostu davranışları teşvik eden iletişim anlayışı.

* Yanıltıcı iletişim olarak sürdürülebilirlik iletişimi (yeşil aklama): Yanlış, yetersiz yeşil iddialar ve ürünlerin, hizmetlerin çevresel özellikleri, uygulamaları, çevresel faydaları ile tüketicileri ve/veya paydaşları yanıltmaya dayalı iletişim anlayışı.

Petts (2000), sürdürülebilirlik iletişimi için 3 genel form tanımlamıştır:

* Bakım İletişimi: Çevresel etkiler, sağlık, güvenlik ve çevresel performans hakkında bilgi ve araştırma sağlayan iletişimdir.

* Konsensüs İletişimi: Standart belirleme, ürün geliştirme, düzen, güvenlik planlaması ve doğal kaynak yönetimi dahil olmak üzere sürdürülebilir kararlara ulaşmak için insanları birlikte çalışmaya teşvik eden iletişimdir.

* Kriz İletişimi: Kazalara, kirlilik olaylarına, hastalık salgınlarına ve kötü sağlık durumlarına yanıt vermek için geliştirilen, acil durumlar sırasında ve sonrasındaki iletişim sürecidir.

İletişimin sürdürülebilir kalkınma için iki ana direği katılım ve güçlendirmedir. İletişim, üç durumda kullanılabilir: Belirli konularda bilgi alışverişi yapmak ve fikir birliği oluşturmak; projelerin hedeflerinin gerçekleştirilmesini desteklemek; projelerin hedeflerinin belirlenmesine ve tanımlanmasına yardımcı olmak. İlk durumda iletişim, paydaşları bilgilendirmek için kullanılırken, ikinci durumda projelerin hedefleri önceden belirlenmiş ve iletişim bu hedeflere ulaşmaya yardımcı olmak için kullanılmıştır. Üçüncü durum ise daha katılımcıdır ve projelerin daha sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır. Bu durumda iletişim, güven oluşturma, bilgi ve deneyim paylaşma, sorunları, ihtiyaçları ve fırsatları belirleme, öncelikleri ve çözümleri tanımlama ile ilgilidir (Mefalopulos, 2005, 252).

Sürdürülebilirlik iletişimi literatüründe iki ana akım bulunur. Yeşil reklamcılık, ilk ve daha eski akımdır. Burada, iletişim genellikle tek yönlüdür ve çevresel boyutları vurgular. Ancak, bu akımda "sürdürülebilirlik iletişimi" terimi tam olarak netleşmemiştir. İkinci akım, aktarıcı veya bilinçli iletişim olarak bilinir. "Sürdürülebilirlik iletişimi" terimi daha belirgin şekilde yer alır. Sürdürülebilirlik

raporlaması ve yeşil aklama, bu iletişim formuyla sınırlı ilişkilere sahiptir (Golob vd., 2022, 7).

4.6. Sürdürülebilirlik İletişimi Araçları

Sürdürülebilirlik iletişimi için kullanılan biçimler ve yöntemler, takip edilen hedefler ve bu alanda şirketler veya kamu kurumları tarafından kullanılan araçlar çok çeşitlidir (UNEP, 2007, 63). Bu araçlar, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada giderek daha önemli hale gelmektedir. Araştırmada, öncelikle bu araçlar genel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Daha sonra ise yükseköğretim kurumlarına özel bir değerlendirme yapılmıştır.

4.6.1. Sürdürülebilirlik Endeksleri

Rekabet avantajı arayışı, uzun vadede değer yaratma kapasitesini sağlamak için karmaşık bir küresel ortamda faaliyet gösteren firmalar için bir önceliktir. Son zamanlarda, avantajların genellikle sosyal açıdan sorumlu davranışların benimsenmesiyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bu konulara olan ilgi finansal piyasalarla bağlantılı sürdürülebilirlik endekslerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Lopez vd., 2007, 285).

Son yıllarda borsaya kote şirketlerin sürdürülebilirlik performansını değerlendirmek için göstergeler oluşturulmuştur. Akademisyenler ve uygulayıcılar, şirketlerin bu tür endekslerde listelenmekten fayda sağlamasını beklemektedir. Sosyal sorumluluk sahibi yatırım fonlarının artmasıyla birlikte, performanslarını değerlendirmek ve sosyal ve çevresel sorumluluğa bağlı şirketleri öne çıkarmak için göstergeler oluşturulmuştur. Sürdürülebilirlik endeksleri ilk olarak 1990'da Domini 400 Sosyal Endeksi ile ortaya çıkmıştır. Müteakiben bunu; 1999'da New York Borsası'nın Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI), 2001'de Londra'da FTSE4good, 2003 yılında Johannesburg'da Sosyal Sorumluluk Endeksi (SRI), 2005 yılında São Paulo Menkul Kıymetler Borsası'nda (BM&F Bovespa) Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksi (ISE) takip etmiştir (Orsato vd., 2015, 161).

Bu endeksler, prestij sahibi kuruluşlar tarafından geliştirilmiş ve kurumsal sürdürülebilirlik kriterlerini uygulayan firmalarda yatırım kavramına güvenilirlik kazandırmıştır.

Bu endekslerin temel fikri, sürdürülebilirlik uygulamalarının uzun vadeli değeri için potansiyel bir faktör oluşturmasıdır. Bu uygulamalar, fırsatların oluşturulmasına ve ekonomik, çevresel ve sosyal risklerin etkili bir şekilde yönetilmesine yardımcı olmaktadır (Lopez, 2007, 289).

4.6.1.1. Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi

Yatırımcılara ve şirketlere, sürdürülebilir ürün ve hizmetlerin küresel arzını ve talebini yönlendiren trendler ve olaylar hakkında fikir vererek, sürdürülebilirlik ilkelerini hem kurumsal hem de yatırım stratejilerine entegre etmenin faydalarının daha fazla takdir edilmesini sağlar. Bu endeks, dünya lider şirketlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal kriterlere göre hisse senedi performansını değerlendirir. DJSI aracılığıyla, yatırımcılar portföylerine sürdürülebilirlik kriterlerini entegre edebilir ve şirketler sürdürülebilir en iyi uygulamaları benimsemeyi amaçlayan şirketler için bir platforma dahil olma fırsatından yararlanabilir (Pintão, 2014, 27).

Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI), önde gelen sürdürülebilirlik şirketlerinin daha yüksek düzeyde yetkinlik göstermeleri gereken ana alanları belirleyerek sürdürülebilirlik kavramına daha detaylı bir bakış sunmaktadır (Cesarotti ve Spada, 2008, 97).

- Strateji: Uzun vadeli ekonomik, çevresel ve sosyal faktörleri iş stratejisine entegre ederek küresel rekabet gücünü ve marka itibarını koruma,
- Finansal: Hissedar taleplerini karşılamak için sağlam finansal getiriler, şeffaf finansal muhasebe ve açık iletişim sağlama,
- Müşteri ve ürün: Müşteri ilişkileri yönetimi ve ürün ve hizmet yeniliği yatırımlarıyla müşteri sadakatini artırarak finansal, doğal ve sosyal kaynakları etkili, verimli ve ekonomik bir şekilde kullanma odaklı teknolojilere ve sistemlere odaklanma,
- Yönetim ve paydaşlar: Kurumsal yönetim ve paydaş katılımı alanında en yüksek standartları belirlemek, kurumsal davranış kuralları ve kamu raporlama gibi uygulamaları benimsemek,
- İnsan kaynakları: çalışanların yeteneklerini korumak ve memnuniyetini sağlamak için en etkili öğrenme ve bilgi yönetimi uygulamalarıyla birlikte uygun ücret ve fayda programlarına odaklanmak.

Kurumsal sürdürülebilirliğin aslında kar maksimizasyonuna katkı sağlayabileceği ve sonuç olarak hissedar değerine olumlu etkisi olduğu, Dow Jones Sürdürülebilirlik Grup Endeksi (DJSI) gibi endeksler tarafından kanıtlanmaktadır. Bu endeks, Mart 1995 ile Mart 2000 arasında, şirketlerinin hisse performansının (aylık fiyat getirileri olarak ifade edilen) ABD doları cinsinden % 164.46 arttığını belgelemektedir. Buna karşılık, "normal" Dow Jones Global Endeksi'nde yer alan kuruluşlar aynı dönemde yalnızca % 138.76 yükselmiştir (Signitzer ve Prexl, 2008, 4).

4.6.1.2. FTSE4Good Endeksi

FTSE4Good, yatırımcıların etik alanda yardımcı olmak için (FTSE4Good UK, FTSE4Good UK50, FTSE4Good Europe, FTSE4Good Europe50, FTSE4Good US, FTSE4Good US100, FTSE4Good Global ve FTSE4Good Global100) sekiz endeksin

tanıtımıyla Temmuz 2001'de kurulmuştur. FTSE4Good endeks serisi, yatırımcıların küresel olarak tanınan sosyal sorumluluk standartlarına uyan şirketlere yatırım yapmasına ve aynı zamanda rekabetçi bir getiri sağlamasına olanak tanımak amacıyla dört ana endeks içermektedir. Bu amaçla, FTSE4Good endeksleri, kurumsal sosyal sorumluluk ve yatırım konusunda mevcut düşünceleri belirlemek, şirket uyumunu ölçmek ve bileşen şirketlerin performansını kullanılabilir bir biçimde raporlamak için tasarlanmıştır (Collision vd., 2008, 15).

4.6.1.3. MSCI ESG Endeksleri

MSCI ESG Endeksleri, çevresel, sosyal ve yönetsel faktörleri dikkate alan bir yatırım stratejisi için bir araç olarak geliştirilmiştir. Bu endeksler, MSCI tarafından oluşturulan ve dünya genelindeki şirketlerin çevresel, sosyal ve yönetsel (ESG) performansını değerlendirmek için kullanılan bir metodolojiye dayanır. Endeksler, yatırımcıların portföylerini ESG kriterlerine uygun şirketlere yönlendirmesine yardımcı olmak amacıyla tasarlanmıştır. Farklı bölgeler ve sektörler için farklı seçenekler sunmaktadır (MSCI, 2023).

4.6.1.4. CDP Global 500 Endeksi

Carbon Disclosure Project (CDP) tarafından oluşturulan ve dünya genelindeki en büyük 500 şirketin çevresel performansını ölçen bir endekstir. CDP, çevresel etkinlik ve riskleri ölçmek, yönetmek ve raporlamak için oluşturulan bir platformdur. Endeks, yatırımcıların ve diğer ilgililerin, şirketlerin çevresel performansları hakkında bilgi sahibi olmasına ve bu bilgileri yatırım kararlarına dayanak yapmasına yardımcı olur (CDP, 2023).

4.6.1.5. STOXX Global ESG Liderler Endeksleri

Çevresel, sosyal ve yönetsel alanlarda bir genel ve üç uzmanlık endeksi içermektedir. Endeksler, yatırımcıların sürdürülebilir yatırımlar yapmasına ve değerlerine uygun bir portföy oluşturmasına olanak tanımak amacıyla oluşturulmuştur. Sustainalytics tarafından sağlanan çevresel, sosyal ve yönetsel verileri dikkate alır. Miktersal seçim yoluyla dünya genelindeki sürdürülebilirlik liderlerine erişim sağlar (STOXX, 2023).

4.6.1.6. Ethibel Sürdürülebilirlik Endeksi

1992 yılında kurulan Forum Ethibel, Avrupa'da sosyal sorumlu yatırımları teşvik etmeyi amaçlayan bağımsız bir danışmanlık örgütüdür. Forum Ethibel 2007'den bu zamana dek, Avrupa şirketlerinin sosyal, toplumsal ve çevresel sorumluluk açısından en iyi sonuçlara sahip 200 eylemini gerçekleştiren şirketleri "ESI Excellence Europe" kayıtları altında listelemiştir. Bu liste, sürdürülebilir yatırım fonları kurmak isteyen yatırımcılara açıktır. Listelenen her şirket, düzenli olarak derinlemesine bir analize tabi tutulmakta ve ona bir derecelendirme verilmektedir (SEB Group, 2020).

4.6.1.7. S&P Global 1200 ESG Endeksi

S&P Dow Jones Indices tarafından yayınlanan bir endekstir. ESG kelime anlamı Environmental, Social ve Governance (Çevresel, Sosyal ve Yönetişim) yani sürdürülebilirlik kriterlerine göre belirlenen bir endekstir. Bu endeks, S&P Global 1200 endeksinin sürdürülebilirlik performansını ölçmek için kullanılan bir araçtır. Endeks, sürdürülebilirlik performansına göre değerlendirilen 1200 şirketin hisse senedini içermektedir. S&P Global 1200 ESG Index, yatırımcıların sürdürülebilirlik performansı yüksek şirketlere yatırım yapmasına yardımcı olmak için oluşturulmuş bir araçtır (S&P Global, 2023).

4.6.1.8. Bloomberg Cinsiyet Eşitliği Endeksi

Bloomberg Limited Partnership tarafından yıllık olarak yayınlanan bir endekstir. Dünya genelindeki şirketlerin cinsiyet eşitliği uygulamalarını ölçmek için kullanılır. Endeks, cinsiyet eşitliği açısından performansı en yüksek olan şirketleri belirler ve bu şirketlerin performansını gösterir. Endekste yer alan şirketler, çalışanlar arasındaki cinsiyet eşitliğini, cinsiyet ayrımcılığını önlemeyi, cinsiyet temelli maaş eşitsizliğini azaltmayı ve cinsiyet eşitliğine yönelik politikalarının uygulanmasını desteklemiş olmalıdır. Bu endeks, cinsiyet eşitliğine yönelik uygulamalarının ölçülmesi ve artırılması amacıyla şirketleri teşvik etmek için kullanılır. Sürdürülebilir bireysel ve toplumsal yatırım stratejisi oluşturmak isteyen yatırımcılar için bir araçtır (Bloomberg, 2023).

4.6.1.9. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi

Türkiye'nin Borsa İstanbul (BIST) tarafından yapılandırılan ve sürdürülebilirlik kriterlerine göre seçilmiş şirketlerin performanslarının ölçüldüğü bir endekstir. Endeks, BIST 100 Endeksi ve BIST 30 Endeksi gibi BIST'in diğer endekslerine benzer şekilde

yapılandırılmıştır ve yalnızca sürdürülebilirlik açısından başarılı şirketleri içermektedir. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, yatırımcıların sürdürülebilir bir şekilde yatırım yapabilecekleri şirketleri ve sürdürülebilirlik konularına ilişkin iyi uygulamaları tanımlamak için kullanılır. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, sürdürülebilirlik, adalet ve etik değerleri, çevresel dostluk, insan hakları ve toplumsal sorumluluk gibi konuları ölçerek, sürdürülebilirlik kriterlerine uygun şirketleri belirlemektedir. (BİST, 2023).

4.6.2. Sürdürülebilirlik Raporlama, Standardizasyon ve Sertifikasyon Sistemleri

Hem kamusal kuruluşlar hem de özel şirketler arasında sürdürülebilirlik konularına yönelik artan farkındalık, gelişen sürdürülebilirlik performansı ölçüm uygulamaları tarafından desteklenmektedir. Bu durum, sürdürülebilirliği bir kavramdan dönüştürücü bir uygulama haline getirmek için bir fırsat yaratmıştır. Karar vericilere, projelerin sürdürülebilirlik etkisini anlamlı bir şekilde sayısallaştırma ve bunların faydalarını anahtar paydaşlara iletebilme yeteneği sağlayarak bu dönüşümde fayda sağlamaktadır (Williams vd. 2010, 240).

Sürdürülebilirlik standartları; gönüllü, genellikle üçüncü taraflarca değerlendirilen, bir organizasyonun performansı, belirli ürünlerle ilgili çevresel, sosyal, etik konularda ve gıda güvenliği konularında oluşturulan normlar ve standartlardır. Bu trend, 1980'lerin sonları ve 1990'ların başlarında ekolojik etiketler, organik gıda ve diğer ürünler için standartların tanıtılmasıyla başlamıştır (Allen, 2016, 84-85).

Son yıllarda çevresel sürdürülebilirlik raporlaması gibi finansal olmayan yöntemler veya ek raporlama yöntemlerinde önemli bir artış yaşanmıştır. Başlıca büyük şirketler ve KOBİ'ler, basılı raporlama veya web siteleri aracılığıyla paydaşlarına, sosyal ve çevresel performansları hakkında daha sık bilgi vermektedirler. Kurumsal raporlamanın en kapsamlı ve bütünleştirici biçimi olan sürdürülebilirlik raporlaması, endüstri kuruluşları ve birlikleri, hükümet kurumları, danışmanlık firmaları, sivil toplum örgütleri ve araştırma kurumları tarafından da kullanılmaktadır (Herzig ve Schaltegger, 2011, 151).

İlk kurumsal çevre raporları, çevre felaketinin ardından kamu baskısıyla ortaya çıkmıştır. Zamanla, çevre felaketlerine maruz kalabilecek sektörlerde faaliyet gösteren şirketler (ör. madencilik tabanlı şirketler, kimya üreticileri) çevresel verilerini raporlamaya başlamıştır. Daha sonraki raporlar, paydaşlar için geri bildirim mekanizmalarını, ölçülebilir yıllık hedef ve amaçlarını, çalışanların çevreyi koruma çabalarına ilişkin görüşleri kapsamıştır. Raporlar zamanla, çeşitli sürdürülebilirlik faaliyetleriyle ilişkili ölçülebilir ekonomik sonuçlar hakkında bilgi sağlama eğilimine sahip olmuştur (Allen, 2016, 77-78).

Bir organizasyonun sürdürülebilirlik faaliyetleri hakkında iletişim kurmak için resmi olan kanal, sürdürülebilirlik raporlamasıdır. Sürdürülebilirlik raporlaması, bir

kuruluşun toplumsal, çevresel ve ekonomik etkilerini, yani üçlü alt çizgisini halka açık olarak raporlamasıdır. Sürdürülebilirlik raporlamasının kullanımı, şeffaflığın gelişimi desteklediği fikrine dayanmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlamasının amacı, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için, bir kuruluşun işlevleri ve bu işlevlerin genel etkileri hakkında şeffaflık sağlamaktır. Sürdürülebilirlik raporları, paydaşların bir şirketi açık ve şeffaf bir şekilde değerlendirmelerine yardımcı olmalıdır. Sürdürülebilirlik raporlaması, şirketin kendi etkileri yerine, ekonomi, çevre ve toplum üzerindeki etkilerine odaklanmalıdır (Hattula, 2020, 15).

Sürdürülebilirlik raporlama sistemleri ve araçları, sürdürülebilirlik iletişimi stratejilerine ivme kazandırmaktadır. Kurumların uluslararası standartlara uygun olarak hazırladığı raporlar, sosyal sorumluluk perspektifinde, doğruluk, şeffaflık, hesap verebilirlik ilkeleri ışığında çözüm sunmakta, kurumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır (Kuşay, 2020, 7). Değerlendirme araçlarının kullanımı her zaman sürdürülebilirlik iletişiminin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Sürdürülebilirlik iletişimde değerlendirme süreçleri seviyeye ve ilgili iletişim süreçlerine uyarlanmalıdır (Godemann ve Michelsen, 2011b, 10).

Sürdürülebilir raporlamanın varlığı, hesap verebilirlik, meşruiyet, paydaş ve politik ekonomik teoriler de dahil olmak üzere çeşitli motivasyonlarla açıklanabilir. Şirketler sürdürülebilir raporlamayı; meşruiyet kazanmak, korumak, onarmak, itibarlarını, risk yönetimlerini geliştirmek ve paydaşlarıyla ilişkilerini yönetmek için kullanabilirler. Sürdürülebilir raporlama ayrıca; şeffaflık yaratabilir, iç bilgi ve kontrol süreçlerini destekleyebilir, çalışan ve yönetici farkındalığını, motivasyonunu artırmak için süreçler başlatarak örgütsel performansı teşvik edebilir. Sürdürülebilir raporlamanın amaçları ve faydaları, şirkete özgü duruma, sektör ve piyasa koşullarına, paydaş yapılarına ve yönetim tercihlerine bağlıdır (Herzig ve Schaltegger, 2011, 152-153).

Sürdürülebilirlik raporlama sistemleri, bir organizasyonun sosyal, çevresel, ekonomik yansımalarını ölçme, değerlendirme ve bildirim için kullanılan yöntemlerdir. Organizasyonun sürdürülebilirlik performansını değerlendirmek için kullanılan standartlar ve kurallar içerebilir. Bu standartlar, Uluslararası Sürdürülebilirlik Raporlaması Standartları (GRI), ISO, The Global Compact, THE IMPACT, GREENMETRIC gibi kuruluşlar tarafından belirlenir. Sürdürülebilirlik raporları, genellikle yıllık olarak yayınlanır ve şirketin sürdürülebilirlik performansının yıllık değişimlerini gösterir.

Sürdürülebilirlik raporlaması birçok kavram gibi bir tarihi gelişime sahiptir. Finansal raporlama 19. yüzyılda ortaya çıkmış, ancak 1970'lerde şirketler sosyal hedeflerini, faaliyetlerini ve etkilerini yayınlamaya başlayarak sosyal raporlama başlamıştır. 1970'lerin sonuna gelindiğinde, sosyal raporlar, en önemli paydaşların çıkarlarıyla ilgili uyumsuzluk, hedef grup yönelimindeki yetersizlik ve sosyal raporların kamu ilişkileri aracı olarak kullanılması gibi birkaç nedenle popülerliğini kaybetmiştir.

1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında, çevresel raporlama ortaya çıkmış ve büyük ölçüde erken sosyal raporlama faaliyetlerinin yerini almıştır. Sürdürülebilirlik raporları, işletmenin sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerini görsel olarak sunar. İşletmenin sürdürülebilir kalkınmaya katkısını paydaşlara aktarır ve geniş kabul görür (Herzig ve Schaltegger, 2011, 153-156).

Sürdürülebilirlik raporları, organizasyonlara kendi hikayelerini anlatma ve kurumsal liderlere iyi kurumsal vatandaşlık taahhüdünü açıklama fırsatı sunar. Organizasyon, içerik üzerinde tam kontrol sahibidir ve sürdürülebilirlik raporları eleştirel analizden nispeten korunmaktadır. Özellikle paydaş ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanan sürdürülebilirlik raporları; olumlu tüketici görüşleri, artan paydaş güveni, daha yüksek çalışan memnuniyeti, artan toplum desteği, yeni ülkelerdeki pazarlara erişim ve geliştirilmiş kurumsal marka yönetimi gibi sonuçlar doğurabilir (Allen, 2016, 81)

Şirketler, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve üniversitelerin sürdürülebilirlik iletişimi ve raporlamalarında genellikle STARS raporlama çerçevesi ve Küresel Raporlama Girişimi (GRI) standartları kullanılır. Bu standartlar, sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak için bir çerçeve sağlar (Ott vd., 2016, 7).

Çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşlar, sürdürülebilirlik raporlamasını uyumlaştırmaya ve yöneticilere raporlama sürecinde rehberlik sağlamaya yönelik kılavuzlar, standartlar, düzenlemeler veya kriterler yayınlamışlardır. Bir kılavuz, genellikle pratik deneyimlere dayanan, hükümet veya hükümet dışı bir kuruluş tarafından yayınlanan, bağlayıcı olmayan bir rehberlik belgesidir. Kılavuzlar genellikle standartlardan veya düzenlemelerden önce yayınlanırlar. Raporlama düzenlemeleri, dernekler ve bakanlıklar tarafından yayınlanır ve bağlayıcı bir karaktere sahiptir. Bunlar, sertifikasyon prosedürlerinin ortak bir temeli olan standartlara dayanabilirler. GRI'nin kılavuzları, kesinlikle en yaygın kabul edilen ve evrensel olarak uygulanan sürdürülebilirlik raporlama çerçevesi ve bir de facto standart olarak kabul edilir. Uluslararası kılavuzlar ve standartlar geliştiren diğer kuruluşlar arasında örneğin Sürdürülebilir Kalkınma için Dünya İş Konseyi (WBCSD 2002) ve Uluslararası Standardizasyon Organizasyonu (ISO 2006) bulunur (Herzig ve Schaltegger, 2011, 158).

4.6.2.1. GRI (Global Reporting Initiative)

1997 yılında Exxon Valdez petrol sızıntısının çevre zararları sonrası halkın tepkisi üzerine temelleri atılmıştır. Boston, ABD'de kurulan GRI, Ceres ve Tellus Enstitüleri gibi kar amacı gütmeyen kuruluşların katılımıyla Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından gerçekleştirilen bir projedir. İlk amacı, şirketlerin sorumlu çevresel davranış prensiplerine uymalarını garanti eden bir hesap verme mekanizması

oluşturmaktır. Daha sonra bu amacın kapsamı; sosyal, ekonomik ve yönetim konularını da içerecek şekilde genişletilmiştir. 2000 yılında, o zamanın GRI Kılavuzları (G1) ilk kez yayınlanmıştır. Sürdürülebilirlik raporlama için ilk global çerçeve ortaya çıkmıştır. Bir yıl sonra GRI, bağımsız bir kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak ortaya çıkmıştır (GRI, 2023).

Raporlar arasındaki standart eksikliği nedeniyle GRI, sürdürülebilirlikle ilgili etkileri, performansı ölçme ve raporlama için kapsamlı bir sürdürülebilirlik raporlama çerçevesi sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. GRI'nin misyonu, sürdürülebilirlik raporlamasını tüm organizasyonlar için standart uygulama haline getirmektir. Hizmetleri arasında koçluk ve eğitim, yazılım sertifikasyonu, küçük ve orta ölçekli işletmeler için raporlama rehberliği bulunmaktadır. 2002'de GRI, Birleşmiş Milletler Çevre Programı işbirlikçi organizasyonu olarak resmen kuruldu. Çerçeve dünya çapında kullanılmaktadır (Allen, 2016, 78).

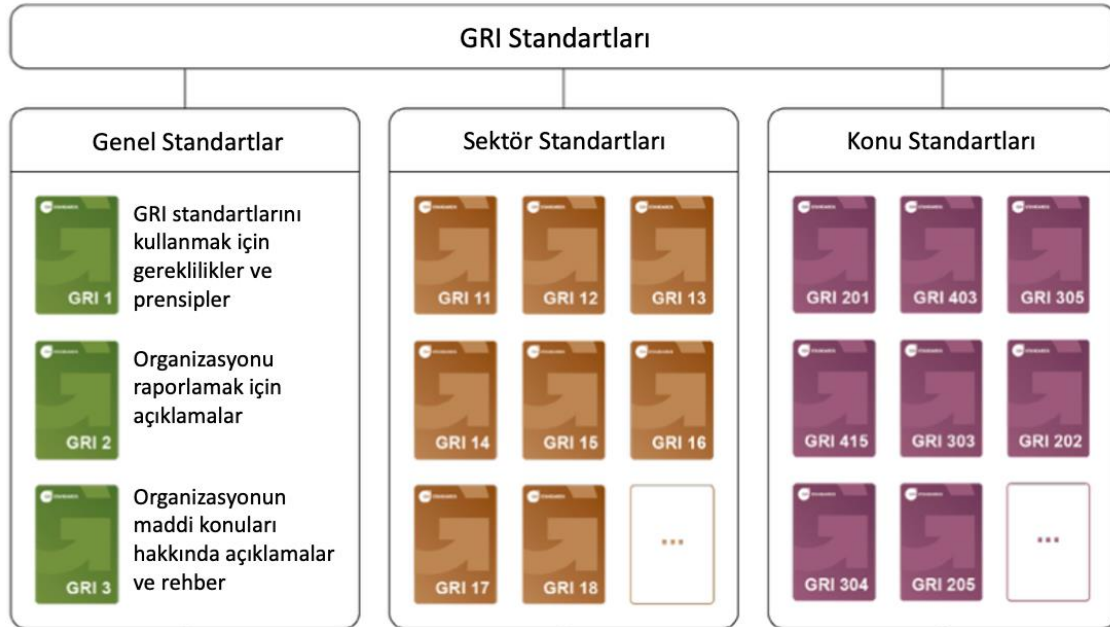
Dünyadaki en büyük 250 şirketin 73%'ü, sürdürülebilirlik raporlaması yaparken GRI'yi kullanmaktadır. 52 ülkedeki 100 büyük şirketin 67%'si sürdürülebilirlik raporlaması yapmakta ve GRI'yi kullanmaktadır (GRI, 2022, 2).

GRI Standartları, dünyanın en yaygın olarak kullanılan sürdürülebilirlik raporlama standartlarıdır. Standartlar, yaygın bir konu yelpazesini içermektedir. Rüşvetten suya, biyolojik çeşitlilikten istihdama, vergiden zorunlu işgücüne kadar, ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar açısından ilgili konuları kapsamaktadır. Kuruluşlar, bu konular arasından, önemli etkilerini raporlamak için seçim yapabilmektedir. GRI Standartları, Genel Standartlar, Sektör Standartları ve Konu Standartları olmak üzere üç tür standarttan oluşur. Standartlar, bir kuruluşun kendisi ve etkileri hakkında bilgi raporlaması için bir yol sunan bildirimler içermektedir (GRI, 2022, 3).

Kurumsal düzeyde, Küresel Raporlama Girişimi (GRI), sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesi için çok yetkin bir gösterge setidir. Bu araç gibi birçok diğer araç da üniversitelere uygulanmak üzere adapte edilmelidir (Velazquez, 2006, 816).

Sürdürülebilirlik raporlama süreci, organizasyonun ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini yansıtan raporlama konularını belirlemesiyle başlar. Bu konular, raporlamaya konu olan 'öncelikli' konuları oluşturur. Genel Standartlar, şirketin rapor hazırlama sürecinde öncelikli konuları belirlemesine yardımcı olmak için önemli prensipleri tanımlar. Aynı zamanda organizasyonun büyüklüğü, faaliyetleri, yönetimi ve paydaş etkileşimi gibi spesifik açıklamalar içerir. Sektör Standartları, raporlama organizasyonuna uygulanabilir ve sektörlerdeki şirketlere her bir konuda ne raporlamaları gerektiğini belirlemelerine yardımcı olur. Örneğin, GRI Standartlarına uygun olarak rapor veren bir petrol şirketi, Petrol ve Gaz Sektör Standardını kullanmak zorundadır. 33 adet Konu Standardı ise, kurumların konuya ilişkin etkilerini rapor

etmeleri ve bu etkileri yönetmeleri için kullandıkları açıklamaları içermektedir. Örneğin, bir işletme suya ve atık suya ait GRI Standardını kullanabilir. Su stresi altındaki alanlardan su çekmelerinin doğaya olan etkilerini rapor etmek ve bu etkileri nasıl yöneteceğini açıklamak için yararlı olacaktır (GRI, 2022, 6). GRI Standartları'nı özetleyen görsel Şekil 4.2'de sunulmuştur.

Şekil 4.2. GRI Standartları Tablosu (GRI, 2022, 6)

4.6.2.2. ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü)

Uluslararası Standardizasyon Organizasyonu (ISO), malzemelerin, ürünlerin, süreçlerin ve hizmetlerin güvenli, güvenilir ve iyi kalitede olmasını sağlamak için kullanılabilen gereksinimler, yönergeler veya özellikler sunmaktadır. ISO, 19.500'den fazla uluslararası standardı yayınlamış ve satmıştır. Ancak şirketlere sertifika vermemektedir. Yönetim sistem standartları arasında ISO 9001, ISO 14001 ve ISO 31000 bulunmaktadır. ISO 14000 standartlar ailesi (ISO 14001:2004, ISO 14004:2004) çevre yönetimine odaklanmaktadır. Çevresel etkileri belirlemek, kontrol etmek, aynı zamanda çevresel performanslarını iyileştirmek isteyen organizasyonlar için araçlar sağlamaktadır. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu açısından, ISO 26000 standartları, işletmelerin ve organizasyonların sosyal olarak sorumlu bir şekilde nasıl faaliyet gösterebileceği konusunda rehberlik sağlar (Allen, 2016, 85).

ISO, şirket faaliyetleri için standartlar oluşturan ve bir belgelendirme sistemi sağlayan, uluslararası bir STK'dır. ISO 14001 serisi, şirketlerin çevre yönetimi için standartlar sağlar. Bu arada, ISO 14020 serisi, ürünlerin çevresel özellikleri (etiketleme)

ile ilgili bilgileri daha spesifik olarak ele alır. ISO 14063 serisi, çevresel performansa ilişkin kurumsal iletişim ile ilgilidir (UNEP, 2007, 38).

ISO 14001 standardı, çevre yönetim sistemleri için kriterleri belirler ve sertifikalandırılabilirlik sağlar. Bu standart, şirketlere veya organizasyonlara etkili bir çevre yönetim sistemi oluşturma konusunda rehberlik eden bir çerçeve sunar. ISO 14001, çevresel sistemlerle ilgili gereklilikleri ve kullanım için rehberlik sağlayan bir standarttır. Herhangi bir sektörde faaliyet gösteren her türlü organizasyon için ayrı olarak tasarlanmış olup, çevresel etkinin ölçüldüğüne ve iyileştirildiğine yönelik bilgileri işletme yönetimine, çalışanlara ve dış paydaşlara sağlayabilir. ISO 14000 ailesinde yer alan diğer standartlar; çevresel zorluklara, örneğin iklim değişikliği gibi konulara odaklanarak denetimler, iletişim, etiketleme ve yaşam döngüsü analizi gibi spesifik yaklaşımları içermektedir (ISO, 2023).

4.6.2.3. Social Accountability International - SA8000 Standardı

Kâr amacı gütmeyen bu kuruluş, insan haklarını savunmaya adanmıştır. SA8000 standardı, etik çalışma koşulları (çocuk işçiliği, zorla çalıştırma, hijyen ve güvenlik, sendikalaşma özgürlüğü, ayrımcılık, disiplin uygulamaları, çalışma süresi, ücret, yönetim sistemi vb.) ile ilgilidir. Bu standart aynı zamanda iş uygulamalarının iletişimini de kapsar (UNEP, 2007, 38).

4.6.2.4. International Chamber of Commerce (ICC): Business Charter for Sustainable Development (Milletlerarası Ticaret Odası: Sürdürülebilir Kalkınma İçin İş Beyannamesi)

1919'da kurulan Milletlerarası Ticaret Odası, küreselleşmiş pazar ekonomisini ve kurumsal öz düzenlemeyi savunmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma için İş Beyannamesi, çevre yönetimi için 16 iyi davranış ilkesini ortaya koymaktadır. Bu ilkeler; şirket politikaları, çevre yönetim sistemleri, sürekli iyileştirme, yasal uyum, çalışan eğitimi, kriz yönetimi, ürün süreci, müşteri tavsiyesi, araştırma, önceden alınmış önlemler, işletme politikaları, kamu politikası, kamu katılımı, uluslararası faaliyetler, uluslararası işbirliği ve raporlamadır (UNEP, 2007, 38).

4.6.2.5. Social Accountability International (SAI)

Sosyal olarak sorumluluk faaliyet standartları, SAI tarafından oluşturulmuştur. SAI, düzgün iş yerlerini değerlendirmek için denetlenebilir bir sosyal sertifikasyon standardı olan SA8000 standardını yayınlamıştır. Şirketlerin benimsemesi gereken yapılar, prosedürler tanımlanmış ve sürekli olarak izlenmektedir (Allen, 2016, 85).

4.6.2.6. The Global Compact

BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, şirketlerin sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uyum sağlama taahhüdünü içermektedir. Bu girişim, işletmelerin toplum, çevre ve insan hakları gibi önemli alanlarda sorumluluklarını yerine getirmesini hedeflemektedir. Bu ilkelere göre, uluslararası düzeyde ilan edilen insan haklarını desteklemek, korumak, insan hakları ihlallerine ortak olmamak, örgütlenme özgürlüğünü ve toplu pazarlık hakkını desteklemek, zorla, zorunlu çalıştırmayı ortadan kaldırmak, çocuk işçiliğini sonlandırmak, istihdam ve meslek ayrımcılığını engellemek, çevresel sorunlara ihtiyatlı bir yaklaşım sergilemek, çevresel sorumluluğu desteklemek, çevre dostu teknolojilerin kazandırılmasını ve yayılımını teşvik etmek, haraç, rüşvet gibi her türlü yolsuzluğa karşı mücadele etmek gibi taahhütler bulunmaktadır (UNEP, 2007, 38).

4.6.2.7. SASB - Sustainability Accounting Standarts Board (Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu)

SASB standartları, şirketlerin finansal olarak önemli sürdürülebilirlik bilgilerini yatırımcılarına açıklamalarını kapsamaktadır. 77 endüstri için mevcut olan standartlar, her endüstri için finansal performans için en önemli olan çevresel, sosyal ve idari konuların bir alt kümesini tanımlamaktadır (SASB, 2023).

4.6.2.8. Üniversite Derecelendirme Sıralamaları

Yükseköğretimde küresel rekabetin hüküm sürdüğü yeni bir dönem başlamıştır ve üniversite derecelendirme sistemleri önem kazanmıştır. Sıklıkla tartışmalı ve yoğun tartışmalara konu olan bu sistemler, birçok kişi tarafından şüpheyle karşılanırken, bazıları tarafından da heyecanla karşılanmıştır. Kurumlarda ise endişe yaratmıştır. Üniversite sıralamalarının ortaya çıkışı, dünya genelinde yükseköğretim alanındaki manzarayı değiştirmiştir. Ulusal ve uluslararası düzeydeki gelişmeleri etkilemeye devam edecek gibi görünmektedir (Thakur, 2007, 83)

Üniversite sıralamalarının etkileri, akademik çevrelerin ve eğitim politikalarının merak konusu olmuştur. Bu sıralamalar, üniversitelerin itibarını şekillendirebilecek ve uluslararası öğrenci tercihlerini etkileyebilecek potansiyele sahiptir.

Üniversitelerdeki mükemmeliyetin değerlendirilmesi için birçok standart mevcuttur. Ancak, öğretim ve araştırma kalitesinin ölçülmesi temel bir faktördür. Sıralama sistemleri, yükseköğretimde kalite güvencesi için bir araç olarak kabul edilmektedir. Fakat, kalitenin göreceli olduğu ve farklı paydaşların ihtiyaçlarını karşılamada farklı sonuçlar ortaya çıkarabileceği öngörülmektedir. Dünya genelindeki farklı üniversite sıralama sistemleri, farklı amaç ve kavramlara dayalı olarak

şekillenmekte ve hedef kitlelerine göre farklı kalite fikirlerine sahip olabilmektedir (Thakur, 2007, 84).

THE IMPACT

THE IMPACT derecelendirme sistemi, yükseköğretimin giderek uluslararası hale gelen doğasını dikkate alarak, 2004 yılında derecelendirme tablolarını yayınlamaya başlamıştır. Times Higher Education Impact Rankings (THE IMPACT) Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine göre üniversiteleri değerlendiren küresel performans tablolarıdır. 2022 Impact Rankings, dördüncü sürümü olup, genel sıralama 106 ülkeden 1,406 üniversiteyi kapsamaktadır. Genel sıralamada bir Avustralya Kurumu olan Western Sydney Üniversitesi birinci sırada yer almaktadır. İkinci sırada ABD'nin Arizona State Üniversitesi ve üçüncü sırada Kanada'nın Western Üniversitesi yer almaktadır. Impact Rankings, doğası gereği dinamiktir. Her yıl birçok üniversite veri tabanına katılarak Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini yerine getirme taahhütlerini göstermektedir (THE, 2022).

İlk 200 üniversitenin derecelendirmesi, çoğunlukla görüş anketlerine dayanmaktadır (akranlardan %40 ve mezun işverenlerinden %10). Kalan %50, fakülte başına atıf sayıları (% 20), öğrenci-fakülte oranı (% 10), uluslararası fakülte (% 5) ve uluslararası öğrencilerin yüzdesi (% 5) gibi ölçümleri içerir. Derecelendirme metodolojisi birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Bununla birlikte, THE sistemine göre yükseköğretimde "kalite", öncelikle itibarla (görüş anketleriyle ölçüldüğü gibi) ilgilidir. Öğretim, araştırma ve uluslararasılaşma kalitesini ölçmeye yönelik olarak oluşturulan endeksin %50'si bu alanlara odaklanıyor. Ancak, öğrenci-fakülte oranları (ki bu bir verimlilik ölçüsü olabilir), fakülte başına atıf sayıları (bu genellikle İngilizce bilimsel dergilere eğilimi gösterir) ve personel ile öğrencilerin uluslararasılaşma ölçümleri (ki bu genellikle kalite yerine miktarı ödüllendirir) gibi faktörler, bu kaliteyi tam olarak değerlendirmek için yeterli olmayabilir (Thakur, 2007, 86-87).

GREENMETRIC

Üniversitelerde sürdürülebilirlik araştırmalarının nasıl yapılması gerektiği ve hangi disiplinlere öncelik verilmesi gerektiği günümüzde önemli hale gelmiştir. Üniversiteler, eğitim ve araştırma misyonları aracılığıyla toplumsal katkılarını nasıl en üst düzeye çıkarabileceklerini düşünmeye başlamışlardır. Bu durum üniversiteyi yönetim yapısını gözden geçirmeye sevk etmiştir. Ayrıca, sürdürülebilirlik konularında stratejik iletişim, araştırmaları daha geniş bir kitleye yayması ve farkındalık yaratması açısından önemlidir. Üniversite derecelendirme endeksleri, sürdürülebilirlik alanını da kapsamaya başlamış olup, üniversiteler tarafından yürütülen sürdürülebilirlik araştırmalarına yön vermekte ve hızlandırmaktadır (Bayhantopçu ve Özuyar 2021, 397).

GreenMetric, üniversitelerin sürdürülebilirliğini değerlendirmek için kullanılan bir araçtır. Amacı, yükseköğretim kurumlarında sürdürülebilirlik kültürünü teşvik etmek için yeşil kampüslerdeki politikaları ve faaliyetleri değerlendirmektir. Bu sıralama, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki üniversitelerde geçerli olduğu için küresel bir nitelik taşımaktadır. Bu yüzden genel olarak küresel bir sıralama olarak kabul edilmektedir. Sıralama aynı zamanda üniversiteler için en önemli küresel sürdürülebilirlik sıralaması olarak kabul edilmektedir (Ragazzi ve Ghadini, 2017, 113).

UI GreenMetric Dünya Üniversite Sıralaması, 2010'da Endonezya Üniversitesi tarafından oluşturulmuştur. Bu sıralama, yeşil kampüs ve çevresel sürdürülebilirlik konularına odaklanmaktadır. Değerlendirmede altı kriter ve 39 gösterge kullanılmaktadır. Üniversitelerin çevresel sorumlulukları ve çabaları değerlendirilip sıralanmaktadır (GREENMETRIC, 2023).

UI GreenMetric Dünya Üniversite Sıralaması, UI tarafından 2010 yılında ilk kez yayınlanmıştır ve yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilirlik seviyesinin değerlendirilmesini amaçlamıştır. 2010 yılında 95 farklı ülkeden üniversite katılmış ve 2018 yılına kadar bu sayı 719 üniversiteye çıkmıştır. Sıralama, sürdürülebilirliğin üç boyutunu dikkate almaktadır: çevre, ekonomi ve eşitlik. Çevre boyutu, doğal kaynakların kullanımını, çevre yönetimini ve kirlilik önlemeyi içerirken, ekonomik boyut maliyet tasarruflarına ve faydalarına odaklanır. Sosyal boyut ise eğitimi, toplumu ve sosyal katılımı dikkate almaktadır (Puertas ve Marti, 2019, 5).

UI GreenMetric Dünya Üniversite Sıralamasının amaçları şunlardır (Puertas ve Marti, 2019, 5):

- Eğitimdeki sürdürülebilirlik ve üniversite kurumlarının yeşil hale getirilmesi konularındaki akademik tartışmaları teşvik etmek.
- Üniversitelerin sürdürülebilirlik hedeflerinin bayrak taşıyıcıları olmasını ve toplumda bu hedeflerin yayılmasını sağlamak.
- Kampüs sürdürülebilirliğinin dünya çapındaki değerlendirmesi için bir karşılaştırma aracı sunmak.
- Her kampüsün uyguladığı sürdürülebilirlik programları hakkında hükümetleri, çevre kurumlarını ve genel kamuyu bilgilendirmek.

Sıralama, çevrimiçi bir anket formu dolduran üniversiteler tarafından bildirilen verilere dayanılarak hazırlanır. Yöntemin yapısı, çevresel açıdan önemli olan ana boyutları temsil eden birkaç kategoriye ayrılır. Her kategori için birkaç gösterge sunulur ve her gösterge için belirli bir puan atanır. Sonuç puanı, her gösterge için elde edilen puanların toplamıdır (Ragazzi ve Ghadini, 2017, 113).

IU GreenMetric, altı ana kritere dayanan bir değerlendirmedir: Üniversite alanı (yerleşke ve altyapı), elektrik kullanımı (enerji ve iklim değişikliği), atık yönetimi, su koruma, toplum için yeşil ulaşım ve sürdürülebilirlikle ilgili eğitim ve araştırma. Bu indeks, üniversitenin büyüklüğünü, kentsel, banliyö veya kırsal bölgelerdeki

yapılaşmayı da göz önünde bulundurur. Puanlamada, Enerji ve İklim kriteri %21 ağırlığa sahipken, Atık, Eğitim ve Ulaşım %18, Yerleşke ve Altyapı %15 ağırlığa sahiptir. En düşük ağırlık ise %10 ile Su kriterine aittir. Toplanan sayısal veriler, üniversitenin çevreye duyarlı, sürdürülebilir politika ve uygulamalar benimsemesine yönelik çabalarını yansıtan tek bir puan olarak ifade edilir (Bayhantopçu ve Özuyar, 2021, 399).

STARS (The Sustainability Tracking, Assessment & Rating System) Sürdürülebilirlik İzleme, Değerlendirme ve Derecelendirme Sistemi

Sürdürülebilirlik İzleme, Değerlendirme ve Derecelendirme Sistemi (STARS), üniversiteler ve yüksekokullar tarafından sürdürülebilirlik performanslarını şeffaf bir şekilde ölçmek için kullanılan bir öz raporlama çerçevesidir (STARS, 2023).

STARS'ın amaçları şunlardır: Tüm yükseköğretim sektörlerinde sürdürülebilirliği anlamak için bir çerçeve sunmak. Birçok farklı ülkeden ve üniversiteden katılımcıların yer aldığı bir uluslararası sürdürülebilirlik topluluğu tarafından oluşturulan bir ölçüm seti sunmak. Zaman içinde ve farklı kurumlar arasında anlamlı karşılaştırmalar yapma imkanı sunmak. Sürdürülebilirliğe doğru sürekli iyileşme için teşvikler oluşturmak. Yükseköğretim sürdürülebilirlik uygulamaları ve performansı hakkında bilgi paylaşımını kolaylaştırmak. Daha güçlü ve çeşitli bir kampüs sürdürülebilirlik topluluğunu inşa etmektir (STARS, 2023).

4.6.3. Kurum, İşletme Web Siteleri, Sosyal Medya ve Diğer Araçlar

Kurumların hedefleri kapsamındaki iletişim stratejileri, hedef kitlelerin davranışlarını yönlendirmektedir. Sürdürülebilirlik iletişimi iyi bir planlamaya sahip olmalıdır. Kavramın detaylı olarak analiz edilmesi, gelişimi ve uygulanabilir olması iletişim süreçlerinin sunduğu imkanlar, olumlu ve olumsuz faktörler, iletişim araçları, metotları dikkate alınmalıdır (Kuşay, 2020, 7).

Birçok çevresel ve sosyal sorun küresel ölçekte yaşanmaktadır. Dolayısıyla, sürdürülebilirliğe dayalı bir iletişim ağının sadece yerel ya da ulusal bir çaba olmaması gerekir. Çünkü bu ne küresel ihtiyaçlara hizmet eder ne de mevcut bilgi ve en iyi uygulamaları kullanır. Bunu küresel ölçüğe genişletmek için, ağın tam kapasitesinin kullanılması adına çevrimiçi bileşenlere ihtiyaç duyulmaktadır (Williams vd., 2010, 238).

İletişim ağları, zaman ve mekân üzerinden mesajların iletilmesi ve değiştirilmesiyle oluşturulan iletişim ortakları arasındaki temas kalıplarıdır. Bu ağlar günümüz organizasyonlarında birçok şekilde ortaya çıkar. Kişisel temas ağları, gruplar arasında ve içindeki bilgi akışları, şirketler arasındaki stratejik ittifaklar ve küresel ağ organizasyonları gibi birkaç örnek verilebilir (Monge ve Contractor, 2001, 440).

İletişim ağları; internet ve sosyal medya devrimlerinin ardından, hiç olmadığı kadar sanal dünyanın içerisinde yerini almıştır.

Kitle iletişim araçlarının özgürleştirici kullanımına yönelik talep, özellikle 1980'ler ve 1990'larda artmıştır. Yirmibirinci yüzyılda kitle iletişimi; web günlükleri, wiki'ler, video portalları ve XING, Facebook, MySpace, studiVZ gibi sosyal çevrimiçi ağlar da dahil olmak üzere internetin katılımcı kullanımı ile gelişimini sürdürmektedir. Bu uygulamalar, kullanıcının kendisinin internet ortamında bilgi üreticisi olmasına ve böylece küresel iletişim süreçlerinin gelişimine katılım sağlamasına olanak tanımaktadır (Witt, 2011, 85).

Bugün, iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik ile ilgili konular, geçmişe kıyasla toplumda çok daha yaygın olmakla birlikte, daha yeşil bir toplum için daha fazlasının yapılması gerektiği de şüphesizdir. Ayrıca iletişim alanı, teknolojik gelişmeler, internet ve web tabanlı platformların hızlı büyümesine bağlı olarak birçok değişikliğe uğramıştır. Bu sadece günlük yaşamdaki insan etkileşimlerini artırmamıştır. Aynı zamanda şirketlerin, kurumların pazarlama ve iletişim stratejilerini etkilemiştir. İletişim teknolojilerindeki ve dijital platformlardaki gelişmeler, daha fazla kişiye kolayca ulaşabilmek ve daha fazla etkileşim yaratabilmek gibi birçok avantajı beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik konusunda etkin bir şekilde iletişim kurmak için net bir iletişim stratejisi geliştirilmeli ve uygun iletişim kanalı, tarzı ve içeriği belirlenmelidir (Primožič ve Kutnar, 2022, 3).

Swansea Üniversitesi (2020) Üniversitenin sürdürülebilirlik stratejisini uygulamak için yayınladığı “Sürdürülebilirlik İletişimi ve Katılım Planı”nda kullandığı iletişim akışları ve kanalları şunlardır:

- * İnternet sitesi: Kalıcı bilgi ve haberler.
- * Sosyal medya: Haberler, olaylar, başarılar; Facebook, Twitter, Instagram,
- * Haber epostaları, gazeteler: Güncellemeler, haberler, başarılar, davetler, personel gazetesi, öğrenci gazetesi, hizmet ve bakım personeli gazetesi.
- * Çevrimiçi platformlar (iç): TV ekranları, elektronik posterler, KSS personeli ve el kitapları, KSS hatırlatma panoları, çevreci yönetim sistemi hakkında personelin ve öğrencilerin eğitimi, personel intraneti, Yammer, takımlar.
- * Diğer platformlar (iç): topluluk forumu, paylaşım noktası, SWell portal, sürdürülebilirlik takvimi,
- * Diğer araçlar: kişiselleştirilmiş eposta listesi, Skype, Qarty, Zoom.

Web, sunum esnekliği ve görünürlük avantajlarına sahiptir. Web araçları, bilgiyi paydaşlara sunmak için kullanılabilir. Sürdürülebilirlik bilgileri, grafikler ve animasyon gibi görsel araçlar aracılığıyla açıkça gösterilebilir. Ayrıca, ses ve video seçeneklerine web üzerinden erişilebilir. Bu nedenle web, sosyal ve çevresel bilgilerin nasıl sunulduğunu değiştirme yeteneğine sahiptir. Web üzerinden sürdürülebilirlik iletişimi, yalnızca periyodik olmaktan ziyade sürekli olabilir. Belirli faaliyetlerde bulunan veya

belirli çevresel olaylara karışan şirketler, Web'in bu özelliğinden yararlanabilir (Lodhia, 2010, 28).

Kurumsal web siteleri, paydaşlarına neyi temsil ettiklerini iletmek için organizasyonların başlıca bir kanalı haline gelmiştir. Organizasyon web siteleri çevresel konulara ilişkin proaktif pozisyonlarını paydaşlarına iletmek için önemli bir kaynak haline gelmiştir. Paydaşların çevresel konular hakkında bilgi edinmek için en sık web sitelerine başvurmaktadır (Ki ve Shin, 2015, 36).

Geniş kitlelere hitap edildiğinde; internet, sürdürülebilirlik konuları hakkında bilgilendirme için önemli bir araç haline gelmiştir. Dünyanın en büyük şirketleri tarafından açıklama yapmak için en yaygın kullanılan iletişim kanallarından biri, kurumsal web siteleridir. Web sitesi iletişimi, kurumsal itibarın oluşturulması ve marka imajının belirlenmesi için kullanılan temel strateji haline gelmiştir. Sürdürülebilirlik konusundaki iletişimde de yaygın bir araç olarak kullanılmaktadır. Benzer şekilde, yükseköğretim kurumları tarafından da kurumsal web siteleri, sürdürülebilirlik çabalarına katılımı teşvik etmek ve kampüs topluluğunu bilgilendirmek için kullanılmaktadır. Web siteleri, öğrenciler, personel, paydaşlar ve toplum arasında etkileşimi, ağ oluşturmayı ve iletişimi sağlayabilir. Çevre sorunları ve sürdürülebilirlik konusunda veri kaynağı olarak önemi de artmaktadır (Filippo vd., 2020, 16).

Hedef kitlenin büyük bir kısmına ulaşmanın son zamanlardaki en hızlı ve kolay yolu sosyal medyadır. Etkileşim kurmak istenilen kişi ve gruplarla bağlantı kurup bilgi paylaşılabilmesi için Facebook ve Twitter vb. platformlarda yer almak önemlidir. Görsel iletişim için Pinterest ve Google Plus gibi diğer kanalları keşfetmenin yanı sıra bir YouTube kanalı kurulum video yayınlamak da bir seçenektir. Düzenli gönderileri takip etmek ve güçlü bir sanal topluluk oluşturmak büyük yarar sağlamaktadır (Sustainability Exchange, 2023).

Şirketler sürdürülebilirlikle ilgili girişimlerini iletmek için sosyal medya kanallarını kullanmaktadır (Jha ve Verma, 2022, 723). 2013 yılından itibaren Fortune 500 şirketlerinin %66'sından fazlası kurumsal iletişim için sosyal medya kanallarından yararlanmaktadır (Jha ve Verma, 2022, 724).

Yüksek gelirli ülkeler genellikle sosyal medya, hedeflenen kullanıcı gruplarına özel yayın programları, seminerler, e-öğrenim platformları, canlı sohbet oturumları ve podcast'ler gibi yenilikçi yöntemleri kullanmayı tercih etmektedir. Buna karşın, düşük ve orta gelirli ülkeler genellikle kullanıcı katılımını teşvik etmek için daha geleneksel yöntemleri benimsemektedir. Bunlar arasında basın toplantıları, geleneksel medya tanıtımları, genel bilinçlendirme kampanyaları, sunumlar, konferanslar ve lansman etkinlikleri yer almaktadır (UN Stats, 2023).

Sürdürülebilirlik üzerinde olumlu etkisi olacak bir KSS iletişim modeline ihtiyaç vardır. Bu, yeni medya çağında iki katına çıkmaktadır. 2004'te Facebook, 2005'te YouTube ve 2006'da Twitter gibi sosyal ağ uygulamalarının ortaya çıkması, iletişim

modellerini, özellikle KSS iletişimini yeniden kavramsallaştırma konusunda olağanüstü bir yol sunmuştur. Facebook, LinkedIn, Twitter, My-Space gibi sosyal medya siteleri, paydaş etkileşimine ve görüş çeşitliliğine dayalı bağlantıları benimseyen yollarla KSS iletişimini demokratikleştirmiştir. İş dünyası, hızla değişen iş kültürüne, teknolojik gelişmelerin hızlanmasına ve küreselleşmenin getirdiği belirsiz baskılara ayak uydurma çabasıdadır. Ayrıca; kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) iletişimini ve paydaşlarla olan iletişim stratejilerini gözden geçirmek, bir organizasyonun başarısı için önemli hale gelmiştir. Yönetim bilimindeki yeni eğilimler, yeni teknolojilerin ortaya çıkışı, inovasyon dalgası ve küreselleşme olarak ön plana çıkmaktadır. Bu faktörler işletmeleri çeşitli alanlarda etkilemiştir (Nwagbara ve Reid, 2013, 404).

Ayrıca; iletişim kampanyaları, sosyal pazarlama teknikleri, anketler, yayın araçları ve kitlesel eğlence-eğitim teknikleri, hikaye anlatımı, sinema, tiyatro, sporlar, sanat, takdir edici sorgulama, dünya kafe (world cafe), açık alan teknolojisi (AAT), kahverengi çanta öğle yemeği toplantıları (brown bag lunch gatherings), bilgi fuarları, zihin haritalama çalışmaları, çağrı merkezleri, bilgi kioskları vs. iletişim araçları, sürdürülebilirlik iletişim metotları bağlamında değerlendirilebilir (Servaes ve Lie, 2015, 130). Sürdürülebilirlik iletişimi, hızla gelişen iletişim teknolojilerine paralel olarak evrimleşmektedir. Bu durum, yalnızca en uygun araçları ve yöntemleri seçmeye değil, aynı zamanda yaratıcı, etkin, hızlı ve başarılı iletişim stratejileri geliştirmeye ve bunları uygulamaya olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik iletişimi karmaşık ve dinamik bir süreç olup, yenilikçi ve yaratıcı yaklaşımlar gerektirir.

4.7. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik İletişimin Zorlukları

Bugünün sürdürülebilirlik krizi karmaşıktır. Çeşitli ekolojik, sosyal ve ekonomik sorunları içerir. Zorluklar; iklim değişikliğinden, bozulan hava kalitesinden, türlerin yok oluşundan, endüstriyel tarım uygulamalarından kaynaklanan kirlilikten, ormansızlaşmadan, çölleşmeden, okyanus ölü bölgelerinden ve diğer birçok ekolojik sorundan kaynaklanmaktadır. Kurumlar, işletmeler, toplumlar ile aralarındaki sınırların hızla azaldığını öngörmekte; farklı normlara, standartlara ve uygulamalara sahip varlıklar arasında iletişim ve değişimi yönetmek zorlaşmaktadır (Waddock, 2013, 92-93).

Sürdürülebilirlik, gelişmekte olan ülkeler ve diğerleri için de bazı zorluklar içermektedir. Gelişimini tamamlamış ülkelerin sürdürülebilirlik kıstaslarına uyumu nispeten kolay olmaktadır. OECD'ye (2001) göre bu zorluklar şunlardır:

* Aşırı yoksulluk, gelişmekte olan ülkelerde hâlâ her beş kişiden birinin hayatına tesir etmektedir.

* Bazen şiddetli çatışmalara yol açan siyasi istikrarsızlık, birçok ülke ve bölgede sosyo-ekonomik ilerlemeyi engellemektedir.

*Çevresel bozulma artarak devam etmektedir. Doğal kaynakların tükenmesi (toprak erozyonu, ormanların, habitatların, biyolojik çeşitliliğin kaybı, balık stoklarının tükenmesi) ve kirlilik çoğu ülkede ciddi sorunlardır.

*İklim değişikliği tehdidi: Gelişmekte olan ülkelerin küresel iklim değişikliğinin etkilerine karşı daha savunmasız olması beklenmektedir.

* Nüfus artışının bu baskıları artırması beklenmektedir, ancak insanların sayılarından çok tüketim düzeyleri önem kazanmaktadır.

* HIV-AIDS ve sıtma, ulusların üretken kapasitesini ve sosyal dokusunu aşındıran çok ciddi hastalıklardır.

* Marjinalleşme: Birçok ülke, yavaş ekonomik büyüme, ağır dış borç yükü, yolsuzluk, şiddetli çatışma ve gıda güvensizliğinin birleşik ağırlığı altında mücadele ediyor.

Neumayer (2013)'e göre sürdürülebilir kalkınmanın problemlerinden birisi zaman-tutarlılık sorunudur: Şu anki nesil sürdürülebilir kalkınmaya kendini adanmış olsa dahi, gelecek nesilleri ilgilendirmeyebilir. Her nesil, çocuklarına sürdürülebilir kalkınmayı benimsemeyi öğretirse, sorun aşılabılır. Ancak gelecekteki nesillerin sürdürülebilir kalkınmaya bağlı kalacağına dair bir garanti yoktur (Neumayer, 2013, 17).

Neumayer (2013) ayrıca sürdürülebilir kalkınma ile ilgili 2 yanlış anlamadan bahseder. Birincisi; sürdürülebilir kalkınmanın toplumu sonsuz bir yoksulluk döngüsüne sürükleyeceği düşüncesidir. İkinci yanlış anlama ise, sürdürülebilir kalkınmanın toplumu son derece düşük fayda yollarını tercih etmeye zorladığı iddiasıdır. Bu argümana göre, sürdürülebilir kalkınma, geçici olarak çok küçük bir fayda düşüşüne sahip olan sürekli yükselen bir yol yerine sabit düşük fayda yollarını tercih etmeyi gerektirir.

Sürdürülebilir kalkınmada yaşanabilecek bazı zorluklar şunlardır (Imada, 2008, 130):

Atalet: İnsanlar ve kurumlar doğal olarak değişmezler. Evrim, konfor ve alışkanlık yaratan güçlü bir kuvvettir. Özellikle işler iyi gittiğinde (örneğin karlılık, mutluluk) veya tanımlanan sorun kişiyi, kurumu etkilemiyorsa bu daha da doğrudur. İstikrar ve yarattığı tahmin edilebilir desenler, anlam çıkarmamıza, çevremiz hakkında kontrol ve anlayışa sahip olmamıza yardımcı olmaktadır. Zorluk, insanların ve sistemlerin değişmemeleri için iyi nedenlerinin olmasıdır.

Gerçeklik Dışında Kalmak: Gerçekler, bilgilendirici ve yararlı olsalar da, entelektüel katılımları teşvik etmek için genellikle yetersiz kalırlar. Örneğin, iklim değişikliği gibi konular hakkında sağlanan bilgi, potansiyel etkileri ve uzun vadeli sonuçları sebebiyle alarm duyguları oluşturabilir. Ancak, insanların davranışlarında değişiklik sağlamak için, bireysel ödüller, çıkarlar, duygusal bağlantılar ve davranışsal örüntüler hakkında daha derin bir anlayışa ihtiyaç vardır.

Korkular ve Endişeler: Bir değişiklik önerildiğinde, genellikle derinlemesine kökleşmiş korkular ve yeni endişelerle karşılaşılır. Bir değişikliğin sağlıklı ve gerekli olduğu kabul edilse bile, bireylerin sıkça sordukları "bu beni nasıl etkiler" sorusu dikkate alınmalıdır. Yeterlilik, konum, ilişkiler ve kabul gibi konularda sorular, mevcut durumun sorgulanmasında daima risk unsuru oluşturur. Bu tür belirsizlikler ve onların yarattığı korkular, en büyük fikirlerin veya değişiklik niyetlerinin dahi önüne geçebilir.

Kültürel Çatışmalar: Sürdürülebilir bir şekilde davranmak veya yönetmek, mevcut işletme sistemleri, normlar veya kurullarla çatışmalara neden olacaktır. Grup kültürü, kurumsal, bölgesel veya ulusal kültürün ihlali, değişim çabası için ciddi sonuçlar doğurabilir.

Alt optimizasyon: Bir organizasyon sürdürülebilir bir geleceğe doğru ilerlemek istese de, farklı seviyelerde ve departmanlarda insanlar, genellikle yerel süreçleri maksimize etmek için mantıklı olan benzersiz kararlar alırlar. Ancak bazen bu kararlar, sistemin genel amacına ters düşer ve tüm sistemi bozar. Bu, organizasyonel veya sistemik niyetlere rağmen benzersiz kararlar almanın, zorlu bir değişimle karşı karşıya kalabileceğini gösterir.

Güç: Değişim mevcut etki, otorite ve ekonomik çıkarları etkileyebilir. Bu güçlü engelleri aşmak zordur. Değişimde güç veya avantaj kaybedecek olanlar, en büyük direnci gösterirler. Mevcut sistemin gücüne sahip olanlar, değişimi uygulamada korkutucu rakiplerdir.

Kapasite: Kapasite açısından bakıldığında, değişikliklerin uygulanmasını istemek, buna karşın bireylerin ve sistemlerin bu değişiklikleri hayata geçirmek için gereken kapasite veya altyapıya sahip olmaması durumu ortaya çıkabilir. İnsanlara değişim yapma imkanı sağlama süreci, farklı seviyelerde meydana gelebilir. Bireysel düzeyde, görevleri yerine getirebilmek için eğitim, koçluk gibi kaynaklara veya alternatiflerine ihtiyaç duyulabilir. Kurumsal düzeyde ise yetki, sorumluluk, ödül sistemi, geri bildirimler, kapsam veya beklentilere yönelik değişiklikler gerekebilir. Bireylerin değişimi hayata geçirme niyeti, onların bu değişime uyum sağlamalarını mümkün kılacak altyapı ile birleştirilmelidir.

Kamu makamları, vatandaşlar ve işletmeler, sürdürülebilir kalkınmanın etik boyutları konusunda geniş ölçüde hemfikirdir. Bununla birlikte, değerleri gerçeğe dönüştürmenin en iyi yolu söz konusu olduğunda, anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Bu tartışmada, iki geniş düşünce ekolü ortaya çıkmaktadır: Birincisi, sürdürülebilir kalkınmanın, her şeyden önce kâr elde etme zorunluluğu tarafından yönlendirilen, bugün küresel ekonomik sistemin işleyiş şekli göz önüne alındığında ütöpik olduğunu iddia etme eğilimindedir. Dolayısıyla ekonomik aktörler, faaliyetlerinin çevresel veya sosyal sonuçlarını azaltacak şekilde örgütlenmeye çalışsalar bile, bu çabaları engelleyen bir çerçeve içinde hareket etmektedirler. İkinci düşünce ekolü, sürdürülebilir kalkınma kavramının mevcut dünya ekonomik sistemiyle ilgili olduğunu savunur. Ahlaki

kapitalizm kavramına değinir. Mevcut ekonomik modellerin sorumlu bir üretim ve tüketim sistemiyle uyumlu olduğu iddia etmektedir (UNEP, 2007, 10).

Sürdürülebilirlik iletişimi ve sürdürülebilir kalkınma alanında birçok bağımlı, bağımsız çalışma, farklı kavramlar ve yöntemlerle yürütülmektedir. Çeşitli sorun alanları tanımlanmakta ve çözüm reçeteleri ortaya konulmaktadır. Servaes ve Lie'in (2015) çalışmasında; 2006 yılında Roma'da gerçekleşen Dünya Kalkınma için İletişim Kongresi'nde, kalkınma için iletişim alanındaki temel zorluklar ortaya konulmuştur:

* İyi yönetim, şeffaflık, hesap verebilirlik ve kalkınma iletişimi bir arada yürütülmelidir.

* Kalkınma için iletişim bağlamında katılımcı kavramlar karmaşık ve zorlayıcı olabilir.

* Katılım farklı düzeylerde gerçekleşebilir: (a) karar verme, (b) faydaları belirleme, (c) değerlendirme ve (d) uygulama.

* İyi yönetimi ve şeffaflığı teşvik etmek için bağımsız ve çoğulcu medyayı güçlendirmek önemlidir.

* Kalkınma için iletişim, bazı bölgelerde en etkili katılımcı araç olabilecek radyonun potansiyelinden tam olarak yararlanmamaktadır.

* Politikalar ve kaynaklar bağlamında; kalkınma girişimleri için iletişim ve uyumlu eylemler, uygun politikalar ve kaynaklar tarafından etkinleştirilmelidir.

* Hükümetler, farklı topluluklara ait medyanın özgür ifade hakkını koruyan ve çeşitlilik içeren bilgi sistemlerinin kullanımını teşvik eden yasal ve destekleyici bir yapıyı benimsemelidir.

* İttifaklar kurmak: En yoksulların sesini duyuran ve sürdürülebilir kalkınma konusunda politika ile ilişki kurma ve karar alma sürecini etkileme becerisine sahip olan etkili bağlantılara ihtiyaç vardır.

* Yeni küresel ortaklıkların kurulması için medya, kalkınma ajansları, üniversiteler ve hükümetler arasında işbirliği zorunludur.

Sürdürülebilirliği gerçekleştirirken ortaya çıkan sorunlarla başa çıkmak, nüfus artışının yanı sıra, ekonomik sistemde şu anda yürürlükte olan iki önemli zorunluluk nedeniyle son derece zordur. İlk olarak, bu yaklaşım sürekli büyümeyi, hem mal ve finansal zenginlik tüketiminde hem de çevre ve verimlilik anlamında öngörmektedir. Ancak ekologlar, kaynakları sınırlı olan bir dünyada bu tür bir sürekli büyümenin gerçekleştirilmesinin imkansız olduğunu belirtmektedirler. İkinci olarak, dünya ekonomik ve siyasi sistemleri, çoğunlukla "şimdi" odaklı kısa vadeli düşüncelerle yönlendirilmektedir. Ekolojik ve sistemik düşünceler ise doğası gereği uzun vadeli düşüncelerdir (Waddock, 2013, 105-106).

Sürdürülebilirlik problemi, Rittel ve Webber (1973) tarafından tanımlandığı gibi doğası gereği kötü bir problemdir. Bu tür bir problem, kesin bir tanımın eksikliği, birden fazla olası çözüm ve belirgin bir sonlandırma kuralının olmaması gibi birkaç

özellik içerir. Çözümler doğru-yanlış değil iyi-kötüdür. Kesin bir çözümün nihai bir testi yoktur. Her problem temelde benzersiz olduğu için, her çözüm "tek şanslık bir işlem"dir ve deneme yanılma yoluyla öğrenme şansı yoktur. Kötü problemler ayrıca çok sayıda paydaş, sosyal karmaşıklıklar ve farklı bakış açıları içerir. Çözümler genellikle sistem reformu ve değişen davranışları gerektirir (Waddock, 2013, 93).

Allen'a (2016) göre sürdürülebilirlik iletişiminin iki zorluğu vardır: konuşma korkusu ve mesajların iletilmemesi.

* Konuşma Korkusu: Birçok organizasyon lideri, paydaşların motivasyonlarını çıkar odaklı olarak algılaması veya organizasyonun yeşil aklama yaptığını düşünmesi durumunda yaşanabilecek olumsuz tepkilerden korktukları için sürdürülebilirlikle ilgili girişimleri ve başarıları hakkında iletişim kurmaktan çekinmektedir. Diğerleri ise, sürdürülebilirliğin teşvikiyle, zamanla artan paydaş denetimleri ve yükselen beklentilerin yaşanacağına dair endişeler taşımaktadır.

* Mesajların iletilmemesi: Sürdürülebilirlik çabalarına dayalı olarak şirketleri değerlendiren ve sıralayan raporlama kuruluşlarından oluşan bir endüstri vardır. Derecelendirme kuruluşlarıyla yapılan iletişim oldukça ayrıntılı, özel ve şeffaftır. Ancak, bu özel ve genellikle teknik bilgilere paydaşlar (ör. Müşteriler, çalışanlar) tarafından geniş ölçüde erişilmez veya anlaşılmaz. Paydaşlar, şirketlerin sürdürülebilirlik çabaları ve derecelendirmeleri hakkında spesifik bilgilere sahip değillerdir çünkü ya bilgiyi erişemezler ya da bunu yorumlamak için yetenekli ve/veya motive değillerdir (Allen, 2016, 13-15)

4.8. Sürdürülebilirlik İletişimiyle İlişkili Bazı Temel Kavramlar

Sürdürülebilirlik iletişimine atıfta bulunurken, kurumsal sosyal sorumluluk iletişimi, kurumsal çevresel iletişim, sürdürülebilirlik iletişimi, toplumsal-ekolojik iletişim ve yeşil iletişim gibi birçok terim eş ve yakın anlamlı olarak kullanılmıştır. Kurumsal sürdürülebilirlik iletişimi terimi, ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerin yanı sıra değerlerin dengelenmesi için uygulanan planlı ve stratejik yönetim süreçlerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Ayrıca; halkla ilişkiler alanının iletişim boyutları ve ilgili teorilerinin kurumsal sürdürülebilirlik iletişimi alanına uygulanması yaygın bir anlayıştır (Ki ve Shin, 2015, 37). Sürdürülebilirlik iletişimi ile ilgili temel kavramların bilinmesinin, kavramın geniş uygulama alanına ve esnekliğine yönelik anlayışı artıracağı değerlendirilmektedir.

4.8.1. Örgütsel İletişim

Örgütsel iletişim konusunda iki ana görüş bulunmaktadır. Birincisi, örgütsel iletişimi, örgütün bir unsuru olarak değerlendirenlerdir. Drenth ve arkadaşları (1998) bu

görüşü temsil eder. Onlara göre, iletişim semboller aracılığıyla mesaj alıp göndermeyi içerir. Ayrıca örgütsel iletişimi, örgütsel iklimin kilit bir parçası olarak görürler. Diğer görüş ise, örgütsel iletişimi bir örgütün temelini oluşturan bir unsur olarak kabul eder. Bu bakış açısını Myers ve Myers (1982) ile Rogers ve Rogers (1976) desteklemektedir. Onlara göre, örgütsel iletişim insanlar arasındaki koordinasyonu sağlar ve organize davranışı mümkün kılar. Ayrıca, bir örgüt içindeki bireylerin davranışının en iyi şekilde iletişim perspektifinden anlaşıldığını savunurlar (Baker, 2002, 2).

Deetz (2001) örgütsel iletişimi anlamlandırmanın üç farklı yöntemini tanımlamaktadır. İlk yaklaşım, örgütsel iletişimi, bir örgütün belirli birlik ve bölümleri içindeki bir uzmanlık olarak değerlendirmeye yöneliktir. İkinci yaklaşımda, örgütsel iletişim, örgütlerin var olan bir olgusu olarak kabul edilir. Bu olguya dair konuşan veya üzerinde düşünen herkesin örgütsel iletişimi incelediği varsayılır. Üçüncü ve son yaklaşımda ise, iletişim, örgütleri tanımlamak ve açıklamak için bir araç olarak görülür. Bu bağlamda, iletişim teorisi, sosyal yapıları, psikolojik durumları, üye kategorilerini, bilgi üretimini ve benzeri unsurları açıklamak için kullanılabilir.

Deetz (2001) ayrıca, örgütsel iletişim çalışmalarında alternatif teorilerin incelenmesinin getirdiği zorluklara ve bu çalışmaların ele aldığı sosyal meselelere dikkat çekmiştir. Deetz, örgütsel iletişimin sembolik etkileşimler yoluyla organize olma sürecini vurgulamaktadır. Örgütlerin anlaşılması için örgütsel iletişimin ayrı bir açıklama yöntemi veya düşünme biçimi olarak kabul edilmesi gerektiğini savunur.

Organizasyon içindeki bireylerin mesaj alışverişinde bulunma etkinliği, ortak anlam ve beklentilerin oluşumunda kritik bir rol oynamaktadır. Bu mesaj alışverişi, bireysel düzeyde anlamları ve beklentileri biçimlendirirken, bireyler tarafından oluşturulan bu anlamlar ve beklentiler de karşılıklı mesaj alışverişini etkilemektedir. Bireylerin zihinlerinde oluşturulan anlam, örgütsel zekayı etkileyebilir. Bu örgütsel zeka da bireylerin anlam oluşturma sürecini etkileyebilir. Örgütsel iletişim sürecinde bireylerin beklentileri, örgütsel bütünleşmeyi etkileyebilir ve benzer şekilde, örgütsel bütünleşme de bireylerin beklentilerini etkileyebilir (Genç, 2017, 513).

Örgütsel iletişim ile sürdürülebilirlik iletişimi arasındaki ilişki, her iki disiplinin de ortak anlamlar oluşturmayı ve bu anlamlar üzerinden hareket etmeyi hedeflemesinde yatar. Bu bağlamda, örgütlerdeki iletişim süreçleri, sürdürülebilirlik hedeflerinin belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşmak için gereken stratejilerin oluşturulması süreçlerinde önemli bir rol oynar. Ayrıca, sürdürülebilirlik iletişimi, örgütsel iletişim ile benzer şekilde, bilgi ve anlamların paylaşılması, anlaşılması üzerinde durur. Bu nedenle, etkin bir örgütsel iletişim, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada kritik bir öneme sahip olabilir.

4.8.2. Kurumsal İletişim

Kurumsal iletişim, 20. yüzyılın son çeyreğinde büyük bir gelişme göstermiştir. Bu gelişim, alana net bir kimlik kazandırma çabası ile paralel bir seyir izlemiştir. 21. yüzyılın başlangıcında, karmaşıklaşan global çevre ve sürekli evrim içerisinde olan organizasyonlar, akademisyenlerin kurumsal iletişim alanının odak noktasını, kapsamını ve geleceğini tanımlama çabalarını sürekli kılmıştır (Tompkins ve Wanca-Thibault, 2001, xvii).

Kurumsal iletişim, yönetim ve iletişim çalışmaları içinde uzmanlaşmış bir alandır. Terim, bilim adamları tarafından aldıkları bakış açısına bağlı olarak çeşitli bağlamlarda kullanılmıştır.

Kurumsal iletişim, yönetim ve iletişim okullarında bir alt dal olarak yer almaktadır. ABD'de kurum, büyük, halka açık bir ticari şirketi ifade etmektedir. Bu nedenle, burada kurumsal iletişim, piyasa anlamında kurumların iletişimini ifade etmektedir. Avrupa'ya geldiğinde ise terimin Latince kökü olan "corpus"tan yola çıkarak daha geniş bir anlam vermiştir. Kurumsal iletişim, sadece (ticari) şirketlerin değil, herhangi bir kuruluşun iletişimini tanımlamak için kullanılmıştır. Bu nedenle, terim en az dört bağlamda kullanılmaktadır: Tüm şirketlerin iletişimi, tüm kuruluşların iletişimi kurumsal bir ortamda bütünsel iletişim ve bir örgütsel ortamda bütünsel iletişim (Hallahan, 2007, 18).

Kurumsal iletişim, paydaşları arasında olumlu bir imaj yaratmayı ve sürdürmeyi amaçlayan herhangi bir kuruluşun önemli bir işlevidir. van Riel'e (1995) göre, kurumsal iletişim, "şirketin misyonu ve hedeflerini desteklemek için paydaşlar arasında olumlu başlangıç noktaları yaratmayı amaçlayan tüm iç ve dış iletişim yönetimi" olarak tanımlanabilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde kurumsal iletişim terimi genellikle büyük, halka açık ticari şirketlerle ilişkilendirilir (Argenti, 2009, 2). Ancak, Avrupa'da, terim "corpus" kelimesinin Latin köküne dayanarak, herhangi bir kuruluşun iletişimine atıfta bulunarak daha geniş bir anlam kazanmıştır (van Riel, 1995, 26). Tanımlardaki farklılık, farklı kuruluşların benzersiz iletişim ihtiyaçlarını dikkate alan kurumsal iletişime daha bütüncül bir yaklaşıma olan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Kurumsal iletişim ayrıca kriz zamanlarında iletişimi yönetmeyi de içerir. Kriz iletişimi, kurumsal iletişimin önemli bir bileşenidir. Çünkü olumsuz olayların organizasyonun itibarı ve paydaş ilişkileri üzerindeki etkisini yönetmelerine yardımcı olur. Fearn-Banks'e (2017) göre etkili kriz iletişimi, organizasyonların iletişim çabalarında proaktif olmalarını, paydaşlara zamanında, doğru bilgi sağlamalarını ve krizden etkilenenler için empati ve ilgi göstermelerini gerektirir.

Kurumsal iletişim, bir kurumun, işletmenin çalışanları, hissedarları, müşterileri ve daha geniş toplum gibi paydaşlarıyla nasıl iletişim kurduğunu ifade ederken;

sürdürülebilirlik iletişimi, bir kurumun, işletmenin sürdürülebilirlik çabalarını ve girişimlerini paydaşlarına nasıl aktardığıyla ilgilidir.

4.8.3. Kurumsal Yönetişim

Kurumsal sürdürülebilirlik, kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal yönetim kavramları birbirinden ayrı düşünülemez, birlikte düşünülmelidir. Bununla birlikte, sürdürülebilirlik genellikle çevresel kaygılarla ilişkilendirildiğinden, kurumsal sürdürülebilirliğe olan katkı daha az vurgulanabilir. Kurumsal yönetim stratejisi, finansal sürdürülebilirliği öncelikli olarak ele almaktadır ve denetim mekanizmalarını da beraberinde getirmektedir. Kurumsal yönetim alanındaki düzenlemeler, kim tarafından yapıldığına bağlı olarak farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Şirketler tarafından yapılan düzenlemeler, kendi çıkarlarına hizmet ederken, devletler tarafından yapılan düzenlemeler ise devletin halka karşı sorumluluğunu yerine getirmesine işaret etmektedir (Sancar, 2013, 81-82).

Sürdürülebilirlik iletişiminin, kurumların iç yapısında önemli bir dönüştürücü etki alanı olarak yer alması gerekmektedir. Sürdürülebilirlik iletişimi tek bir kurumsal faaliyet değil, interdisipliner bir yaklaşım gerektirmektedir. Sürdürülebilirliğin sosyal, ekonomik ve çevresel temellerini birleştiren bir yönetim modeli bunu sağlayabilir. Yönetişim modellerinde ön plana çıkan bir yaklaşım olan yönetim sürdürülebilirlik iletişiminin temel icra araçlarından biri olabilir. İletişimsel eylemin gücü ve online iletişim olanakları 21. yüzyılın kamusal alanını oluşturmaktadır. Sürdürülebilir bir gezegen ve toplumun gerçekleşmesi tüm dünya yurttaşlarının ortak kararıdır (Doğru, 2014, 37).

Kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının karşılıklı bağımlılığı aynı zamanda aktörlerin karşılıklı bağımlılığını da ifade etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, sıklıkla yönetim terimi ile belirtilen dördüncü bir boyuta sahip olarak görülmüştür. Konsept hem kuralcı hem de işlevseldir ve artık sadece kamu girişimlerinin değil, aynı zamanda kurumsal faaliyetlerin de güçlü bir özelliğidir. İletişime, çok sayıda meşru aktörün ("paydaş") çevre ve kalkınma politikası girdilerine, karar alma sürecine katılımına merkezi bir rol atfetmektedir (UNEP, 2007, 9).

4.8.4. Resmi ve Resmi Olmayan İletişim

Geçmişte, büyük bürokratik organizasyonların yöneticileri ve dolayısıyla örgütsel iletişim literatürünün ana odak noktası, resmi ve üstten alta doğru iletişimdi. Genellikle kişilerarası, yatay iletişimle ilişkilendirilen resmi olmayan iletişim, çoğunlukla etkili örgütsel performansa potansiyel bir engel olarak görülüyordu. Ancak artık durum böyle değil. Sürekli, dinamik ve resmi olmayan, hatta enformel iletişim, modern organizasyonlarda işlerin etkili bir şekilde yürütülmesi için daha önemli hale gelmiştir (Baker, 2002, 5).

Örgütsel iletişim akademisyenleri, tarihsel olarak resmi ve gelişen ağlar arasında bir ayrım yapmışlardır. Sonuncusu resmi, dayatılan veya "zorunlu" ağların meşru otoritesine karşı doğal olarak oluşan bir ağdır. Resmi ağların emirlerin aşağıya ve bilginin yukarıya iletilen iletişim kanallarını temsil ettiği varsayılmış olsa da, akademisyenler giderek daha fazla gayri resmi iletişimin ve kulaktan kulağa yayılan haberlerin önemini vurgulamışlardır. Araştırmacılar, her iki ağın birlikte var olduğuna dair kanıtlar sunmuşlar ve gelişen yapıların resmi yapıları tanımlamak için kullanılan temel kavramları daha iyi anlamamıza katkı sağladıklarını savunmuşlardır. Bu resmi yapılarla ilgili sorunlar ve son zamanlarda gelişen yapıya verilen öncelik, akademisyenleri gelişen ağlarda resmi örgütsel yapının tanımlanmasında kullanılan temel kavramları yakalayan ağ ölçümleri geliştirmeye teşvik etmiştir (Monge ve Contractor, 2001, 445).

Resmi ve gayri resmi iletişim arasındaki ayrım, sürdürülebilirlik iletişimi bağlamında özellikle önemlidir. Sürdürülebilirlik hedeflerinde başarıya ulaşmak için hem resmi hem de gayri resmi iletişim kanallarını etkin bir şekilde kullanmak çok önemlidir. Resmi iletişim kanalları, politikaların, stratejilerin ve eylem planlarının oluşturulmasında ve bunların ilgili taraflara iletilmesinde etkilidir. Tersine, gayri resmi iletişim kanalları, kuruluş içindeki bireyler arasında bilgi ve fikir akışını kolaylaştırır. Bu, sürdürülebilirlik hedeflerinin organizasyonun bütününde kavranmasını ve benimsenmesini sağlar.

4.8.5. Medya

Medya, arabulucu olan herhangi bir şeydir. Teknolojiyle veya iletişimle ilgili olması gerekmemektedir. Ancak, iletişim aracı olarak medya, mesajların yayılmasına hizmet eden araçtır. Konuşmanın işlevleri, belirli konular üzerinde yoğunlaşmayı, düşüncelerin oluşumunu, eleştiri yapma yeteneğini ve kontrol uygulamasını mümkün kılar. Bu işlevler, sürdürülebilirlik konusuyla ilgili iletişim çalışmalarında geniş bir perspektif sağladığı için büyük bir ilgi çekerler (Witt, 2011, 80).

Son yıllarda kitle iletişim araçları, toplumsal söylemde sürdürülebilirlik kavramının öne çıkarılmasında ve yerleşmesinde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Medya, bir alt sistem (örneğin ekonomi) içindeki dinamikleri inceleyerek ve bunları diğer toplumsal alanlara (örneğin siyasi gündem) aktarmak suretiyle bir toplum gözlemcisi olarak işlev görmektedir. İdeal olarak medya, yalnızca toplum içindeki ilgili tüm sesleri temsil eden değil, aynı zamanda konular hakkında oluşturulacak söylemler için kamusal bir alan sunar (Fischer vd., 2016,145).

Sürdürülebilir kalkınma hakkındaki iletişim medyatik bir bilgi toplumunda gerçekleştiğinden, bu hedefe ulaşmak için medyanın önemini araştırmak uygun görülmektedir. Ancak, iletişim aracı olarak medyanın sürdürülebilirlik hakkında farkındalığın yayılmasına ne tür bir katkıda bulunabileceği ve ne ölçüde sosyal söylemi etkileyip teşvik edebileceği konusunda sorun ortaya çıkmaktadır. Özellikle Web 2.0 gibi yeni medyalar, küresel iletişim ağları üzerinden 'bilgiyi' ulusal sınırların ötesine taşıma potansiyeline sahip görünmektedir ve katılımcı süreçler aracılığıyla sürdürülebilirlik iletişimi hakkındaki küresel söylemlere dahil olmayı sağlamaktadır (Witt, 2011, 79).

Bu konudaki akademik çalışmalar, genellikle toplumun sürdürülebilirlik konularına artan farkındalığı, bu konuların kampüs etkinlikleri, çevre ve topluluklar üzerindeki etkisini belirtmektedir. Medya, sürdürülebilirlikle ilgili toplumsal endişeleri belirlemek ve şekillendirmek için kritik bir araç olarak görülmektedir. Gazeteler özellikle yeni bilimsel bilginin yayılmasında önemli bir rol oynar. Bu nedenle, medyanın ifade ettiği sürdürülebilirlik kaygılarını belirlemek, Yükseköğretim Kurumları için önemlidir. Çünkü medya içeriği, toplumsal endişeleri şekillendirmede kilit bir rol oynar. Aynı zamanda medya, yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilirlik gibi alanlardaki çabalarını yansıtarak iletişimi sağlar (Bayas, 2020:8).

Sürdürülebilir iletişim stratejisi, kişinin bir vizyonu benimsemesini ve öznel bir deneyim geliştirmesini sağlamak için kritik bir rol oynamaktadır. Bireylerin bir soruna olan duyarlılığı genellikle kişisel etkilenme dereceleri ile orantılıdır. Bu, belirli fırsatların önemini ve anlamını kavrama süreci ile bağlantılıdır. Yeni medya araçlarının kullanımı, kişisel ve global deneyimlerimizin genişlemesine yardımcı olabilir. Gelecek nesillerin yaşam kaliteleri hakkında bilgilendirme, medya literatürü yoluyla bir sorumluluk gerektirmektedir. Sürdürülebilirlik iletişimi, dijital iletişim kültürlerinin yaygınlaştığı küresel toplumumuzda, geleceğin medya nesillerinin sosyalleşme ve öğrenme koşullarına olan farkındalığı teşvik etmektedir (Witt, 2011, 89).

Düşük maliyetli dijital desteklerin ortaya çıkmasıyla birlikte, önceden sadece geleneksel medya tarafından sunulan bilgi, iletişim ve bilgi aktarımının hacminde devasa bir artış yaşanmıştır. Güncel teknolojik yenilikler, çevre iletişimi için yüksek potansiyel sunar ancak henüz yeterince değerlendirilmemiştir. Geleneksel medyanın dijital alana geçişi, iletişim yaklaşımlarının optimizasyonunu zorunlu kılmıştır. Bu, elektronik platformlar ve telekomünikasyon ağlarına dayanan yeni bir iletişim

modelinin oluşturulmasını gerektirir. Bu model, etkileşimi, hiper metinsel özellikleri, çeşitliliği ve tüm sosyal aktörlerin katılımını hedeflemeli, böylece geleneksel modelin yerini almalıdır. Bu yenilikçi model, gazetecilik uygulamalarını dönüştürerek, bilgi üreticileri ve iletilenler arasında bir diyalog kurulmasını gerektirmektedir (European Environment Agency, 1999, 39).

Sürdürülebilir geleceğe doğru ilerlemekteki yetersizlik, mevcut çevre ile ilgili iletişim eksikliğine bağlanabilir. Piyasa baskıları ve düşük seviyeli çevre eğitimi, sağlanan ve talep edilen bilginin miktarını ve kalitesini sınırlamıştır. Algılar değişse de, çağdaş toplumsal yapılar ekolojik sistemlerdeki insan kaynaklı değişimlere ve çevrenin kalitesine yeterince hızlı uyum sağlayamamaktadır. Çevresel medya ürünleri ve bilgisayar kapasitesindeki artışa rağmen, çevre bilgilerini sunmak ve iletmek için yenilikçi ve özgün metodolojilerde çok az ilerleme kaydedilmiştir. Kamuoyu tartışması, anlayış ve bilginin düzeltici eylemlere dönüşmesi için zaman ve etkileşim gerekmektedir. Anlaşılabilir bilgi sağlamak için yeni iletişim sistemlerine ihtiyaç vardır. Sürdürülebilir bir geleceğe katkı sağlayabilecek bütünleşik bir çevre iletişimi yaratmak için politik irade ve yeterli kaynak sağlamak zorunludur (European Environment Agency, 1999, 55).

Sürdürülebilirliğe olan ilgiyi değerlendirme yöntemlerinden birisi medya haberlerinin incelenmesidir. Bu sayede, bazı konulara verilen önceliğin vatandaşların sosyal konulara ne kadar önem verdikleriyle arasındaki nedensel ilişki takip edilebilir. Yakın zamanda yapılan bir çalışma, Bayas vd. (2020), konu modeli yöntemini kullanarak üniversitelerin sürdürülebilirlikle ilgili faaliyetlerinin son yıllarda yazılı basında yankı bulduğunu göstermiştir. Çalışma, medyanın ve muhtemelen okuyucuların ilgisini çeken dokuz sürdürülebilirlik boyutu veya konusunu belirlemiştir. Ancak, bilimsel bilgiye erişim ve yayılımı için gazetelerin halk arasında önemi son yıllarda internetin geniş çaplı kullanımıyla gölgelenmiştir. İnternet ve özellikle kurumsal web siteleri, vatandaşların ilgi ve şüphelerine yanıt vermeye yönelik olarak dakika dakika bilgi raporlama açısından öne çıkmıştır (Filippo vd., 2020, 36).

4.8.6. Halkla İlişkiler

İletişim süreci, bilgilendirme, ikna etme, motive etme ve karşılıklı anlayış sağlama gibi işlevleri yerine getirdiği için hayati önem taşır. Başka bir deyişle, halkla ilişkiler uzmanları öncelikle iletişimin ne olduğunu bilmeli ve ardından iletişim araçlarını etkili bir şekilde nasıl kullanacaklarını bilmelidirler (Genç, 2017, 512).

İletişim, halkla ilişkiler hedeflerinin gerçekleştirilmesini ve başarılmasını sağlayan süreçtir. Halkla ilişkilerin amacı, ana kitlelerle karşılıklı fayda sağlayan ilişkiler kurmak ve sürdürmektir. Bu, tüketiciler ve müşteriler, yatırımcılar ve

bağışçılar, çalışanlar ve gönüllüler, toplum liderleri ve hükümet yetkilileri de dahil olmak üzere ana kitleleri içermektedir (Hallahan vd., 2007, 6).

Etkili sürdürülebilirlik iletişimi otantik ve gerçek olmalıdır. Halkla ilişkiler bu iletişim sürecinde önemli bir rol oynayabilir. Doğru araç ve mesaj seçimi ile hedef kitle ile güvene dayalı iletişim kurmak hedeflenmektedir. Ayrıca, sürdürülebilirlik iletişiminde halkla ilişkiler rekabet avantajı yaratmaktadır. Bu avantajlardan bazıları; hedef grup analizi ve segmentasyon, eğitim ve deneyim, kurum içi iletişim uzmanlığı, çatışmalara tepki olarak fikir birliği ve kamusal sorunları kabullenme olasılığıdır. Halkla ilişkiler programları, sürdürülebilirlik iletişimine katkıda bulunarak kurumun hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum, hem kurumsal düzeyde sürdürülebilirlik hedeflerinin gerçekleştirilmesinde, hem de hedef kitle ile kurulan güven odaklı iletişim süreçlerinde halkla ilişkilerin önemini artırmaktadır (Akbayır, 2019, 6-8).

Sürdürülebilirlik iletişimi, halkla ilişkiler kavramı ile yakından ilişkilidir. Halkla ilişkiler, bir kuruluşun hedef kitleleriyle etkileşim halinde olmasını ve kuruluşun halka açık imajını yönetmesini içeren bir iletişim disiplindir. Sürdürülebilirlik iletişimi de kuruluşların, paydaşların ve hedef kitlelerin sürdürülebilirlik konusunda farkındalığını artırmak, sürdürülebilir uygulamaları tanıtmak ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için gerekli olan işbirliği ve desteği sağlamak amacıyla iletişim stratejileri geliştirmelerini içerir. Her iki kavram da, uzun vadeli ve sürdürülebilir bir gelecek için toplumda farkındalık yaratmaya yöneliktir.

Sürdürülebilirlik iletişimi, sürdürülebilirlik konularıyla ilgili paydaşlar arasında şeffaf bir iletişim kurmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu iletişim çabaları, hedef kitleyi sürdürülebilir kalkınma sürecinin faydalarına ikna etmeyi ve sürdürülebilir kalkınmaya katılımlarını veya farkındalıklarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Halkla ilişkiler ise, şirket, kurum amaçlarına ulaşmak için oluşturulmuş kurallar çerçevesinde iletişim sürecini yönetme alanı olarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda farklı sektörler arasında koordinasyon, motivasyon, değerlendirme ve denetim sağlamayı amaçlar. Sürdürülebilirlik iletişimi ve halkla ilişkiler arasındaki bağlantı, sürdürülebilirlik konularıyla ilgili paydaşlar arasında şeffaf bir iletişim kurarak, hedef kitlelerin sürdürülebilirlik bilincini artırarak, kurumun sürdürülebilirliğine katkı sağlamayı amaçlamaktadır (Özgen, 2022).

4.8.7. Stratejik İletişim

Her sürdürülebilir plan veya stratejide, iletişim hem içeride hem de dışarıda hayati bir rol oynar. Sürdürülebilir uygulamalar için planlar yapmak ve uygulamalar oluşturmak için insanların örgütleri içinde kendilerini ifade etmeleri gereklidir. İç işlevi tamamladıktan sonra, örgüt dışında kendini ifade etmek de önemlidir. Kısacası,

sürdürülebilirliği planlamak ve sürdürülebilir stratejiler geliştirmek için insanların uygun iletişim yöntemlerini kullanarak kendilerini hem içeriden hem de dışarıdan ifade etmeleri gereklidir (Genç, 2017, 512).

Stratejik iletişim, örgütsel iletişim için dört ana nedenle anlamlıdır. İlk olarak, geleneksel iletişim faaliyetleri ve etkileri birbirinden ayıramaz hale gelmiştir. İkinci olarak, teknoloji ve medya ekonomisi, halkla iletişimde önemli değişikliklere yol açmaktadır. Üçüncü olarak, organizasyonlar kitlelerinin davranışlarını etkilemek için genişleyen bir yöntem yelpazesi kullanmaktadır. Son olarak, stratejik iletişim, organizasyonların iletişimin temel amacının, bilinçli bir etki yaratmak olduğunu kabul etmektedir. İletişim teorisi ve araştırması, bir organizasyonun varlık amacına nasıl katkı sağladığına odaklanmalıdır (Hallahan vd., 2007, 10).

Sürdürülebilir kalkınma için çaba sarf eden organizasyonlar için etkili iletişim değerlidir. Sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılmasında ve bunların iç, dış paydaşlarla paylaşılmasında hem sürdürülebilirlik iletişimi hem de stratejik iletişim önemli bir rol oynamaktadır. Spesifik olarak, stratejik iletişim süreçleri, organizasyonun sürdürülebilirlik vizyonunu ve stratejilerini tanımlama, yürütme ve iletme becerisi üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, sürdürülebilirlik iletişimi ve stratejik iletişim, bir örgütün sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirebilmesi için birbirini tamamlayıcı ve birbirine bağlı olmalıdır.

4.8.8. Paydaş İletişimi

Son 50 yıldır, özellikle kimya endüstrisi gibi endüstriler içerisinde yer alan şirketler, çevre odaklı üretim yöntemleri ve ürünlerine dikkat etmek zorunda kalmıştır. Bu süreçte, toplumsal hareketler ve çevre gruplarının artan kamuoyu baskısı, şirketleri çevresel konulara duyarlı olmaya teşvik etmiştir. Bu şirketler, yalnızca çevresel ve yasal gerekliliklere uyumla değil, faaliyetlerinin çevresel ve sosyal uyumluluğu hakkında artan bir kamuoyu tartışmasıyla karşı karşıyadır. Paydaş diyalogu yöntemi ile yani belirli bir faaliyetin sonucuna sahip olan tüm grupların yapıcı-katılımcı iletişimiyle, (çok uluslu) birçok şirketin kurumsal politikasının bir parçası haline gelen katılımcı ve işbirlikçi unsurlar ortaya çıkmıştır. Paydaş diyalogu, üretim sitelerinde yerel halktan STK'lara kadar geniş bir spektruma sahiptir. (Heinrichs, 2011, 192).

Paydaş yönetimi, Freeman'ın 1984 yılında paydaş modelini tanıttığından beri günümüz yönetim teorisinde önemli bir kavram haline gelmiştir. Freeman, paydaşları bir şirketin, kurumun hedeflerini etkileyebilecek herhangi bir grup veya birey olarak tanımlamış ve paydaşlarla daha iyi ilişkilerin olumlu finansal sonuçlarını vurgulamıştır. Son yıllarda, paydaş teorisi, sadece anlık kazanç yerine uzun vadeli değer yaratımında paydaşların karşılıklı bir ilişki yoluyla dahil edilmesine odaklanmıştır. Bu, yöneticilerin paydaşlarla ilişkileri nasıl yönetebileceklerini anlamalarını gerektirmekte ve paydaş

ilişkilerinin kapsamını, halkla ilişkiler ve pazarlama yöneticilerinden tüm işlevsel yöneticilere kadar genişletmektedir. Paydaş iletişimi, şeffaflık ve sorumluluk sağlayan etkileşimli, karşılıklı bağlantılı ve duyarlıdır. Paydaş teorisinin merkezinde katılım ve diyalog bulunmaktadır (Morsing ve Schultz, 2006, 324-325).

Yönetim literatüründe son zamanlarda paydaş kavramı önemli bir yer tutar. Bu kavram, bir organizasyonun hedeflerini etkileyen ya da bu hedeflerden etkilenen gruplar ve bireylerle olan ilişkileri yönetme konusunda liderlere rehberlik etme amacını taşır. Kuruluşlar, sosyal meşruiyet sağlamak ve etkin bir şekilde faaliyet göstermek için paydaşlarıyla stratejik olarak iletişim kurma çabasıdadır. 1990'lardan itibaren, paydaş teorisi, KSS, doğal kaynak yönetimi, kamu sağlığı ve sürdürülebilir kalkınma gibi sürdürülebilirlikle ilgili çalışmalarla iç içedir. Geleneksel iş ortamlarında, politika yapımında, STK'lar, topluluk temelli veya aktivist kuruluşlarda uygulama alanı bulmuştur (Allen, 2016, 94).

Sürdürülebilirlik iletişimi ve paydaş iletişimi arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için süreç temelli bir bakış açısına sahip olmak gerekebilir. Sürdürülebilirlik iletişimini, organizasyonlar için çok katlı ve her katta farklı müşteri isteklerine göre niş olarak tasarlanmış bir binanın yapımına benzetebiliriz. Her adımda, her katın imalatında farklı tedarikçilere, farklı hizmetlere, farklı bakış açılarına ihtiyaç vardır.

Sürdürülebilirlik iletişimi ile ilgili ve bu konuda ilk adım, kurumun ve değer zincirinin doğru bir şekilde anlaşılmasıdır. Bu adım, çalışanların katılımıyla gerçekleştirilebilir ve misyon ile vizyonun gerçek anlamda tarif edilmesiyle başlamaktadır. Sürdürülebilirlik iletişimi araştırmalarında, kurumun tüm paydaşlarının doğru bir biçimde belirlenmesi büyük bir öneme sahiptir. Bu süreç, tedarikçiler, bayiler, dağıtım kanalları, müşteriler, kamu otoriteleri, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, yerel örgütler ve derneklerin doğru bir şekilde belirlenmesini gerektirir. Sonraki adım, paydaşların süreçlere katılmasını sağlayan ve geri bildirimlerini önemseyen, doğru iletişim kanallarını sürekli açık tutan bir iletişim faaliyetidir. Bu şekilde kurulan iletişim, kurumların inanılmaz bir bilgi şebekesinin merkezinde bulunduğunu gösterir (Doğru, 2014, 35).

4.9. Sürdürülebilirlik İletişiminin Karanlık Yüzü: Sürdürülebilirlik İletişimine Yönelik Olumsuz Kavramlar

4.9.1. Greenwashing (Yeşil Aklama)

Son yıllarda, siyasetten ekonomiye, eğitim sistemine kadar farklı alanlarda sürdürülebilir kalkınma konusunda sosyal faaliyetlerde artış gözlenmiştir. Küresel ve yerel politika düzeyindeki bu gelişme göz ardı edilmemelidir. Ancak güç ve çıkar ilişkilerinin gerçek dünya koşullarında devam eden sürdürülemez kalkınma dinamiğini

değiştirmek oldukça zorlu bir görevdir. Tahmin, risk, simülasyon ve senaryo konularında sınırlı bilgiye ve beraberinde gelen sorunları teşhis etmede belirsizliklere sahip olduğu için, kolektif kalkınma ve karar verme süreçleri daha da zorlaşmaktadır (Heinrichs, 2011, 188).

Faaliyetleri esnasında, şirketler ve kurumlar, çevre dostu ürünlerini veya hizmetlerini tanıtırken, gerçekte çevre dostu olmayan ürünlerini, hizmetlerini yeşil olarak pazarlamaktadırlar. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma konusundaki artan sosyal faaliyetlerde yeşil aklamaların etkileri göz önünde bulundurulmalıdır.

Yeşil aklama, iki organizasyon davranışının kesişimi olarak tanımlanmaktadır: Zayıf çevresel performans ve çevresel performans hakkında olumlu iletişim. Yeşil aklama, bir şirketin (kurumsal düzeyde yeşil yıkama) veya bir ürün, hizmetin (ürün düzeyinde yeşil yıkama) çevresel uygulamaları konusunda tüketicileri yanıltma eylemidir (Delmas ve Burbano, 2011, 65-66). Yeşil aklama, bir organizasyon tarafından çevresel olarak sorumlu bir kamu imajı sunmak için yanlış veya eksik bilgi yayılmasıdır (Furrow, 2010, 22).

Yeşil aklama, aklama kelimesinden türetilmiştir. Tüketicileri yanıltmaya ve olduğundan daha çevre dostu ürünler pazarlamaya yönelik bir iletişim yöntemidir. Bu, iyileştirilmiş bir çevresel performansın abartılması veya yanlış beyanı, doğrulanamayan, alakasız veya tamamen yanlış bir iddia olarak ortaya çıkabilir. Yeşil kelimesi çevresel iddialarla ilgili olsa da, bazen toplumsal ve etik ürün bilgisi bağlamında da kullanılmaktadır. Yeşil aklama, tüketicileri daha sürdürülebilir ürünler satın alma, kullanma konusunda motive etme ve uygun rehberliğe bağlı kalan bilgi sağlayıcıları cezalandırma potansiyeline sahiptir (UNEP, 2017, 25).

Yeşil aklama yapan bir firmanın çevresel performansı bir spektrum üzerinde değerlendirilebilir. Firmaları, kötü çevresel performans gösteren (“kahverengi” firmalar) veya iyi çevresel performans gösteren (“yeşil” firmalar) olarak iki kategoriye ayırabiliriz (Delmas ve Burbano, 2011, 67). Çevresel Performans ve İletişimine Göre Firmalar Tipolojisi Şekil 4.3’te sunulmuştur.

Çevresel Performans	Olumlu İletişim	I Yeşil Aklama Firmaları	II Sesli Yeşil Firmalar
	İletişim Yok	III Sessiz Kahverengi Firmalar	IV Sessiz Yeşil Firmalar
		Kötü	İyi
Çevresel Performans			

Şekil 4.3. Çevresel Performans ve İletişimine Göre Firmalar Tipolojisi (Delmas ve Burbano, 2011, 67)

2005 yılında HSBC, Londra Borsası'na kote edilen ilk büyük banka ve en büyük şirketlerden biri olarak kendini "karbonsuz" ilan eden ilk şirket olmuştur. Banka, ağaç dikerek, enerji kullanımını azaltarak, yeşil elektrik satın alarak ve karbon kredisi ticareti yaparak net karbon dioksit (CO₂) emisyonlarını sıfıra indirmeyi planlamıştır. Ancak, HSBC, sadece net CO₂ emisyonlarını azaltmaya ve sadece kendi işlemlerine odaklanarak, bankanın finanse ettiği projelerden kaynaklanan daha büyük dolaylı emisyonlara odaklanmaması nedeniyle eleştirilmiştir. Banka, Yeşil HSBC Plus Hesabına geçiş yapan her müşteri için sanal ağaç dikme taahhüdünde bulunmuştur. Ancak, bu plana gelen eleştiriler, her 20 sanal ağaç için yalnızca bir gerçek ağaç dikileceğini iddia etmiştir. Gazeteciler, bu durumu halkın dikkatine sunmuştur. Eleştirilere yanıt olarak, HSBC 2011 yılında karbonsuzluk taahhüdünden vazgeçmiştir. Burada, şirketlerin ve kurumların, toplumun çevresel etkilerini hafifletme rolündeki gerilim vurgulanmaktadır. Çünkü paydaşlar çevresel iyileştirmeleri talep ederken, tüketiciler ve daha geniş bir paydaşlar yelpazesi, büyük şirketler tarafından teşvik edilen yeşil çözümlerin etkinliği konusunda haklı bir kuşkuya sahip olmuştur. Son yıllarda, kurumsal çevreciliğin birçok sembolü ortaya çıkmıştır, bunların bazıları yeşil aklama yaparken, diğerleri gerçek çevresel iyileştirmeleri simgelemektedir (Bowen, 2014, 1-3).

Yeşil aklama kavramının daha iyi anlaşılmasını sağlayacak ve literatürde sıklıkla referans verilen tanımlar aşağıda sunulmuştur.

Polonsky vd. (1997)'e göre firmaya çevresel olarak zararlı etkisini azaltmadan yeşil bir görünüm kazandırmak için yapılan pazarlama taktikleridir. Firmalar, çevresel reklamlarında somut olmayan, daha genel ve belirsiz ifadeler kullanarak çevre dostu olduklarını göstermeye çalışırlar. Bu taktiğe "yeşil aklama" adı verilir. Bu, genellikle çevre üzerindeki olumsuz etkilerini gizlemek veya hafifletmek için kullanılır.

TerraChoice (2007)'a göre firmanın çevresel uygulamaları hakkında tüketicileri yanıltma eylemi (firma düzeyinde yeşil yıkama) veya bir ürün, hizmetin çevresel faydaları hakkında yanıltıcı bilgi verme eylemidir (ürün düzeyinde yeşil yıkama).

Delmas ve Burbano (2011)'ya göre iki firma davranışının kesişme noktası: Zayıf çevresel performans ve çevresel performansları hakkında olumlu iletişim.

Walker ve Wan (2012)'a göre şirketlerin, çevresel konuları sembolik anlamda iletişim kurarak ele almalarına ve gerçek eylemlerle ilgilenmeden bu konuda görünürlük sağlamalarına yönelik bir stratejidir. Sembolik ve somut eylemler arasındaki farktır.

Lyon ve Maxwell (2011)'e göre bir şirketin çevresel veya sosyal performansı ile ilgili olumlu bilgilerin seçici olarak açıklanması, bu boyutlardaki olumsuz bilgilerin tam olarak açıklanmadan sunulması ve böylece aşırı pozitif bir kurumsal imaj oluşturulmasıdır.

Marquis ve Toffel (2012)'e göre şirketlerin, çevre dostu programlarını ön plana çıkararak, kuruluşun çevre dostu olmayan faaliyetlerinden dikkatleri başka yöne çekme şeklindeki seçici bilgilendirme türüdür.

Tanımların ortak noktası, "yeşil aklama" olarak adlandırılan bir stratejinin varlığıdır. Yeşil aklama, bir şirketin veya ürünün çevresel etkilerini azaltmadan, çevresel olarak dost bir imaj yaratmak için kullanılan bir dizi pazarlama taktiği olarak tanımlanabilir. Bu taktikler arasında sembolik eylemler, yanıltıcı bilgi verme, seçici açıklama, çevresel performans ve iletişim arasındaki çelişki yer alabilir. Yeşil aklamamanın temel amacı; halkın, şirketin veya ürünün çevresel etkilerini önemseydiği bilinciyle hareket ederek, tüketici davranışlarını olumlu yönde etkilemektir. Ancak, yeşil aklama halkın güvenini kaybetme ve itibar kaybına yol açabilir.

"Yeşil aklama" tanımları, paydaşların sınırlı bilgisini ve dikkatini bir firmanın avantajına çevirebildiğini ifade etmektedir. Yeşil aklama, firmaların daha az uygun faaliyetlerini tam olarak ifşa etmeden, çevresel performansları hakkındaki olumlu bilgileri seçici bir şekilde ifşa edebilecekleri kasıtlı bir bilgi yönetim stratejisi olarak ifade edilmektedir (Bowen, 2014, 22).

Yeşil aklama, bir organizasyonun çevresel etkileri hafifletmek yerine, sadece çevre dostu görünmek amacıyla gerçek dışı iddialarda bulunması veya sembolik adımlar atması olarak özetlenebilir. Sürdürülebilirlik iletişimi ise, bir organizasyonun sürdürülebilirlik stratejileri, çevresel etkileri hakkında gerçek ve detaylı bilgileri paylaşarak şeffaf bir şekilde iletişim kurması olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, yeşil aklama ve sürdürülebilirlik iletişimi arasındaki ilişki, bir organizasyonun çevresel

performansının gerçekliği veya sembolik olduğu konusunda bir ayırım yapmaya dayanır. Sürdürülebilirlik iletişimi, bir organizasyonun gerçek çevresel performansını paylaşarak yeşil aklamadan kaçınmasına yardımcı olabilir.

Terrachoice (2010) Yeşil Aklamanın 7 Günahı olarak belirttiği 7 adet yeşil aklama yöntemini ortaya koymuştur:

Gizli Anlaşma Günahı: Ürünün sadece sürdürülebilir bir ormandan elde edilmesi gibi mantıksız dar bir özellik kümesine dayanarak "yeşil" olduğunu iddia etmekle işlenir. Kağıt örneğinde olduğu gibi. Kağıt yapımı sürecinde enerji, sera gazı emisyonları, su ve hava kirliliği gibi diğer önemli çevresel sorunlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Kağıdın sadece sürdürülebilir bir ormandan gelmiş olması onu çevre dostu yapmamaktadır.

Kanıt Yok Günahı: Doğrulanamayan bir çevresel iddiada bulunarak, kolayca erişilebilen destekleyici bilgi veya güvenilir üçüncü taraf sertifikasyonu sağlanamaması ile işlenir. Kanıt sunulmadan farklı oranlarda geri dönüştürülmüş içeriğe sahip ürünler gibi örnekler yaygındır.

Belirsizlik Günahı: Gerçek anlamının tüketiciler tarafından yanlış anlaşılma olasılığı olan herhangi bir iddia ile işlenir. "Tamamen doğal" buna bir örnektir. Arsenik, uranyum, civa ve formaldehit gibi zehirli maddeler tamamen doğal olmasına rağmen, "tamamen doğal" olması "yeşil" anlamına gelmemektedir.

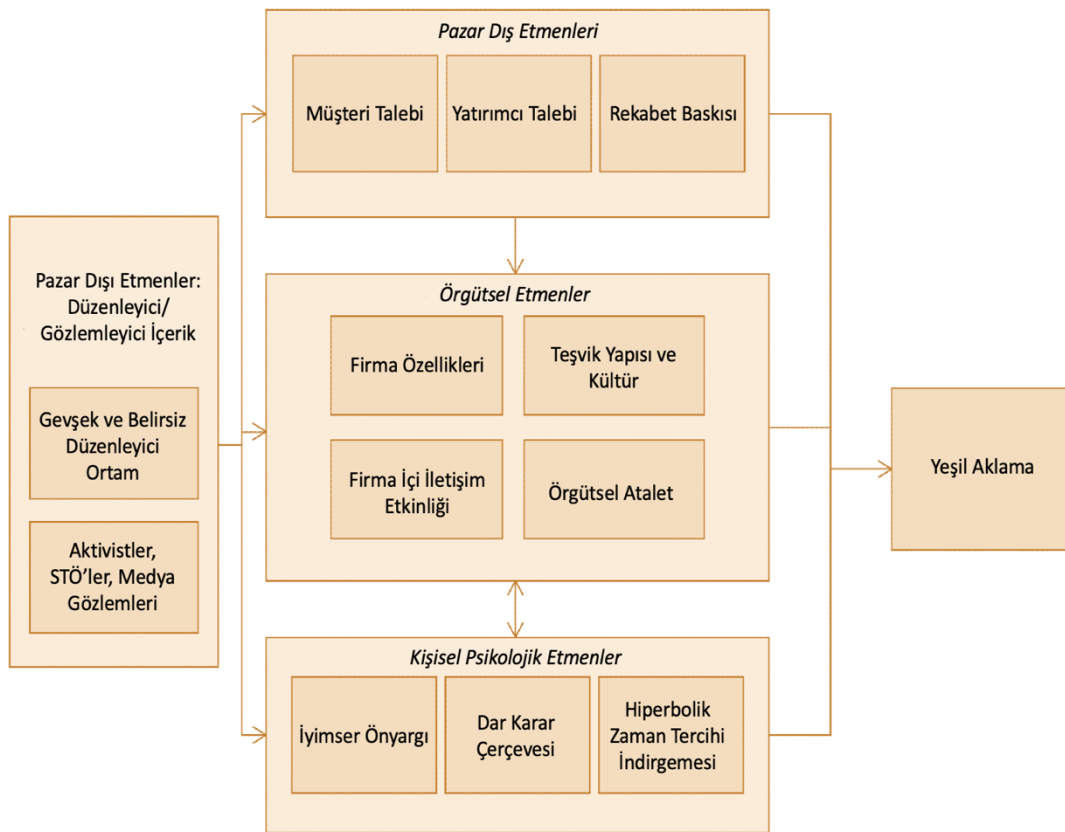
İlgisizlik Günahı: Bu günah, doğru olabilecek ancak çevre dostu ürünler arayan tüketiciler için önemli olmayan veya faydasız bir çevresel iddia ile işlenir. "CFC içermiyor" yaygın bir örnektir, çünkü CFC'ler zaten yasaklanmıştır.

İki Kötülükten Daha Küçüğü Günahı: Ürün kategorisi içinde doğru olabilecek fakat, tüketicinin bütün olarak kategoriye verdiği büyük çevresel etkilerden dikkatini uzaklaştırma riski taşıyan iddialar ile işlenir. Organik sigaralar ve yakıt verimliliği yüksek spor araçlar gibi örnekler verilebilir.

Yalan Söyleme Günahı: En az yaygın günahıdır. Sadece çevresel iddiaların tamamen yanlış olması ile işlenir. En yaygın örnekler, olmadığı halde Energy Star sertifikalı veya kayıtlı olduğunu iddia eden ürünlerdir.

Sahte Etiketlere Tapınma Günahı: Bu durum, bir ürünün, herhangi bir üçüncü taraf onayı olmaksızın, sözlü ya da görsel yollarla sanki bir üçüncü tarafça onaylanmış izlenimi yaratmasıyla oluşur. Diğer bir deyişle, bunlar sahte etiketlerdir.

Delmas ve Burbano (2011) yeşil aklamaya yol açan etmenleri ortaya koymuştur. Bu tasnif modelinde; etmenler, alt etmenler, bunların birbirleri ile ilişkileri ve yeşil aklama süreci yer almaktadır. Bu etmenler Şekil 4.4'te detaylı olarak yansıtılmaktadır.

Şekil 4.4. Yeşil Aklama Etmenleri (Delmas ve Burbano, 2011, 68)

4.9.2. Stratejik Belirsizlik

İletişim bilimci Eric Eisenberg yaklaşık 30 yıl önce "stratejik belirsizlik" adını verdiği bir kavramı tartıştığı öncü bir makale yazmıştır. Konuşmacılar kasıtlı olarak belirsiz mesajlar tasarlarlar. Eisenberg, stratejik belirsizliğin, konuşmacının hedefleriyle ilgili dört işlevi yerine getirdiğini savunmuştur: Birlikte çeşitliliği teşvik etmek, değişimi kolaylaştırmak, görev ve kişilerarası iletişimle ilgili inkar algısı oluşturmak ve konuşmacının güvenilirliğini koruyarak ayrıcalıklı pozisyonları korumak. Daha sonra, stratejik belirsizliğin gücün kötüye kullanımını da maskeleyebileceğini ve bunu devam ettirebileceğini kabul etmiştir. Sürdürülebilirlik açısından stratejik belirsizliğin kullanımı; kuruluşların misyon beyanlarında, hedeflerinde ve planlarında görülmektedir. Liderler genellikle sürdürülebilirlik girişimleri hakkında soyut düzeyde konuşurlar. Böylece anlaşma sağlanabilir. Sürdürülebilirlik çabalarıyla ilgili stratejik belirsizlik, yaratıcılığı teşvik etmek, çatışmayı minimize etmek ve değişimi kolaylaştırmak için kullanılabilir. Bu belirsizlik, kuruluşların çevresel koşullardaki değişimlere yanıt olarak zaman içinde operasyonlarını değiştirebilecekleri koşullar yaratır. Sürdürülebilirlik girişimleri etrafında gruplar arasındaki birlik ve beraberliği sağlamak, çalışanların özel fikirlerini, inançlarını ve duygularını koruyarak ilişkilerini sürdürmelerine izin vermek için kullanılabilir (Allen, 2016, 4).

4.9.3. Astroturfing (Suni Kitle Yaratma)

"Astroturfing" uygulaması, şirketler veya büyük organizasyonlar tarafından desteklenen fikirlerin aslında bağımsız ve yerel hareketlerden türetildiğine dair yanlış bir izlenim yaratılmasını içerir. Bu teknik genellikle organizasyonlar tarafından halkın dikkatini kendi çıkarlarına çevirmek ve olumlu bir kamu imajı oluşturmak için kullanılır. Ancak bu uygulama çoğu zaman yanıltıcı bilgilerin yayılmasına ve kamu güveninin sarsılmasına neden olmaktadır. Çevrimiçi platformların ve sosyal medyanın sunduğu kolaylık ve yayılma hızı, son yıllarda yöntemin yaygınlığının artmasına neden olmuştur. Eğitim kurumları da Astroturfing amaçları için kullanılmaktadır. Şirketler ve büyük kuruluşlar, üniversite kampüslerinin yakınına düşünce kuruluşları yerleştirmek, öğrencilere burs sağlamak veya görüşlerini benimseyen akademisyenlere fon sağlamak gibi stratejiler kullanabilir. Bu yakınlık, bu organizasyonların öğrencileri ve personeli kendi bakış açılarını eğitim sistemine entegre etmeleri için etkileme yeteneğini geliştirir. Bu genellikle belirli bir ideolojiyi (serbest piyasa idealleri gibi) yaymayı veya genç nesli belirli bir bakış açısı hakkında "eğitmeyi" amaçlar (Sheline, 2022).

Astroturfing, sürdürülebilirlik iletişimde potansiyel bir sorundur. Şirketler veya kuruluşlar, fikirlerinin yerel ve bağımsız hareketlerden geldiği izlenimini verdiğinde genellikle Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine destek kazanma amacı güderler. Ancak bu, yanıltıcı bilgilerin yayılmasına yol açabilir ve halkın Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine olan güvenini azaltabilir. Bu tablo, sürdürülebilirlik iletişiminin etkinliğine ve bütünlüğüne zarar vermektedir.

4.9.4. Revolving Door (Döner Kapı)

"Döner kapı" terimi, hükümet yetkililerinin özel sektör lobiciliğine geçiş yaptığı ve tersinin de geçerli olduğu, siyaset ve iş dünyası arasındaki sık geçişlerle ilgilidir. Şirketlerin gizli bilgilere erişmelerine ve devlet içinde refahlarını korumalarına yardımcı olan eski yetkililerden oluşan ağlar kurulur. Bu sürekli değişen güç döngüsü, çıkar çatışmalarının normalleşmesine neden olur ve genellikle hükümet yetkililerinin geçmişteki veya gelecekteki işverenleri hakkındaki kararları etkilemesine yol açar. Bu uygulama, sürdürülebilirlik iletişimi bağlamında, çevre örgütleri ve yurttaş grupları üzerindeki kurumsal etkinin pekişmesine yol açabilir (Sheline, 2022).

4.9.5. Lobicilik

Organizasyonların sürdürülebilirlik konusundaki lobicilik faaliyetleri, şirketlerin ve temsilcilerinin politik veya bürokratik aktörler tarafından karar alma süreçlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkileme çabalarını ifade eder. Lobicilik, kamu

sürdürülebilirlik politikasının sıklığı ve etkinliği üzerinde önemli bir olumlu veya olumsuz etkiye sahip olabilir. Bu, iklim değişikliği ile doğrudan ilgili olan politikaları ve iklim değişikliği üzerinde etkisi olabilecek diğer politikaları, örneğin ekonomi veya enerji politikasını içerir (LSE, 2023).

Sürdürülebilirlik iletişiminin önemli araçlarından birisi olan sürdürülebilirlik raporları üzerine çalışan Delkus vd. (2022); lobiciliğin finansal raporlama standartları ile sürdürülebilirlik raporlama standartları üzerindeki etkisi karşılaştırmıştır. Çalışmada; Global Reporting Initiative (GRI) tarafından yürütülen iki projenin bir parçası olarak gönderilen yorum mektuplarına dayalı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışma, lobicilik kampanyalarının içeriğini, stratejisini ve etkinliğini incelemekte, sürdürülebilirlik raporlama standartlarının geliştirilmesine ilişkin içgörüler sağlamaktadır. Bulgular, sürdürülebilirlik raporlama standartları için lobi yapmanın finansal raporlama standartları için lobi yapmaktan farklı olduğunu ve farklı paydaş gruplarının süreci farklı şekillerde etkilediğini göstermektedir.

4.9.6. Tokenizm (Sembolik Katılım)

"Tokenizm", genellikle sembolik veya yüzeysel katılımı ifade eder. Bilgilendirme, danışma ve yatıştırma şeklinde üç bölümden oluşur. Bilgilendirme, toplum ile projeyi destekleyen kurumlar arasında bilgi akışını sağlayan çift yönlü bir iletişim sürecidir. Danışma, toplumun organizasyon ile adil bir şekilde işbirliği yapmasını ifade eder, bu da toplumun değerli hissetmesini sağlar ve politikalara destek oluşturur. Yatıştırma, toplumla organizasyon arasındaki uyumu ve barışı güçlendirmek için çatışmaları çözüme ve ağır hislerin hafifletme işlemidir (Kisumbi ve Omboto, 2018, 296).

Sürdürülebilirlik iletişimi bağlamında tokenizm; genellikle sürecin gerçek etkisinin ve anlamının sınırlanmasını sağlayabilir. Sembolik katılım, genellikle gerçek değişiklikleri ve iyileştirmeleri engelleyebilir, bireylerin, grupların seslerinin gerçekten duyulduğu ve dikkate alındığı yanılsamasını yaratabilir. Bu durum, sürdürülebilirlik çabalarının gerçek etkisini azaltabilir, çevresel ve sosyal hedeflere ulaşmayı zorlaştırabilir.

5. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLETİŞİMİ

Araştırmanın Türkiye'deki yükseköğretim kurumları dahilinde gerçekleşmesi nedeniyle öncelikle 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda yer aldığı haliyle yükseköğretim kurumlarının ana unsurlarını tanımlamak gerekmektedir.

Yükseköğretim: Milli eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarı yılı kapsayan her kademedeki eğitim - öğretimin tümüdür (Md. 3).

Yükseköğretim Kurumları: Üniversite ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokullarıdır (Md. 3).

Üniversite: Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzelkişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim - öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumudur (Md. 3).

Fakülte: Yüksek düzeyde eğitim - öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan; kendisine birimler bağlanabilen bir yükseköğretim kurumudur (Md. 3).

Enstitü: Üniversitelerde ve fakültelerde birden fazla benzer ve ilgili bilim dallarında lisans üstü, eğitim - öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan bir yükseköğretim kurumudur (Md. 3).

Yükseköğretim Kurumları, gelecek nesillerin oluşması ve bilginin toplum içinde yayılması yoluyla daha sürdürülebilir toplumların inşa edilmesinde özel bir sorumluluğa sahiptir ve kilit bir rol oynamaktadır (Musso vd., 2021, 235). Yükseköğretimde sürdürülebilirlik konusuna olan ilgi, 19. yüzyılın sonlarına dayanmaktadır ve kökeni 1972 Stockholm Bildirgesi'nden gelmektedir (Ragazzi ve Ghadini, 2017, 111). 1972'deki Stockholm Konferansı'nda, eğitimin uluslararası düzeyde çevrenin korunmasını teşvik etmede önemli bir rol oynadığı resmen kabul edilmiştir. O zamandan beri, daha fazla sayıda yükseköğretim kurumu, çevre ve sürdürülebilir kalkınma eğitimini sistemlerinin öğelerine (eğitim, araştırma, kampüs operasyonları, topluma erişim ve değerlendirme ve raporlama) dahil etmeye başlamıştır (Lozano vd., 2015).

1990'da, 350'den fazla üniversite; üniversitelerde sürdürülebilirlik ve çevresel okuryazarlığın öğretim, araştırma, operasyonlara dahil edilmesi için on adımlık bir

eylem planı olan Talloires Bildirgesi'ni imzalamıştır. Son yarım yüzyılda, dünya genelinde 1400'den fazla üniversite tarafından 30'dan fazla yükseköğretimde sürdürülebilirlik bildirgesi imzalanmıştır. Sürdürülebilirlik prensiplerinin eğitim ve araştırma politikalarına dahil edilmesini teşvik etmiştir. Ancak, sürdürülebilirlik beyanlarının imzalanması her zaman bu prensiplerin uygulanmasına dönüşmemektedir. Yükseköğretimde sürdürülebilirlik bildireleri, üniversitelerin sürdürülebilirlik konusundaki merkezi rolünü, bu prensiplerin sistemlerine ve politikalarına dahil edilmesine yönelik ciddi bir taahhüdü doğrulamaktadır (Ragazzi ve Ghadini, 2017, 111-112).

Yükseköğretim kurumları, Gündem 21'in uygulanmasıyla birlikte, 1992'deki Rio Zirvesinden bu yana sürdürülebilirlik konuları üzerinde resmi olarak çalışmaktadır. Rio Bildirgesinin 35. ve 36. Bölümleri; üniversiteleri (i) uzun vadeli bilimsel değerlendirmeyi iyileştirmeye, (ii) bilimsel kapasite ve yetenek oluşturmaya, (iii) eğitimi sürdürülebilir kalkınmaya yönlendirmeye, (iv) insanın birbiriyle ilişkili doğasına dair kamu bilincini artırmaya, (v) çevre ve insan kaynaklarını geliştirmek, daha sürdürülebilir bir dünyaya geçişi kolaylaştırmak için eğitimi teşvik etmeye davet etmektedir (Ruiz-Mallen ve Heras, 2022, 52).

Üniversiteler, sürdürülebilirlik konusunda uluslararası taahhütlerde bulunmaktadır. BM'nin 2030 Gündemi ve 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi (SKH), yakın gelecekte sürdürülebilirlik konularının derinlemesine incelenmesi için referans noktaları belirlemektedir. Yeni gündem, üniversitelerin yükümlülükler ve hükümlere uyumlulukları konusunda ciddi beklentiler yaratmıştır. Bu yeni zorluklar, üniversitelerin ana görevlerini ve işleyişlerini, sürdürülebilirliği destekleyen ve mevcut engelleri ortadan kaldıran eğitim/öğretimleri vasıtasıyla yürütmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu tür katılım, dünya genelindeki üniversitelerin, ilgili politikaları, programları uygulayarak ve etkilerini değerlendirmek için metodolojileri de kullanarak, son yıllarda olduğu gibi sürdürülebilir kalkınmayı desteklemeye devam etmelerini gerektirmektedir (Filippo vd., 2020, 2).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin (SKH'ler) ortaya koyduğu büyük zorluklar, yaşam tarzlarımız, düşünme ve hareket etme biçimlerimiz hakkında derin bir kültürel değişiklik gerektirmektedir. SKH'ler, kendi ülkelerine ve küresel sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunan yükseköğretim kurumlarına, kalkınmada aktif rol oynama isteklerini ve yeteneklerini göstermeleri için eşsiz bir fırsat sunmaktadır (Musso vd., 2021, 236).

Güncel Gündem 2030, eğitime yaptığı vurgu aracılığıyla, yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilirliğe yönelik dönüştürücü değişimi için daha fazla fırsat sağlamaktadır. Gündem 2030; özellikle eğitime ayrılmış bir SKH (SKH #4: Kaliteli Eğitim) ve sürdürülebilir kalkınma için eğitimi ele alan bir hedef (hedef 4.7) içerirken,

sürdürülebilirlik eğitiminin diğer 16 SDG'ye olan temel katkısını vurgulamaktadır (Ruiz-Mallen ve Heras, 2022, 52).

Gündem 2030 hedeflerine ulaşmak, mevcut kalkınma trendlerini değiştirerek sürdürülebilir geleceklere giden yollar inşa etmek için siyasi bir isteklilik gerektirmektedir. Çevresel krizin nedenleri ve sonuçları hakkında kamuoyu bilincini artırmak ve ilgili zorluklarla sorumlu, yaratıcı bir şekilde başa çıkmak için kapasiteler oluşturmak büyük önem kazanmaktadır. Yükseköğretim kurumları bu çabada çok önemli bir rol oynayabilir. Yükseköğretim kurumları, özellikle, etkili beceri kazanımını ve insanlar ile doğa arasındaki bağlantıyı teşvik ederken, öğrencilerin mevcut durumunu güçlendirebilir (Ruiz-Mallen ve Heras, 2022, 51).

Günümüzde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri, hem çevre üzerindeki etkileri hem de toplumda oynadıkları rol açısından yükseköğretim kurumlarının politika geliştirmesini ve faaliyetlerinde kilit noktalarını temsil etmektedir (Ragazzi ve Ghadini, 2017, 111).

Üniversitenin sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmekteki rolü geniş ölçüde kabul görmektedir. Üniversite kampüsü, sürdürülebilirlik araştırması, uygulaması için ideal bir ortam olarak görülmektedir. Üniversiteler, değişimi öngörebilmekte ve proaktif olabilmektedir. Yükseköğretim, sürdürülebilirlik konusunda topluma karşı bir sorumludur. Üstelik, üniversitelerin sürdürülebilirlik değerlendirmesi, sürdürülebilirliğe yönelik örgütsel değişimi gerçekleştirme potansiyeline sahiptir (Lauder vd., 2014, 1).

Üniversiteler, coğrafi ve kültürel çevrelerinde güçlü etkiler oluştururlar. Avrupa'da 2017 yılı yükseköğretiminde, 19.8 milyon öğrenci ve 1.5 milyon profesör yer almış ve maliyeti kıtanın GSYİH'in %1.2'sine denk gelmiştir. Yükseköğretim kurumları, topluluklarındaki bilgi ve yenilikleri yayarak, gelişmeyi ve insanların refahını arttırmalar. Üniversiteler, sürdürülebilirliği derslerine entegre ederek öğrencilerin becerilerini geliştirebilir ve farkındalıklarını arttırabilirler. Bu ayrıcalıklı rol, üniversitelerin sürdürülebilirlik geliştirme ve yayma sürecindeki önemli etkilerine odaklanmıştır. Karşılıklı olarak, sürdürülebilirlik yükseköğretim kurumları için giderek daha önemli hale gelmiştir. Sürdürülebilirliği müfredatlara, araştırmalara, yönetimlere, topluluk katılımlarına ve işbirliklerine entegre etmeye başlamışlardır (Filippo vd., 2020, 1).

Eğitim bağlamında, sürdürülebilirlik konusu gerekli ve sorumlu bir strateji haline gelmiştir. Dünya çapındaki üniversitelerden sürdürülebilirliği temel işlevlerine (araştırma, eğitim, operasyon ve yönetim ve dış liderlik) entegre ederek sürdürülebilirlik geliştirme sorumluluğunu üstlenmelerini isteyen birçok uluslararası ve ulusal girişim vardır. Üniversiteler, hem küresel hem de yerel olarak toplumla ilişki kurma ve sosyal, ekonomik, kültürel değişim sağlayarak toplumu iyileştirmeye yardımcı olabileceklerini düşünmelerini sağlama fırsatlarına sahiptir (Musso vd., 2021, 237).

Üniversitelerin sürdürülebilirlik hedefi için üç aşama bulunmaktadır. İşlemsel optimizasyon olarak adlandırılan ilk aşamada, yükseköğretim kurumları

sürdürülebilirlik sorunlarıyla başa çıkmak ve yasal gerekliliklere uyum sağlamak için uyguladıkları teknik çözümlerin etkinliğini artırır. Örgütsel dönüşüm olarak adlandırılan ikinci aşamada, yükseköğretim kurumlarının eylemleri, kuruluş içinde sürdürülebilirliği aşılama odaklanmaya devam eder. Ancak aynı zamanda öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer yakın aktörlerin davranış ve tutumlarıyla ilgilenmeye öncelik verir. Son olarak, sistem oluşturma olarak adlandırılan üçüncü aşama, bir sürdürülebilirlik kültürü yaratmak için yükseköğretim kurumlarının vizyon ve değerlerindeki değişimi içerir. Bunu yaparken, yükseköğretim kurumları toplumdaki rollerini iyileştirme konusunda diğer aktörlerle işbirliği içinde kolektif olarak düşünürler ve eylemleri kuruluşlarının sınırlarının ötesine taşırlar (Ruiz-Mallen ve Heras, 2022, 53).

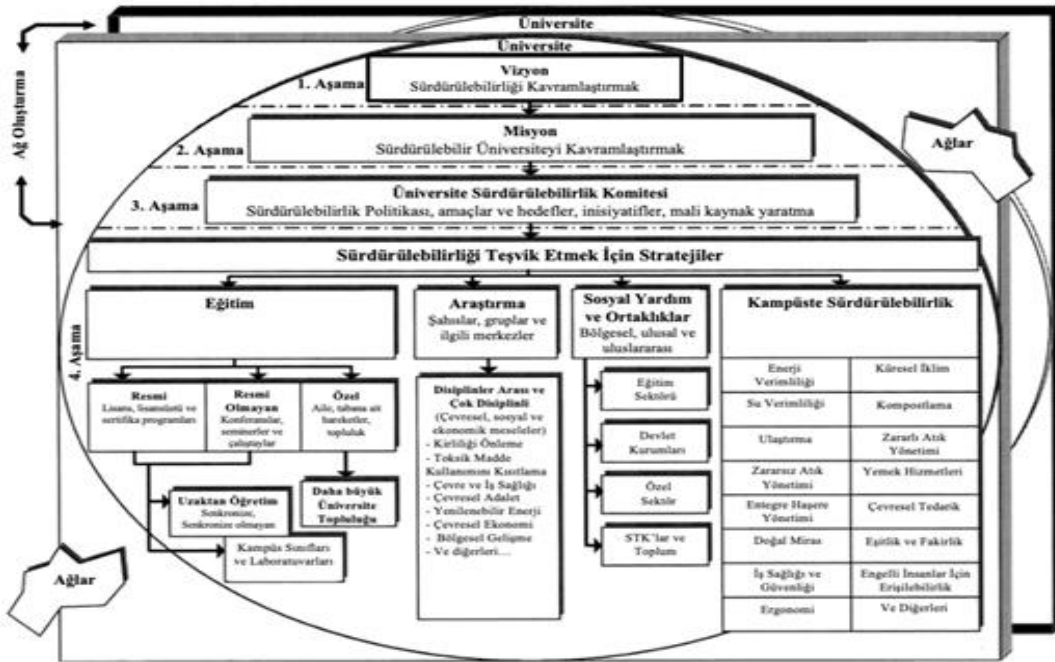
Sürdürülebilir üniversitelerin birkaç tanımı bulunmaktadır. Velazquez vd. (2006), sürdürülebilir bir üniversiteyi “kaynaklarının kullanımı sırasında oluşan olumsuz çevresel, ekonomik, toplumsal ve sağlıksal etkilerinin azaltılmasını; öğretim, araştırma, toplumla ilişkiler ve yönetim işlevlerini yerine getirerek toplumun sürdürülebilir yaşam tarzına geçişine yardımcı olacak şekilde bölgesel veya küresel düzeyde ele alan ve teşvik eden bir yükseköğretim kurumu” olarak tanımlamaktadır. Alshuwaikhat ve Abubakar (2008) tarafından ifade edilen görüşe göre, sürdürülebilir bir üniversite kampüsü, enerji ve kaynakların tasarruflu kullanımı, atık azaltımı, etkili çevre yönetimi ile sağlıklı bir kampüs ortamını desteklemeli, adil iş, işlemleri teşvik etmeli, toplum, ulusal ve küresel düzeylerde yayılabilen refah sağlayan bir ekonomiye sahip olmalıdır. Her iki tanım da sürdürülebilir kalkınma kavramında çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik olmak üzere üçlü bir yaklaşıma işaret etmektedir. Bu, aynı anda çevreyi koruyan, sosyal adaleti sağlayan ve ekonomik büyümeyi destekleyen sürdürülebilir bir kuruma olan ihtiyacın altını çizmektedir (Ragazzi ve Ghadini, 2017, 112).

Sürdürülebilir Üniversite, yerel ve küresel sorumluluklarını yerine getirerek insanların, ekosistemlerin sağlığını, refahını korumayı ve iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Üniversite topluluğu, bilgi ve deneyimlerini kullanarak, mevcut ve gelecekteki ekolojik, sosyal sorunlara aktif olarak müdahil olmaktadır (Cole, 2000, 30).

Velazquez vd (2006) üniversitelerin sürdürülebilirlik konusundaki rolünü ve sorunlarını ele alırken; üniversitelerin, çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği sağlamak için önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Ancak, üniversitelerin sürdürülebilirliğe ilişkin çabaları çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Velezquez (2006) sürdürülebilirlik konusunun üniversitelerde nasıl ele alınması gerektiğine dair bir model sunmaktadır. Bu model, beş farklı aşamadan oluşur: liderlik, bilinçlendirme, stratejik planlama, uygulama, ölçme ve raporlama. Her aşama, sürdürülebilirliğin üniversitelerde nasıl uygulanabileceği konusunda detaylı bir açıklama barındırmaktadır.

Sürdürülebilir üniversite modeli, akademik kurumlardaki sürdürülebilirlik girişimlerinden sorumlu kişilerin, başlamak ve sürdürülebilir olmak sürecinde ileri

adımlar atmaları için ilk ivmelerini nasıl elde edebileceklerine dair sistematik bir prosedür sunar. Ancak, şu anda çoğu üniversitede modelin tüm aşamalarının kurulması ve uyumlu hale getirilmesi için yeterli koşulların eksikliği söz konusudur. Bu nedenle, model katı ve karmaşık bir yapı olmaktan ziyade, akademik topluluk üyelerinin kurumlarında kullanabilecekleri sürdürülebilirlik misyonları, politikaları, stratejileri, prosedürleri ve göstergeleri geliştirmek için bir çerçeve olarak tasarlanmıştır (Velazquez, 2006, 817-818). Bu model Şekil 5.1'de resmedilmiştir.

Şekil 5.1. Sürdürülebilir Üniversite Modeli (Velazquez vd, 2006, 814)

Akademik kurumlarda sürdürülebilirliği düşünmenin iki önemli nedeni vardır. Birincisi, üniversitelerin kampüslerinde gerçekleşen faaliyetlerin çevre üzerinde ciddi etkileri olabileceğidir. İkincisi ise, üniversitelerin toplumda temel bir rol oynayarak gelecek nesillerin oluşumuna ve sürdürülebilirliğe geçiş hedefine katkıda bulunması gerektiğidir. Eğitim kurumlarının, sürdürülebilirlik ilkelerini benimsemesi ve teşvik etmesi gerekmektedir (Ragazzi ve Ghadini, 2017, 112).

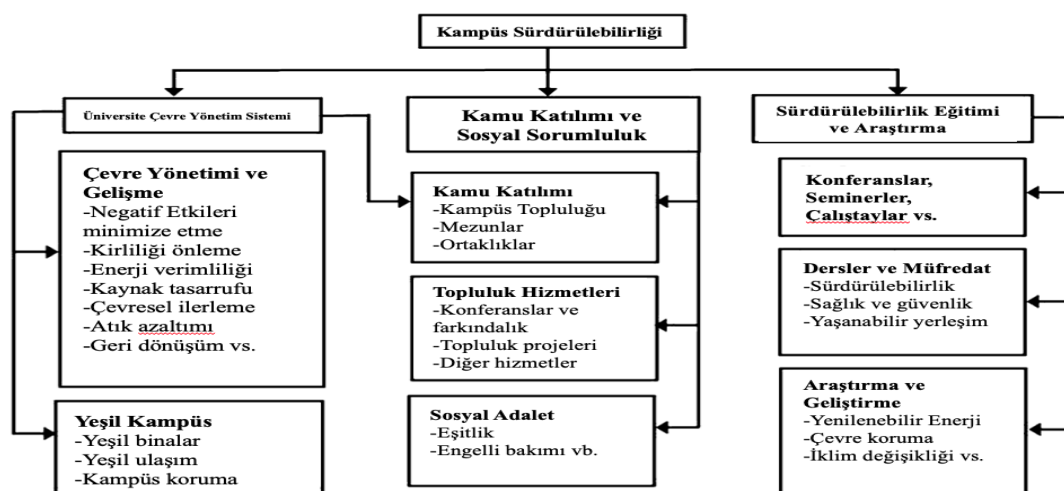
Bugün üniversiteler, büyük ölçüdeki boyutları, nüfusu ve kampüslerde gerçekleştirilen çeşitli karmaşık faaliyetler nedeniyle 'küçük şehirler' olarak değerlendirilebilirler. Bunlar doğrudan ve dolaylı olarak çevre üzerinde ciddi etkilere sahiptir. Üniversitelerin çevre kirliliğine ve bozulmasına neden olan enerji ve malzeme yoğunluğu, yerleşim yerlerindeki öğretim, araştırma faaliyetleri, destek hizmetleri ve faaliyetlerle önemli ölçüde azaltılabilir. Çoğu üniversite, çevre koruma tedbirleri olsa da, bu etkileri daha etkili bir şekilde azaltmak ve kampüsleri sürdürülebilir bir hale

getirmek için genellikle daha sistematik ve sürdürülebilir bir yaklaşım eksik kalmaktadır (Alshuwaikhat ve Abubakar, 2008, 1777).

Üniversiteler, sürdürülebilirlik fikri aşılacak için mükemmel yerlerdir. Ayrıca sürdürülebilirliğin günlük yaşama nasıl entegre edilebileceği konusunda kamuoyunun farkındalığını artırma yeteneğine sahiptirler. Bu nedenle, birçok üniversite, sürdürülebilir kalkınma çağrılarında yanıt olarak 'yeşil kampüs' geliştirme projelerini hayata geçirmiştir. Sürdürülebilir uygulamaların kampüste kurulması, yükseköğretim kurumlarına kampüslerini, ilerici kalkınma modelleri hakkında geniş topluluğu eğitmek için kullanma fırsatını verir (Razak vd., 2011, 211).

Üniversitelerin faaliyet ve operasyonlarının çevre üzerindeki etkilerinin fark edilmesi sonucunda kampüs sürdürülebilirliği, üniversite politika yapıcılar ve planlayıcıları için küresel bir ilgi konusu haline gelmiştir. Bu konu aynı zamanda hükümet çevre koruma kuruluşlarının, sürdürülebilirlik hareketlerinin, üniversite paydaşlarının baskısı, öğrenci aktivizmi ve STK'lar gibi diğer güçlerin ivme kazanmasıyla yoğunlaşmıştır. Örneğin, 2000 yılında ABD Çevre Koruma Ajansı, kurumun artık yükseköğretim ve üniversiteleri insan sağlığı ve çevre konularında, endüstri ile aynı standartlarda tuttuğunu açıklayan bir yaptırım uyarısı yayınlamıştır (Alshuwaikhat ve Abubakar, 2008, 1777).

Kampüs sürdürülebilirliğini sağlamak, ilk ve en temel aşama olarak, yükseköğretim kurumları sürdürülebilirliğinde önemli bir referanstır. Üniversiteler ve yükseköğretim kurumları sürdürülebilirlik faaliyetlerinin iletişim ve uygulamasını öncelikle kendi kampüsleri içerisinde gerçekleştirmelidir. Sonrasındaki süreçte toplum ve dünya için daha detaylı çalışma çerçevesi oluşturabilirler. Kampüs sürdürülebilirliğinin çerçevesi Şekil 5.2'de detaylı olarak sunulmuştur.

Şekil 5.2. Kampüs Sürdürülebilirliği Çerçevesi (Alshuwaikhat ve Abubakar, 2008, 1780)

Sürdürülebilir bir üniversite kampüsü, enerji, kaynak koruma, atık azaltma ve verimli bir çevre yönetimi yoluyla refah sağlayan bir ekonomiye sahip, iş sağlığı ve güvenliği açısından uygun bir ortamda, işlerinde adalet, toplumsal eşitliği teşvik eden ve bu değerleri topluluk, ulusal ve küresel düzeylerde yaygınlaştıran bir kampüs ortamıdır (Alshuwaikhat ve Abubakar, 2008, 1778).

Sürdürülebilirlik konularına artan ilgi, yükseköğretim kurumlarının hem taahhütlerini iletme hem de özellikle çevrimiçi bir bağlamda paydaşlarıyla ilişki kurmak için uygun kanalları benimsemelerine yol açmıştır. Teknolojilerin hızla gelişmesi nedeniyle, sosyal medya gibi çevrimiçi iletişim kanalları, sürdürülebilirlik bilgilerinin iletilmesi için popüler platformlar haline gelmiştir (Musso vd., 2021, 236). Yükseköğretim kurumları, bu iletişim kanallarından ve diğer tüm imkanlardan yararlanmak suretiyle, resmi, somut ve geçerli bir sürdürülebilirlik iletişimi sağlamak gerekliliğini hissetmektedir.

Ülke ve uluslararası düzeyde, sürdürülebilirlik uygulamaları için stratejiler, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı, Uluslararası Sürdürülebilir Kampüs Ağı, ABD'deki Üniversitelerde Sürdürülebilirliğin Geliştirilmesi Derneği, İngiltere'deki Üniversiteler ve Kolejer için Çevresel Dernek, Üniversite Etkisi Sıralaması gibi ulusal, uluslararası program ve ağlar temel alınarak yeniden yapılandırılmaktadır. Araştırmacılar tarafından çok daha az dikkat çeken ama hiç de az önemli olmayan bir diğer boyut ise, sürdürülebilirlik düzeyi ve kapsamının analizleri için ölçme araçlarıdır (Puertas ve Marti, 2019, 1-2).

Bugün sürdürülebilirlik kavramının giderek daha önemli hale geldiği bir dönemde, sürdürülebilirlik çalışmaları üniversitelerde de giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu nedenle birçok üniversite, sürdürülebilir bir üniversite olmak için yeniden yapılandırma süreçlerine girmekte ve sürdürülebilirlik taahhüdü vermeye başlamaktadır. Üniversiteler için sürdürülebilirlik sıralama sistemleri geliştirilmekte ve bu alanda yol gösterici olmak amaçlanmaktadır. (Bayhantopçu ve Özuyar, 2021, 396).

Üniversiteler, geniş bir konu yelpazesinde bilgi transferi ve araştırma teşvik etmeye yönelik kurumlar olarak, ülkelerin sosyo-ekonomik gelişiminde önemli bir rol oynarlar. Ayrıca, öğrencilerin iş piyasasına entegre olması için gereken becerileri ve yetenekleri kazandırır. Bu, çeşitli üniversite sıralamalarının (QS Dünya Sıralaması, Şangay Sıralaması, Dünya Üniversitesi Sıralaması, SCImago Kurumları Sıralaması vb.) ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sıralama şemalarının tümünün amacı, üniversitelerin akademik ve araştırma itibarını veya performansını değerlendirmektir (Puertas ve Marti, 2019, 1).

GreenMetric üniversite sürdürülebilirlik derecelendirmesi, uluslararası üniversitelerin katılımıyla dünya çapında sürdürülebilir üniversiteler için farkındalık yaratma platformu olarak hizmet vermektedir. Üniversitelerin sürdürülebilirlik çabalarını, kampüslerinde ve ötesinde değerlendirerek, karşılaştırarak küresel çevre

bilincini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Endonezya Üniversitesi bu platformu 2010 yılında kurmuştur. Her yıl katılımcı üniversiteleri sıralamaktadır. Gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelerde bulunan tüm yükseköğretim kurumlarına açıktır. Türünün ilk küresel sürdürülebilirlik yönetim sistemidir (Suwartha ve Sâri, 2013, 47). Greenmetric sistemi ile ilgili detaylı açıklamaya Sürdürülebilirlik İletişimi Bölümünde yer verilmiştir.

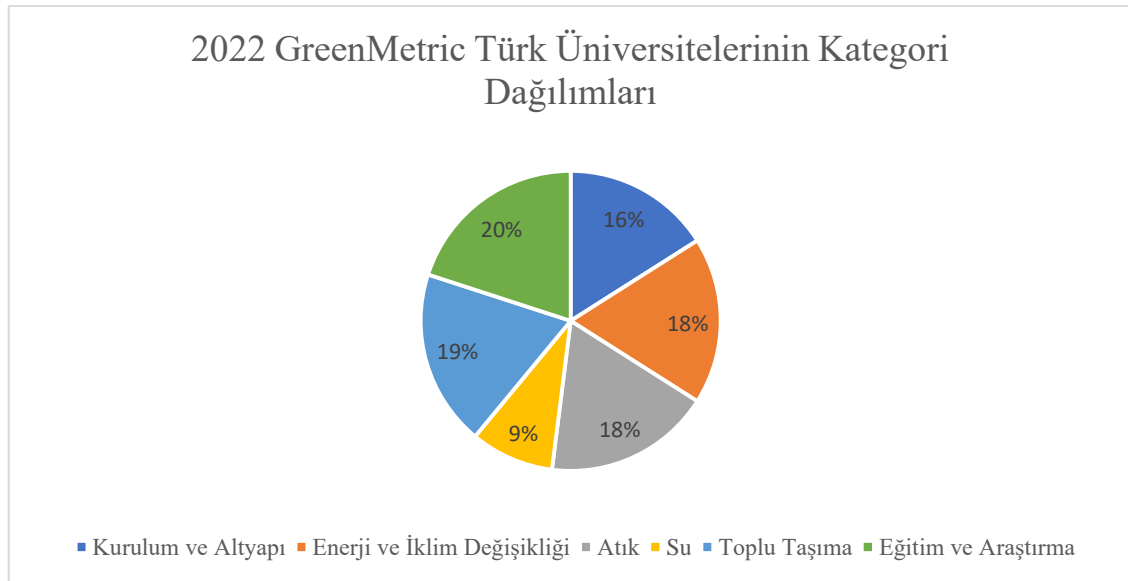
Üniversitelerin değerlendirildiği, çeşitli açılardan sürdürülebilirlik raporlamasının icra edildiği endeksler, derecelendirme organizasyonları, raporlama araçları ve şirketleri, üniversitelere yönelik sürdürülebilirlik iletişimini daha resmi ve somut boyuta taşımaktadır. Ülkemizde üniversitelerin sürdürülebilirliğine değinirken; araştırma örneklem seçiminde yararlanılan ve en geçerli üniversite derecelendirme, sürdürülebilirlik raporlama araçlarından birisi olan Greenmetric derecelendirme sisteminin, ülkemizdeki yansımalarını ve küresel ligde nerede yer aldığımızı irdelemenin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Ülkemizde Greenmetric sıralamasına giren üniversiteler incelendiğinde, 2022 yılı 1000 Üniversite arasında 81 farklı Türk Üniversitesinin yer aldığı gözlemlenmiştir. İlk 100'e İstanbul Teknik Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi Üniversitesi olmak üzere 4 üniversite girerken, ilk 500'e toplam 41 üniversite girmiştir (Tablo 5.1).

Tablo 5.1. 2022 GREENMETRIC ilk 500'de Yer Alan Türk Üniversiteleri (GREENMETRIC, 2022).

No	Sıra	Üniversite	Top. Puan	Kurulum ve Altyapı	Enerji ve İklim Değişikliği	Ank	Su	Toplu Taşıma	Eğitim ve Araştırma
1	47	İstanbul Teknik Üniversitesi	8585	1275	1535	1575	900	1575	1725
2	86	Erciyes Üniversitesi	8260	1325	1535	1425	800	1600	1575
3	94	Özyeğin Üniversitesi	8225	1000	1675	1500	800	1500	1750
4	95	Yıldız Teknik Üniversitesi	8225	1175	1625	1350	900	1625	1550
5	106	Yeditepe Üniversitesi	8175	1200	1525	1650	800	1425	1575
6	108	Ege Üniversitesi	8150	1250	1550	1575	800	1425	1550
7	135	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	7950	1400	1225	1350	700	1475	1800
8	159	Bartın Üniversitesi	7810	1150	1360	1350	800	1525	1625
9	162	Aksaray Üniversitesi	7800	1250	1275	1575	700	1425	1575
10	185	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	7675	1200	1625	1275	750	1625	1200
11	186	Sakarya Üniversitesi	7675	1225	1525	1125	850	1400	1550

12	197	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	7630	1080	1275	1500	750	1550	1475
13	199	Başkent Üniversitesi	7625	1225	1625	1350	650	1375	1400
14	207	Dokuz Eylül Üniversitesi	7575	1250	1300	1200	750	1575	1500
15	208	İnönü Üniversitesi	7550	1175	1575	1050	750	1450	1550
16	213	Afyon Kocatepe Üniversitesi	7545	980	1440	1725	650	1575	1175
17	249	Trakya Üniversitesi	7520	1225	1085	1500	550	1435	1525
18	259	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	7225	1050	1250	1350	550	1450	1575
19	273	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	7125	1175	1400	975	650	1425	1500
20	286	Kütahya Sağlık Bilimleri Fakültesi	7035	1125	1185	1200	700	1375	1450
21	298	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	6975	1100	1425	1200	750	1300	1200
22	323	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	6860	960	1375	1350	400	1275	1500
23	324	Atatürk Üniversitesi	6860	1200	1135	975	700	1425	1425
24	329	Hitit Üniversitesi	6840	915	1525	1500	600	1425	875
25	332	Sabancı Üniversitesi	6825	1225	1300	1500	750	1025	1025
26	335	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	6820	760	1175	1800	360	1200	1525
27	348	Kastamonu Üniversitesi	6770	1375	935	1200	500	1085	1675
28	349	Fırat Üniversitesi	6760	1175	1450	975	660	1225	1275
29	352	Kapadokya Üniversitesi	6755	815	1265	1350	500	1475	1350
30	357	Bursa Uludağ Üniversitesi	6740	1230	900	1275	310	1275	1750
31	382	Düzce Üniversitesi	6610	1125	1235	1050	350	1275	1575
32	395	Mersin Üniversitesi	6565	1130	860	1425	550	1150	1450
33	419	Süleyman Demirel Üniversitesi	6425	1105	1275	1650	310	1225	860
34	426	Çukurova Üniversitesi	6380	1305	1075	600	550	1375	1475
35	431	Selçuk Üniversitesi	6365	940	1275	1125	500	1200	1325
36	440	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	6335	975	1000	1275	510	1500	1075
37	442	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	6325	925	1325	1425	550	1075	1025
38	463	Gaziantep Üniversitesi	6235	855	1040	1425	550	1275	1090
39	466	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	6220	835	1200	1125	550	1285	1240
40	469	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	6210	1250	785	900	750	1285	1240
41	481	Hacettepe Üniversitesi	6110	1175	875	900	210	1425	1525
		Ortalama Değer	7150	1125	1293	1308	627	1380	1417

Şekil 5.3. GREENMETRIC Üniversite Kategori Dağılımları (GREENMETRIC, 2022).

2022 GREENMETRIC sıralamasına göre ilk 500’de 41 Türk üniversitesi bulunmaktadır. Tablo 5.1’e göre bu üniversitelerin ortalama puan değeri 7149,87 olup Tablo 5.2’ye göre bu üniversitelerin %60’ı orta seviye başarı kategorisindedir. Grafiğe göre en düşük başarı su kategorisinde olurken en yüksek ortalama eğitim ve araştırma kategorisinde ile yaşanmıştır.

Tablo 5.2. GREENMETRIC Kategorileri (GREENMETRIC, 2022).

	Toplam Puan	Kurulum ve Altyapı	Enerji ve İklim Değişikliği	Atık	Su	Toplu Taşıma	Eğitim ve Araştırma
Yüksek	8585-7761	1400-1186	1675-1378	1800-1400	900-670	1625-1425	1800-1486
Orta	7760-6936	1185-973	1377-1082	1399-1000	669-440	1424-1225	1485-1173
Düşük	6935-6110	972-760	1081-785	999-600	399-210	1224-1025	1172-860

6. YÖNTEM

6.1. Araştırmanın Problemi

Yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilir kalkınma süreçlerindeki merkezi konumu dikkate alındığında, bu kurumların sürdürülebilir kalkınma faaliyetleri ile ilgili bilgi ve iletişim süreçlerinin düzgün işleyişi kritik öneme sahiptir. Ancak, bu alanlarda zaman zaman çeşitli aksaklıklar ve eksikliklerin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu tür aksaklıkları, eksiklikleri belirleyebilmek ve iyileştirme fırsatlarına yol açmak için çeşitli ölçüm araçlarının kullanılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda, bir kurumun sürdürülebilirlik faaliyetlerini değerlendirmek, izlemek ve bu süreçlerde gelişim fırsatları oluşturmak adına "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişim Ölçeği"nin geliştirilmesi gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın temel amacı, yükseköğretim kurumlarına özgü bir sürdürülebilirlik iletişim ölçeği oluşturmak ve bu ölçeğin geçerlik, güvenilirlik analizlerini gerçekleştirmektir. Araştırma problemi bu durumda, yükseköğretim kurumlarına özel bir sürdürülebilirlik iletişim ölçeği geliştirme, bu ölçeğin geçerliliğini ve güvenilirliğini sınama ihtiyacıdır.

6.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, yükseköğretim kurumlarına özgü bir "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği" oluşturmayı ve bu ölçeğin geçerlik, güvenilirlik analizlerini gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede, literatürdeki sürdürülebilirlik, iletişim ve ölçek geliştirme süreçlerinin ayrıntılı bir incelemesi yapılmış ve ölçeğin geliştirilmesine yönelik ilk adımlar atılmıştır. Çalışma, ölçeğin yapısal bütünlüğünün, içerik geçerliğinin, uygulanabilirliğinin ve güvenilirliğinin yanı sıra ölçeğin faktörel yapısı, boyutsal özellikleri ve madde analizi gibi istatistiksel boyutları da dikkate almaktadır. Çalışmanın sonucunda, geliştirilen "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişim Ölçeğinin", ilgili alanda güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

6.3. Araştırmanın Önemi

Sürdürülebilirlik, küresel çapta büyük bir öneme sahip olan ve çeşitli disiplinler arasında aktif bir çalışma alanıdır. Yükseköğretim kurumları bu çalışmaların merkezinde yer almakta ve sürdürülebilir bir geleceğin oluşturulması konusunda hayati bir rol oynamaktadırlar. Ancak, bu kurumların sürdürülebilirlik çabalarının başarısı, büyük ölçüde etkili bir sürdürülebilirlik iletişimine bağlıdır.

Bu araştırmanın, bu alanda güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı sağlama hedefi, yükseköğretim kurumlarına sürdürülebilirlik uygulamalarının değerlendirilmesi ve

geliştirilmesi konusunda önemli bir katkı sağlamaktadır. Araştırmanın sonuçları, yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilirlik faaliyetlerini analiz etmekte ve sürdürülebilirlik iletişimi stratejilerini iyileştirmekte kritik bir rol oynayabilir. Bu, yalnızca bu kurumların kendi sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmayacak, aynı zamanda genel olarak sürdürülebilir kalkınma çabalarına da önemli bir katkıda bulunacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma, hem özgül olarak yükseköğretim kurumlarında hem de genel olarak sürdürülebilir kalkınma alanında bilgi birikimine önemli bir katkı sağlamaktadır.

6.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Evren, araştırma sonuçlarının uygulanabileceği ve genelleştirileceği büyük topluluktur. Evren birimi, evrenin belli bir kısmını temsil eden ve sonuçları elde etmek için kullanılan bir parçadır. Hedef evren, araştırmacının ulaşmayı amaçladığı ideal seçimdir; ulaşılabilir evren ise, araştırmacının gerçekçi ve somut olarak ulaşabileceği evren bölümüdür (Büyüköztürk vd., 2012, 99).

Evren araştırmadaki sonuçlardan yapılan genellemeler ile ulaşılmak istenen elemanların tamamıdır. Bilgi üretimi için en uygun olan hal tarzı, geniş alanda genellenebilir bilgi elde etmek yani, evrenin geniş olarak seçilmesidir. Ancak, genişleyen evren soyutlaşma eğilimindedir (Karasar, 1999, 109-110).

Araştırmanın evreni, GREENMETRIC endeksine göre ilk 1000 üniversite içerisinde yer alan ve belirli sürdürülebilirlik mesajlarına maruz kalma eşliğini aştığı öngörülen 81 Türk üniversitesindeki akademisyen ve öğrencilerdir. Bu durumda, evrenin tanımı, araştırmanın hedef popülasyonunu spesifik bir şekilde belirler ve belirlenen özelliklere (GREENMETRIC endeksine göre sıralama ve sürdürülebilirlik mesajlarına maruz kalma durumu) sahip olan bütün üniversite akademisyenlerini ve öğrencilerini kapsamaktadır.

Örneklem; belirli bir araştırma evreninden, belirlenen kurallara uygun olarak seçilen ve seçildiği evrene ait temsil yeteneği olan bir küçük kümedir. Maliyet, kontrol ve etik anlamda zorluklar nedeniyle örneklem üzerinde çalışılması gereklidir. Bir insanın kan tahlilini yapmak için tüm kanı alınmıyorsa, bilimsel araştırmanın da evren veya araştırma evreninin bütününde yapılmasının bir anlamı bulunmamaktadır (Karasar, 1999, 109-110).

Amaçlı örnekleme tekniği, özellikleri nedeniyle katılımcının bilinçli seçimidir. Bu teknik, özel bir katılımcı sayısına veya belirli teorilere dayanmayan, rastgele olmayan bir yöntemdir. Araştırmacı, araştırma amacına uygun olarak neyin bilinmesi gerektiğine karar verir. Bilgi ve deneyimleriyle bilgi sağlayabilecek ve istekli olan kişileri bulmaya çalışır (Etikan vd., 2016, 2).

Bu yöntem, katılımcıların uzmanlığı, deneyimi, katılım için hazır bulunabilirliği ve istekliliği ile iletişim becerilerine dayanarak seçim yapmayı içerir. Rastgele örnekleme ile karşılaştırıldığında, amaçlı örnekleme, araştırmaya en iyi şekilde yardımcı olabilecek belirli özelliklere sahip bireyleri seçmeye odaklanır (Etikan vd., 2016, 2-3).

Amaçlı örnekleme, araştırmacının belirli bir araştırma problemine uygun olarak seçtiği bireyleri içeren olasılıksız bir örnekleme yöntemidir. Araştırmacı, örnekleme dahil edeceği bireyleri belirlerken, araştırma problemine en uygun özellikleri taşıyanları seçer (Gürbüz ve Şahin, 2018, 132).

Araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumları incelemeye odaklanır. Bu yöntem, belirli özelliklere sahip durumları derinlemesine araştırmak istendiğinde tercih edilir (Büyüköztürk vd., 2012, 90). Amaçlı örneklemenin; azami çeşitlilik, türdeş örnekleme ve tipik durum örnekleme olmak üzere farklı amaçlı örnekleme türleri vardır (Gürbüz ve Şahin, 2018, 132).

Türdeş örnekleme yöntemi, araştırmanın problemini ele alarak evrenden benzer niteliklere sahip bir alt grup veya durum seçilip, çalışmanın bu kapsamda gerçekleştirilmesini ifade eder (Büyüköztürk vd., 2012, 91).

Faktör analizinde en güvenilir sonuçları elde etmek için örneklem büyüklüğünün ne kadar olması gerektiği sorusu, planlama aşamasında ilk soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatür, bu soruya yanıt olarak bol miktarda bilgi içerir; fakat, bir faktör analizi prosedürü için örneklemin yeterliliğini belirleme kriterleri büyük ölçüde değişkenlik gösterir ve çok sayıda farklı kriteri içerir (Beavers vd., 2013, 2).

Örneklem sayısı hakkında en belirgin düşünce, korelasyonların hesaplandığı örneklemin büyüklüğüdür. Gözlemlerin sayısı arttıkça, elde edilen korelasyonların güvenilirliği artar, ancak azalan getiri ile 50 örneklem, korelasyon katsayılarının çok yetersiz güvenilirliğini sağlar. Öte yandan 1000 örneklem, çoğu faktör analitik amaç için daha fazlasıyla yeterlidir. Örneklem büyüklüğünün yeterliliği, aşağıdaki ölçekte çok kabaca değerlendirilebilir: 50, çok kötü; 100, kötü; 200, uygun; 300, iyi; 500, çok iyi ve 1000 veya daha fazla, mükemmel olarak değerlendirilmektedir (Comrey ve Lee, 1992, 361-362).

Araştırmamızda, amaçlı örneklemenin bir türü olan “türdeş örnekleme metodu” kullanılmıştır. Başka bir deyişle benzeşik alt gruplardan oluşan bir örneklem seçilmiştir (Patton, 2001). Çalışmada, 2022 GREENMETRIC Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan 81 Türk üniversitesinden kar amacı gütmeyen ilk 5 devlet üniversitesinin İİBF ve işletme fakültelerindeki, sürdürülebilirlik mesajlarına en çok maruz kaldığı varsayılan ve üniversitenin temel yeteneği olan “eğitim, öğretim” ile direkt ilgisi olan akademisyen ve öğrencilerden deneme çalışması için 250, açımlayıcı faktör analizi için 526, doğrulayıcı faktör analizi için 515, toplam 1291 örneklem alınmıştır.

GREENMETRIC sıralamasında yer alan üniversitelerin akademisyenleri ve öğrencilerinin sürdürülebilirlik konularında daha bilinçli olabileceği varsayımı, amaçlı

örnekleme asıl motivasyon unsurudur ve örnekleme metoduna yönelik ilk kıstası teşkil etmektedir. Sürdürülebilirlik konusunda bilinçli olma ihtimali daha yüksek olan örnekleme uygulanarak hazırlanan bir ölçek geliştirme çalışmasının başarılı olma ihtimalinin de artacağı öngörülmektedir.

Bu çalışmada, toplamda beş farklı üniversiteden 1291 katılımcı dahil edilmiştir. 540 akademisyen, e-posta yoluyla ulaşılarak, kendilerine ve öğrencilere ölçeğin uygulanması talep edilmiştir. Bu talep bir kez hatırlatılmış ve sonuç olarak 109 akademisyen anketi doldurmuştur. Akademisyenler aracılığıyla öğrencilere erişim sağlanmış, ancak ulaşılan öğrenci sayısı belirlenememiştir. Bununla birlikte, toplamda 1182 öğrenci anketi tamamlamıştır.

Türkiye genelinde 151 İİBF, 64 işletme fakültesi (Toplam 215) bulunmaktadır. Buna en yakın sayı mühendislik (186) fakültelerindedir (YÖK, 2023). Ayrıca bu tezin yazıldığı anabilim dalı işletmedir. Amaçlı örnekleme ikinci ayağını oluşturan İİBF ve işletme fakültelerindeki akademisyen ve öğrencilere uygulanma kıstası bu bağlamda oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan örneklem sayıları Tablo 6.1’de sunulmuştur. Türkiye’deki toplam akademisyen sayısının 185.030, öğrenci sayısının 6.950.142 olduğu (YÖK, 2023) araştırmaya katılan akademisyen sayısının 109, öğrenci sayısının 1182 olduğu değerlendirildiğinde; araştırmadaki örneklem yapısının, Türkiye'nin genel öğrenci ve akademisyen demografisini oldukça yakın bir şekilde temsil ettiği görülmektedir.

Tablo 6.1. Araştırmaya Katılan Örneklem Sayıları Tablosu

<i>Öğrenci Tipi</i>	<i>Örneklem</i>	<i>Deneme</i>	<i>Açımlayıcı Faktör Analizi</i>	<i>Doğrulayıcı Faktör Analizi</i>
Lisans	928	180	376	372
Önlisans	224	42	92	90
Yüksek Lisans	25	5	11	9
Doktora	5	1	2	2
Öğrenci Toplam	1182	228	481	473
<i>Akademisyen Tipi</i>	<i>Örneklem</i>	<i>Deneme</i>	<i>Açımlayıcı Faktör Analizi</i>	<i>Doğrulayıcı Faktör Analizi</i>
Profesör	19	4	8	7
Doçent	12	2	5	5
Dr. Öğr. Gör.	23	5	9	9
Arş. Gör.	20	4	8	8
Öğretim Görevlisi	26	5	11	10
Okutman	9	2	4	3
Akademisyen Toplam	109	22	45	42
Genel Toplam	1291	250	526	515

6.5. Araştırmanın Varsayımları

Varsayımlar, araştırma sürecini ve sonuçlarını potansiyel olarak etkileyebilecek teoriler, ilkeler ve uygulamalarla ilgili olarak bir araştırmacı tarafından yapılan gerekçeli kabullerdir. Bununla birlikte, bu varsayımların doğruluğu tartışmalıdır ve kesin destekten yoksundur. Varsayımların her bir çalışma için benzersiz olduğunu ve araştırma içinde bağımsız olarak test edilmediğini not etmek önemlidir. Aksine, araştırmacının bakış açısını şekillendiren doğrulanmamış yargılardır. Bu binanın temellerine benzetilebilir. Tüm çalışma bu kabullerin üzerine kurulur (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 6).

Bu ölçeğin geliştirilmesi için bazı varsayımlar yapılmıştır:

BM tarafından yaratılan kavram olan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik iletişimi, bilimsel araştırmalara konu olabilecek ve ölçülebilecek bir kavramdır.

Yükseköğretim kurumlarında sürdürülebilirlik iletişimi, kurumun sürdürülebilirlik performansı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Katılımcıların, yükseköğretim kurumlarındaki sürdürülebilirlik iletişimi faaliyetlerine ilişkin bilgileri tarafsız, titiz ve doğru bir şekilde ifade edeceği varsayılmıştır.

Katılımcıların cevaplarının, belirlenen örneklem grubuna ve çalışma evrenine genellenebilir olduğu varsayılmaktadır.

Anket katılımcılarının gönüllü olarak katıldıkları ve verdikleri cevapların, onların kişisel görüş ve deneyimlerini yansıttığı varsayılmaktadır.

Araştırmanın süresi boyunca sürdürülebilirlik iletişimi literatürü ve uygulamalarında önemli bir değişiklik olmayacağını varsayılmaktadır.

Ölçeğin uygulandığı örneklem olan yükseköğretim kurumlarının temel yeteneği sayılan eğitim, öğretim faaliyetlerine direkt olarak maruz kalan akademisyen ve öğrencilerin, sürdürülebilirlik konularında diğer paydaşlara (halk, temizlik, güvenlik görevlileri, idari personel vs.) göre daha bilgili olabileceği varsayılmıştır.

GREENMETRIC Sürdürülebilirlik Endeksinde üst sıralarda yer alan üniversitelerin akademisyen ve öğrencilerinden oluşan örneklemin, diğer üniversitelerdeki akademisyen ve öğrencilere göre sürdürülebilirlik konularında bilgili ve ilgili olabileceği, dolayısıyla araştırmaya daha net katkı sağlayabileceği varsayılmıştır.

Ölçek, beş farklı üniversiteden 1291 (Deneme Çalışması: 250, AFA:526, DFA:515) akademisyen ve öğrencilerden oluşan örnekleme uygulanmıştır. Ölçek, Yükseköğretim Kurumlarındaki sürdürülebilirlik iletişimi hakkındaki görüşleri farklı coğrafi bölgelerde bulunan üniversitelerdeki ve farklı kurum kültürüne sahip öğrenciler ve akademisyenler arasında karşılaştırmak için kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olacaktır.

6.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın belli bir yol ve çerçeve dahilinde ilerlemesi için sınırlılıkların konulması kritik öneme sahiptir. Araştırmanın genişliğini ve sınırlarını tanımlamak, araştırmacının işini büyük ölçüde kolaylaştırır. Belirli sınırlamalar, bilimsel olarak henüz netlik kazanmamış konuları veya yer, zamanla ilgili faktörleri göz önünde bulundurabilir. Ayrıca, sınırlamalar genellikle araştırmacının yetenekleri, kaynakları ve hedeflerine bağlıdır. Ancak, sınırlamaların mantıklı bir temeli olmalı, genelleme yeteneğini engellememeli ve araştırmanın esas amacını daraltmamalıdır (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 7)

Geliştirilen ölçek için bazı sınırlılıklar bulunmaktadır:

Araştırma sürecinde elde edilen tüm veriler, gizlilik prensiplerine uygun şekilde toplanmış ve saklanmıştır. Ölçek, geliştirilme sürecinde ilgili tüm etik ve bilimsel standartlara uygun olarak işlenmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri dahilindeki hassas konular (yolsuzluk, rüşvet, yeşil aklama, çocuk işçiliği, cinsiyet eşitsizliği vb.) yer aldığı için; katılımcılar ve kurumlar özelinde hiçbir veri paylaşılmamıştır. Araştırmanın maddeler bazında bulgularına analizlerde yer verilmemiştir. Dolayısıyla geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçeğin uygulama sonuçlarına yer verilmemiştir.

Ölçek sadece beş üniversitede uygulanmış, öğrenci ve akademisyenlerden oluşan 1291 örneklem ile sınırlı kalmıştır. Bu nedenle, müteakip periyotta ölçeğin geliştirilmesi için daha geniş ve çeşitli örneklemelerin dahil edilmesi gerekmektedir.

Anketin, katılımcıların deneyimlerini ve algılarını raporlamaya dayalı olması nedeniyle, öznel yanıtların araştırma sonuçlarını etkilemiş olma olasılığı bulunmaktadır.

Bu çalışma bir çapraz kesitsel tasarıma sahiptir, bu nedenle sonuçlar, sadece veri toplama sürecinde belirli bir zamanda sürdürülebilirlik iletişimi durumunu yansıtmaktadır. Sonuçlar, zaman içindeki değişiklikleri veya trendleri göstermeyebilir.

Ölçeğin sadece akademisyen ve öğrencilere uygulanmış olması önemli bir sınırlılıktır. Üniversitelerde sürdürülebilirlik iletişimi ile ilgili diğer paydaşların (örneğin, yöneticiler, çalışanlar, yerel topluluk üyeleri vb.) görüşleri alınmadığı için, müteakip çalışmalarda ölçeğin tüm paydaş gruplarına genişletilmesi gerekmektedir. Ölçek geliştirme çalışmaları doğası gereği katılımcı çeşitliliğinde yanlış sonuçlar vermesi muhtemeldir. Çekirdek ölçeğin oluşturulmasına müteakip yeni çalışmalarda farklı paydaş gruplarına uygulanabilecektir. İhtiyaç olması durumunda, paydaş gruplarına özgü yeni ölçekler geliştirilebilecektir.

Ölçek şimdilik sadece Yükseköğretim Kurumları'ndaki sürdürülebilirlik iletişimini değerlendirmek için hazırlanmıştır. Diğer organizasyonlarda sürdürülebilirlik iletişimi ölçeği geliştirmek adına için farklı yaklaşımlara ihtiyaç olabilir. Fakat, bu konuda olumlu bir bakış açısı olarak, ölçeğin madde altyapısının genel sürdürülebilirlik

konularından teşkil edildiği bilinmektedir. Bu nedenle diğer organizasyonlarda da uygulanabileceği öngörülmektedir.

Bu araştırmada geliştirilen ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği, mevcut örneklem üzerinde test edilmiştir. Ölçeğin farklı kültürel, coğrafi veya demografik gruplarda aynı derecede geçerli ve güvenilir olup olmadığı belirsizdir.

Bu araştırma, veri analizi için belirli istatistiksel modellemeler ve varsayımlar kullanmıştır. Bu, sonuçların belirli istatistiksel tekniklerin ve varsayımların seçimine bağlı olabileceği anlamına gelmektedir.

"Şirket" terimi genellikle kâr odaklı bir kuruluşa değinmek için kullanılmaktadır. Kurum ve kuruluş terimleri her tür kurumu ve kuruluşu, kâr amacı gütmeyenlerden uluslararası, hükümet kuruluşlarına kadar her tür kurum ve kuruluşu kapsayacak şekilde kullanılabilir. Bu nedenle, "kurum ve kuruluş" terimleri daha kapsayıcı ve uygun bir terimdir. Her tür kurum ve kuruluş sürdürülebilirlik uygulamalarını ve politikalarını iletişimi aktarmalıdır (Ki ve Shin, 2015, 37). Sürdürülebilirlik iletişimi ölçeğinin uygulamasında; kamu sektöründe yer alan, kar amacı gütmeyen kurum hüviyetindeki devlet üniversiteleri tercih edilmiştir. İlk etapta, kar amacı gütmeyen bir organizasyon tipinin seçilmesiyle, ekonomik faktörlerin kısmen dahil edildiği ve ekonomik metriklerden bağımsız bir ölçüm amaçlanmıştır.

6.7. Araştırma Modeli

Ölçekler, genellikle doğrudan araçlarla ölçülemeyen teorik değişkenlerin seviyelerini belirlemeyi amaçlayan, karma puanlarda birleştirilen maddelerin toplamı şeklinde ifade edilen ölçüm araçlarıdır. Doğrudan ölçülemeyecek ancak teorik anlayışımız nedeniyle var olduğuna inanılan bir olguyu ölçmek için ölçekler oluşturulur (DeVellis, 2022, 11). Ölçek geliştirme çalışmalarında genellikle karma yöntemler kullanılmaktadır.

Araştırmalarda desen seçimi, araştırma sorularına ve amaca göre belirlenir. Karma yöntemler araştırması, farklı desenlerle sorulara cevap bulunmasına yardımcı olur. Karma yöntemler araştırması kullanırken, yöntem seçim gerekçesi, neden nitel ve nicel yöntemlerin birleştirildiği açıklanmalıdır (Toraman, 2021, 14).

Karma yöntemler, araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birleştirilmesini veya entegre edilmesini içerir. Nitel veriler genellikle önceden belirlenmiş yanıtları olmayan açık uçlu sorularla elde edilirken, nicel veriler genellikle anketlerdeki veya psikolojik araçlardaki kapalı uçlu yanıtları içerir (Creswell, 2014, 92-93).

Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirme Çalışmasında karma yöntemler araştırması türlerinden keşfedici sıralı karma yöntem deseni kullanılmıştır. Ölçek geliştirme çalışmalarında sıklıkla kullanılan bu desen

sırasıyla, nitel ve nicel yöntemi beraber kullanmayı mümkün hale getirmektedir. Karma Yöntemler Araştırması Desenleri Şekil 6.1’de sunulmuştur.

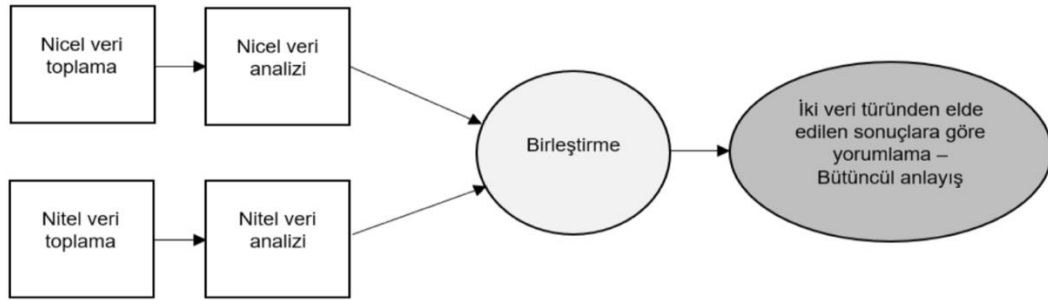
Creswell (2014) karma araştırmalarda üç tip yöntem ortaya koymuştur:

- * Convergent Parallel Mixed Methods Design,
- * Explanatory Mixed Methods Design,
- * Exploratory Sequential Mixed Methods Design.

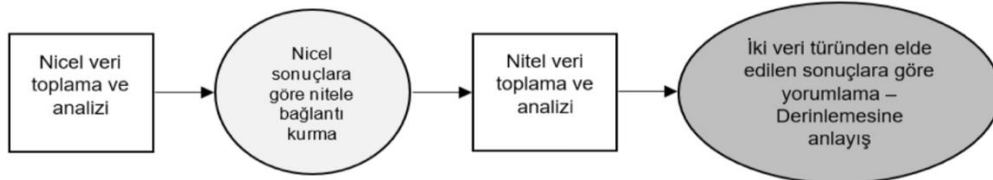
Bu yöntemleri Türkçe olarak kavramlaştıran ve açıklama getiren Toraman (2021)’a göre bu üç yöntem şöyle ifade edilmiştir:

- * Eş Zamanlı Paralel (eş zamanlı nicel+nitel) Karma Yöntem Deseni,
- * Açıklayıcı Sıralı (sıralı nicel→ nitel) Karma Yöntem Deseni,
- * Keşfedici Sıralı (sıralı nitel → nicel) Karma Yöntem Deseni.

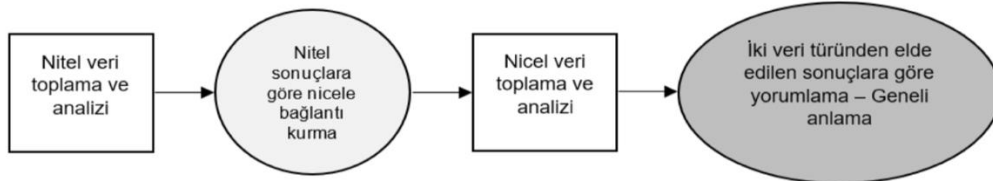
(a) Eş zamanlı/paralel/(eş zamanlı nicel + nitel) karma yöntemler araştırması

(b) Açıklayıcı sıralı/(sıralı nicel → nitel) karma yöntemler araştırması

(c) Keşfedici sıralı/(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması

Şekil 6.1. Karma Yöntemler Araştırması Temel Desenleri (Toraman, 2021:16)

Keşfedici sıralı karma yöntem, araştırmacının önce nitel veri ve analizleriyle keşif yapmasıyla başlayan, ardından bulguları ikinci bir nicel aşamada kullandığı bir tasarım şeklindedir. Bu stratejinin amacı, örneklemelerin belirli ölçümlerinin geliştirilmesi ve belirli sayıda kişiden (nitel aşamada) elde edilen verilerin geniş bir nüfusa

uygulanabilir olup olmadığının görülmesidir. Bu tasarımın üç farklı aşaması vardır: keşif, ölçek geliştirme ve ölçeğin uygulanması (Creswell, 2014, 630-631).

Keşfedici sıralı karma yöntemler araştırması deseni, nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birleştiren bir desendir. Bu desen, başlangıçta nitel veri toplama ve analize odaklanarak bir konuyu keşfetmeyi amaçlar. Ardından, nitel bulgular, nicel veri toplama ve analiz aşamasının geliştirilmesinde kullanılır. Bu desenin temel hedefi, ölçek, anket, dijital araç veya nitel veriye dayalı olarak belirlenen yeni değişkenlerin geliştirilmesi ve nicel olarak uygulanmasıdır (Toraman, 2021, 18).

Bu çalışmada, karma yöntemler araştırması kullanılarak, bir yöntemle elde edilen verilerin diğer yönteme katkı sağlayarak her iki yöntemin etkinliğinin birbirini desteklemesi hedeflenmiştir. Hem nicel hem de nitel yöntemlerin avantajlarından yararlanılmış ve her iki yöntemin sınırlılıkları ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Sürdürülebilirlik iletişimi ölçeği için belirlenen boyutlarla birlikte bir ölçüm aracı oluşturulmuştur. Keşfedici sıralı karma yöntem deseni ile gerçekleştirilen araştırma süreci hakkında detaylı bilgi aşağıda sunulmuştur.

6.8. Ölçek Türü

Veri toplama, araştırma değişkenlerini ölçmek amacıyla gerçekleştirilen bir işlemdir. Araştırmacılar, önceden tasarlanmış veri toplama araçlarıyla sorulara cevap bularak ve hipotezleri deneyerek veri elde ederler. Uygun veri toplama araçlarını seçmek ve doğru kullanımını sağlamak hataları engellemeye yardımcı olur. Veri toplama süreci, ölçülecek faktörlerin tanımlanmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunur. Yanlış yöntemler ve araçlar kullanarak elde edilen veriler, araştırmacıları hatalı sonuçlara yönlendirebilir. Araştırmada nicel veri toplama yöntemlerinden anket seçilmiştir. Anket, belirli bir konuda insanların düşüncelerini, tutumlarını ve davranışlarını ölçmek için belirli bir soru dizisine dayalı olarak gerçekleştirilen bir veri toplama yöntemidir. Anketler, verilerin istatistiksel ve matematiksel analizlerden geçirilmesinin kolay olması nedeniyle en sık kullanılan veri toplama araçlarından biridir (Gürbüz ve Şahin, 2018, 132).

Madde ölçekleme yöntemi konusunda, yanıtlayıcılarda yeterli varyansı oluşturacak ölçek kullanmanın önemli olduğu belirtilmektedir. Likert tipi ölçekler, anket araştırmalarında en sık kullanılan ve davranış araştırmalarında en uygun ölçeklerdir (Hinkin, 1998, 110)

Araştırmada, Likert Tipi Ölçek kullanılmıştır. Bu tip ölçekler, sosyal bilimlerde yargıları, tutumları değerlendirmek ve istatistiksel analizler yapmak için kullanılır. Katılımcılar, ifadeler ne kadar katıldıklarını belirten derecelendirmelerle yanıt verirler. Beşli, yedili, dokuzlu ve on birli gibi farklı derecelendirmeler kullanılabilir (Gürbüz ve Şahin, 2018, 132).

5 puanlı Likert ölçekleri, alfa güvenilirliğini artırırken, 7 veya 9 puanlı ölçeklerin kullanımı ise gereksizdir. Ölçeklendirmede yanlış aralık kullanımı, ölçeğin varyansını azaltarak önemli bir maddenin elenmesine neden olabilir. Bu nedenle, ölçeklemeyi doğru yapmak, ölçeğin geçerliliği açısından önemlidir (Hinkin, 1998, 110).

Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi esnasında araştırmada 5’li Likert Tipi Ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin derecelendirme ifadeleri; “Kesinlikle katılmıyorum”, “Kısmen katılmıyorum”, “Ortadayım”, “Kısmen katılıyorum”, “Kesinlikle katılıyorum” olarak tasnif edilmiştir.

6.9. Araştırma Süreci

Ölçeklerin geliştirilmesi, uyarlanması ve kullanılması, doğru ve güvenilir sonuçlar almak için belirli standartlara ve kriterlere uygun şekilde yapılmalıdır. Geçerlik, bir ölçüm aracının doğru ve karıştırmadan ölçme yeteneğini ifade ederken, güvenilirlik ise ölçüm sonuçlarının tutarlılık ve hata oranlarını gösterir. Geçerlik ve güvenilirlik düzeyi düşük ölçekler, istatistiksel analizlerde güç kaybına, anlamlı sonuçların elde edilmesini engellenmesine ve zaman, maliyet artışına yol açabilir (Karakoç ve Dönmez, 2014, 39).

Araştırma sürecinde, sorunun tanımlanması ve konuyla ilgili literatürün incelenmesiyle başlanır. Uzmanların görüşlerine dayalı olarak anket taslağı oluşturulur. Sorular, basit ve anlaşılır olmalıdır. Pilot uygulama ile anketin anlaşılabilirliği ve uygunluğu test edilir. Geri bildirimlerle iyileştirmeler yapılır ve son şekli verilir (Gürbüz ve Şahin, 2018, 188-189).

DeVellis (2022) 8 adet ölçek geliştirme aşaması belirlemiştir:

- * Ölçmek istenilen yapının belirlenmesi
- * Madde havuzunun oluşturulması
- * Ölçme biçiminin belirlenmesi
- * Başlangıçtaki madde havuzunun uzmanlar tarafından gözden geçirilmesi
- * Geçerlik maddelerinin dahil edilmesini göz önünde bulundurma
- * Maddelerin ölçek geliştirme örneğine uygulanması
- * Maddelerin değerlendirilmesi
- * Ölçek uzunluğunun en uygun şekilde getirilmesi

Gürbüz ve Şahin (2018)’e göre ölçek geliştirme safhaları:

- * Problemin İfade Edilmesi
- * Örneklemin Belirlenmesi
- * Taslak Anket Formunun Oluşturulması
- * Pilot Uygulama
- * Ankete Son Şeklinin Verilmesi

Keşfedici sıralı karma yöntem deseniyle yapılan ölçek geliştirme çalışmalarında, veri toplama süreci iki aşamada gerçekleşir: Öncelikle nitel veri, ardından nicel veri toplanır. Buradaki zorluk, ilk aşamadan elde edilen bilgilerin ikinci aşamada nasıl kullanılacağıdır. Nitel veri analizi, psikometrik özellikleri (geçerlilik, güvenirlik) iyi olan bir araç geliştirmek için kullanılabilir (Creswell, 2014, 631).

Araştırmada, keşfedici sıralı karma yöntem dahilinde ölçek geliştirme safhalarının tamamına uyulmuştur. Temel olarak 2 safhaya ayırmamız mümkündür. Nitel araştırma ve nicel araştırma safhalarıdır (Toraman, 2021, 16).

6.9.1. Nitel Araştırma

Ölçeğin hazırlanmasından önce yapılan ön deneme uygulaması, hedef kitleye benzer bir grup üzerinde gerçekleştirilir ve ölçeğin değerlendirilmesine yardımcı olur. Bu ön deneme uygulaması, maddelerin okunabilirliği, cevaplama süresi ve katılımcıların anlamadığı noktaların belirlenmesi açısından önem taşır. Ayrıca, katılımcılar ölçeği sesli düşünerek her maddeyi okur ve ne anladıklarını, ne düşündüklerini ifade ederler. Bu süreçte, katılımcıların yanlış anlamaları da tespit edilebilir (Yalçın, 2021, 3).

Sürdürülebilirlik alanındaki boyutlar ve madde havuzu, ilgili literatürün detaylı ve kapsamlı bir incelemesi sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Çıkarılan sorular ilk olarak ön test kapsamında 11 kişilik bir gruba (3 Akademisyen-8 Öğrenci) uygulanmış, maddelerin anlaşılabilirliğinin ve belirsiz buldukları noktaların belirtilmesi istenmiştir (Yalçın, 2021, 3) Ayrıca; ölçeğin genel yapısı, ölçeği doldurma deneyimi hakkında geri bildirimler alınmıştır. Katılımcılardan alınan geri bildirimler ışığında maddeler gözden geçirilmiştir.

Bu süreçten sonra, kapsam geçerliliği için, alanında uzman kişilerin görüşleri alınarak, ölçek maddeleri ve boyutları daha doğru bir şekilde belirlenmiştir. Kapsam geçerliliğinin sağlanması amacıyla, Ayre ve Scally (2014) tarafından önerilen Modifiye Lawshe (1975) Metodu kullanılmıştır. Bu yaklaşım, ölçeğin bilimsel temellerini güçlendirmekte ve sürdürülebilirlik alanında yapılan çalışmaların geçerlilik ve güvenirlik düzeylerini artırmaktadır.

Kapsam geçerliliği incelenirken kullanılan bir mantıksal yöntem, uzman görüşlerinin alınmasıdır. Bu yöntemde uzmanlardan, testin içeriğinde yer alan maddelerin kapsam açısından uygunluğunu, ölçülmek istenen davranışları değerlendirmeleri beklenir. Uzman görüşleri, genellikle uzman değerlendirme formunda yer alan açık veya kapalı uçlu sorularla elde edilebilir (Büyüköztürk vd., 2012, 118).

Araştırmamızda kullanılacak olan uzman görüşlerinin alınması için, Ek-1'de bulunan uzman görüş formu özenle hazırlanmıştır. Görüş formunun tasarım sürecinde, ilgili literatürün dikkatli bir incelemesi yapılarak, sürdürülebilirlik iletişimi konusunda

uzmanların düşüncelerini kapsayıcı ve detaylı bir şekilde ele alabilecek sorular belirlenmiştir.

Bu formun hazırlanmasında, uzmanların sürdürülebilirlik iletişimi konusundaki görüşlerini ve deneyimlerini ortaya çıkartabilecek nitelikte soruların seçilmesine dikkat edilmiştir. Bu amaçla, uzmanların farklı bakış açılarından değerlendirmeler yapabilecekleri bir yapıya sahip olmasına özen gösterilmiştir.

Ayrıca, formda yer alan soruların uzmanları yönlendirecek nitelikte olmaması ve sürdürülebilirlik iletişimi boyutlarını tarafsız bir şekilde ortaya çıkartabilecek genel sorulardan oluşması hedeflenmiştir. Bu yaklaşım, araştırmanın bilimsel değerini ve bulguların güvenilirliğini artırmaya yönelik önemli bir unsurdur. Bu şekilde, sürdürülebilirlik iletişimi alanında yapılan çalışmalarda elde edilen bulguların geçerlilik ve güvenilirlik düzeylerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Nitel araştırma süreci ile ilgili detaylı bilgiler alt başlıklarda sunulmuştur.

6.9.1.1. Katılımcılar

Lawshe (1975) tekniğine göre, her bir madde için en az 5, en fazla 40 uzmanın görüşüne ihtiyaç duyulmaktadır. Her madde, uzmanlar tarafından "madde hedeflenen yapıyı ölçüyor", "madde yapıyla ilişkili fakat gereksiz" veya "madde hedeflenen yapıyı ölçmüyor" şeklinde değerlendirilir. Ayrıca, kapsam geçerliliğinin yanı sıra, madde anlaşılabilirliği ve hedef kitleye uygunluk gibi amaçlarla da uzman görüşlerine başvurulabilir (Yurdugül, 2005, 2).

Uzman sayısı ve niteliği (5 ile 40 arasında değişen bir aralıkta) objektif sonuçların elde edilmesinde önemli bir rol oynar ve kapsam geçerliliğinin belirlenmesinde dikkate alınması gereken bir faktördür. Çalışmada bu durum dikkate alınmıştır. Araştırmaya katılan uzmanlar amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş ve 19 kişi seçilmiştir. Araştırmaya katılan uzmanların cinsiyet ve unvanlarına göre dağılımı aşağıda verilmiştir

Tablo 6.2. Araştırmaya Katılan Örneklem Sayıları Tablosu

	<i>Unvan/Meslek</i>							<i>Toplam</i>
	<i>Prof. Dr.</i>	<i>Dr.</i>	<i>Doktorant</i>	<i>BM Uzmanı</i>	<i>Uluslararası İlişkiler Uzmanı</i>	<i>Türkçe Öğretmeni</i>	<i>İstatistik Uzmanı</i>	
Cinsiyet								
Kadın	1	1	0	3	1	2	0	8
Erkek	1	6	1	1	0	0	2	11
Toplam	2	7	1	4	1	2	2	19

6.9.1.2. Verilerin Toplanması

İlgili alan yazınına göre amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak sürdürülebilirlik alanında bilgi ve deneyime sahip uzmanlar belirlenmiştir. Uzmanların sürdürülebilirlik iletişimi konusundaki düşüncelerini derinlemesine inceleyebilmek için uzman görüş formu hazırlanmıştır (Büyüköztürk, 2012, 132). Form, ilgili alan yazının incelenmesi ve elde edilen bilgilere göre oluşturulan sorularla sürdürülebilirlik iletişimi boyutlarını kapsamlı bir şekilde ortaya çıkartabilecek niteliktedir. Hazırlanan uzman görüş formu, belirlenen uzmanlara e-posta yoluyla iletilmiştir. Uzmanlardan, çalışma hakkında bilgi veren bir açıklamanın yanı sıra, formu dikkatlice inceleyerek tercih ve düşüncelerini paylaşmaları istenmiştir.

Uzmanlardan alınan yanıtlar, sürecin bu aşamasında titizlikle toplanmış ve kaydedilmiştir. Uzmanların verdiği geri bildirimler, çalışmanın değerlendirilmesi ve analiz aşamasında önemli bir rol oynamaktadır.

Toplanan uzman görüşleri, veri analizi sürecine hazırlık olarak düzenlenmiştir. Uzmanların yanıtları, tez çalışmasının ilerleyen aşamalarında değerlendirilecek ve sonuçlar üzerinde etkili olacaktır.

Bu süreç boyunca, verilerin toplanması aşamasında titizlikle çalışılmış ve tüm veriler güvenli bir şekilde saklanmıştır. Uzman görüşlerinin toplanması ve analizi, tez çalışmasının sonuçlarının geçerliliği açısından önem taşımaktadır (Büyüköztürk, 2012, 131).

6.9.1.3. Madde Havuzunun Oluşturulması

Kapsam geçerliliği, test maddelerinin araştırmacının ilgilendiği bir evren örneği olduğunun gösterilmesiyle sağlanır. Kapsam geçerliliği testini oluşturmak için maddelerden oluşan bir evren tanımlanarak ve bu evren içinde sistematik olarak örnekleme yapılır (Cronbach ve Meehl, 1955, 282). Ölçek geliştirmenin ilk aşaması,

incelenen yapıyı değerlendirmek için maddelerin oluşturulmasıdır. Başarılı madde üretiminin anahtarı, yeni ölçüm için içerik alanını belirtecek iyi formüle edilmiş teorik bir temel geliştirmektir. Bu noktada, araştırmacının amacı, kapsam geçerliliğini göstermek için ilgi alanındaki teorik yapıyı örnekleyen ölçümlerle sonuçlanacak maddeler geliştirmektir (Hinkin, 1998, 105).

Ölçek geliştirmede, araştırmacı alt problemlerde veya amaçlarda yer alan değişkenleri temel alarak gereken verilerin toplanması için maddeleri hazırlar. Maddelerin oluşturulması için konuyla ilgili literatürün taranması ve mevcut kuramsal çerçevenin bilinmesi önemlidir. Benzer araştırmalara erişim, maddelerin tasarlanması ve yazılması sürecinde önemli kolaylıklar sağlar (Büyüköztürk, 2012, 126).

Çalışmada kuramsal çerçevenin oluşturulması ve faktörlerin öngörülebilmesinin kurumsal bir temeli mevcuttur. Birleşmiş Milletler (BM) ve inisiyatifleri, sürdürülebilirlik kavramının sahipleri ve üreticileridir. Kavrama dair bilgiyi üretir ve dağıtırlar (Oçak, 2018, 1). Birleşmiş Milletler, sürdürülebilirlik kavramının yaratıcısı ve gündem belirleyicisidir. Literatürde ve dünya üzerinde bir kavramın yaratıcısı ve gündem belirleyicisinin uluslararası bir kurum olması, ender rastlanabilecek bir durumdur. Çalışma açısından ise birçok belirsizliği ortadan kaldırmıştır.

BM'nin sürdürülebilirlik adına güncel olarak mutabakat sağlanan antlaşması, 2015 yılında 70'inci Genel Kurulunda kabul edilen "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi"dir. Bu gündem dünya genelinde sürdürülebilir kalkınmayı, mikro boyutta ise sürdürülebilirliği teşvik etmek için 17 ayrı hedef belirlemiştir. Kabul edilen bu hedefler dünya genelinde sürdürülebilir kalkınmanın yol haritasını oluşturmaktadır (UN DESA, 2023).

Madde havuzu oluşturulmadan önce, ölçeğin temelini oluşturacak bir teorik çerçeve belirlenmiştir. Bu çerçeve, sürdürülebilirlik iletişimi ile ilgili mevcut teoriler, kavramlar ve literatürden yararlanılarak oluşturulmuştur. Sürdürülebilirlik literatüründe; BM tarafından belirlenen üç temel faktör (Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Sürdürülebilirlik) ve bu üç faktörün alt boyutlarını oluşturan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi mevcut kavramsal çerçevenin temelini oluşturmaktadır. Sürdürülebilirlik iletişimi kavramının ölçümü söz konusu olduğu için ek bir boyut olarak "iletişimin sürdürülebilirliği" boyutu öngörülmüştür.

Madde havuzunun oluşturulmasında referans olarak tercih edilen ve bu anlamdaki ilk endeks olan GRI'nin (Global Reporting Initiative) sektörler özelinde rehberler ve sürekli iyileştirilen raporlama kriterleri sunma özelliği, onun diğer endekslere göre üstün olduğu yönlerden biridir. Katılımcı ve kapsayıcı bir yapıda geliştirilen bu çerçeve, kuruluşların öncelikli sorunları tanımlamasına ve bunları ele almasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, GRI, BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, OECD Çok Uluslu Şirketler için Yönergeler ve ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Rehberlik Standardı gibi evrensel kurumsal sorumluluk çerçevelerine uyumlu bir yapıdadır.

Kapsamlılığı ve uyumluluğu sayesinde GRI'nın benimseme oranı hızla artmıştır. 2011'den 2016'ya GRI'ya katılan üniversite sayısı %600 artmış ve 2020'de 131 üniversite GRI raporlama yöntemini kullanmıştır. Bu geniş kapsamlı ve katılımcı yaklaşım, GRI'yi diğer endekslerden ayıran ve üstün kılan temel faktörlerdir (Bayhantopçu ve Özuyar, 2021, 399).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Küresel Raporlama Girişimi (GRI) dökümanları, madde havuzunu oluştururken ana referans noktası olmuştur. Öncelikli olarak, BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve GRI raporlama sistemi dökümanları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu dokümanların her birinde yer alan maddeler, sürdürülebilirlik iletişimi hakkında önemli bilgiler içermekte olup, bu bilgiler madde oluşturulurken temel alınmıştır.

Madde havuzunun oluşturulmasında birkaç yöntem bulunmaktadır. İlki tündengelimli, diğeri ise tümevarımlı yöntemdir. Tündengelimli yöntem, incelenen kavramın anlaşılması ve incelenen yapı için teorik tanımın geliştirilmesi için literatürün kapsamlı bir incelenmesini gerektirir. Tündengelimli yaklaşımın avantajı, doğru uygulandığında, son ölçeklerde içerik geçerliliğini sağlamaya yardımcı olmasıdır. Yeterli yapı tanımları geliştirilerek, maddeler ilgi alanını yansıtmalıdır. Dezavantajları, çok zaman alıcı olması ve araştırmacıların incelenen kavramlar hakkında çalışma bilgisine sahip olmasını gerektirmesidir (Hinkin, 1998, 105-107).

Tümevarımlı yaklaşım, bir yapı için kavramsal temel, maddelerin üretilebileceği kolayca tanımlanabilir boyutlarla sonuçlanmama ihtimali varsa uygun olabilir. Araştırmacılar, katılımcılardan duygularını veya davranışlarını anlatmalarını isteyerek ölçekleri tümevarımlı olarak geliştirirler. Bu yaklaşımın avantajı, keşfedici araştırmalar yaparken ve soyut bir yapıyı temsil eden maddeler üretmenin zor olduğunda çok faydalı olmasıdır (Hinkin, 1998, 107).

Araştırmacının, belirli gözlemlerdeki ortak yönlerden hareket ederek genel bir kurala ulaşmaya çalıştığı ve özelden genele doğru ilerlediği bir süreç olan tümevarım yaklaşımı, tekil verilere dayanılarak, "bu veriler ne anlama geliyor?" şeklinde sorular sorulmasıyla yeni bir kuram geliştirmeye çalışır. Tümevarım ve tündengelim yöntemleri, sosyal bilimler araştırmalarında genellikle sentez olarak kullanılır. Tümevarım yöntemi, verilerden hareketle genel kurallar ve teoriler oluşturmaya çalışırken, tündengelim yöntemi var olan teorileri test etmek için kullanılır (Gürbüz ve Şahin, 2018, 30).

Madde havuzundaki maddeler, tümevarımlı ve tündengelimli metotların yer aldığı hibrit bir yöntemle yazılmıştır. Teorik çerçeveden yola çıkarak ölçüğün maddelerini oluşturacağı değerlendirilen en kapsamlı raporlama, ölçüm aracına (GRI) ve kavramın ana çerçevesini, gündemini belirleyen Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılmıştır. Müteakiben; hedefler ve ölçüm aracı dökümanları içerisinde yapılan detaylı araştırma sonucunda maddeler kaleme alınmıştır. GRI raporlama sistemi

dökümanlarından alınan maddeler daha çok iletişimin sürdürülebilirliği üzerine odaklanırken; BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri dökümanlarından yararlanılarak yazılan maddeler sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma üzerine odaklanmaktadır.

Bir madde havuzu, bir ölçeğin oluşturulması için zengin bir kaynak olabilir. Bu havuz, araştırılan konuya uygun ve geniş bir maddeler yelpazesine sahip olmalıdır. İçerikteki artıklık, zenginliği artırır. İç tutarlılık güvenilirliği ve sonuç olarak ölçeğin geçerliliği açısından önemlidir (DeVellis, 2022, 84).

Başlangıçta, hedeflenen madde sayısının üç ya da dört katı kadar bir madde havuzu oluşturmak iyi bir uygulamadır. Ancak, çok büyük bir madde havuzu oluşturmak zor olabilir ve araştırmacılar önsel ölçütlere dayalı olarak bazı maddeleri eleme ihtiyacı duyabilirler. Genel olarak, madde havuzu ne kadar büyükse, o kadar iyidir, çünkü daha seçici davranılabilir (DeVellis, 2022, 80). Bu bağlamda ilk aşamada; tek kavramın ölçülmesi amaçlandığı göz önüne alındığında, çok sayıda madde (77 adet) yazılmıştır.

Görünüş geçerliliği, bir ölçme aracının ismi, açıklamaları ve sorularıyla ölçmeyi amaçladığı özelliği ölçtüğü izlenimini vermesi olarak ifade edilebilir. Bir fizik testindeki soruların, ilk bakışta fizik konularıyla ilgili sorular olduğu izlenimini vermesi, görünüş geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk vd. 2012, 119). Görünüş geçerliliği, istatistiksel analizlerle gerçekleştirilmez. Yorumlar ve kanaatler belirleyicidir (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 15). Faktörlerin literatür araştırması ile tespiti ve madde havuzunun titiz bir şekilde oluşturulması ile görünüş geçerliliği sağlanmıştır.

Ayrıca yazılan maddeler; uygulama öncesi, ilk uzman görüşü alma, pilot çalışma, madde analizi ve ikinci uzman görüşü alma uygulamalarında birçok maddenin eleneceği göz önüne alınarak fazla sayıda tutulmuştur. Aşağıda madde havuzunu oluşturan 77 adet maddenin, öngörülen üst boyutları (faktörleri) ve referansları sunulmuştur.

Öngörülen Faktör 1: Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi

MD.1: Kurumumda/üniversitemde yenilenebilir enerjinin, toplam enerji tüketimine oranının artırılmasına yönelik çalışmalar yapıldığından haberdarım (SKH-7) (UN DESA, 2023).

MD.2: Kurumumda/üniversitemde, enerji verimliliğine/tasarrufuna yönelik uygulamalar/çalışmalar olduğundan haberdarım (SKH-7) (UN DESA, 2023).

MD.3: Kurumumun/üniversitemin, su geri dönüşümünü/arıtımını ve güvenli tekrar kullanımı artırmaya yönelik çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım (SKH-6) (UN DESA, 2023).

MD.4: Kurumumun/üniversitemin, halkın temiz suya erişimi ve/veya sıhhi koşullarının geliştirilmesi yönünde çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım (SKH-6) (UN DESA, 2023).

MD.5: Kurumumun/üniversitemin, ormansızlaşmanın sona erdirilmesi ve/veya tahrip edilmiş ormanların eski haline döndürülmesi ve/veya ağaçlandırma yapılması yönünde çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım (UN DESA, 2023).

MD.6: Kurumumun/üniversitemin, çölleşme ile mücadele edilmesi, çölleşme, kuraklık ve sellerden etkilenen alanların yeniden eski haline getirilmesine yönelik çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım (SKH-15) (UN DESA, 2023).

MD.7: Kurumumun/üniversitemin, biyoçeşitlilik kaybının durdurulması, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan türlerin korunması ve/veya nesillerinin tükenmesinin engellenmesi için çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım (SKH-15) (UN DESA, 2023).

MD.8: Kurumumun/üniversitemin, korunan bitki ve hayvan türlerinin yasa dışı avlanması ve kaçakçılığının yapılmasını sona erdirmek, yasa dışı vahşi yaşam ürünlerinin arz ve talebinin önlenmesine yönelik çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım (SKH-15) (UN DESA, 2023).

MD.9: Kurumumun/üniversitemin, iklim değişikliğiyle ilgili önlemleri içeren ulusal politikalara, stratejilere ve planlara paralel olarak kurumsal bir yol haritası oluşturduğundan haberdarım (SKH-13) (UN DESA, 2023).

MD.10: Kurumumun/üniversitemin, iklim değişikliği konusunda eğitim faaliyetleri yürüttüğünden haberdarım (SKH-13) (UN DESA, 2023).

MD.11: Kurumumun/üniversitemin, sürdürülebilir gıda ve/veya tarım uygulamalarının hayata geçirilmesi yönünde faaliyetler/uygulamalar yürüttüğünden haberdarım (SKH-2) (UN DESA, 2023).

MD.12: Kurumumun/üniversitemin, hava kalitesinin yükseltilmesi ve zararlı gazların salınımının azaltılması konusundan çalışmalarının olduğundan haberdarım (SKH-11) (UN DESA, 2023).

MD.13: Kurumumun/üniversitemin, atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda çalışmalarının/faaliyetlerinin olduğundan haberdarım (SKH-12) (UN DESA, 2023).

MD.14: Kurumumun/üniversitemin, çevreci teknolojilerin desteklenmesine yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-17) (UN DESA, 2023).

MD.15: Kurumumun/üniversitemin, su kirliliğinin önlenmesine yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-16) (UN DESA, 2023).

MD.16: Kurumumun/üniversitemin, insanlara modern ve sürdürülebilir enerji hizmetleri sunulabilmesi için teknolojinin geliştirilmesi vb. faaliyetler içerisinde olduğundan haberdarım (SKH-7) (UN DESA, 2023).

MD.17: Kurumumun/üniversitemin; önleme, azaltma, geri dönüşüm ve tekrar kullanma yollarından en az biriyle veya hepsiyle, katı atık üretiminin azaltılması

konusunda çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-12) (UN DESA, 2023).

MD.18: Kurumumun/üniversitemin, kimyasalların ve atıkların insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için havaya, suya ve toprağa karışımlarının azaltılması konusunda çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-12) (UN DESA, 2023).

MD.19: Kurumumun/üniversitemin, iklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılığın ve uyum kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-13) (UN DESA, 2023).

Öngörülen Faktör 2: Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi

MD.20: Kurumumun/üniversitemin, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik faaliyetleri/uygulamaları olduğundan haberdarım (SKH-1) (UN DESA, 2023).

MD.21: Kurumumun/üniversitemin, açlığın sona erdirilmesi kapsamında insanların gıdaya erişimini sağlamak amacıyla faaliyetler içerisinde olduğundan haberdarım (SKH-2) (UN DESA, 2023).

MD.22: Kurumumun/üniversitemin, bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmeye yönelik faaliyetleri/uygulamaları olduğundan haberdarım (SKH-3) (UN DESA, 2023).

MD.23: Kurumumun/üniversitemin, uyuşturucu madde kullanımı ve alkol bağımlılığını da kapsayan madde bağımlılığının önlenmesi ve tedavisinin güçlendirilmesi adına yürüttüğü faaliyetleri/uygulamaları bulduğundan haberdarım (SKH-3) (UN DESA, 2023).

MD.24: Kurumumun/üniversitemin, karayolları trafik kazalarından kaynaklanan ölümlerin ve yaralanmaların sayısını azaltmaya yönelik çabalarından haberdarım (SKH-3) (UN DESA, 2023).

MD.25: Kurumumun/üniversitemin, cinsel sağlık ve aile planlamasını da kapsayan üreme sağlığı hakkında bilgi ve eğitime erişimin sağlanması konusunda çalışma/uygulama yürüttüğünden haberdarım (SKH-3) (UN DESA, 2023).

MD.26: Kurumumun/üniversitemin, kaliteli temel sağlık hizmetlerine erişim ve/veya herkesin güvenli, etkili, kaliteli ve uygun fiyatlı temel ilaçlara/aşıllara erişimini sağlamaya yönelik çalışmaları mevcut olduğundan haberdarım (SKH-3) (UN DESA, 2023).

MD.27: Kurumumun/üniversitemin, daha alt seviyedeki ilk ve ortaöğretim gören çocuklarının hakkaniyetli, ücretsiz ve kaliteli eğitim almalarına katkı sağladığından haberdarım (SKH-4) (UN DESA, 2023).

MD.28: Kurumumun/üniversitemin, insanların erişilebilir ve kaliteli teknik eğitim, mesleki eğitim ve yükseköğretime eşit biçimde erişmelerine olan katkısı olduğundan haberdarım (SKH-4) (UN DESA, 2023).

MD.29: Kurumumun/üniversitemin, dezavantajlı bireylerin her düzeyde eğitime eşit biçimde erişimlerinin sağlanmasına yönelik katkısı olduğundan haberdarım (SKH-4) (UN DESA, 2023).

MD.30: Kurumumun/üniversitemin, bütün gençlerin ve yetişkinlerin okuryazar olmasına katkı sağladığından haberdarım (SKH-4) (UN DESA, 2023).

MD.31: Üniversitemin, az gelişmiş ülkelerden gelen öğrencilere yükseköğretim programlarına kayıt imkanı sunduğundan haberdarım (SKH-4) (UN DESA, 2023).

MD.32: Kurumumun/üniversitemin, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın sona erdirilmesi konusunda faaliyetleri/çabaları olduğundan haberdarım (SKH-5) (UN DESA, 2023).

MD.33: Kurumumun/üniversitemin, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik, kadın ticareti, cinsel ve her türlü istismarı da kapsayan şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik çabaları olduğundan haberdarım (SKH-5) (UN DESA, 2023).

MD.34: Kurumumun/üniversitemin, kadınlara karar verme mekanizmalarında, her düzeyde lider olabilmeleri için eşit fırsatların tanınmasına yönelik çabaları olduğundan haberdarım (SKH-5) (UN DESA, 2023).

MD.35: Kurumumun/üniversitemin, çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çabalarının olduğundan haberdarım (SKH-8) (UN DESA, 2023).

MD.36: Kurumumun/üniversitemin, özellikle kadın göçmenler olmak üzere göçmen işçiler ve güvencesiz işlerde çalışan insanlar dâhil bütün çalışanlar için güvenli çalışma ortamlarının geliştirilmesine yönelik çabaları olduğundan haberdarım (SKH-8) ((UN DESA, 2023).

MD.37: Kurumumun/üniversitemin, yaşa, cinsiyete, engelliliğe, ırka, etnik kökene, dine, ekonomik ya da başka bir statüye bakılmaksızın herkesin güçlendirilmesi adına faaliyetler/çalışmalar yürüttüğünden haberdarım (SKH-10) (UN DESA, 2023).

MD.38: Kurumumun/üniversitemin, kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşmenin geliştirilmesi ve sürdürülebilir insan yerleşimlerinin planlanması konularından en az birinde çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-11) (UN DESA, 2023).

MD.39: Kurumumun/üniversitemin, şiddetin tüm biçimlerinin ve şiddete bağlı ölüm/yaralanma oranlarının azaltılmasına yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-16) (UN DESA, 2023).

MD.40: Kurumumun/üniversitemin, çocuk istismarının, sömürsünün, ticaretinin ve çocuklara karşı şiddet ve işkencenin her türünün sona erdirilmesine yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-16) (UN DESA, 2023).

MD.41: Kurumumun/üniversitemin, hukukun üstünlüğünün geliştirilmesi ve/veya herkesin adalete eşit biçimde erişiminin güvence altına alınmasına yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-16) (UN DESA, 2023).

MD.42: Kurumumun/üniversitemin, yolsuzluk ve rüşvetin tüm biçimlerinin azaltılmasına yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-16) (UN DESA, 2023).

MD.43: Kurumumun/üniversitemin, terör ve suçla mücadele etmeye yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-16) (UN DESA, 2023).

MD.44: Kurumumun/üniversitemin, siber güvenlik eğitim ve uygulamalarının etkin olarak yürütülmesi konusunda çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (Sulich vd., 2016, 20).

MD.45: Kurumumun/üniversitemin, ulusal ve küresel sağlık risklerine karşı erken uyarı, riski azaltma ve risk yönetimine yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-3) (UN DESA, 2023).

Öngörülen Faktör 3: Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi

MD.46: Kurumumun/üniversitemin; girişimciliğe yönelik becerilere sahip gençlerin ve/veya yetişkinlerin sayısının artırılmasına yönelik faaliyetleri/çabaları olduğundan haberdarım (SKH-8) (UN DESA, 2023).

MD.47: Kurumumun/üniversitemin, yüksek katma değerli sektörlere destek vererek teknoloji geliştirme, yenilik getirme aracılığıyla ekonomik verimliliğin artırılmasına katkı sağlamaya yönelik çabaları olduğundan haberdarım (SKH-8) (UN DESA, 2023).

MD.48: Kurumumun/üniversitemin, kurumumun işsiz ya da eğitim görmeyen gençlerin oranının azaltılmasına yönelik faaliyette bulunduğu haberdarım (SKH-8) (UN DESA, 2023).

MD.49: Kurumumun/üniversitemin, istihdam yaratan, yerel kültür ve ürünlerini teşvik eden sürdürülebilir turizmin desteklenmesine yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım (SKH-8) (UN DESA, 2023).

MD.50: Kurumumun/üniversitemin, yurt içi teknoloji gelişiminin, araştırma ve yenilikçiliğin desteklenmesi için çeşitli çalışmalar yürüttüğünden haberdarım (SKH-9) (UN DESA, 2023).

MD.51: Kurumumun/üniversitemin, sürdürülebilir ve/veya dayanıklı binalar inşa etmek/inşa ettirmek adına çaba sarf ettiğinden/çalışmalar yürüttüğünden haberdarım (SKH-11) (UN DESA, 2023).

MD.52: Kurumumun/üniversitemin, bütüncül bir afet risk yönetiminin her düzeyde geliştirilmesi ve uygulanması adına çalışmalar yürüttüğünden/çaba sarf ettiğinden haberdarım (SKH-11) (UN DESA, 2023).

MD.53: Kurumumun/üniversitemin, yol güvenliğinin geliştirilmesi, özellikle toplu taşıma sisteminin geliştirilmesiyle herkesin güvenli, uygun fiyatlı, erişilebilir ve

sürdürülebilir ulaşım sistemlerine erişiminin sağlanması konularından en az birinde çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-11) (UN DESA, 2023).

MD.54: Kurumumun/üniversitemin, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin ve etkin kullanımının sağlanması konusunda çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-12) (UN DESA, 2023).

MD.55: Kurumumun/üniversitemin, kişi başına düşen küresel gıda atığının azaltılması ve hasat sonrası kayıplar dâhil üretimdeki ve tedarik zincirlerindeki gıda kayıplarının azaltılması konularından en az birisinde çalışmaları/faaliyetleri bulunduğu haberdarım (SKH-12) (UN DESA, 2023).

MD.56: Kurumumun/üniversitemin, her düzeyde etkili, hesap verebilir ve şeffaf kurum yapısı kurulmasına yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-16) (UN DESA, 2023).

MD.57: Kurumumun/üniversitemin, kamu-özel ve sivil toplum ortaklıklarının teşvik edilmesi ve desteklenmesine yönelik çalışmaları/ faaliyeleri olduğundan haberdarım (SKH-17) (UN DESA, 2023).

MD.58: Kurumum/üniversitem; mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin resmiyet kazanmalarının ve/veya büyümelerinin teşvik edilmesi/desteklenmesine yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-8) (UN DESA, 2023).

MD.59: Kurumumun/üniversitemin; engellilerin tam ve üretken istihdama ve insana yakışır işlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-8) (UN DESA, 2023).

MD.60: Kurumum/üniversitemin; kamu/özel araştırmaların ve/veya araştırmacı sayısının artırılması yoluyla bilimsel araştırmanın geliştirilmesine katkı sağladığından haberdarım (SKH-9) (UN DESA, 2023).

MD.61: Üniversitemin/kurumumun; insanların daha sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarına yönelmelerine yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-12) (UN DESA, 2023).

MD.62: Üniversitemin/kurumumun; balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğine katkı sağlamak için çeşitli faaliyetler yürüttüğünden haberdarım (SKH-14) (UN DESA, 2023).

Öngörülen Faktör 4: İletişimin Sürdürülebilirliği

MD.63: Kurumumda/üniversitemde, kritik öneme haiz meselelerin üst yönetime iletildiğinden haberdarım (GRI 2, Disclosure 2-16) (GRI, 2021).

MD.64: Kurumumda/üniversitemde, kurum paydaşları ve/veya kişiler arasındaki çekişmelerin, krizlerin üst yönetime iletildiğinden haberdarım (GRI 2, Disclosure 2-25) (GRI, 2021).

MD.65: Kurumum/üniversitem, paydaşlarına uygun iletişim kanalları ile anlaşılabilir ve erişilebilir bilgi sağlar (GRI 2, Disclosure 2-29) (GRI, 2021).

MD.66: Kurumum/üniversitem; üniversitenin politika taahhüdü tüm paydaşlar (öğrenciler, çalışanlar, yönetim ve diğer ilgili taraflarla) gazeteler, internet sayfası, toplantılar veya diğer iletişim metotları ile paylaşılır (GRI 2, Disclosure 2-23) (GRI, 2021).

MD.67: Kurumum/üniversitem, politika taahhüdünün yayılması için potansiyel iletişim engellerini tespit eder ve ortadan kaldırır (GRI 2, Disclosure 2-23) (GRI, 2021).

MD.68: Kurumumun/üniversitemin, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması için çalışmalar yaptığından haberdarım (SKH-9) (UN DESA, 2023).

MD.69: Kurumumun/üniversitemin, insanların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bilgi ve farkındalık edinmesine yönelik çabaları olduğundan haberdarım (SKH-12) (UN DESA, 2023).

MD.70: Kurumumun/üniversitemin, her düzeyde duyarlı, kapsayıcı, katılımcı ve temsil edici karar verme mekanizmalarının oluşturulmasına yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım (SKH-16) (UN DESA, 2023).

MD.71: Kurumum/üniversitem; sürdürülebilir kalkınma üzerine aldığı önlemleri bir türlü paylaşıyor ve/veya raporluyor (GRI 2, Disclosure 2-18) (GRI, 2021).

MD.72: Kurumum/üniversitem, kurum politikası ve uygulamaları ile ilgili paydaşlarından tavsiye, bilgi alır veya çekincelerini anlamak için çaba gösterir (GRI 2, Disclosure 2-26) (GRI, 2021).

MD.73: Kurumum/üniversitem, paydaş katılımındaki engelleri (dil, kültürel farklılıklar, cinsiyet, güç dengesizlikleri, toplum ve grup içerisindeki uyumsuzluklar vs.) dikkate alır ve bu engelleri kaldırmak adına çözüm üretir (GRI 2, Disclosure 2-29) (GRI, 2021).

MD.74: Kurumunda/üniversitemde, tüm paydaşlara yolsuzluk/usulsüzlüğe karşı gerekli bilgilendirme yapıldığından ve/veya eğitim verildiğinden haberdarım (GRI 205) (GRI, 2021).

MD.75: Kurumumun/üniversitemin, paydaş (öğrenci, akademisyen, idari personel vs.) geri bildirimlerinin dikkate alındığını biliyorum (GRI 2, Disclosure 2-29) (GRI, 2021).

MD.76: Kurumum/üniversitem; dil, cinsiyet, kültürel farklılıklar, gelir farklılıkları gibi kurumsal iletişime engel teşkil edebilecek bariyerleri aşmaya gereken hassasiyeti gösterir (GRI 2, Disclosure 2-29) (GRI, 2021).

MD.77: Kurumumun/üniversitemin; bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin önemli ölçüde artırılması için uygun fiyatlı/ücretsiz internet hizmetlerine erişimin sağlanması için çaba gösterdiğinden haberdarım (SKH-9) (UN DESA, 2023).

6.9.1.4. Uzman Görüşlerinin Alınması ve Kapsam Geçerliliği

Sosyal bilimlerde tutum ve görüşlerin doğru tespiti önem arz etmektedir. Bu nedenle, ölçek geliştirme çalışmaları önem kazanmıştır. Ölçme aracının geçerliği dikkatle irdelenmesi gereken bir kavramdır. Geçerlilik, bir çalışmanın inandırıcılığı ve genellenebilirliği için değerli bir ölçüttür. Kapsam geçerliği çalışmalarında, maddelerin amaca ne derece hizmet ettiği belirlenir. Kapsam geçerliği için önceden yeterli sayıda uzman görüşü alınmalıdır. Kapsam geçerliği tespit edildikten sonra, uygun maddelerle ölçek oluşturulur. Kapsam çözümlemesi yapılarak, kullanışlı bir ölçek hazırlanır (Yeşilyurt ve Çapraz, 2018, 253).

Ölçek geliştirme sürecinin ilk aşamasında, kavramın net, ölçülebilir ve gözlemlenebilir biçimde tanımlanması esastır. Bu aşamada, teorik bir temel oluşturulmalı, konuyla ilgili uzmanlar ve literatürden yararlanılmalıdır. Geçici bir teori seçerek veya oluşturarak, ölçek geliştirme sürecinde kavramsal yapıyı oluşturmak mümkündür. Ölçeğin konusu olan özellikle ilgili teorik altyapı ve ölçeğin genel yapısını belirlemek için kullanılacak farklı yöntemler bulunmaktadır. Bu teknikler içerik analizi, araştırmaların incelenmesi, gözlem, deneyim ve uzman görüşüdür. Bu teknikler, ölçülmek istenen kavramın teorik çerçevesini belirlemeye yardımcı olur (Çarkçı, 2020, 28-31).

Ölçek geliştirme çalışmaları, deneysel süreç veya kuramsal süreçler ile gerçekleştirilir. Deneysel süreç, literatür ve uzman yaklaşımları ile aday ölçek formu elde eder. Form, büyük örneklem gruplarına uygulanarak psikometrik özellikler belirlenir. Kuramsal süreç ise, büyük örneklem gruplarına ulaşamadığında, uzman görüşleri alınarak nitel çalışma yapılır ve kapsam geçerlik oranları yardımıyla nitel süreç, istatistiksel nicel bir sürece dönüştürülebilir (Yurdugül, 2005, 1).

Ölçme araçlarının geçerliliği, ölçülen özellik ile ölçek öğeleri arasındaki ilişkiye bağlıdır. Önsel çalışmalar ve uzman görüşleri, kapsam ve yapısal geçerliliği belirlemek için gereklidir. Ölçek geçerliliğine etki eden faktörler arasında öğelerin anlaşılabilirliği ve hedef kitleye uygunluğu bulunmaktadır. Uzman görüşleri arasındaki uyum, geçerlilik tahmini için önemlidir (Yurdugül, 2005, 1-2).

İçerik (kapsam) geçerliliği, bir aracın (anket veya ölçek) ölçmesi beklenen içerik alanını ölçüp ölçmediğine dair güvence sağlamayı amaçlayan bir süreçtir. İçerik geçerliliğini sağlamak için bir yöntem, konu uzmanlarından oluşan bir ekibin bir araç içindeki bireysel maddelerin önemini değerlendirmesidir (Ayre ve Scally, 2014, 79). Kapsam geçerliliği, testin ilgili alanı temsil etmesi ve alan dışındaki materyalleri içermemesi gerektiğini belirtir. Kapsam geçerliliğini değerlendirmek, test ve öğelerini değerlendirmeye eşdeğerdir. Test skorlarından yapılan çıkarımların geçerliliğini değerlendirmeden önce, testin kalitesini ve uygunluğunu doğrulamak önemlidir (Sireci, 1998, 101).

İçerik (kapsam) geçerliliği 5 aşamada gerçekleşir (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 16-17):

- * Kavramsal çerçevenin oluşturulması,
- * Alt faktörlerin (alt boyutların) belirlenmesi,
- * Madde havuzunun oluşturulması,
- * Maddelerin uzman görüşüne sunulması,
- * İstatistiki analizlerin yapılması.

Farklı kapsam geçerlilik teknikleri bulunmakta olup, en yaygın kullanılanı Lawshe (1975) tarafından geliştirilen yöntemdir. Ancak, Ayre ve Scally (2014) tarafından yapılan çalışma, bu yöntemin bazı eksikliklerini ortaya koymuş ve revize edilmiştir.

Ayre ve Scally (2014) çalışmasında, Lawshe'nin orijinal içerik geçerlilik oranı hesaplamalarına dair yöntemlerin eksik olduğu ve bu yöntemlerin açıklanmamış olduğu ifade edilmiştir. Ayre ve Scally, orijinal hesaplama yöntemlerini yeniden inceleyerek, bu yöntemleri ve içerik geçerlilik oranı için kritik değerlerin hesaplanmasıyla ilgili daha net bir anlayış sunmayı amaçlamıştır. Bu sayede, içerik geçerliliğinin nicel olarak değerlendirilmesinde daha doğru ve kesin sonuçlar elde etmek mümkün olacağı belirtilmiştir.

Bu çalışmada ölçek maddelerinin belirlenmesinde Modifiye Lawshe (Ayre ve Scally, 2014) tekniği kullanılarak kapsam geçerliliğinin sağlanması hedeflenmiştir.

1975'te ilk olarak önerilen Lawshe yöntemi (Lawshe, 1975), sağlık hizmetleri, eğitim, organizasyonel gelişim, personel psikolojisi ve pazar araştırması gibi çeşitli alanlarda içerik geçerliliğini kurmak ve niceliklendirmek için yaygın olarak kullanılmıştır. Bu yöntem, konu uzmanlarından oluşan bir grubun maddeleri "gerekli", "yararlı, yetersiz" veya "gereksiz" olmak üzere üç kategoriye ayırmasını içerir. Yeterli sayıda ekip üyesi tarafından "gerekli" olarak kabul edilen maddeler son araca dahil edilirken, bu onayı sağlayamayan maddeler atılır. Lawshe (1975), mevcut psikofiziksel ilkelere dayanarak, %50 oranında alınan onayın, içerik geçerliliğini sağladığını öne sürmüştür (Ayre ve Scally, 2014, 79).

Kapsam geçerliğinde, her bir maddenin çalışmanın amacına ne ölçüde hizmet ettiği görülür. Bu şekilde geliştirilen bir ölçekte çalışılan konu dışındaki alakasız ifadelerin yerine istenen konu ile bağlantılı ifadeler yer verilecektir (Yeşilyurt & Çapraz, 2018). Bu sebeple Lawshe tekniğiyle yapılan bir ön çalışmayla ölçeğin geçerliliği yüksek olması hedeflenmiştir.

Araştırmanın ilgilendiği çalışma alanlarının örneklem ölçeği olup olmadığı kapsam geçerliliğiyle belirlendikten sonra, çalışmanın kapsamına uygun maddeler belirlenerek bir ölçek oluşturulabilir (Cronbach ve Meehl, 1955). Uzman görüşlerine dayalı kapsam geçerliliği çalışmaları nitel araştırmalardır, bu nedenle elde edilen verilerin nicel verilere dönüştürülebilmesi için kapsam geçerlik oranları (KGO) ve

kapsam geçerlik indeksi (KGİ) hesaplanmalıdır. İçerik analizi olarak ifade edilen bu süreçten sonra ölçeğin ölçmek istediği yapının yapı geçerliliğini artırma, ön madde analizleri ve madde faktör sayılarını kontrol etme gibi avantajlar sağlayan kapsam yeterliliğine sahip kullanışlı bir ölçek hazırlanabilir (Yeşilyurt ve Çapraz, 2018).

6.9.1.5. Verilerin Analizi ve Bulgular

Veri toplama aracı olarak geliştirilen uzman görüş formu, toplamda 77 maddeden oluşmaktadır. Her bir maddenin kapsam geçerliliğinin belirlenmesi için Lawshe'nin (1975) tekniği esas alınarak maddelere değerler atanmıştır. Belirli bir hiyerarşiye dayanarak, "Gerekli" sınıflandırmasındaki maddelere 3, "Yararlı ancak yetersiz" kategorisindekilere 2 ve "Gereksiz" olarak belirlenenlere 1 puan verilmiştir. Uzmanların görüşlerinden elde edilen nitel veri, Kapsam Geçerlik Oranı (KGO) ve Kapsam Geçerlik İndeksi (KGİ) hesaplamalarıyla nicel veriye dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm süreci, öncelikle KGO'nun hesaplanmasıyla başlamıştır ve ardından KGİ değeri belirlenmiştir. Maddelere ait skorlar Tablo 6.3'te sunulmuştur.

Araştırmaya katılım gösteren 19 uzmanın KGÖ (Kapsam Geçerlilik Ölçütü) değerinin 0,474 olduğu tespit edilmiştir (Ayre ve Scally, 2014). Yapılan analizlerde; 6, 8, 16, 17, 19, 20, 21, 24, 27, 29, 30, 33, 34, 36, 37, 43, 45, 49, 51, 52, 53, 55, 62, 67 ve 71 numaralı maddelerin, belirlenen 0,474 (KGÖ) kriterinin değerinde veya altında kaldığı görülmüştür. Bu durum, belirtilen 25 maddenin ölçekten çıkarılmasını gerektirmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda, ek olarak 6 madde daha (15, 18, 23, 50, 75, 76) ölçekten çıkarılmıştır. Bu da çıkarılan toplam madde sayısını 31'e çıkarmıştır. Bu aşama sonrasında ölçekte kalan madde sayısı 46 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, uzman görüşleri, literatür taraması sonrası oluşturulan ve öngörülen dört faktörü (Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi, Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi, Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi, İletişimin Sürdürülebilirliği) destekler niteliktedir. Uzman görüşleri ışığında, bazı maddeler, içeriklerine müdahale edilmeden, ifade biçimlerinin revize edilmesiyle Türkçe dil kuralları ve anket tekniğine uygun hale getirilmiştir. Analiz tablosu Office 365 Excel Programı ile yapılmıştır.

Ölçekten 31 madde çıkarıldıktan sonra KGİ değeri 0.731 olarak hesaplanmıştır. Bu, ölçekte kalan maddelerin kapsam geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir. Öte yandan, KGİ değeri KGÖ değerinden büyük olduğunda, ölçekte kalan maddelerin kapsam geçerliliğine sahip olmadığı anlaşılmaktadır (Lawshe, 1975). Bu bağlamda, çalışmada elde edilen değerlerden KGİ (0.731) değerinin KGÖ (0.474) değerinden büyük olması, ölçekte kalan 46 maddeye ait kapsam geçerliliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgu, örneklemin yeterliliği hakkında bilgi veren bir anlamlılık ölçütüdür (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 18). Detaylı uzman görüşü analizi sonuçları Tablo 6.3'te sunulmuştur.

Tablo 6.3. Uzman Görüşü Analizi Sonuçları

<i>Madde</i>	<i>Gerekli</i>	<i>Yararlı/ Yetersiz</i>	<i>Gereksiz</i>	<i>KGO</i>	<i>Madde</i>	<i>Gerekli</i>	<i>Yararlı/ Yararsız</i>	<i>Gereksiz</i>	<i>KGO</i>
1	16	2	1	0,684	40	15	3	1	0,579
2	17	2	0	0,789	41	16	3	0	0,684
3	15	3	1	0,579	42	15	3	1	0,579
4	15	1	3	0,579	43	11	6	2	0,158
5	17	1	1	0,789	44	17	2	0	0,789
6	14	2	3	0,474	45	13	2	4	0,368
7	16	1	2	0,684	46	18	0	1	0,895
8	13	1	5	0,368	47	17	0	2	0,789
9	18	0	1	0,895	47	18	1	0	0,895
10	16	1	2	0,684	48	14	2	3	0,474
11	16	2	1	0,684	49	15	1	3	0,579
12	15	3	1	0,579	50	12	3	4	0,263
13	17	2	0	0,789	51	14	2	3	0,474
14	16	3	0	0,684	52	12	6	1	0,263
15	15	3	1	0,579	53	19	0	0	1,000
16	12	1	6	0,263	54	11	4	4	0,158
17	12	4	3	0,263	55	16	3	0	0,684
18	15	4	0	0,579	56	19	0	0	1,000
19	13	4	2	0,368	57	18	1	0	1,895
20	11	3	5	0,158	58	19	0	0	1,000
21	11	5	3	0,158	59	18	0	1	0,895
22	15	2	2	0,579	60	16	3	0	0,684
23	15	1	3	0,579	61	10	3	6	0,053
24	13	3	3	0,368	62	17	1	1	0,789
25	15	2	2	0,579	63	16	0	3	0,684
26	15	1	3	0,579	64	17	1	1	0,789
27	8	7	4	-0,158	65	18	1	0	0,895
28	16	3	0	0,684	66	13	4	2	0,368
29	14	2	3	0,474	67	18	1	0	0,895
30	13	3	3	0,368	68	19	0	0	1,000
31	15	3	1	0,579	69	18	0	1	0,895
32	16	3	0	0,684	70	14	2	3	0,474
33	13	5	1	0,368	71	19	0	0	1,000
34	12	3	4	0,263	72	17	0	2	0,789
35	15	3	1	0,579	73	15	2	2	0,579
36	14	2	3	0,474	74	15	2	2	0,579
37	14	5	0	0,474	75	15	2	2	0,579
38	16	2	1	0,684	76	15	2	2	0,579
39	15	3	1	0,579	77	18	0	1	0,895

Toplam Uzman Sayısı 19

Kapsam Geçerlik Ölçütü (KGÖ) 0,474

Kapsam Geçerlik İndeksi (KGİ) 0,731

6.9.2. Nicel Araştırma

6.9.2.1. Deneme Uygulaması

Uzman görüşünden yararlanılarak tasarlanan ölçek, önceden belirlenen örneklem grubuna uygulanır. Deneme uygulaması, ölçeğin performansını değerlendirmek açısından önem taşır. Örneklem, hedef kitleyi temsil etmelidir. Deneme uygulamasından sonra ölçek, geçerlik ve güvenirlik analizlerine tabi tutularak son haline getirilir (Karakoç ve Dönmez, 2014, 42).

Ölçeğin faktör yapısı, güvenilirliği ve geçerliliğini belirlemek için deneme uygulamasından elde edilen veriler mümkün olduğunca fazla kişiye uygulanmalıdır. Ancak hedef kitlesi ile benzer özelliklere sahip 50-60 kişi yeterli olacaktır (Baş, 2003, 185).

Bu çalışma, tasarlanan ölçeğin deneme uygulamasının sonuçlarını ve buna bağlı istatistiksel analizlerini ele almaktadır. Ölçeğin ilk versiyonu, demografik özellikleri ve farklı disiplinlerden gelen 250 katılımcıyı içeren bir örneklem grubuna uygulanmıştır. Elde edilen veriler, ileri istatistiksel analizler için SPSS 25 yazılımı kullanılarak incelenmiştir. Bu analizlerin amacı, ölçeğin yapısal özelliklerini, ölçüm geçerliliğini değerlendirmek ve olası iyileştirmeler için temel bilgiler sağlamaktır. Deneme Çalışması Örneklem Durumu Tablo 6.4'te sunulmuştur.

Tablo 6.4. Deneme Çalışması Örnekleme

<i>Öğrenci Tipi</i>	<i>Örneklem</i>
Lisans	180
Önlisans	42
Yüksek Lisans	5
Doktora	1
Toplam	228

<i>Akademisyen Tipi</i>	<i>Örneklem</i>
Profesör	4
Doçent	3
Dr. Öğr. Gör.	5
Arş. Gör.	4
Öğretim Görevlisi	5
Okutman	2
Toplam	22

Korelasyon, iki değişken arasındaki ilişkiyi nicel olarak ölçmek için kullanılan bir istatistiksel yöntemdir. Eğer iki değişken birlikte yüksek değerler alıyorsa, bu pozitif bir korelasyon olduğunu gösterirken, bir değişken yüksek değer alırken diğeri düşük değer alıyorsa negatif bir korelasyon söz konusu olduğunu ifade eder. Korelasyon katsayısı "r" ile temsil edilir ve değeri -1 ile +1 arasında değişir. Eğer korelasyon katsayısı +1 ise, bu kusursuz bir pozitif korelasyonu gösterirken, -1 ise kusursuz bir negatif korelasyonu ifade eder (Baş, 2003, 135).

Faktör analizine başlamadan önce, araştırmacı madde analiziyle değişkenlerin ara öge korelasyonlarını incelemeyi ve diğer tüm değişkenlerle 0.4'ten düşük korelasyon gösteren herhangi bir değişkeni analizden çıkarabilir (Hinkin, 1998, 112).

Ölçek içi tutarlılık belirlenirken, her bir ögenin ölçekle olan ilişkisini belirlemek için madde toplam korelasyonları incelenir. Pozitif ve yeterli derecede yüksek bir korelasyon katsayısı, ögenin ölçekte kalmasını gerektirir. Bir ögenin korelasyon katsayısı negatifse, bu ögenin ölçekten çıkarılması gerektiğini gösterir. Çünkü bu, ögenin araştırmanın amacının dışında bir durumu ölçtüğünü ve dolayısıyla iç tutarlılığı bozduğunu belirtir (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 109).

Bir ögenin korelasyon katsayısı düşükse, ögenin ölçeğe genel katkısının düşük olduğu değerlendirilir. Bu nedenle, 0.20'den düşük madde toplam korelasyonu olan öğeler ölçekten çıkarılmalı, 0.20-0.30 arası değerler zorunlu ise ölçekte kalabilir, zorunlu değilse çıkarılmalıdır. 0.30'dan yüksek katsayılarla sahip öğeler ise ölçekte kalmalıdır. Özetle, asgari olarak ölçeğin madde-toplam korelasyon katsayılarının negatif olmaması ve 0.20'den büyük olması beklenir (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 109).

Birçok ölçek geliştirme çalışmasında, Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) sonrası faktörler genellikle belirginleşir. Fakat bu çalışmada, literatürde belirtildiği ölçüde öngörülen faktörler başarıyla oluşturulmuştur. Bu teorik tabana dayalı faktör ayırma işlemi, uzman görüşlerince de onaylanmıştır. Deneme çalışması aşamasına geçmeden önce, madde havuzunda kalan 46 madde, ilgili faktör kodlarıyla isimlendirilmiştir. Örneğin, "F1Q1" terimi, birinci faktörün birinci ifadesini belirtir. Bu düzenlemeye göre; "F1" Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimini, "F2" Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimini, "F3" Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimini ve "F4" İletişimin Sürdürülebilirliğini temsil etmektedir.

İlk olarak, her bir maddenin katılımcıların yanıtları üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Madde toplam korelasyon analizi sonuçlarına göre, bazı maddeler düşük korelasyon değerleri göstermiştir. Özellikle 1. faktörde 3(-.233), 7(.043) ve 12(-.019) maddeler, 2. faktörde 8 (-.014), 10(-.193), 11. (-0.80) maddeler, 3. faktörde 4(-.255) ve 5(-.247) maddeler, 4. faktörde ise 2(-.144) 4. (.069) maddelerin toplam korelasyonları (Item Total Correlation) genel kabul gören .30'un altında bulunmuştur. Bu, ilgili maddelerin ölçeğe genel katkısının düşük olduğu ve ölçekten çıkarılması gerektiği anlamına gelmektedir (Field, 2005). İlgili maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

Madde analizi sonrası; 46 maddeden oluşan ölçek 36 maddeye indirgenmiştir. Deneme çalışmasına ait anket formu Ek-4'te sunulmuştur.

Ölçeğin 46 maddelik taslak halinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.826 olarak hesaplanmıştır. Çıkarılan düşük korelasyonlu maddeler sonrası iç tutarlılık katsayısı 0.860 olarak hesaplanmıştır. Genel olarak, Cronbach Alfa değeri 0.70'in üzerinde olduğunda, ölçeğin yeterli iç tutarlılığa sahip olduğu kabul edilmektedir (Nunnally, 1978).

Faktör analizinden önce yapılması gereken bir diğer analiz kısmi korelasyonlara aittir. Değişkenler arasındaki kısmi korelasyonların incelenmesi gereklidir. Veri setinde gerçek faktörlerin bulunması durumunda, bu faktörlerin kısmi kısmi korelasyonun düşük olması beklenir. Çünkü değişkenler, bu değişkenlerin faktör üzerindeki yüklemeleriyle temsil edilecektir. Yüksek kısmi korelasyon, bir alt faktörün olmadığını gösterir, bu da analizin geçerliliğini tehdit eder. Eğer kısmi korelasyon 0,7 ve üzerindeyse ve bu durum yaygın ise, faktör analizi doğru sonuçlar üretmeyecektir (Yaşlıoğlu, 2017, 75).

Deneme uygulaması sürecinde faktörler arası korelasyonlar (kısmi korelasyonlar) analiz edilmiştir. Her ne kadar doğrulayıcı faktör analizi öncesi bu korelasyonların analiz edilmesi uygun olmasa da, faktörler arasındaki net ayırım gerek literatürde, gerekse uzman görüşlerinde destek bulmuştur. F1, F2, F3 ve F4 olmak üzere dört faktör için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

F1 ve F2 arasında: Pearson korelasyon katsayısı 0.031 ve p-değer 0.628. Korelasyon katsayısı çok düşük olduğundan ve p-değer 0.05'ten büyük olduğu için, bu iki faktör arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

F1 ve F3 arasında: Pearson korelasyon katsayısı 0.033 ve p-değer 0.609. Yine, bu iki faktör arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

F1 ve F4 arasında: Pearson korelasyon katsayısı 0.017 ve p-değer 0.793. Bu iki faktör arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

F2 ve F3 arasında: Pearson korelasyon katsayısı -0.058 ve p-değer 0.359. Negatif korelasyon katsayısı, bu iki faktör arasında zayıf bir ters ilişki olduğunu gösterir; ancak p-değer 0.05'ten büyük olduğu için, bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

F2 ve F4 arasında: Pearson korelasyon katsayısı -0.018 ve p-değer 0.778. Bu iki faktör arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

F3 ve F4 arasında: Pearson korelasyon katsayısı -0.062 ve p-değer 0.328. Yine, bu iki faktör arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Deneme çalışmasında, dört faktör arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını söyleyebiliriz. Bu, her bir faktörün, diğer faktörlerden bağımsız bir yapıyı ölçtüğünü gösteriyor olabilir. Bu da ölçeğin farklı yönleri veya boyutları etkili bir

şekilde ölçebildiği anlamına gelebilir. Hiçbir faktör arasındaki korelasyon 0.70'ten büyük olmadığı için, her bir faktörün özgünlüğü korunmaktadır (Brown, 2006).

Faktörler bazında iç tutarlılık katsayıları; maddeler atılmadan önce sırasıyla .882 (F1), .904 (F2), .860 (F3), .861 (F4); maddeler atıldıktan sonra .943 (F1), .954 (F2), .957 (F3), .926 (F4) olarak hesaplanmıştır. Faktörlerin tamamının Cronbach Alfa değeri 0.70'in üzerinde olduğunda, ölçeğin yeterli iç tutarlılığa sahip olduğu kabul edilmektedir (Nunnally, 1978).

Deneme çalışması sonrasında gerçekleştirilen ikinci uzman değerlendirmesi neticesinde, mevcut 36 maddeli formun uygun olduğu görüşüne varılmıştır. Maddeler üzerinde, anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde, anket yöntemleri, Türkçe kuralları ve literatür bilgilerine dayanarak minör düzeltmeler uygulanmıştır. Revize edilmiş olan ikinci Uzman Değerlendirme Formu Ek-3'te sunulmuştur.

6.9.2.2. Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizleri

Yöntem bölümünün bu aşamasına kadar, görünüş ve kapsam geçerliliklerinin sağlanmasına yönelik çalışmalar ifade edilmiştir. Geçerlilik çeşitleri birbiriyle iç içe geçmiştir ulaşılan bulgular ilişkilidir. Ölçek geliştirme çalışmalarında en az 2 geçerlilik analizi yöntemi kullanılır (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 15). Araştırmada 3 çeşit geçerlilik analizi (görünüş, kapsam, yapı) yapılmıştır.

Yapı geçerliliğindeki temel hedef, ölçeğin faktör yapısını ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla, açımlayıcı faktör analizi yöntemi kullanılır. Öte yandan, daha önceden belirlenen ölçek faktör yapısının doğrulanması ise doğrulayıcı faktör analizi teknikleri ile gerçekleştirilir (Büyüköztürk, 2012, 119).

Faktör analizi, değişkenler arasındaki korelasyonları daha temel olan faktörler olarak adlandırılan unsurlar aracılığıyla açıklamak için kullanılan bir yöntemdir. İnsan yeteneği testleri veya kişiler arası işlevler ölçüleri gibi dikkatli bir şekilde oluşturulmuş bir alanın değişkenleri arasındaki korelasyonların gözlemlenmesiyle ortaya çıkmıştır (Cudeck, 2010, 265).

Faktör analizi, bir araya getirilen ve birbirleri arasında ilişki bulunan çok sayıdaki maddeyi daha az sayıda faktör haline getirmeyi ve bu maddelerin oluşturduğu yapıların desenlerini keşfetmeyi hedefleyen, birden fazla değişkenli incelemelerin genel tanımıdır (Gürbüz ve Şahin, 2018, 317).

Faktör analizinde temel olarak iki uygulama bulunmaktadır. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA), yeni bir ölçeğin veya bir dilden diğerine çevrilen bir ölçeğin değişkenlerini temsil eden ifadelerin altında yatan faktör yapısını ortaya çıkarmayı ve keşfetmeyi amaçlar. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), daha önce kullanılan bir ölçeğin, yeni bir araştırmada orijinal faktör yapısına uygun olup olmadığını, uygunsa ne derece uygun olduğunu denetler. Ölçek geliştirme çabası varsa, ilk önce AFA

uygulanmalı, daha sonra bu yeni keşfedilen faktör yapısının onaylanması için DFA uygulanmalıdır. Bu süreçte dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, bu iki ardışık analizin aynı örneklem üzerinde yapılmaması gerektiğidir. Çünkü, AFA için toplanan veri ile keşfedilmiş bir yapıya DFA uygulamak, kabul edilmiş bir durumu onaylamaktan öteye geçemez. AFA sonucunda ortaya çıkan yapı, yeniden test edilmek üzere yeni bir formda veri toplama sürecine dahil edilmeli ve bu yeni veri ile DFA yapılmalıdır (Yaşlıoğlu, 2017, 75).

Ölçek geliştirme sürecinde, hassasiyetle belirlenen prosedürler çerçevesinde veri toplama işlemi, Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) analizlerini içerecek şekilde iki evreli bir strateji kullanılarak yapılmıştır. Bu yaklaşımın ilk aşamasında, ölçeğin temel faktör yapısını belirlemek için AFA teknikleri uygulanmıştır. İkinci evrede ise, AFA ile belirlenen faktör yapısı DFA ile doğrulanmıştır. Yapısal geçerlik analizlerinde, veri setinin hazırlanması, güvenirlik analizleri ve faktör analizine uygunluk, SPSS 25 yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Faktör yapısının doğrulanması için gerçekleştirilen analizler ise AMOS 24 yazılımı kullanılarak yapılmıştır.

6.9.2.2. (1). Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Açımlayıcı Faktör Analizi, belirli bir değişken kümesi için faktör yapısını veya modelini belirlemek amacıyla kullanılır ve genellikle teori oluşturmak için kullanılır (Henson ve Roberts, 2006, 395).

Açımlayıcı faktör analizi (AFA), bir veri setindeki potansiyel faktörleri belirlemek ve veri setini daha yönetilebilir boyutlara indirgemek için kullanılır. AFA, teorileri test etmez, ancak verileri istatistiksel olarak geçerli faktörler için inceler. Faktörlerin kaçının seçileceğini belirlemek genellikle sübjektif bir süreçtir. Farklı araştırmacılar farklı sonuçlara ulaşabilirler. AFA işlemi genellikle dört adımdan oluşur: faktörlerin çıkarılması, seçilmesi, döndürülmesi ve yorumlanması (Plucker, 2003, 22).

Gerçekleştirilen AFA'da 3 kez analiz icra edilmiş ve ölçekten 2 madde çıkarılmıştır. Ölçeğin güvenirliği Cronbach alpha ve birleşik güvenirlik (composite reliability) güvenirlik analiz yöntemleri test edilmiş ve güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

AFA Katılımcı Grubu

Bu çalışmanın Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) aşaması, 5 farklı üniversiteden katılımcıları içermektedir. 526 katılımcıdan toplanan veri, 36 maddelik bir ölçek kullanılarak analiz edilmiştir. Bu ölçek, katılımcılar vasıtasıyla kurumların sürdürülebilirlik iletişimi düzeyini belirlemek amaçlı hazırlanmıştır. AFA, ölçeğin faktör yapısını belirlemek ve verilerin yapısal özelliklerini anlamak için kullanılmıştır.

AFA Grubu: Veri Toplama Süreci

Bu çalışma, yükseköğretim kurumlarından seçilmiş bir örneklemin üzerinde ölçüm aracının uygulanabilirliğini ve geçerliliğini değerlendirmek için tasarlanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında, ölçüm aracının deneneceği taslak formunun uygulanmasına ilişkin gerekli etik izinler, Üniversite Etik Kurul Birimi'nden alınmış ve Ek-1'de sunulmuştur.

Araştırmada, veri toplama sürecinin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi için bir "Çevrimiçi Form" uygulaması (<https://surdurulebilirlik-iletisimi.vercel.app>) geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Belirlenen üniversite ve kurumlara, ölçüm aracının yer aldığı çevrimiçi formun bağlantısını içeren bir davet gönderilmiştir. AFA Anket Formu Ek-5'te sunulmuştur.

Katılımcıların yanıtları toplandıktan sonra, bu veriler Microsoft Office Excel'den IBM SPSS Statistics 25 yazılımına aktarılmıştır. Aktarım sonrasında, veri seti üzerinde çeşitli ön işleme adımları gerçekleştirilmiştir. Aykırı değerlerin belirlenmesi ve çıkarılması, verinin normal dağılımının (çarpıklık ve basıklık dahil) incelenmesi ve tanımlayıcı istatistiklerin hesaplanması gibi işlemler bu aşamada yapılmıştır. Bu ön işlemler, toplanan verilerin açımlayıcı faktör analizi için uygun hale getirilmesini sağlamıştır.

Ölçeğin Geçerliliğine Yönelik Açımlayıcı Faktör Analizi Aşamaları ve Bulguları

Ölçek çalışmalarında ölçeğin geçerliliğinin sağlanması kapsamında faktör analizinden önce faktör analizine uygunluğunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Faktör analizinin uygunluğunun değerlendirilmesi için farklı ölçütler kullanılabilir (Çetinkaya, 2022).

Bu çalışmanın örnekleme yeterliliğini değerlendirmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi kullanılmıştır. KMO değeri, faktör analizinin uygulanabilirliğini ölçmek için kullanılan bir istatistiktir. KMO testinin sonucu 0 ile 1 arasında bir değer olup, 1'e yaklaşan değerler, faktör analizi için örneklemin daha uygun olduğunu gösterir (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 35). Bu çalışmada elde edilen KMO ölçüm değeri 0.922'dir. Bu yüksek değer, faktör analizi için örneklemin oldukça uygun olduğunu göstermektedir (Field, 2005).

Ayrıca, faktör analizinin uygulanabilirliğini test etmek için Bartlett Testi de kullanılmıştır. Bu test, toplu verinin tek boyutluluk varsayımını test eder. Eğer testin p-değeri 0.05'ten düşükse, bu durum örneklemin uygun olduğunu ve faktör analizinin veri üzerinde uygulanabilir olduğunu gösterir. Bu çalışmada, Bartlett Testinde Ki-Kare değeri 11859.301 ve serbestlik derecesi (Sd) 561 olarak hesaplanmıştır. Bu testin p-değeri ise .000 olarak bulunmuştur ki bu, $p < 0.05$ 'den daha küçüktür (Field, 2005).

Bu sonuçlar, verinin faktör analizi için uygun olduğunu ve bu analiz metodunun bu veri setinde kullanılabilir olduğunu onaylar. Bu nedenle, elde edilen bulgular

üzerinden ilerlemek, faktörlerin yapısını ve verideki ilişkileri belirlemek için Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanabilir. Ayrıntılı sonuçlar Tablo 6.5'te sunulmuştur.

Tablo 6.5. AFA KMO ve Barlett Testi

<i>Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Ölçüm Değer</i>		<i>.922</i>
<i>Yeterliği</i>		
Bartlett's Testi	Ki-Kare Değeri	11859.301
	Sd	561
	p(p<0,05)	.000

Hair vd. (2010) faktör döndürme yöntemlerini seçerken ortogonal (dikey) (varimax, equamax ve quartimax) döndürme yöntemlerinin; araştırma hedefi, daha küçük bir değişken sayısına veya diğer çok değişkenli tekniklerde sonraki kullanım için bir dizi ilişkisiz ölçüme indirgeme olduğunda tercih edilen yöntem olduğunu ifade etmiştir. Eğik (oblique) (direct oblimin, promax) döndürme yöntemlerinin ise, faktörler arasındaki korelasyonları göz önünde bulundurduğunu, genellikle sosyal bilimlerde kullanıldığını, faktörlerin birbirine dik olması gerekmeyen durumlarda kullanışlı olduğunu belirtmiştir.

Özellikle sosyal bilimlerde, insan davranışını ve tutumlarını ölçmeye yönelik veriler üzerinde çalışırken, orthogonal döndürmelerin kullanılması genellikle eleştirilir. Çünkü psikolojik veya sosyal değişkenler genellikle birbirleriyle korele olur, yani tamamen bağımsız olduklarını varsaymak genellikle gerçekçi olmaz. Bu nedenle, bazı araştırmacılar, orthogonal döndürmelerin hiç kullanılmaması gerektiğini savunmaktadır. Genellikle faktörlerin birbiriyle ilişkili olduğunu varsayan oblique döndürme yöntemlerin kullanılması önerilir (Field, 2005, 637).

Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeğinin yapı geçerliliğini ve faktör yapısını belirlemek amacıyla, Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yöntemi kullanılmıştır. Bu analizde, temel bileşenler (principal components) ve doğrudan eğik döndürme (direct oblimin) yöntemleri tercih edilmiştir. Temel bileşenler yöntemi, uygulamada en yaygın ve kolay kullanılan bir yöntem olması sebebiyle tercih edilmiştir. Doğrudan eğik döndürme yöntemi ise faktörler arasında ilişki olduğu varsayıldığı durumlarda tercih edilen bir yöntemdir (Fabrigar vd., 1999).

Yapılan ilk açımlayıcı faktör analizi sonucunda 36 maddelik Sürdürülebilirlik Ölçeğinin 5 faktörlü bir yapının meydana geldiği görülmektedir. Çalışmada hedeflenen ise 4 faktörlü bir yapı oluşturulmasıdır. Fakat 36 maddelik 5 faktörlü bir yapı (Tablo 6.6) oluşmuştur.

Tablo 6.6. Açıklanan Toplam Varyans Miktarları (1. Analiz)

Faktör	<i>Başlangıç Özdeğerleri</i>			<i>Toplam Faktör Yükleri</i>			<i>Faktör Yüklerinin Dönüştürülmüş Toplamları^a</i>
	Toplam	Varyans %	Kümülatif%	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam
1	6.713	18.647	18.647	6.713	18.647	18.647	6.695
2	4.411	12.254	30.901	4.411	12.254	30.901	4.354
3	4.227	11.743	42.643	4.227	11.743	42.643	4.234
4	3.477	9.659	52.302	3.477	9.659	52.302	3.599
5	1.067	2.964	55.266	1.067	2.964	55.266	1.073
6	.909	2.526	57.792				
7	.883	2.454	60.246				
8	.861	2.392	62.638				
9	.833	2.313	64.951				
10	.795	2.208	67.159				
11	.786	2.184	69.343				
12	.746	2.073	71.416				
13	.707	1.963	73.379				
14	.704	1.956	75.335				
15	.687	1.907	77.242				
16	.664	1.844	79.086				
17	.654	1.815	80.901				
18	.614	1.707	82.608				
19	.598	1.661	84.269				
20	.574	1.594	85.863				
21	.559	1.552	87.415				
22	.535	1.487	88.902				
23	.506	1.407	90.309				
24	.500	1.388	91.696				
25	.486	1.351	93.048				
26	.469	1.303	94.350				
27	.460	1.277	95.628				
28	.437	1.213	96.841				
29	.407	1.132	97.972				
30	.393	1.091	99.063				
31	.070	.195	99.258				
32	.067	.187	99.445				
33	.064	.177	99.622				
34	.052	.145	99.767				
35	.043	.118	99.885				
36	.041	.115	100.000				

Ekstraksiyon Yöntemi: Temel Bileşen Analizi

36 maddelik Sürdürülebilirlik ölçek çalışmasının desen matrisine baktığımızda ise farklı faktörler altında aynı maddenin (F3Q10) yer almadığı (Tablo 6.7) görülmektedir.

Tablo 6.7. Desen Matrisi (1. Analiz)

Madde/ Faktör	1	2	3	4	5
F3Q3	.977				
F3Q9	.975				
F3Q7	.975				
F3Q6	.974				
F3Q1	.973				
F3Q8	.971				
F3Q2	.971				
F4Q1		.727			
F4Q5		.721			
F4Q6		.706			
F4Q10		.693			
F4Q9		.685			
F4Q8		.682			
F4Q3		.682			
F4Q11		.667			
F4Q7		.663			
F2Q1			.757		
F2Q4			.753		
F2Q7			.703		
F2Q3			.694		
F2Q9			.668		
F2Q13			.610		
F2Q6			.588		
F2Q12			.563		
F2Q5			.559		
F2Q2			.539		
F1Q8				.761	
F1Q10				.681	
F1Q9				.653	
F1Q6				.618	

F1Q11	.607
F1Q4	.593
F1Q5	.584
F1Q1	.570
F1Q2	.556
F3Q10	.914

Ekstraksiyon Yöntemi: Temel Bileşen Analizi.

Döndürme Yöntemi: Kaiser Normalleştirme ile Oblimin

a. Rotasyon 3 iterasyonda birleşti.

Bir faktör 3'ten az öge içeremez (Castello ve Osborne, 2005, 3). Bu desen matrisi üzerinden yapılan çalışmalarla minimum düzeyde madde kaybı yaşanması hedeflenmiştir. Fakat; F3Q10 maddesinin ölçek çalışması için hedeflenen faktör yapısına uygun olmaması sebebiyle çıkartılmasına karar verilmiştir.

Bu seçim ile birlikte, 35 maddeli Sürdürülebilirlik Ölçeği üzerinde yeniden bir Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. Analizin hedefi, ölçeğin 4 faktörlü bir yapıya sahip olmasıdır ve analiz sonucunda bu hedefe ulaşılmıştır. Ancak, ortak varyanslar tablosu (Tablo 6.8) incelendiğinde, F2Q2 maddesinin ortak varyans değerinin, bir maddenin ölçekte yer alabilmesi için kabul edilen genel minimum olan 0,32'nin altında olduğu görülmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Bu durum, F2Q2 maddesinin ölçekteki yerini ve analizin genel geçerliliğini sorgulamamıza yol açmaktadır.

Eğer bir ögenin ortaklık oranı (communalities) 0.40'tan düşükse, bu ya ögenin diğerlerine bağlantısız olduğunu ya da ekstra bir faktör gerektirdiğini gösterir. Araştırmacı bu durumu dikkate alarak ilgili ögeyi veri setinden çıkarabilir ya da ek öğeler ekleyebilir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Bir ögenin minimum ortak varyansı için kuralın 0.32 olduğunu belirtilmiştir. Genelde üçten az ögesi olan bir faktör genellikle zayıf ve kararsızdır. Faktör, 5 veya daha fazla ögeli ve öğelerinin ortak varyansı 0.50 veya daha iyi ise arzu edilen sağlam bir faktörü ifade eder (Castello ve Osborne, 2005, 4). Dolayısıyla, F2Q2 ifadesinin ortak varyansı 0,5 (güçlü), 0,4 (uygun) ve 0,32 (literatürde kabul edilen minimum eşik) değerlerinin çok altında kaldığı için ölçekten çıkarılmıştır. Öte yandan, F1Q2'nin ortak varyansı (communality) 0,315'tir. Bu değer, literatürde belirlenen sınır olan 0,32 değerine oldukça yakındır ve diğer analizlerde herhangi bir problem oluşturmadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, F1Q2 ifadesi ölçekten çıkarılmamıştır. Ortak varyanslara ait değerler Tablo 6.8'de sunulmuştur.

Tablo 6.8. Ortak Varyanslar (Communalities) Tablosu (2. Analiz)

<i>Madde</i>		
F1Q1	1.000	.337
F1Q2	1.000	.315
F1Q4	1.000	.354
F1Q5	1.000	.341
F1Q6	1.000	.382
F1Q8	1.000	.575
F1Q9	1.000	.426
F1Q10	1.000	.466
F1Q11	1.000	.382
F2Q1	1.000	.581
F2Q2	1.000	.294
F2Q3	1.000	.488
F2Q4	1.000	.578
F2Q5	1.000	.312
F2Q6	1.000	.353
F2Q7	1.000	.498
F2Q9	1.000	.453
F2Q12	1.000	.325
F2Q13	1.000	.369
F3Q1	1.000	.947
F3Q2	1.000	.943
F3Q3	1.000	.956
F3Q6	1.000	.948
F3Q7	1.000	.951
F3Q8	1.000	.942
F3Q9	1.000	.950
F4Q1	1.000	.532
F4Q3	1.000	.470
F4Q5	1.000	.520
F4Q6	1.000	.505
F4Q7	1.000	.439
F4Q8	1.000	.470
F4Q9	1.000	.485
F4Q10	1.000	.480
F4Q11	1.000	.451

Ekstraksiyon Yöntemi: Temel Bileşen Analizi

Döndürme işlemi sonrasında, çeşitli öge yükleme tablolarını incelediğimizde, en iyi uyan yapının; .30'un üzerindeki öge yüklemeleri, çapraz yükleme olmayan ve her bir faktörde en az üç ögeye sahip olan yapı olduğunu görürüz. Bu durum, en "temiz" ve düzenli faktör yapısını oluşturur (Castello ve Osborne, 2005, 3).

Faktör analizi sonucunda elde edilen faktör yükleri tablosuna (Tablo 6.9) bakıldığında, dört ana faktör belirlenmiştir: Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi, Sosyal

Sürdürülebilirlik İletişimi, Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi ve İletişimin Sürdürülebilirliği. Bu faktörler, ölçeğin alt boyutlarını temsil etmektedir.

Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi faktörüne ait maddelerin faktör yük değerleri .576 ile .759 arasında değişmektedir. Bu, söz konusu maddelerin Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi faktörü ile güçlü bir ilişkisi olduğunu gösterir.

Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi faktörüne ait maddelerin faktör yük değerleri .565 ile .766 arasında değişmektedir. Bu da Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi faktörünün ölçek maddeleri ile güçlü bir ilişkisi olduğunu gösterir.

Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi faktörüne ait maddelerin faktör yük değerleri .971 ile .977 arasında değişmektedir. Bu sonuç, Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi faktörünün, ölçek maddeleri ile son derece güçlü bir ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Son olarak, İletişimin Sürdürülebilirliği faktörüne ait maddelerin faktör yük değerleri .662 ile .726 arasında değişmektedir. Bu değerler, İletişimin Sürdürülebilirliği faktörünün, maddeler ile güçlü bir ilişkisi olduğunu gösterir.

Genel olarak, tüm faktörlerin maddeler ile güçlü bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu da ölçeğin dört faktörünü de etkili bir şekilde ölçtüğünü göstermektedir. Maddelerin faktörlere göre dağılımları ve yük değerleri Tablo 6.9'da sunulmuştur.

Tablo 6.9. Maddelerin Faktörlere Göre Dağılımları ve Faktör Yük Değerleri (3. Analiz)

<i>Çevresel</i>		<i>Sosyal</i>		<i>Ekonomik</i>		<i>İletişimin</i>	
<i>Md.</i>	<i>Sür.</i>	<i>Md.</i>	<i>Sür.</i>	<i>Md.</i>	<i>Sür.</i>	<i>Md.</i>	<i>Sürdürülebilirliği</i>
	<i>İletişimi</i>		<i>İletişimi</i>		<i>İletişimi</i>		
F1Q1	.576	F2Q1	.766	F3Q1	.973	F4Q1	.726
F1Q2	.559	F2Q3	.697	F3Q2	.971	F4Q3	.682
F1Q4	.595	F2Q4	.763	F3Q3	.977	F4Q5	.720
F1Q5	.581	F2Q5	.565	F3Q6	.974	F4Q6	.706
F1Q6	.616	F2Q6	.589	F3Q7	.975	F4Q7	.662
F1Q8	.759	F2Q7	.708	F3Q8	.971	F4Q8	.683
F1Q9	.652	F2Q9	.676	F3Q9	.975	F4Q9	.687
F1Q10	.680	F2Q12	.570			F4Q10	.694
F1Q11	.608	F2Q13	.605			F4Q11	.667

Açımlayıcı faktör analizindeki son adım, iki matrisin yorumlanmasına bağlı olan faktörlerin yorumlanmasıdır. Desen matrisi, diğer faktörler kontrol altında tutulduğunda her bir değişken ile faktör arasındaki ilişkiyi temsil eder. Yapı matrisi, değişkenlerin diğer faktörlerle olan ilişkileri kontrol edilmeden, her bir değişken ve her bir faktör arasındaki ilişkiyi temsil eder. Ortogonal dönüşümler için desen ve yapı matrisleri aynıdır. Ancak eğik dönüşümler için bu matrisler çok farklı sonuçlar verebilir (Plucker, 2003, 25). AFA nihai desen matrisi Tablo 6.10'da sunulmuştur.

Faktör analizine veri setinin uygunluğunun değerlendirilmesi sonrasında, ölçeğin faktör yapı geçerliğini belirlemek ve faktör yapısını tanımlamak gereklidir. Güncel literatür göz önüne alındığında ve AFA sonrasında ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olmasına karar verilmiştir. Ölçekte yer alan her bir madde, çevresel sürdürülebilirlik iletişimi (F1), sosyal sürdürülebilirlik iletişimi (F2), ekonomik sürdürülebilirlik iletişimi (F3) ve iletişimin sürdürülebilirliği (F4) olmak üzere dört faktöre dahil edilmiştir. Ölçeğin dört faktörlü bir yapıyı yansıtacak şekilde düzenlenmesine karar verilmiştir. Bu hedef doğrultusunda belirlenen maddelerin birleştirilmesi sonucunda, dört faktörlü yapıyı destekleyen ve toplamda 34 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir.

Ayrıca aynı anda iki faktör altında benzer yük değerine sahip olan binişik maddelerin varlığının olmamasına ve bir faktör altında üçten az sayıda madde bulunmamasına koşullara dikkat edilmiştir (Castello ve Osborne, 2005, 3). Desen Matrisi Tablo 6.10'da sunulmuştur.

Tablo 6.10. Desen Matrisi (3. Analiz)

<i>Madde/ Faktör</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
F3Q3	.977			
F3Q9	.975			
F3Q7	.975			
F3Q6	.974			
F3Q1	.973			
F3Q8	.971			
F3Q2	.971			
F4Q1		.726		
F4Q5		.720		
F4Q6		.706		
F4Q10		.694		
F4Q9		.687		
F4Q8		.683		

F4Q3	.682
F4Q11	.667
F4Q7	.662
F2Q1	.766
F2Q4	.763
F2Q7	.708
F2Q3	.697
F2Q9	.676
F2Q13	.605
F2Q6	.589
F2Q12	.570
F2Q5	.565
F1Q8	.759
F1Q10	.680
F1Q9	.652
F1Q6	.616
F1Q11	.608
F1Q4	.595
F1Q5	.581
F1Q1	.576
F1Q2	.559

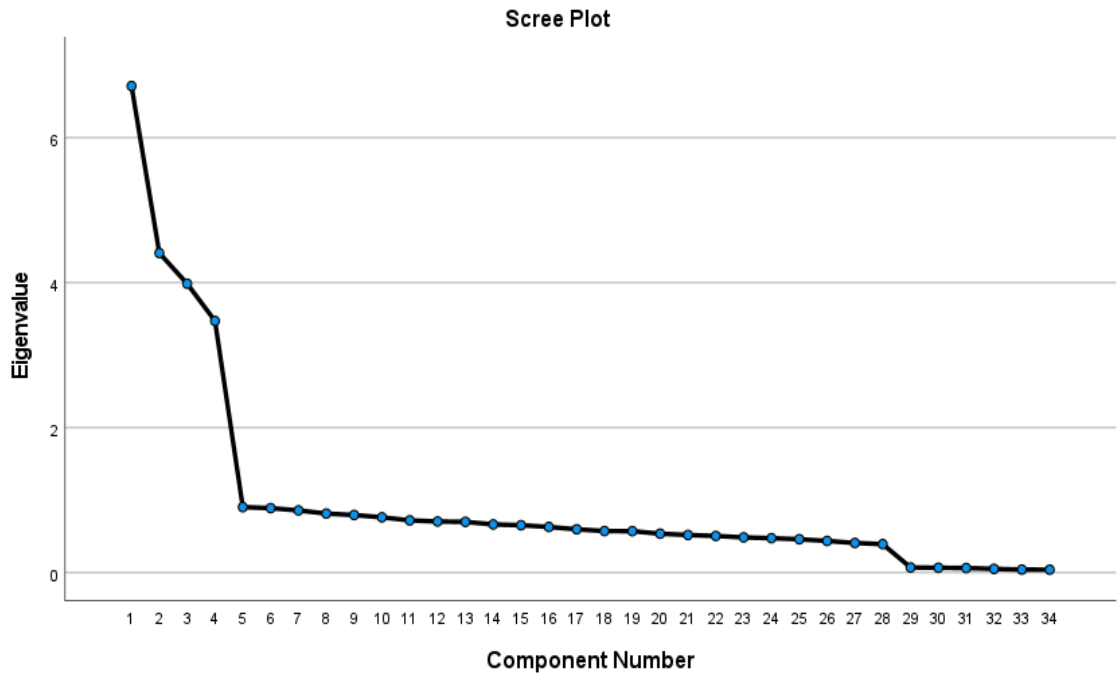
AFA analizi sonucunda, ölçeğin 34 maddeye dayanan ve 4 alt boyuta ayrılan bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Bu 4 faktör, toplam varyansın %54,647'sini açıklamaktadır. Elde edilen bulgular, Sürdürülebilirlik Ölçeğinin geçerli bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Maddelerin faktörlere göre dağılımı ve faktör yükleri Tablo 6.10'da sunulmuştur (Streiner, 1994, 140). Ayrıca; Faktör sayısını tespit etme sürecinde kullanılan diğer parametrelerden biri olan "toplam varyansın yüzdesi" kriterine göre, eklenen her yeni faktörün toplam varyansa olan katkısının %5 altına indiği anda, optimum faktör sayısına ulaşılmış sayılır (Yaşlıoğlu, 2017, 77). Son olarak 4'üncü faktörün varyansın %10,2'sini açıkladığı ve buna en yakın yüzdenin %2,6 olduğu görülmektedir. Açıklanan varyans yüzdeslerini Tablo 6.11'de sunulmuştur.

Tablo 6.11. Açıklanan Toplam Varyans Miktarları (3. Analiz)

F	<i>Başlangıç Özdeğerler</i>			<i>Toplam Faktör Yükleri</i>			<i>Faktör Yüklerinin</i>
	Toplam	Varyans %	Kümülatif%	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	<i>Dönüştürülmüş</i> <i>Toplamları^a</i>
1	6.713	19.744	19.744	6.713	19.744	19.744	6.695
2	4.409	12.967	32.711	4.409	12.967	32.711	4.350
3	3.986	11.724	44.434	3.986	11.724	44.434	4.003
4	3.472	10.213	54.647	3.472	10.213	54.647	3.598
5	.904	2.659	57.307				
6	.890	2.619	59.926				
7	.859	2.526	62.451				
8	.815	2.398	64.850				
9	.795	2.339	67.189				
10	.764	2.246	69.435				
11	.721	2.122	71.556				
12	.706	2.077	73.633				
13	.701	2.061	75.694				
14	.666	1.958	77.652				
15	.655	1.925	79.577				
16	.631	1.855	81.432				
17	.599	1.760	83.192				
18	.574	1.689	84.881				
19	.573	1.684	86.565				
20	.538	1.581	88.147				
21	.520	1.529	89.675				
22	.506	1.490	91.165				
23	.487	1.431	92.597				
24	.476	1.399	93.996				
25	.461	1.356	95.352				
26	.438	1.287	96.639				
27	.410	1.205	97.844				
28	.393	1.157	99.001				
29	.072	.210	99.211				
30	.068	.199	99.411				
31	.064	.188	99.598				
32	.052	.154	99.753				
33	.043	.125	99.878				
34	.042	.122	100.000				

Ekstraksiyon Yöntemi: Temel Bileşen Analizi

Şekil 6.2'deki ScreePlot grafiği, dört faktörlü bir ölçekte her faktörün açıkladığı varyans miktarını göstermektedir. Grafikteki kırılma noktaları arasındaki değişim dikkate alınarak yorumlama yapılır. Birinci faktör, diğer faktörlere göre en yüksek varyansı açıklamaktadır (Streiner, 1994, 138). Son faktör en düşük varyansı açıklar. ScreePlot test grafiğinde, grafiğin yatay halde seyretmeye başladığı noktaya kadar olan faktörler, elde edilebilecek en fazla faktör sayısı olarak kabul edilir. Bu şekilde, grafiğin şekli ve kırılma noktaları, faktör sayısını belirlemek için bir rehber olarak kullanılabilir (Cattel, 1978).

Şekil 6.2. Scree Plot Grafiği

Ayrıca Sürdürülebilirlik Ölçeğinin güvenilirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alpha güvenilirlik analizi yapılmış ve ölçeğin α 0,779 (Tablo 6.12) olarak bulunmuştur. Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeğinin alt boyutları da dahil olmak üzere güvenilir bir ölçme aracı olduğu kabul edilmiştir. Çünkü Cronbach Alpha değerinin 0,70 ve üstü olması, bir ölçme aracının güvenilirliği için yeterli görülmektedir (Cronbach ve Meehl, 1955; Karagöz ve Bardakçı, 2020, 62).

Tablo 6.12. AFA Cronbach Alpha Güvenilirlik Analizi

<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>N of Items</i>
<i>.779</i>	<i>34</i>

<i>Faktör</i>	<i>Madde Sayısı</i>	<i>Cronbach's Alfa(α)</i>
Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi	9	.804
Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi	9	.836
Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi	7	.991
İletişimin Sürdürülebilirliği	9	.864
Toplam	34	.779

Cronbach alfa katsayısı, tek boyutlu testler ve ölçekler için etkin bir güvenilirlik ölçütü olmasına rağmen, çok boyutlu testler ve ölçeklerde aynı gücü gösterememektedir. Bu durum, Cronbach alfa katsayısına alternatif güvenilirlik testlerinin geliştirilmesini gerektirmiştir. Bu alternatifler arasında birleşik güvenilirlik, çıkarılan ortalama varyans, yapısal eşitlik modellemesi ve Lambda 4 gibi ölçüm teknikleri bulunmaktadır (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 55).

Faktörlerin iç tutarlılıklarını sınamak için Birleşik Güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Microsoft Office 365 Excel ve AMOS 24 (Standardize yüklerin hesabı için) yazılımları kullanılarak yapılan bu hesaplamalar sonucunda (Tablo 6.13), çevresel sürdürülebilirlik iletişimi (F1) için CR=0.8077, sosyal sürdürülebilirlik iletişimi (F2) için CR=0.8409, ekonomik sürdürülebilirlik iletişimi (F3) için CR=0.9911 ve iletişimin sürdürülebilirliği (F4) için CR=0.8646 olarak bulunmuştur. Bu katsayılar, her bir faktörün ölçüm güvenilirliğini ifade eder ve genellikle 0.70 ve üzeri değerler, faktörlerin güvenilir olduğuna işaret eder (Raykov, 1997). Dolayısıyla, dört faktörün ve ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir. Birleşik güvenilirlik sonuçları Tablo 6.13'te sunulmuştur.

Tablo 6.13. AFA Kompozit Güvenilirlik Hesaplama Tablosu

<i>Gösterge Değişkeni</i>	<i>Örtük Değişken (Faktör)</i>	<i>Standardize Yükler</i>	<i>Kompozit Güvenirlik Katsayısı (C/(C+ME))</i>		
F1Q1	Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi	0,503	0,8077019		
F1Q2		0,485			
F1Q4		0,529			
F1Q5		0,503			
F1Q6		0,537			
F1Q8		0,732			
F1Q9		0,594			
F1Q10		0,627			
F1Q11		0,553			
F2Q1		Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi		0,733	0,84087105
F2Q3				0,662	
F2Q4	0,739				
F2Q5	0,496				
F2Q6	0,528				
F2Q7	0,645				
F2Q9	0,61				
F2Q12	0,503				
F2Q13	0,536				
F3Q1	Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi		0,969	0,99110846	
F3Q2			0,966		
F3Q3		0,976			
F3Q6		0,97			
F3Q7		0,972			
F3Q8		0,965			
F3Q9		0,972			
F4Q1	İletişimin Sürdürülebilirliği	0,675	0,86456363		
F4Q3		0,64			
F4Q5		0,682			
F4Q6		0,655			
F4Q7		0,604			
F4Q8		0,633			
F4Q9		0,644			
F4Q10		0,643			
F4Q11		0,62			

6.9.2.2.(1). Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), adından da anlaşılacağı gibi, doğrulayıcı ve açımlayıcı faktör analizi arasındaki en büyük ayrım, DFA kullanırken belirli bir faktör yapısı modelini test etme yeteneği (ve gerekliliği) olmasıdır. Bu, tüm değişkenlerin tüm faktörlerle ilişkili olmadığı modelleri mümkün kılar. Ayrıca, DFA araştırmacılara hataları ilişkilendirme ve belirli bir modelin farklı gruplardan gelen verilere eşdeğer olup olmadığını test etme yeteneği sağlar. DFA'nın uygulanmasındaki adımlar genellikle AFA'dakinden daha basit ve öznel olmayan adımlardır. Genel olarak, DFA beş adım gerektirir: model belirleme, model tahmini (modelin yaratılması), uyumun değerlendirilmesi, modelin modifikasyonu, yüklerin ve ilgili istatistiklerin yorumlanması (Plucker, 2003, 26-27).

DFA Katılımcıları

Doğrulayıcı Faktör Analizinde; açımlayıcı faktör analizi sonuçlarından elde edilen faktör yapısının doğrulanması amacıyla, ikinci bir çalışma grubu oluşturulmuştur. DFA için oluşturulan çalışma grubu, beş üniversite akademisyen, öğrencilerinden oluşan ve sürdürülebilirlik değerlendirmelerini gerçekleştirebilecek 515 kişiden oluşmaktadır. Bu katılımcı grubu, ölçeğin geçerliliğinin ve güvenilirliğinin test edilmesi ve belirlenen faktör yapısının doğrulanması için oluşturulmuştur.

DFA Grubu: Veri Toplama Süreci

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) çalışma grubu için veri toplama süreci, İşletmelerde Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeğinin faktör yapısını doğrulama amacıyla, araştırmacı tarafından titizlikle yürütülmüştür. Bu aşamada, araştırmanın etik ve bilimsel standartlara uygun yürütülmesini sağlamak için öncelikle Üniversitenin Etik Kurul Birimi'nden gerekli izin alınmıştır. Sonrasında, araştırmanın amacına uygun bir örneklem olan 515 katılımcıdan oluşan çalışma grubu belirlenmiştir. Bu grup üzerinde, ölçeğin geliştirilmesi süresinde açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan faktör yapısının doğrulanması amacıyla veri toplama süreci yürütülmüştür.

Bu aşamada ölçek geliştirme çalışmasının amacı doğrultusunda, AFA çalışma grubu verileri kullanılarak yapılan ve açımlayıcı faktör analizi sonuçları dikkate alınarak geliştiren 34 maddelik İşletmelerde Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmada, veri toplama sürecinin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi için bir "Çevrimiçi Form" uygulaması (<https://surdurulebilirlik-iletisimi.vercel.app>) geliştirilmiş ve kullanılmıştır. DFA Anket Formu Ek-6'da sunulmuştur.

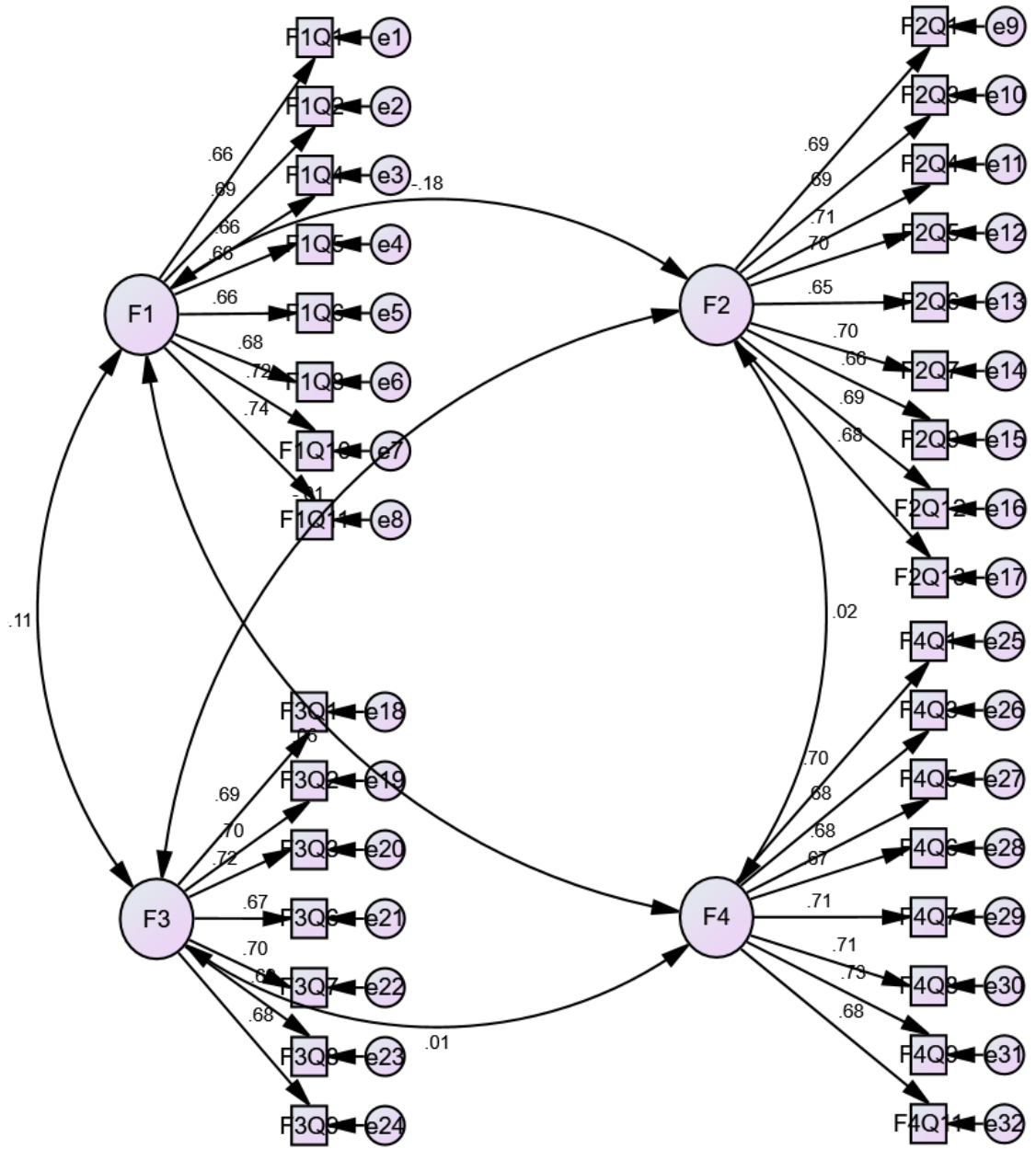
Bulgular ve Analiz

Araştırmacı tarafından AFA sonucunda elde edilen dört boyutlu ve 34 maddeli ölçeğin ilk boyutta 9, ikinci boyutta 9, üçüncü boyutta 7 ve dördüncü boyutta 9 olmak üzere AMOS 24 programı üzerinde path diyagramları oluşturulmuştur. Path

diyagramında yer alan oval şekiller; ölçeğin ilk faktör yapısı olan “çevresel sürdürülebilirlik iletişimi”, ikinci faktör yapısı “sosyal sürdürülebilirlik iletişimi”, üçüncü faktör yapısı “ekonomik sürdürülebilirlik iletişimi” ve dördüncü faktör yapısı “iletişimin sürdürülebilirliği” boyutlarını ifade etmektedir. Dikdörtgen şekiller ölçek maddelerini, küçük daireler (e) hata payı ve açıklanamayan varyansı temsil etmektedir.

Faktör analizi sürecinde, bir faktörün kabul edilebilir düzeyde bir yapı oluşturabilmesi için en az 3 öğeye ihtiyaç duyduğu literatürde belirtilmiştir (Castello ve Osborne, 2005, 3). Bu perspektiften, bu çalışmada, madde kaybını minimuma indirmek ve faktör yapılarının anlamlılığını korumak hedeflenmiştir. Bununla birlikte, F4Q10 maddesinin hedeflenen faktör yapısına uyum sağlayamadığı tespit edilmiştir ve dolayısıyla ölçekten çıkarılması kararı alınmıştır.

Maddelerin faktörlerle olan ilişkilerinin değerlendirilmesi sürecinde, 0.70 değerinin altında kalan maddelerin ölçekte yer alıp almadığı detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda, F1Q9 maddesinin faktör yükünün 0.70’in oldukça altında bir değerde (0.61) bulunması nedeniyle, bu madde doğrulayıcı faktör analizi sonrasında ölçekten çıkarılmıştır (Stevens, 2002). F1Q9 maddesini takiben, F2Q6 maddesinin faktör yükünün 0.65 ile 0.70’e yakın bir değerde bulunması sebebiyle, bu madde ölçekten çıkarılmamıştır. Sonuç olarak, çevresel sürdürülebilirlik iletişimi faktöründen bir madde, iletişimin sürdürülebilirliği faktöründen ise F4Q10 maddesi çıkarılmıştır. Diğer taraftan, sosyal sürdürülebilirlik iletişimi ve ekonomik sürdürülebilirlik iletişimi faktörlerinden herhangi bir madde çıkarılmamıştır. AFA sonrasında 34 maddeli ve dört boyutlu bir ölçek elde edilmişken, DFA sonucunda 8, 9, 7 ve 8 maddeli dört boyutlu bir yapı ile toplamda 32 maddeli bir ölçek elde edilmiştir. Ölçeğin son hali Ek-7’de, Yol Analizi Diyagramı Şekil 6.3’te, model uyum değerleri Tablo 6.14’te, model uyum değerleri standartları Tablo 6.15’te sunulmuştur.

CMIN/df:1.033; AGFI:.939; GFI:.947; NFI:.930; CFI:.998; IFI:.998; TLI:.997; RMSEA:.008

Şekil 6.3. DFA Analizi Yol Diyagramı

Tablo 6.14. Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum Değerleri Tablosu

Uyum İndeksi	CMIN	RMSEA	AGFI	GFI	NFI	CFI	IFI	TLI
	/df							
Ölçek	1,03	0,008	0,93	0,94	0,93	0,99	0,99	0,99
Değerleri								

Tablo 6.15. Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeks Tablosu (Erkorkmaz vd., 2013, 220)

Uyum Ölçümleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2df$	$2df \leq \chi^2 \leq 3df$
p değeri	$0,05 \leq p \leq 1,00$	$0,01 \leq p \leq 0,05$
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 \leq \chi^2/df \leq 3$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0$
Yakın Uyum Testi için p değeri	$0,10 \leq p \leq 1,00$	$0,05 \leq p \leq 0,10$
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0$
NFI	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI \leq 0,95$
NNFI	$0,97 \leq NNFI \leq 1,00$	$0,95 \leq NNFI \leq 0,97$
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq NNFI \leq 0,97$
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI \leq 0,90$

Sürdürülebilirlik modeline ait uyum değerleri değerlendirilmiştir. Tablo 6.14 incelendiğinde χ^2 / df değerinin 1,03 olduğu ve 5'in altında olduğu görülmektedir. Bu durum CMIN /df değerinin model veri uyumu açısından mükemmel düzeyde olduğunu göstermektedir. Modelin AGFI değeri 0,939'dur ve 0,85 üzerinde olduğundan veri uyumu açısından mükemmel düzeydedir. GFI, NFI, CFI, IFI, TLI uyum değerleri incelendiğimizde yine 0,90 üzerinde değerlerde olduğu görülmekte ve yukarıdaki tabloda da yer aldığı üzere mükemmel uyum düzeyini göstermektedir. RMSEA değerine bakıldığında 0,008 olduğu görülmekte ve ideal sonuç düzeyinde olduğu söylenebilmektedir.

Cronbach alfa katsayısı, tek boyutlu testler ve ölçekler için etkin bir güvenilirlik ölçütü olmasına rağmen, çok boyutlu testler ve ölçeklerde aynı gücü gösterememektedir. Bu durum, Cronbach alfa katsayısına alternatif güvenilirlik testlerinin geliştirilmesini gerektirmiştir. Bu alternatifler arasında birleşik güvenilirlik, çıkarılan ortalama varyans, yapısal eşitlik modellemesi ve Lambda 4 gibi ölçüm teknikleri bulunmaktadır (Karagöz ve Bardakçı, 2020, 55).

Faktörlerin iç tutarlılıklarını ölçmek için Birleşik Güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Yapılan bu hesaplamalar sonucunda, çevresel sürdürülebilirlik iletişimi (F1) için CR=0.8751, sosyal sürdürülebilirlik iletişimi (F2) için CR=0.8885, ekonomik sürdürülebilirlik iletişimi (F3) için CR=0.8666 ve iletişimin sürdürülebilirliği (F4) için CR=0.8820 olarak bulunmuştur. Bu katsayılar, her bir faktörün ölçüm güvenirligini ifade eder ve genellikle 0.70 ve üzeri değerler, faktörlerin güvenilir olduğuna işaret eder (Raykov, 1997). Dolayısıyla, dört faktörün de güvenilir olduğunu söylenebilir. Birleşik güvenilirlik sonuçları Tablo 6.16'da sunulmuştur.

Tablo 6.16. DFA Kompozit Güvenilirlik Hesaplama Tablosu

<i>Gösterge Değişkeni</i>	<i>Örtük Değişken (Faktör)</i>	<i>Standardize Yükler</i>	<i>Kompozit Güvenilirlik Katsayısı (C/(C+ME))</i>
F1Q1	Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi	0,663	0,8751636
F1Q2		0,685	
F1Q4		0,66	
F1Q5		0,657	
F1Q6		0,663	
F1Q8		0,679	
F1Q10		0,718	
F1Q11		0,74	
F2Q1	Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi	0,686	0,88852408
F2Q3		0,689	
F2Q4		0,71	
F2Q5		0,704	
F2Q6		0,654	
F2Q7		0,697	
F2Q9		0,663	
F2Q12		0,688	
F2Q13	0,676		
F3Q1	Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi	0,69	0,86668841
F3Q2		0,698	
F3Q3		0,72	
F3Q6		0,673	
F3Q7		0,702	
F3Q8		0,689	
F3Q9		0,685	
F4Q1	İletişimin Sürdürülebilirliği	0,705	0,88200686
F4Q3		0,677	
F4Q5		0,683	
F4Q6		0,667	
F4Q7		0,712	
F4Q8		0,709	
F4Q9		0,727	
F4Q11		0,679	

Doğrulamalı faktör analizi (DFA) uygulaması öncesi, 34 maddeli İşletmelerde Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .763 olarak hesaplanmıştır. DFA sonrasında F1Q9 ve F4Q10 maddelerinin çıkarılmasıyla ölçek 32 maddeye indirgenmiş ve bu 32 maddeli ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .769 olarak bulunmuştur. Ayrıca madde toplam korelasyonlarında .30 altında kalan herhangi bir değere rastlanmamıştır. Bu sonuçlar, ölçeğin hem ilk haliyle hem de DFA sonrası durumuyla yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

DFA sonrası oluşan 4 faktörlü yapıya ait kısmi korelasyonları incelenerek analiz edilmiştir (Yaşlıoğlu, 2017):

F1 ve F2 arasında -0.163'lük bir Pearson korelasyon katsayısı bulunmuştur ve bu korelasyon istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.01$). Bu, F1 ve F2 arasında negatif bir ilişki olduğunu gösterir.

F1 ve F3 arasında -0.096'lık bir Pearson korelasyon katsayısı bulunmuştur ve bu korelasyon istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.05$). Bu, F1 ve F3 arasında negatif bir ilişki olduğunu gösterir.

F1 ve F4 arasında 0.052'lik bir Pearson korelasyon katsayısı bulunmuştur, ancak bu korelasyon istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0.05$).

F2 ve F3 arasında -0.013'lük bir Pearson korelasyon katsayısı bulunmuştur, ancak bu korelasyon istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0.05$).

F2 ve F4 arasında 0.016'lık bir Pearson korelasyon katsayısı bulunmuştur, ancak bu korelasyon istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0.05$).

F3 ve F4 arasında 0.011'lik bir Pearson korelasyon katsayısı bulunmuştur, ancak bu korelasyon istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0.05$).

Bu sonuçlar, F1'in hem F2 hem de F3 ile anlamlı derecede negatif bir ilişkiye sahip olduğunu gösterirken, diğer tüm faktör çiftleri arasındaki ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Bu sonuçlar, farklı faktörler arasında belirgin bir ilişkinin olmadığını, yani her faktörün benzersiz bir yapıyı temsil ettiğini gösterir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, sürdürülebilir işletmelerde iletişimin önemini, itici bir güç olmasının temelini anlatan ve sürdürülebilir işletmeler için iletişim kalitesini sayısal olarak ortaya koyacak bir ölçek geliştirmektir. Bu sayede, yönetimin en önemli unsurlarından biri olan iletişimin, sürdürülebilirliğe olan katkısının üniversiteler için ölçülebilmesi hedeflenmektedir. Başlangıç olarak, sürdürülebilirlik konusundaki temel literatür bilgisi sunulmakta, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik gibi, sürdürülebilirlik iletişimi açısından merkezi olan kavramlara dikkat çekilmektedir. Ardından, sürdürülebilirlik iletişimine odaklanan literatür incelenmektedir. Müteakiben; hem mikro düzeyde sürdürülebilirliğin hem de makro düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın oluşturulmasında üniversitelerin önemli rolü ele alınmaktadır. Son bölümde ise, yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilirlik iletişimi kalitesini ölçmek için üniversitelerdeki paydaşların algılanan sürdürülebilirlik iletişimi kalitesi hakkındaki algılarını tespit etmek ve üniversitelerdeki sürdürülebilirlik faaliyetlerinin genel durumunu ortaya koyarak farkındalık yaratmak için geliştirilen ölçeğin bulguları, analizi ve sonuçları yer almaktadır.

Bu araştırma çerçevesinde, yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilirlik ve iletişim süreçlerini değerlendirebilmek adına güvenilir ve geçerli bir ölçek oluşturulmuştur. Bulgular, çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik iletişimi ile iletişimin sürdürülebilirliği boyutlarına dair faaliyetlerin ölçümünde bu aracın uygun olduğunu göstermektedir. Geliştirilen bu ölçek, sürdürülebilirliğin değerlendirilmesinde de son derecede önem taşımaktadır. Diğer yandan literatürde benzer bir ölçeğin bulunmaması sebebiyle bu çerçevede yürütülecek çalışmalar için geliştirilen ölçek referans teşkil edebilecektir.

Araştırmanın literatür taraması sonucunda, sürdürülebilirlik iletişiminin kalitesini, etkinliğini ölçebilecek 77 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Bu havuzun literatür destekli olarak 4 faktörden oluştuğu öngörülmüştür. Müteakip her aşamada bu 4 faktörlü yapı teyit edilmiştir. Ön deneme çalışması, 11 kişilik bir grup ile gerçekleştirilmiştir. Bu grup, her bir maddeyi anlama ve yorumlama kabiliyetine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin sonucunda, katılımcılardan gelen geri bildirimler ışığında maddelerin bazıları gözden geçirilmiş ve revize edilmiştir. Madde havuzunun oluşturulması ve ön deneme çalışmasıyla birlikte görünüş geçerliliği sağlanmıştır.

Daha sonraki aşamada, ölçeğin kapsam geçerliliği değerlendirilmiştir. Bu süreçte, 77 maddelik havuz, uzman görüşü formuyla, 19 farklı uzmana sunulmuştur. Her uzman, maddelerin uygunluğunu ve anlamlılığını değerlendirmiştir. Uzmanlar tarafından verilen geri bildirimler, form analizleri sonucunda, ölçek 46 maddeye indirilmiş ve 4 öngörülen 4 faktörlü yapı uzmanlarca teyit edilmiştir. Bu analizde

Lawshe Metodundan (Lawshe, 1975) geliştirilen Modifiye Lawshe Metodu (Ayre ve Scally, 2014) kullanılmıştır.

Deneme (pilot) uygulama süreci, ölçeğin sonraki değerlendirme aşamasıdır. Bu aşamada, 46 maddelik ölçek, 250 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır. Bu deneme uygulaması ve sonrasında gerçekleştirilen madde analizleri sonucunda, ölçek 36 maddeye indirgenmiştir.

Sonrasında, elde edilen 36 maddelik ölçek için uzman görüşleri tekrar alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda, anket tekniği ve Türkçeye uygunluk kapsamında, herhangi bir madde çıkarılmadan sadece bazı maddelerde minör düzenlemelere gidilmiştir.

Deneme çalışmasının ardından, AFA ve DFA öncesi ölçek, öngörülen 4 faktörün altında yer alan 36 maddeden oluşacak şekilde oluşturulmuştur.

Sürdürülebilirlik iletişimi ölçeğinin yapı geçerliğinin belirlenebilmesi amacıyla gerçekleştirilen Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonuçlarına göre, ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,92 ve Barlett Testine ilişkin ki-kare değeri 11859,301 (sd= 561; $p < .001$) olarak tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik ölçeğinin yapısının ortaya çıkarılabilmesi amacıyla temel bileşenler (principal components) ve doğrudan eğik döndürme (direct oblimin) seçilerek gerçekleştirilen Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda özdeğeri 1 ve üzerinde olan, toplam varyansın %54,647'sini açıklayan 34 maddelik 4 faktörlü bir yapı belirlenmiştir. 4 faktörlü yapının birinci faktörü çevresel sürdürülebilirlik iletişimi, ikinci faktörü sosyal sürdürülebilirlik iletişimi, üçüncü faktörü ekonomik sürdürülebilirlik iletişimi ve dördüncü faktör iletişimin sürdürülebilirliği olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini tespit etmek amacıyla iç tutarlılık (Cronbach Alpha) ve birleşik güvenilirlik (composite reliability) analizlerinden yararlanılmıştır. Sürdürülebilirlik iletişimi ölçeğinin “çevresel sürdürülebilirlik iletişimi” faktörünün Cronbach Alpha katsayısı 0,80; “sosyal sürdürülebilirlik iletişimi” faktörünün Cronbach Alpha katsayısı 0,83; “ekonomik sürdürülebilirlik iletişimi” faktörünün Cronbach Alpha katsayısı 0,99; “iletişimin sürdürülebilirliği” faktörünün Cronbach Alpha katsayısı 0,86 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, AFA için yapılan birleşik güvenilirlik testinde; çevresel sürdürülebilirlik iletişimi (F1) için $CR=0.8077$, sosyal sürdürülebilirlik iletişimi (F2) için $CR=0.8409$, ekonomik sürdürülebilirlik iletişimi (F3) için $CR=0.9911$ ve iletişimin sürdürülebilirliği (F4) için $CR=0.8646$ olarak bulunmuştur. Bu katsayılar, her bir faktörün ölçüm güvenilirliğini ortaya koymuştur.

Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile ortaya çıkarılan 34 maddelik 4 faktörden oluşan yapının doğrulanması amacıyla gerçekleştirilen Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda 2 maddenin çıkarılmasına karar verilmiştir. 32 maddeden oluşan yapıdan elde edilen uyum indekslerine bakıldığında ise $\chi^2/df=1,03$, $RMSEA=.008$, $GFI=.94$, $AGFI=.93$, $IFI=.99$, $NFI=.93$, $TLI=.99$ ve $CFI=.99$ mükemmel seviyede bir uyum tespit edilmiştir. Buna göre Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonuçları

sürdürülebilirlik iletişimi ölçeğinin 4 faktörlü yapısını doğrulamaktadır. Ayrıca ölçeğin iç tutarlılığı için yapılan birleşik güvenirlik ve Cronbach Alpha analizlerinde; Cronbach Alpha katsayısı .779, çevresel sürdürülebilirlik iletişimi (F1) için CR=0.8751, sosyal sürdürülebilirlik iletişimi (F2) için CR=0.8885, ekonomik sürdürülebilirlik iletişimi (F3) için CR=0.8666 ve iletişimin sürdürülebilirliği (F4) için CR=0.8820 olarak bulunmuştur. Bu katsayılar ölçeğin güvenirliğini ispatlamaktadır.

"Bu çalışma sonucunda, "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği"nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçek, maddelerinde beşli Likert ölçeğine tabi olup, sürdürülebilirlik iletişimi konusundaki tutum ve uygulamaların tespitinde önemli bir rol oynayabilir. Özellikle, Türkiye'deki üniversitelerin sürdürülebilirlik kavramını benimsemesi ve bu alanda gelecekte liderlik yapması yönünde değerli bir katkı sağlayabilir.

Bu çalışma, Türkiye'deki üniversitelerin sürdürülebilirlik iletişimi faaliyetlerini ve mevcut durumlarını belirlemekte; bu şekilde, bu alandaki literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması ve sürdürülebilirlik iletişimi bakımından, tamamen benimsenmiş olmasa da, sürdürülebilirlik hedeflerine yönelik çabalar gösteren ve bu konuda etkin iletişim sağlayan üniversiteler bulunmaktadır. Özellikle sıfır atık ve yeşil kampüs hedefleri bu çabaların öne çıkan unsurlarıdır. Üniversitelerin türlerine bakıldığında ise, devlet üniversitelerinin sürdürülebilirlik faaliyetlerine vakıf üniversitelerinden daha fazla önem verdiği gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği" sürdürülebilirlik hedeflerinin değerlendirilmesinde ve bu alanda gelecekte atılacak adımların belirlenmesinde etkin bir araç olma potansiyeli taşımaktadır.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler:

Sürdürülebilirlik iletişimi stratejilerini ve araçlarını daha etkili bir şekilde kullanmak için düzenli eğitimler sağlanmalıdır. Sürdürülebilirlik faaliyetlerinin aktif olarak yürütülmediği bir düzende sürdürülebilirlik iletişiminin ölçülebilmesi zorlaşmaktadır.

Topluluklarla etkileşimi artırmak ve sürdürülebilirlik projelerini daha görünür hale getirmek için yerel etkinlikler ve etkileşimler düzenlenmelidir. Sürdürülebilirlik mesajlarını ve hedefleri daha iyi anlamaları için paydaşlarla sürekli diyalog ve geri bildirim mekanizmaları kurulmalıdır. İletişim araçlarının tamamı sürdürülebilirlik faaliyetleri için kullanılabilir. İletişim araçlarının tamamı sürdürülebilirlik faaliyetleri için kullanılabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği maddeleri genel sürdürülebilirlik literatüründen alınmıştır. Üniversite özelinde kullanılacak az çok az sayıda maddeye sahiptir. Bu nedenle ölçeğin, üniversiteler haricindeki kurumlarda da kullanılma yeteneğinin olduğu öngörülmektedir. Ayrıca, farklı paydaş kitlelerinde farklı sonuçlar alınabileceği değerlendirilmektedir.

Sürdürülebilirlik iletişimi alanında daha fazla araştırma yapılmalı ve bu araştırmaların sonuçları geniş kitlelere yayılmalıdır.

Ölçek iki çeşit paydaş (akademisyen ve öğrenci) kitlesine uygulanarak oluşturulduğundan ve genellikle tek yönlü iletişimin kalitesini ölçme amacı gütmektedir. Farklı paydaşlara ve bütüncül iletişime uygun olarak genişletilebilir veya daraltılabilir.

Farklı disiplinlerden araştırmacılar arasında işbirliği teşvik edilmeli ve farklı perspektiflerin bir araya gelmesi sağlanmalıdır.

Politika Geliştiricilere Yönelik Öneriler:

Sürdürülebilirlik iletişiminin politika geliştirme süreçlerine entegre edilmesi ve bu alanın daha fazla vurgulanması sağlanmalıdır.

Politika kararlarına ilişkin verilerin, bilgilerin halka daha açık ve anlaşılır bir şekilde iletilmesi için iletişim stratejileri geliştirilmelidir.

Politika yapıcılar, sürdürülebilirlikle ilgili hedeflerin ve kazanımların halka duyurulması için medya ve dijital iletişim araçlarını etkin bir şekilde kullanmalıdır.

Sürdürülebilirlik kavramının; çevrenin, toplumların ve insanlığın ortak mirası olan medeniyetimizin korunması için BM tarafından ortaya atılmış reçete bir kavram olduğu bilinmelidir. Ayrıca alınacak kararlarda; insanlar ve organizasyonlarla gerçekleştirilen sürdürülebilirlik iletişiminin ana amacının, sürdürülebilirlik hedeflerinin daha anlaşılır hale getirilmesi, uygun vasıtalarla iletilmesi, anlaşılması ve insanlığın tamamının bu hedefler için aktif rol alması olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aarhus Centres, (1998). *The Aarhus Convention*, <https://aarhus.osce.org/about/aarhus-convention>, (21.02.2023).
- Adomßent, M. & Godemann J., (2011). Sustainability communication: an integrative approach. İçinde J. Godemann & G. Michelsen (Eds.), *Sustainability Communication: Interdisciplinary Perspectives and Theoretical Foundations* (ss. 27-37.), Springer.
- Akbayır, Z., (2019). Halkla ilişkiler perspektifinden kurumsal sürdürülebilirlik iletişimi ve bir örnek olay incelemesi, *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 39-71.
- Akıncı, Z., B., (1998). *Kurum Kültürü ve Örgütsel İletişim*, 1. Baskı, İletişim Yayınları.
- Allen, M. (2016). *Strategic Communication for Sustainable Organizations: theory and practice*, Springer.
- Alshuwaikhat, H., M. & Abubakar, I., (2008). An integrated approach to achieving campus sustainability: assessment of the current campus environmental management practices, *Journal of Cleaner Production*, 2008(16), 1777-1785. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2007.12.002>
- Amabile, S., Conte, F., Vollero, A. & Siano, A., (2022). Measuring and evaluating CSR information and involvement strategies on corporate Facebook Pages, *Italian Journal of Marketing*, 342-369. <https://doi.org/10.1007/s43039-022-00053-0>
- Amey, L., Plummer, R. & Pickering, G., (2020). Website communications for campus sustainability: an analysis of Canadian universities, *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 21(3), 531-556. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-04-2019-0137>
- Argenti, P., A., (2009). *Corporate Communication (5th Edition)*, McGrawHill Irwin, ISBN: 978-0-07-337773-5.
- Arıdağ, I., (2014). “Sürdürülebilirlik” bir iş modeli... “sürdürülebilirlik iletişimi” de vazgeçilmezi”, *EKOIQ Dergisi*, Mayıs 2014.
- Arın Saydam, Z., (2014). *Sürdürülebilir İletişimin Kurumsal Sürdürülebilirliğe Etkisi: İşletmeler Örneğinde Karşılaştırmalı Uygulama*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Anabilim Dalı Halkla İlişkiler Bilim Dalı.

- Arief, N., N., Famiola, M., Pratama, A., P., Anggahegari, P. & Putri, A., N., A., (2022). sustainability communication through bio-based experiential learning, *Sustainability*, 14(5204), 1-17. <https://doi.org/10.3390/su14095204>
- Arrigo, E., (2018). The flagship stores as sustainability communication channels for luxury fashion retailers, *Elsevier Journal of Retailing and Consumer Services*, 44, 170-177. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2018.06.011>
- Atmaca, A. C. , Kiray, S. A. & Pehlivan, M. (2019). Development of a measurement tool for sustainable development awareness, *international journal of assessment Tools in Education*, 6(1), 80-91. <https://doi.org/10.21449/ijate.518099>
- Aversano-Dearborn, V., Paz, A., Fischer, D., Gruen, D., Gullien-Hanson, G. & Vergragt, P., (2018). Communicating for sustainable consumption and production wg: scoping document, *Systems of Sustainable Consumption & Production (SSCP)*, <https://sscp.futureearth.org/future-earth-sscp>, (03.01.2023).
- Ayre, C. & Scally, A., J., (2014). Critical values for lawshe’s content validity ratio, *Measurement and Evaluation in Counseling And Development*, 47(1), 79-86. <https://doi.org/10.1177/0748175613513808>
- Baghoor, G., K., K., Rasool, I., Wahid & Latif, A., (2017). Corporate sustainability – scale development study, *Education and Information Management*, XI(3), 293-316.
- Baker, K., A., (2002). organizational communication. <http://wachum.com/eBook/1065106/commutheory3.pdf> (16.07.2023)
- Barbier, E., B. & Burgess, J., C., (2017). The sustainable development goals and the systems approach to sustainability, economics: the open access, *Open-Assessment E-Journal*, 11(2017-28), 1-22. <http://dx.doi.org/10.5018/economics-ejournal.ja.2017-28>
- Baş, T., (2003). *Anket: Anket Nasıl Hazırlanır? Anket Nasıl Uygulanır? Anket Nasıl Değerlendirilir?*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık.
- Baviera-Puig, A., Gómez-Navarro, T., García-Melón, M. & García-Martínez, G., (2015). Assessing the communication quality of csr reports. a case study on four spanish food companies, *MDPI Sustainability Journal*, 7, 11010-11031. <https://doi.org/10.3390/su70811010>
- Bayas, C., Rodríguez-Pomeda, J., Sandoval, A. & Casani, F., (2020). Understanding the university-sustainability link through media: A Spanish perspective, *Sustainability 2020*, 12(12), 1-14. <https://doi.org/10.3390/su12124830>

- Bayhantopçu, E. & Özuyar, P., G., (2021). Sürdürülebilir üniversitelerin yönetim-strateji çalışmaları ve iletişimi için karşılaştırma bazlı bir yaklaşım önerisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 45, 396-402. <https://doi.org/10.52642/susbed.929913>
- Beavers, A., Lounsbury, J., W., Richards, J., K., Huck, S., W., Skolits, G., J. & Esquivel, S., L., (2013). Practical considerations for using exploratory factor analysis in educational research, *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 18(6), 1-13. <https://doi.org/10.7275/qv2q-rk76>
- Beder, S., (1994). Revoltin' developments: the politics of sustainable development, *Arena Magazine*, 1994(July), ss. 37-39. <https://documents.uow.edu.au/~sharonb/esd/arena.html>
- BİST, (2023). *Sürdürülebilirlik Endeksleri*, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksleri> (02.05.2023)
- Bloomberg, (2023). *Gender-Equality Index*. <https://www.bloomberg.com/gei/> (01.02.2023).
- BM Türkiye, *Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*. <https://turkiye.un.org/tr/sdgs> (25.06.2023)
- Bozoğlan, R., (2005). Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin tarihsel arka planı, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50(1), 1011-1028. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/891/9943>
- Bowen, F., (2014). *After Greenwashing: Symbolic Corporate Environmentalism and society*, Cambridge University Press, Cambridge, ISBN 978-1-107-03482-2.
- Brand, K., (2011). *Sociological Perspectives on Sustainability Communication*, İçinde J. Godemann & G. Michelsen (Eds.), *Sustainability communication: interdisciplinary perspectives and theoretical foundations* (ss. 55-68), Springer.
- Brown, T., A., (2006). *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*, The Guilford Press.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akün, Ö., E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F., (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Geliştirilmiş 13.baskı*, Pegem Akademi.
- Cahyandito, M., F. (2010). Pembangunan berkelanjutan, ekonomi dan ekologi, sustainability communication dan sustainability reporting, *Jurnal Bisnis dan Manajemen*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1670708
- Cambridge Dictionary, *Sustainability*. <https://dictionary.cambridge.org/> (27.6.2019).

- Castello, A., B. & Osborne, J., W., (2005). Best practices in exploratory factor analysis: four recommendations for getting the most from your analysis, *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 10(7), 1-9. <https://doi.org/10.7275/jyj1-4868>
- Cattel, R., B., (1978). *The Scientific Use of Factor Analysis in Behavioral and Life Sciences*, Plenum Press, ISBN-13: 978-1-4684-2264-1, DOI: 10.1007/978-1-4684-2262-7.
- CDP, (2023). *About Us*, <https://www.cdp.net/en/info/about-us> (01.02.2023).
- Cesarotti, V. & Spada, C., (2008). The Impact of Cultural Issues and Interpersonal Behavior on Sustainable Excellence and Competitiveness: An Analysis of the Italian Context. İçinde K. J. Zink (Eds), *Corporate Sustainability as a Challenge for Comprehensive Management* (ss. 96-113), Springer Company.
- Cole, L., (2000). *Assessing Sustainability on Canadian University Campuses: Development of a Campus Assessment Framework*, Masters Thesis, Royal Roads University.
- Collision, D., J., Cobb, G., Power, D. & M., Stevenson, L., A., (2008). The Financial Performance of the FTSE4Good Indices, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management Journal*, Wiley InterScience, 15, 14-28. <https://doi.org/10.1002/csr.144>
- Comrey, A., L. & Lee, H., B., (1992). *A First Course In Factor Analysis (2nd Edition)*, Psychology Press, Taylor & Francis Group, ISBN 0-8058-1062-5.
- Creswell, J., W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches (4th Edition)*, SAGE Publications Inc, ISBN 978-1-4522-2609-5.
- Cronbach, L. J. & Meehl, P. E. (1955). Construct validity in psychological tests, *Psychological Bulletin*, 52(4), 281-302. <https://doi.org/10.1037/h0040957>
- Cudeck, R., (2010). 10 - Exploratory Factor Analysis. İçinde Ed.: H.E.A. Tinsley & S. D. Brown (Eds.), *Handbook of Applied Multivariate Statistics and Mathematical Modeling*, Elsevier Inc.
- Çarkçı, J., (2020). *Sosyal Bilimlerde Ölçek Geliştirme Kılavuzu*, Çizgi Kitabevi.
- Dalal-Clayton, B. & Bass, S., (2000). *National Strategies for Sustainable Development: The Challenge Ahead*, IIED. <https://www.iied.org/7829iied>
- Deetz, S., (2001). Conceptual Foundations, İçinde F. M. Jablin, & L. N. Putnam (Eds.), *The New Handbook of Organizational Communication: Advances in Theory, Research and Methods* (ss. 3-46), Springer Publications.

- Delkus, D, Huefner, B. & Witter, J., (2022). Lobbying on Sustainability Reporting Standards: A Comparison of Two GRI Issues, *SSRN*, 2022(July), <https://ssrn.com/abstract=4151731> (12.06.2023).
- Delmas, M., A. & Burbano, V., C., (2011). The Drivers of Greenwashing, *California Management Review*, 54(1), 64-87. <https://doi.org/10.1525/cmr.2011.54.1.64>
- Demirci, K., (2022). Sürdürülebilirlik İletişimi ve Sürdürülebilirlik Kavramı: Türkiye Bankacılık Sektörü Web Sitesi ve Sürdürülebilirlik Raporları Örneğinde Bir Analiz, *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı, e5-e22.
- DESA, (1992). *Report Of The Unites Conference on Environment and Development*, https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf (02.11.2020).
- DeVellis, R., F., (2022). *Ölçek Geliştirme: Kuram ve Uygulamalar* (Üçüncü basımdan çeviri), Çev: T. Totan, Nobel Yayınevi.
- Diesendorf, M., (2000). Sustainability and sustainable development. İçinde D. Dunphy, J. Benveniste, A. Griffiths & P. Sutton (Eds.), *Sustainability: The Corporate Challenge of the 21st Century* (ss. 19-37), Allen & Unwin.
- Djordjevic, A. & Cotton, D., R., E., (2011). Communicating the sustainability message in higher education institutions, *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 12(4), 381-394. <https://doi.org/10.1108/14676371111168296>
- Dodd, R. & Cassels, A., (2006). Health, development and the Millennium Development Goals, *Annals of Tropical Medicine & Parasitology*, 100(5), 379-387. <https://doi.org/10.1179/136485906X97471>
- Doğru, B., (2014). Sürdürülebilirlik ve İletişimin Sürdürülebilirliği, *EKOIQ Dergisi*, 2014(Mayıs). <https://www.ekoiq.com/wpcontent/uploads/2022/05/ekoiqsayi39.pdf>
- Doğru, B., (2023). Sivil Toplum Kuruluşlarının Kurumlara Yönelik İtibar Algısında Sürdürülebilirlik İletişiminin Rolü, *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(23), 319-330. <https://doi.org/10.31455/asya.1241759>
- Du, S. & Bhattacharya, C., B. & Sen, S., (2010). Maximizing Business Returns to Corporate Social Responsibility (CSR): The Role of CSR Communication, *International Journal of Management Reviews*, 12(1), 8-19. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2009.00276.x>
- Dunphy, D., Benveniste, J., Griffiths, A. & Sutton, P., (2000). *Sustainability: The Corporate Challenge of 21st Century*, Allen&Unwin.

- Dyllick, T. & Hockerts, K., (2002). Beyond The Business Case for Corporate Sustainability, *Business Strategy and the Environment Journal*, Wiley InterScience. <https://doi.org/10.1002/bse.323>
- Edwards, A., R., (2005). *The Sustainability Revolution: Portrait of Paradigm Shift*, New Society Publishers.
- Elkington, J., (1997). *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line 21st Century Business*, Capstone Publishing Limited.
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. & Sanisoğlu, S., Y., (2013). Doğrulatoryıcı Faktör Analizi ve Uyum İndeksleri, *Türkiye Klinikleri*, 33(1), 210-223. <https://doi.org/10.5336/medsci.2011-26747>
- Etikan, I. Musa, S., A. & Alkassim, S., S., (2016). Comparison of convenience sampling and purposive sampling, *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 5(1), 1-4. <http://dx.doi.org/10.11648/j.ajtas.20160501.11>
- European Commission, (1997, June 17). *Amsterdam European Council, 16 and 17 June 1997*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_97_2. (25.02.2023).
- European Environment Agency, (1999). *A New Model of Environmental Communication for Europe From Consumption to Use of Information: Expert Corner Report*, <https://www.eea.europa.eu/publications/92-9167-125-8> (12.02.2023).
- Fabrigar, L., R., Wegener, D., T., MacCallum, R., C. & Strahan, E., J., (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research, *Psychological Methods*, 4(3), 272-299. <http://dx.doi.org/10.1037/1082-989X.4.3.272>
- Fearn-Banks, K., (2017). *Crisis Communications: A Casebook Approach (Fifth Edition)*, Routledge Taylor Francis.
- Ferraz, F., A. D. & Gallardo-Vazquez, D., (2016). Measurement tool to assess the relationship between corporate social responsibility, training practices and business performance, *Journal of Cleaner Production*, 129, 659-672. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.03.104>
- Field, A., (2005). *Discovering Statistics Using SPSS, 2nd Edition*, Sage Publications.
- Fischer, D., Lüdecke, G., Godemann, J., Michelsen, G., Newig, J., Rieckmann, M. & Schulz, D. (2016). *Sustainability Communication*, İçinde H. Heinrichs, P. Martens, G. Michelsen, A. Wiek (Eds.), Sustainability Science (ss. 139–148), Springer.

- Filippo, D., Benayas, J., Pena, K. & Sanchez, F., (2020). Communication on sustainability in spanish universities: analysis of websites, scientific papers and impact in social media, *MDPI Sustainability 2020 Journal*, 2020(12), 1-21. <https://doi.org/10.3390/su12198278>
- Fonseca, L., M., Domingues, J., P. & Dima, A., M., (2020). Mapping the sustainable development goals relationships, *MDPI Sustainability Journal*, 12(8), 1-15. <https://doi.org/10.3390/su12083359>
- Furrow, N. ,E., (2010). Greenwashing in the new millennium, *Journal of Applied Business & Economics*, 10(6), 22-26.
- Genç, R., (2017). The importance of communication in sustainability & sustainable strategies, *Procedia Manufacturing*, 2017(8), 511-516. <https://doi.org/10.1016/j.promfg.2017.02.065>
- Gilding, P., (2000). Sustainability—doing it, içinde D. Dunphy, J. Benveniste, A. Griffiths, P. Sutton (Eds.), *Sustainability: The Corporate Challenge of the 21st Century* (ss. 38-52), Allen & Unwin.
- Global Footprint Network, (2022). *Sustainable Development*. <https://www.footprintnetwork.org/our-work/sustainable-development> (28.01.2023).
- GRI, (2023). *Our mission and history*, <https://www.globalreporting.org/about-gri/mission-history/> (03.02.2023).
- Godemann, J. & Michelsen, G., (2011a). *Sustainability Communication: Interdisciplinary Perspectives and Theoretical Foundations*, Springer.
- Godemann, J. & Michelsen, G., (2011b). Sustainability communication: an introduction, J. Godemann & G. Michelsen, *Sustainability Communication: Interdisciplinary Perspectives and Theoretical Foundations* (ss. 3-11.), Springer.
- Golob, U., Podnar, M. & Zabkar, V., (2022). Sustainability communication, *Routledge International Journal of Advertising*, 1-7. <https://doi.org/10.1080/02650487.2022.2144035>
- GREEMETRIC, (2023). *UI GREENMETRIC World University Rankings: Background of The Ranking*, <https://greenmetric.ui.ac.id/about/welcome> (30.05.2023).
- GREENMETRIC, (2022). *Overall Rankings 2022*. <https://greenmetric.ui.ac.id/rankings/overall-rankings-2022> (05.07.2023).
- GRI, (2021). *GRI 2: General Disclosures 2021, Global Reporting Initiative*, <https://www.globalreporting.org/pdf.ashx?id=12358>, (18.05.2023).

- GRI, (2022). *The GRI Standards: Enabling Transparency on Organizational Impact 2022*, <https://www.globalreporting.org/media/wmxlklns/about-gri-brochure-2022.pdf>, (03.02.2023).
- groupeseb.com, *Ethibel Sustainability Index (ESI) Excellence Europe*, <https://www.groupeseb.com/en/news/ethibel-sustainability-index-esi-excellence-europe> (01.02.2023).
- Grober, U., (2007). *Deep Roots: a Conceptual History of 'Sustainable Development' (Nachhaltigkeit)*, WZB Discussion Paper, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB). <https://bibliothek.wzb.eu/pdf/2007/p07-002.pdf> (03.03.2023)
- GTZ, (2006). *Strategic Communication for Sustainable Development: A Conceptual Overview*, <https://gsdrc.org/document-library/strategic-communication-for-sustainable-development-a-conceptual-overview> (26.06.2023)
- Hair, J., F., Black, W., C., Babin, B. & Anderson, R., E., (2010). *Multivariate Data Analysis (7th Edition)*, Pearson Prentice Hall.
- IGI Global, (2019). *What is Sustainability Communication*. <https://www.igi-global.com/dictionary/bridging-cultural-dimensions-and-corporate-social-responsibility-communication/69062> (24.12.2022)
- Gutterman, A., S., (2020). *Introduction to Sustainability Reporting and Communications*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3833977 (21.05.2023)
- Gürbüz, S. & Şahin, F., (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz (5. Baskı)*, Seçkin Yayınevi.
- Hallahan, K., Holtzhausen, D., R., Ruler, B., Vercic, D. & Sriramesh, K., (2007). Defining Strategic Communication, *International Journal of Strategic Communication*, 1(1), 3-35. <http://dx.doi.org/10.1080/15531180701285244>
- Hamani, K., (2019). *Developing a Corporate Sustainability Performance Evaluation Model of the UAE Construction Contractors*, Doktora Tezi, Heriot-Watt University, School of Energy, Geoscience, Infrastructure and Society. <https://www.ros.hw.ac.uk/handle/10399/4209>
- Harris, J., (2003). Sustainability and Sustainable Development İçinde A. C. Aitken (Eds.), *Internet Encyclopaedia of Ecological Economics* (ss. 1-12), International Society for Ecological Economics.
- Hattula, N., (2020). *Sustainability Communication In An Environmentally Multifaceted Field: The Employee Perspective – A Single-Case Study of UPM-Kymmene Oyj*,

- Master's Thesis, Aalto University School of Business.
<https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/47363>
- Hediger, W., (2004). *Weak and Strong Sustainability, Environmental Conservation and Economic Growth*, Monte Verità Conference on Sustainable Resource Use and Economic Dynamics (SURED 2004), Zürich, Switzerland.
<https://doi.org/10.1111/j.1939-7445.2006.tb00185.x>
- Heinl, L., T., (2019). *Communicating Success for Sustainability. an Action-Research Approach Aimed at Developing a Method to Provide Information on Sustainability Successes*, The 5th International CSR Communication Conference, Stockholm, Sweden.
- Heinrichs, H., (2011). *Participation: Empowerment for sustainable development*, İçinde J. Godemann & G. Michelsen (Eds.), *Sustainability Communication: Interdisciplinary Perspectives And Theoretical Foundations* (ss. 187-198.), Springer.
- Henson, R., K. & Roberts, J., K., (2006). Use of exploratory factor analysis in published research: common errors and some comment on improved practice, *Educational and Psychological Measurement*, 66(3), 393-416.
<https://doi.org/10.1177/0013164405282485>
- Herzig, C. & Schaltegger, H., (2011). *Corporate Sustainability Reporting*, İçinde J. Godemann & G. Michelsen (Eds.), *Sustainability Communication: Interdisciplinary Perspectives and Theoretical Foundations* (ss. 151-169), Springer.
- Hinkin, T., R., (1998). A brief tutorial on the development of measures for use in survey questionnaires, *Organizational Research Methods*, 2(1), 104-121.
<https://doi.org/10.1177/109442819800100106>
- IISD, *Sustainable Development*. <https://www.iisd.org/mission-and-goals/sustainable-development> (24.12.2022)
- Imada, A., S., J., (2008). *Achieving Sustainability through Macroergonomic Change Management and Participation*, İçinde K. J. Zink (Eds), *Corporate Sustainability as a Challenge for Comprehensive Management* (ss. 129-138), Springer Company.
- ISO, (2023). *What you need to know about ISO 14001: What does it do and who is it for?*. <https://www.iso.org/iso-14001-environmental-management.html> (27.03.2023)
- Kalkınma Bakanlığı, (2012). *Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Raporu: Geleceği Sahiplenmek*,

- http://www.surdurulebilirlik.gov.tr/wpcontent/uploads/2016/07/1.Gelecegi_Sahiplenmek.pdf (23.03.2020).
- Karagöz, Y. & Bardakçı, S., 2020. *Bilimsel Araştırmalarda Kullanılan Ölçme Araçları ve Ölçek Geliştirme (1. Basım)*, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karakoç, F., Y. & Dönmez, L., (2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler, *Tıp Eğitimi Dünyası Dergisi*, 40, 39-49. <https://doi.org/10.25282/ted.228738>
- Karasar, N., (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, MSÜ Elektronik Kütüphanesi (Intranet).
- Kassing, J., W., Johnson, H., S. Kloeber, D., N. & Wentzel, B., R., (2010). Development and validation of the environmental communication scale, *Environmental Communication*, 4(1), 1-21. <https://doi.org/10.1080/17524030903509725>
- Katiliute, E., Daunoriene, & A. Katkute, J., (2014). *Communicating the sustainability issues in higher education institutions World Wide Webs*, 19th International Scientific Conference; Economics and Management 2014, Riga, Latvia, *Procedia/Social and Behavioral Sciences*, 2014(156), 23-25. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.11.129>
- Kaya, Z., Özten Anay, M. & Girgin, M., C., (2014). Anadolu Üniversitesi engelliler entegre yüksekokulu mezunlarının sosyal paylaşım ağları yoluyla izlenmesi süreci, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 139-159. <http://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2015.15.0-5000128648>
- Ki, E. & Shin, S., (2015). Organization sustainability communication (OSC): similarities and differences of OSC messages in the United States and South Korea, *Computers in Human Behavior*, 2015(48), 36-43. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.029>
- Kidd, C., (1992). The evolution of sustainability, *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 5(1), 1-26. <https://link.springer.com/article/10.1007/bf01965413>
- Kilbourne, W., E., (2004). Sustainable communication and the dominant social paradigm: can they be integrated?, *Marketing Theory Journal*, 4(3), 187-208, <https://doi.org/10.1177/1470593104045536>
- Kisumbi, C., K. & Omboto, P., I., (2018). Influence of tokenism in sustainability of rural community water projects in Kenya, *International Journal Of Innovative Research & Development*, 7(1), 294-304. <http://dx.doi.org/10.24940/ijird/v7/i1/jan128698>

- Koontz, H., Wehrich, H. & Cannice, M., V., (2020). *Essentials of Management: An International, Innovation, and Leadership Perspective (11th Edition)*, McGraw Hill Education.
- Kuşay, Y., (2020). *Kurumsal Sürdürülebilirlik İletişimi Uygulamaları (Genişletilmiş 2. Baskı)*, Eğitim Yayınevi.
- Kuşku Özdemir, E., (2019). *Kamusal İletişimde Çatışma Yönetimi ve İletişim Becerileri: Belediye Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.
- Kruse, L., (2011). *Psychological Aspects of Sustainability Communication*, İçinde J. Godemann & G. Michelsen (Eds.), *Sustainability Communication: Interdisciplinary Perspectives and Theoretical Foundations* (ss. 69-77), Springer.
- Jha, A.K., & Verma, N.K., (2022). *Social Media Sustainability Communication: An Analysis of Firm Behaviour and Stakeholder Responses*. *Information Systems Frontiers*, Springer.
- Lähtinen, K., Toppinen, A., Suojanen, H., Stern, T. Ranacher, L., Burnard, M. & Kuzman, M., (2017). Forest sector sustainability communication in europe: a systematic literature review on the contents and gaps. current forestry reports, *Forest Policy, Economics and Social Research*, 2017(3), 173–187. <https://doi.org/10.1007/s40725-017-0063-2>
- Lauder, A., Sari, R., F., Suwarthe, N. & Tjahjono, G., (2015). Critical review of a global campus sustainability ranking: GreenMetric, *Journal of Cleaner Production*, 108, 852-863. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.02.080>
- Lawshe, C., H., (1975). A quantitative approach to content validity, *Personnel Psychology*, 28, 563-575. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x>
- Lertpratchya, A., P., Besley, J. ,C., Zwickle, A., Takashi, B. & Whitley, C., T., (2017). Assessing the role of college as a sustainability communication channel, *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 18(7), 1-26. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-09-2016-0172>
- Lock, I. & Seele, P., (2017). Measuring credibility perceptions in csr communication: a scale development to test readers' perceived credibility of csr reports, *Management Communication Quarterly*, 31(4), 584-613. <https://doi.org/10.1177/0893318917707592>
- Lock, I. & Schulz-Knappe, C., (2018). Credible corporate social responsibility (CSR) communication predicts legitimacy Evidence from an experimental study,

- Corporate Communications: An International Journal*, 24(1), 2-20.
<https://doi.org/10.1108/CCIJ-07-2018-0071>
- Lodhia, S., K., (2010), Research methods for analysing World Wide Web sustainability communication, *Social and Environmental Accountability Journal*, 30(1), 26-36. <http://dx.doi.org/10.1080/0969160X.2010.9651819>
- Lopez, M., V., Garcia, A. & Rodriguez, L., (2007). Sustainable development and corporate performance: a study based on the Dow Jones Sustainability Index, *Journal of Business Ethics*, Springer, 75, 285-300.
<https://www.jstor.org/stable/25123994>
- Lozano, R., Cuelemans, K., Alonso-Almedia, M., Huisingh, D., Lozano, F., J., Waas, T., Lambretchs, W., Lukman, R. & Huge, J., (2015). A review of commitment and implementation of sustainable development in higher education: results from a worldwide survey, *Journal of Cleaner Production*, 108/A, 1-18,
<https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.09.048>.
- LSE, (2023). What is climate change lobbying?, *London School of Economics and Political Science*, <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/explainers/what-is-climate-change-lobbying/>, (12.06.2023).
- Lumley, S. & Armstrong, P., (2004). Some of the nineteenth century origins of the sustainability concept, *Environment, Development, and Sustainability*, 6, 367-378. <http://dx.doi.org/10.1023/B:ENVI.0000029901.02470.a7>
- Lyon, T., P. & Maxwell, J., W., (2011). Greenwash: corporate environmental disclosure under threat of audit, *Journal of Economics & Management Strategy*, 20(41), 3-41. <https://doi.org/10.1111/j.1530-9134.2010.00282.x>
- Markandya, A., Perellet, R., Mason, P., & Taylor, T., (2003). *Dictionary of Environmental Economics*, Earthscan Publications Ltd.
- Marquis, C. & Toffel, W., T., (2012). *When Do Firms Greenwash? Corporate Visibility, Civil Society Scrutiny, and Environmental Disclosure*, Harvard Environmental Economics Program.
<https://heep.hks.harvard.edu/publications/when-do-firms-greenwash-corporate-visibility-civil-society-scrutiny-and> (26.06.2023).
- McArthur, J., W., (2014). *The Origins of the Millennium Development Goals*, SAIS Review, XXXIV(2), 5-24. <http://dx.doi.org/10.1353/sais.2014.0033>
- McDonagh, P., (1998). Towards a theory of Sustainable Communication in Risk Society: Relating issues of sustainability to marketing communications, *Journal of Marketing Management*, 14(6), 591-622.
<http://dx.doi.org/10.1362/026725798784867699>

- Meadows, D., H., Meadows, D., L., Randers, J. & Behrens W., W., (1972). *The Limits of Growth: A report for The Club of Rome's Project on The Predicament of Mankind*, Universe Books.
- Mebratu, D., (1998). Sustainability and sustainable development: historical and conceptual review, *Environmental Impact Assessment Review*, 1998(18), 493-520. [https://doi.org/10.1016/S0195-9255\(98\)00019-5](https://doi.org/10.1016/S0195-9255(98)00019-5)
- Mefalopulos, P., (2005). Communication for sustainable development: applications and challenges. İçinde CLACSO(Eds.), *Media and Glocal Change: Rethinking Communication for Development* (ss. 247-259).
- Monge, P. & Contractor, N., S., (2001). *Emergence of Communication Networks*. İçinde F. M. Jablin, L. N. Putnam (Eds.), *The New Handbook of Organizational Communication: Advances in Theory, Research and Methods* (ss. 440-503), Springer Publications.
- Morelli, J., (2011). Environmental sustainability: a definition for environmental professionals, *Journal of Environmental Sustainability*, 1(1), 1-9. <http://dx.doi.org/10.14448/jes.01.0002>
- Morsing, M. & Schultz, M., (2006). Corporate social responsibility communication: stakeholder information, response and involvement strategies, *Business Ethics: A European Review*, 15(4), 323-338. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8608.2006.00460.x>
- MSCI, (2023). *ESG Indexes*, <https://www.msci.com/our-solutions/indexes/esg-indexes> (01.02.2023).
- Musso, M., Pinna, R. & Carrus, P., (2021). Communicating sustainability through social media in the Italian Universities context, *Management Studies*, 9(4), 235-250. <http://dx.doi.org/10.17265/2328-2185/2021.04.001>
- Myers, M.T. & G.E. Myers. (1982). *Managing by Communication – An Organizational Approach*, McGraw-Hill Book Company.
- Neumayer, E., (2013). *Weak versus Strong Sustainability: Exploring the Limits of Two Opposing Paradigms (4th Edition)*, Edward Elgar Publishing.
- Newig, J., Schulz, D., Fischer, D., Hetze, K., Laws, N., Lüdeck, G. & Reckman, M., (2013). Communication regarding sustainability: conceptual perspectives and exploration of societal subsystems, *MDPI Sustainability Journal*, 2013(5), 2976-2990. <https://doi.org/10.3390/su5072976>
- Nunnally, J., C., (1978). *Psychometric Theory (2nd ed.)*, McGraw-Hill.

- Nwagbara, O. & Reid, P., (2013). Corporate social responsibility communication in the age of new media: towards the logic of sustainability communication, *Review of International Comparative Management*, 14(3), 400-414. <https://EconPapers.repec.org/RePEc:rom:rmcimn:v:14:y:2013:i:3:p:400-414>
- Oçak, Z., (2018). *Sustainability Concept In Context Of Economy Politics Of Communication and Brands*, Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.17063.91045>
- Orsato, R., J., Garcia, A., Mendez-Da-Silva, W., Simonetti & R., Monzoni, M., (2015). sustainability indexes: why join in? a study of the Corporate Sustainability Index (ISE) in Brazil, *Journal of Cleaner Production*, 96, 161-170. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.10.071>
- OECD, (1999). *Environmental Communication: Applying Communication Tools Towards Sustainable Development*, OECD Publications. http://www.pumagua.unam.mx/assets/pdfs/publicaciones/recomendadas/applying_communication_tools_sust_dvt_oecd.pdf
- OECD, (2001). *Policy Brief: Sustainable development strategies What are they and how can development co-operation agencies support them?*, <https://www.oecd.org/dac/environment-development/1899857.pdf> (26.06.2023).
- Ott, K., Muraca, B. & Baatz, C., (2011). *Strong Sustainability as a Frame for Sustainability Communication*, İçinde J. Godemann & G. Michelsen (Eds.), *Sustainability Communication: Interdisciplinary Perspectives and Theoretical Foundations* (ss. 13-25), Springer.
- Ott, H., Wang, R. & Bortree, D., (2016). Communicating sustainability online: an examination of corporate, nonprofit, and university, communicating sustainability online: an examination of corporate, nonprofit, and university websites, *Mass Communication and Society Journal*, 19(5), 671-687. <https://doi.org/10.1080/15205436.2016.1204554>
- Oxford Lexico Dictionary, *Sustainability*. <https://www.lexico.com/> (27.06.2019).
- Özdemir, Ş., (2023). Sürdürülebilirlik iletişimi bağlamında sürdürülebilir tüketimin reklam mesajlarına yansımaları: fairy ve finish örneği, *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(21), 21-48. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jcsci/issue/76359/1244000>
- Özgen, E., (2007)., Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Çalışan Memnuniyetine Etkisi, *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 1-6. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47962/606819>

- Özgen, E., (2022). Sürdürülebilirlik iletişimi ve halkla ilişkiler, *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı, e1-e4.
<http://dx.doi.org/10.17829/turcom.1106292>
- Parguel, B., Benoît-Moreau, F. & Larceneux, F., (2011). How sustainability ratings might deter ‘greenwashing’: a closer look at ethical corporate communication, *Journal of Business Ethics*, 102, 15-28. <https://doi.org/10.1007/s10551-011-0901-2>
- Patton, M., Q., (2001). *Qualitative Research & Evaluation Methods, 3rd Edition*, Sage Publications, ISBN: 9780761919711.
- Perman, R., Ma, Y., Common, M., Maddison, D. & McGilvry, J., (2011). *Natural Resource and Environmental Economics (4th Edition)*, Pearson Education Limited.
- Petts, J., I., (2000). Sustainable communication: implications for industry, *Process Safety and Environmental Protection*, 78(4), 270-278.
<https://doi.org/10.1205/095758200530781>
- Pintão, S., (2014). *Dow Jones Sustainability Index – A Case Study on Emerging Markets*, Faculdade de Economia Universidade do Porto.
<https://core.ac.uk/download/pdf/302934632.pdf>
- Plucker, J., A., (2003). Exploratory and confirmatory factor analysis in gifted education: examples with self-concept data, *Journal for the Education of the Gifted*, 27(1), 20–35. <http://dx.doi.org/10.1177/016235320302700103>
- Polonsky, M., J., Carlson, L., Grove, S. & Kangun, N., (1997). International environmental marketing claims, *International Marketing Review*, 14(4), 218-232. <https://doi.org/10.1108/02651339710173426>
- Primožič, L. & Kutnar, A. (2022). Sustainability communication in global consumer brands, *MDPI Sustainability 2022 Journal*, 14/10, 1-16.
<https://doi.org/10.3390/su142013586>
- Puertas, R. & Marti, L., (2019). Sustainability in universities: DEA-GreenMetric, *MDPI Sustainability 2019 Journal*, , 11(14), 1-17.
<https://doi.org/10.3390/su11143766>
- Purvis, B., Mao, Y. & Robinson, D., (2019). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins, *Sustainability Science*, 2019(14), 681-695.
<https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>
- Ragazzi, M. & Ghidini, F., (2017, 21-24 April). *Environmental Sustainability Of Universities: Critical Analysis Of A Green Ranking Green Ranking*, International Conference on Technologies and Materials for Renewable

- Energy, Environment and International Conference on Technologies and Materials for Renewable Energy, Environment and Sustainability, Beirut, Lebanon. <https://doi.org/10.1016/j.egypro.2017.07.054>
- Raykov, T., (1997), Estimate of composite reliability for congeneric measures, *Applied Psychological Measurement*, 21(2), 173-184. <https://doi.org/10.1177/01466216970212006>
- Razak, M., Z., A., Abullah, N., A., G., Nor, M., F., I., M, Usman, I., M., S., Che-Ani, A, I., (2011). Toward a sustainable campus: comparison of the physical development planning of research university campuses in Malaysia, *Journal of Sustainable Development*, 4(4), 210-222. <https://doi.org/10.5539/jsd.v4n4p210>
- Rittel, H., W. & Webber, M., M., (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- Rogers, Carl R. & F.J. Roethlisberger. (1952). Barriers and gateways to communication. *Harvard Business Review* 30(4), 46-52. <https://hbr.org/1991/11/barriers-and-gateways-to-communication>
- Ruiz-Mallén, I. & Heras, M., (2020). “What sustainability? higher education institutions ’pathways to reach the Agenda 2030 Goals”, *MDPI Sustainability Journal*, 12, ss. 51-68. <https://doi.org/10.3390/su12041290>
- Sachs, J., D., (2012). From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals, *Lancet*, 379, 2206-2211.
- SASB, (2023). *About Us*, <https://www.sasb.org/about> (30.01.2023).
- SEB Group, (2020). *Ethibel Sustainability Index (ESI) Excellence Europe* <https://www.groupeseb.com/en/news/ethibel-sustainability-index-esi-excellence-europe> (23.06.2023).
- Servaes, J. & Lie, R., (2015). New challenges for communication for sustainable development and social change: a review essay, *Journal of Multicultural Discourses*, 10(1), 124-148. <http://dx.doi.org/10.1080/17447143.2014.982655>
- Servaes, J. & Malikhao, P., (2007). *Communication and Sustainable Development*, Communication and Sustainable Development: Selected Papers from the 9th UN Roundtable on Communication for Development, Food and Agriculture Organization of The United Nations, Rome ,Italy. <https://digitallibrary.un.org/record/625493>
- Sezen Gültekin, G. & Argon, T., (2020). Development of organizational sustainability scale, *Sakarya University Journal Of Education*, 10(3), 507-531. <http://dx.doi.org/10.19126/suje.757529>

- Sancar, G., A., (2003). Kurumsal sürdürülebilirlik bağlamında kurumsal yönetim: kavramın doğuşu, gelişimi ve değerlendirilmesi, *Selçuk İletişim Dergisi*, 8(1), 71-84. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/177736>
- Sheline, M., (2022). *Lobbying, Astroturfing, and The Revolving Door: Reining in Influence over Policy and Lawmaking*. <https://www.cosphere.net/single-post/lobbying-astroturfing-and-the-revolving-door> (12.06.2023)
- Siano, A., Conte, F., Amabile, & S., Piciocchi, P., (2016). Communicating sustainability: an operational model for evaluating corporate websites, *MDPI Sustainability Journal*, 8(9), 1-16. <https://doi.org/10.3390/su8090950>
- Siano, A., Piciocchi, P., Vollero, A., Volpe, M., D., Palazzo, M., Conte, F., De Luca, D. & Amabile, S., (2015). Developing a framework for measuring effectiveness of sustainability communications through corporate websites, *Procedia Manufacturing*, 3(2015), 3615-3620. <http://dx.doi.org/10.1016/j.promfg.2015.07.737>
- Signitzer, B. & Prexl, A., (2008). Corporate sustainability communications: aspects of theory and professionalization, *Journal of Public Relations Research*, 20(1), 1–19. <https://doi.org/10.1080/10627260701726996>
- Simon, D., (2016). Chapter 3: Green cities: From tokenism to incrementalism and transformation, İçinde D. Simon Rethinking (Eds.), *Sustainable Cities: Accessible, green and fair 1st Edition*, Policy Press.
- Sireci, S., G., (1998). The construct of content validity, *Social Indicators Research*, 45, 83-117. <https://doi.org/10.1023/A:1006985528729>
- S&P Global, (2023). *S&P Global 1200 ESG Index, S&P Dow Jones Indices*. <https://www.spglobal.com/spdji/en/indices/esg/sp-global-1200-esg-index/#overview> (01.02.2023).
- STARS, (2023). *About STARS*, <https://stars.aashe.org/about-stars/>, (18.05.2023).
- Steurer, R., Langer, M., E., Konrad, A. & Martinuzzi, A., (2005). Corporations, stakeholders and sustainable development: a theoretical exploration of business–society relations, *Journal of Business Ethics*, 61, 263-281. <https://doi.org/10.1007/s10551-005-7054-0>
- STOXX, (2023). *Sustainability Indices: STOXX® Global ESG Leaders Index*. <https://www.stoxx.com/document/Bookmarks/CurrentFactsheets/SXWESGP.pdf> (01.02.2023)
- Streiner, D., L., (1994). Figuring out factors: the use and misuse of factor analysis, *The Canadian Journal of Psychiatry*, 39(3), 135–140. <https://doi.org/10.1177/070674379403900303>

- Sulich, A., Rutkowska, M., Krawczyk-Jezierskaa, A., Jeziński & J., Zema, T., (2021). *Cybersecurity and Sustainable Development*, 25th International Conference on Knowledge-Based and Intelligent Information & Engineering Systems, *Procedia Computer Science*, 192(2021), 20-28. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.08.003>
- Sustainability Exchange, (2023). *Communication channels*. https://www.sustainabilityexchange.ac.uk/communication_channels (06.05.2023)
- Suwartha, N. & Sari, R. F. (2013). Evaluating UI GreenMetric as a tool to support green universities development: assessment of the year 2011 ranking, *Journal of Cleaner Production*, 61, 46-53. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.02.034>
- Svetlačić, R., Primorac & D., Kozina, G., (2016, 1-2 Eylül). *Sustainable Development as a Strategic Guiding Principles*, 16th International Scientific Conference on Economic and Social Development, Koprivnica, Croatia. ss. 732-743.
- Swansea Üniversitesi, (2020). *Sustainability Communication and Engagement Plan*. <https://www.swansea.ac.uk/media/Sustainability-Communication-and-Engagement-Plan.pdf> (31.12.2022)
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics*, Allyn and Bacon.
- Taticchi, P., Carbone, P. & Albino, V., (2013). *Corporate Sustainability*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Terrachoice, (2007). *The 'Six Sins of Greenwashing: A Study of Environmental Claims in North American Consumer Markets*. https://sustainability.usask.ca/documents/Six_Sins_of_Greenwashing_nov2007.pdf (23.02.2023).
- Terrachoice, (2010). *The Sins of Greenwashing Home and Family Edition: A report on environmental claims made in the North American consumer market, Underwriters Laboratories*. https://www.twosides.info/wp-content/uploads/2018/05/Terrachoice_The_Sins_of_Greenwashing_-_Home_and_Family_Edition_2010.pdf
- Tetrevova, L., Vavra, J. & Munzarova, S., (2021). Communication of socially-responsible activities by higher education institutions, *MDPI Sustainability Journal*, 13(2), 1-17. <https://doi.org/10.3390/su13020483>
- Tanç, Ş., G., Tanç, A., Çardak, D. & Yağlı, İ., (2022). Türkiye'deki üniversitelerin sürdürülebilirlik çalışmalarının incelenmesi, *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi* 2022(66), 83-100. <https://doi.org/10.55322/mdbakis.1063261>

- Thakur, M., (2007). The impact of ranking systems on higher education and its stakeholders, *Journal of Institutional Research*, 13(1), 83-96. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1055590.pdf>
- THE (Times Higher Education), (2022). *Impact Rankings 2022*. <https://www.timeshighereducation.com/impactrankings> (05.03.2023)
- Tompkins, P., K. & Wance-Thibault, M., (2001). *Organizational Communication: Prelude and Prospects*, İçinde F. M. Jablin, L. N. Putnam, The New Handbook of Organizational Communication: Advances in Theory, Research and Methods (ss. xvii-xxxi), Springer Publications.
- Toraman, S., (2021). Karma yöntemler araştırması: kısa tarihi, tanımı, bakış açıları ve temel kavramlar, *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 1-29. <https://doi.org/10.47105/nsb.847688>
- Tölkes, C., (2018). Sustainability communication in tourism – A literature review, *Tourism Management Perspectives*, 27, 10-21. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2018.04.002>
- UN DESA, (2023). *The 17 Goals*, UN Department of Economic and Social Affairs, <https://sdgs.un.org/goals> (01.02.2023).
- UN Documents, (1987). *Our Common Future, Chapter 2: Towards Sustainable Development*. <http://www.un-documents.net/ocf-02.htm> (31.12.2022)
- UNDP, (2015). *Sustainable Development Goals*, <https://www.undp.org/sustainable-development-goals> (22.02.2023).
- UNEP, (2017). *Guidelines for Providing Product Sustainability Information: Global Guidance On Making Effective Environmental, Social And Economic Claims, To Empower And Enable Consumer Choice*. https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/22180/guidelines_product_sust_info.pdf?sequence=1&isAllowed=y (03.01.2023)
- UNEP, (2007). *Sustainability Communications: A Toolkit for Marketing and Advertising Courses*, <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/866?show=full> (05.01.2022)
- United Nations, (1992), *United Nations Conference on Environment and Development*, Rio de Janeiro, Brazil, 3-14 June 1992, <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992> (02.02.2023)
- UN Stats, (2023). *The Sustainable Development Goals Report 2022*. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/> (26.02.2023)

- Upham, P., (2000). Scientific consensus on sustainability: the case of the natural step, *Sustainable Development*, 8, 180-190. [https://doi.org/10.1002/1099-1719\(200011\)8:4<180::AID-SD143>3.0.CO;2-R](https://doi.org/10.1002/1099-1719(200011)8:4<180::AID-SD143>3.0.CO;2-R)
- Ural, Z., G., (2013). *Kurumsal İletişim Çalışmalarının Sürdürülebilirliği Açısından Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları*, Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Sanatları Anabilim Dalı.
- van Riel, C., B., M., (1995). *Principles of Corporate Communication*, Prentice Hall, ISBN: 0-13-150996-9.
<https://archive.org/details/principlesofcorp0000riel/mode/1up>
- Velazquez L, Munguia N, Platt A & Taddei J, (2006). Sustainable university: what can be the matter?, *Journal of Cleaner Production*, 14(9-11), 810-819. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2005.12.008>
- Verk, N. & Golob, U., (2019). *Convenient' Corporate Sustainability Frames: A Part of The Solution Or The Problem?*, The 5th International CSR Communication Conference, Stockholm September 2019 18-19, Sweden.
- Waddock, S., (2013)., The wicked problems of global sustainability need wicked (good) leaders and wicked (good) collaborative solutions, *Journal of Management for Global Sustainability*, 1, 91-111. <http://dx.doi.org/10.13185/JM2013.01106>
- Walker, K. & Wan, F., (2012). The harm of symbolic actions and green-washing: corporate actions and communications on environmental performance and their financial implications, *Journal of Business Ethics*, 2012(109), 227-242. <https://doi.org/10.1007/s10551-011-1122-4>
- WCED, (1987). *Our Common Future*, World Commission on Environment and Development, Oxford University Press.
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
- Weder, F., Karmasin, M., Krainer, L. & Voci, D., (2021). *Sustainability Communication As Critical Perspective In Media And Communication Studies— An Introduction*, İçinde F. Weder, L. Krainer, M. Karmasin (Eds.), *The Sustainability Communication Reader: A Reflective Compendium*, Springer Nature (Google books)(ss. 1-12.).
- WHO, *Millennium Development Goals (MDGs)*, [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-\(mdgs\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-(mdgs)) (02.07.2023)
- Williams, J., Cofield, A., Ellison, H., Jansen, F., McKessar, M., O'Rourke, S. & Seybert, E., (2010). Sustainable return on investment: a pathway toward

- widespread sustainability measurement and communication, *Sustainability: The Journal of Record*, 3(4), 235-240. <https://doi.org/10.1089/SUS.2010.9758>
- Witt, C., (2011). *Media Theory and Sustainability Communication*, İçinde J. Godemann & G. Michelsen (Eds.), *Sustainability Communication: Interdisciplinary Perspectives and Theoretical Foundations* (ss. 79-88), Springer.
- Wut, T., M., Lee, D., Ip, W., M. & Lee, S. W., (2021). Digital sustainability in the organization: scale development and validation, *MDPI Sustainability Journal*, 13(6), 1-14. <https://doi.org/10.3390/su13063530>
- Yalçın, S., (2021). *Ölçek Geliştirme ve Uyarlama Süreci Bilgi Notu*. <http://egitim.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/347/2021/06/Olcek-Gelistirme-ve-Uyarlama.Bilgi-notu.-Doc.-Dr.-Seher-Yalcin.pdf> (06.06.2023).
- Yaşlıoğlu, M., M., (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(Özel Sayı), 74-85. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuisletme>
- Yavuz, A., (2010). Sürdürülebilirlik kavramı ve işletmeler açısından sürdürülebilir üretim stratejileri, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-68. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19556/208640>
- Yeşilyurt, S. & Çapraz, C., (2018). Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 25-264. <https://doi.org/10.17556/erziefd.297741>
- YÖK, (2023). *2022-2023 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri* <https://istatistik.yok.gov.tr/> (13.06.2023)
- Yurdugül, H., (2005). *Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması*, XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi 2005, Denizli. <https://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/PamukkaleBildiri.pdf>
- Ziemann, A. (2011). *Communication Theory and Sustainability Discourse*, İçinde J. Godemann & G. Michelsen (Eds.), *Sustainability Communication: Interdisciplinary Perspectives and Theoretical Foundations* (ss. 89-96), Springer.
- Zink, K., J., Steimle, U. & Fischer, K., (2008). *Human Factors, Business Excellence and Corporate Sustainability: Differing Perspectives*, Joint Objectives, İçinde K. J. Zink (Eds), *Corporate sustainability as a challenge for comprehensive management* (ss. 3-15), Springer Company.

EKLER

Ek-1: Etik Kurul Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 13.04.2023-206506

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

Sayı : E-72321963-300-206506
Konu : Öğrenci İşleri (Genel)

13.04.2023

Sayın Prof. Dr. Canan Gamze BAL

İlgi : 29.03.2023 tarihli ve 37331727-300-29238 sayılı yazımız.

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulumuzun 06.04.2023 Tarih ve 2023-11 Sayılı oturumunda alınan 2 numaralı karar yazımız ekinde gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Prof. Dr. İbrahim Ethem TAŞ
Kurul Başkanı

Ek: Kararlar (06.04.2023 Tarih ve 2023-11 Sayılı Kararı) (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSP6U7FPFF Pin Kodu :37972 Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/sutcu-imam-universitesi-ebvs>
Adres:Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Avşar Kampüsü, 46100 -
Onikişubat/Kahramanmaraş Bilgi için: 1
Telefon:0344 300 27 01 Faks:0344 300 27 02 Unvanı: Sekreter
e-Posta:genelsekreterlik@ksu.edu.tr Elektronik Ağı:www.ksu.edu.tr

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5637&eD=BSE6U7FUCL&eS=206506> adresinden yapılabilir.

Evrak Tarih ve Sayısı: 10.04.2023-2552

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi :06.04.2023 Toplantı Sayısı :11	
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 06.04.2023 tarihinde saat 17:15'de Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Kurul Başkanı Prof. Dr. İbrahim Ethem TAŞ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararlar alınmıştır.	
KARAR 2 :	
Prof. Dr. Canan Gamze BAL'ın 29.03.2023 Tarihli ve E 29238 sayılı dilekçesi ve ekleri Prof. Dr. Salih YEŞİL (raportör) 05.04.2023 tarih ve E. 205188 sayılı raporu görüşüldü.	
Üniversitemiz Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Canan Gamze BAL 'ın öğrencilerinden Mehmet Alper Akdemir'in "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeğinin Geliştirilmesi " isimli tez çalışması kapsamında kullanmak için uygulanacak açık uçlu görüşme formu (ankette yer alan soru, önerme ve/veya ölçeklerin alıntılanmasına yönelik akademik alıntılanma kurallarına uyma zorunluluğu araştırmayı yapan akademisyen ve varsa danışmanlığını yaptığı öğrenciye ait olmak koşuluyla) uygulama talebinin uygun olduğuna oylama sonucunda oy birliği ile;	
Karar verildi.	
BAŞKAN Prof. Dr. İbrahim Ethem TAŞ Kurul Başkanı	
Prof. Dr. Ahmet NALÇACI Kurul Üyesi	Prof. Dr. Kemal TİMUR Kurul Üyesi
Prof. Dr. Faruk ÇİFTÇİ Kurul Üyesi	Prof. Dr. Salih YEŞİL Kurul Üyesi
Prof. Dr. İbrahim ÇETİNTAŞ Kurul Üyesi	Prof. Dr. Ersin Kaya SANDAL Kurul Üyesi

Belge Doğrulama Kodu :*BSV6SY061F* Pin Kodu :62942

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/sutcu-imam-universitesi-ebys>

Adres:Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Avşar Kampüsü, 46100 -

Bilgi için: M

Onikişubat/Kahramanmaraş

Unvanı: Sekreter

Telefon:0344 300 27 01 Faks:0344 300 27 02

e-Posta:genelsekreterlik@ksu.edu.tr Elektronik Ağ:www.ksu.edu.tr

Tel No: 0344 300 1076

Kep Adresi: ksu.kahramanmaras@hs01.kep.tr

Bu belge, güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5637&eD=BSE6SYBNCY&eS=2552> adresinden yapılabilir.

Ek-2: Uzman Görüş Formu-1

Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirme Çalışması Uzman Görüşü Alma Formu						
<p>Bu form; bir doktora tezi yazımı kapsamında, "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirilmesi" maksadıyla hazırlanmıştır. Forma vereceğiniz cevaplar, ölçek geliştirme aşamalarından birisi olan "kapsam geçerliliği"ni sağlamak amacıyla kullanılacaktır. Formda yer alan ifadeleri uzmanlık alanınız kapsamında değerlendirmeniz beklenmektedir.</p> <p>Formda toplam 77 adet ifade bulunmaktadır. Her ifade/soruda 3 ayrı seçenekten birini işaretleyiniz ve uygun görmeniz durumunda "Düşünceler" kısmını doldurunuz.</p> <p>"Yararlı/Yetersiz" veya "Gereksiz" ifadelerini seçmeniz halinde "Düşünceler" kısmını doldurmanız önem arz etmektedir.</p> <p>Uzman görüşü alınmasına yönelik bu çalışmaya katılım gönüllü olmalıdır. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve sadece araştırma için kullanılacaktır. Uygun görmemeniz halinde çalışmaya katılmayabilirsiniz.</p> <p>Zaman ayırdığınız, içten cevaplarınızla araştırmaya ve olası sorunların çözümüne katkı verdiğiniz için teşekkür ederiz.</p> <p>M. Alper AKDEMİR Doktora Öğrencisi KSÜ İşletme Bölümü Doktora Öğrencisi</p> <p>İletişim:</p>						
Öngörülen Faktör 1: Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi						
Genel Soru No	Faktör Soru No	Soru İçeriği	Gerekli	Yararlı/Yetersiz	Gereksiz	Düşünceler
1	1	Kurumumda/üniversitemde yenilenebilir enerjinin, toplam enerji tüketimine oranının artırılmasına yönelik çalışmalar yapıldığından haberdarım.				
2	2	Kurumumda/üniversitemde, enerji verimliliğine/tasarrufuna yönelik uygulamalar/çalışmalar olduğundan haberdarım.				
3	3	Kurumumun/üniversitemin, su geri dönüşümünü/arıtımını ve güvenli tekrar kullanımı artırmaya yönelik çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım.				
4	4	Kurumumun/üniversitemin, halkın temiz suya erişimi ve/veya sıhhi koşullarının geliştirilmesi yönünde çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım.				
5	5	Kurumumun/üniversitemin, ormansızlaşmanın sona erdirilmesi ve/veya tahrip edilmiş ormanların eski haline döndürülmesi ve/veya ağaçlandırma yapılması yönünde çalışmaları/uygulamaları olduğundan				

		haberdarım.				
6	6	Kurumumun/üniversitemin, çölleşme ile mücadele edilmesi, çölleşme, kuraklık ve sellerden etkilenen alanların yeniden eski haline getirilmesine yönelik çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım.				
7	7	Kurumumun/üniversitemin, biyoçeşitlilik kaybının durdurulması, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan türlerin korunması ve/veya nesillerinin tükenmesinin engellenmesi için çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım.				
8	8	Kurumumun/üniversitemin, korunan bitki ve hayvan türlerinin yasa dışı avlanması ve kaçakçılığının yapılmasını sona erdirmek, yasa dışı vahşi yaşam ürünlerinin arz ve talebinin önlenmesine yönelik çalışmaları/uygulamaları olduğundan haberdarım.				
9	9	Kurumumun/üniversitemin, iklim değişikliğiyle ilgili önlemleri içeren ulusal politikalara, stratejilere ve planlara paralel olarak kurumsal bir yol haritası oluşturduğundan haberdarım.				
10	10	Kurumumun/üniversitemin, iklim değişikliği konusunda eğitim faaliyetleri yürüttüğünden haberdarım.				
11	11	Kurumumun/üniversitemin, sürdürülebilir gıda ve/veya tarım uygulamalarının hayata geçirilmesi yönünde faaliyetler/uygulamalar yürüttüğünden haberdarım.				
12	12	Kurumumun/üniversitemin, hava kalitesinin yükseltilmesi ve zararlı gazların salınımının azaltılması konusundan çalışmalarının olduğundan haberdarım.				
13	13	Kurumumun/üniversitemin, atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda çalışmalarının/faaliyetlerinin olduğundan haberdarım.				
14	14	Kurumumun/üniversitemin, çevreci teknolojilerin desteklenmesine yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
15	15	Kurumumun/üniversitemin, su kirliliğinin önlenmesine yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				

16	16	Kurumumun/üniversitemin, insanlara modern ve sürdürülebilir enerji hizmetleri sunulabilmesi için teknolojinin geliştirilmesi vb. faaliyetler içerisinde olduğundan haberdarım.				
17	17	Kurumumun/üniversitemin; önleme, azaltma, geri dönüşüm ve tekrar kullanma yollarından en az biriyle veya hepsiyle, katı atık üretiminin azaltılması konusunda çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
18	18	Kurumumun/üniversitemin, kimyasalların ve atıkların insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için havaya, suya ve toprağa karışımlarının azaltılması konusunda çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
19	19	Kurumumun/üniversitemin, iklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılığın ve uyum kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				

Öngörülen Faktör 2: Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi

Genel Soru No	Faktör Soru No	Soru İçeriği	Gerekli	Yararlı/Yetersiz	Gereksiz	Düşünceler
20	1	Kurumumun/üniversitemin, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik faaliyetleri/uygulamaları olduğundan haberdarım.				
21	2	Kurumumun/üniversitemin, açlığın sona erdirilmesi kapsamında insanların gıdaya erişimini sağlamak amacıyla faaliyetler içerisinde olduğundan haberdarım.				
22	3	Kurumumun/üniversitemin, bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmeye yönelik faaliyetleri/uygulamaları olduğundan haberdarım.				
23	4	Kurumumun/üniversitemin, uyuşturucu madde kullanımı ve alkol bağımlılığını da kapsayan madde bağımlılığının önlenmesi ve tedavisinin güçlendirilmesi adına yürüttüğü faaliyetleri/uygulamaları bulunduğundan haberdarım.				
24	5	Kurumumun/üniversitemin, karayolları trafik kazalarından kaynaklanan ölümlerin ve yaralanmaların sayısını azaltmaya yönelik çabalarından haberdarım.				

25	6	Kurumumun/üniversitemin, cinsel sağlık ve aile planlamasını da kapsayan üreme sağlığı hakkında bilgi ve eğitime erişimin sağlanması konusunda çalışma/uygulama yürüttüğünden haberdarım.				
26	7	Kurumumun/üniversitemin, kaliteli temel sağlık hizmetlerine erişim ve/veya herkesin güvenli, etkili, kaliteli ve uygun fiyatlı temel ilaçlara/aşıllara erişimini sağlamaya yönelik çalışmaları mevcut olduğundan haberdarım.				
27	8	Kurumumun/üniversitemin, daha alt seviyedeki ilk ve ortaöğretim gören çocuklarının hakkaniyetli, ücretsiz ve kaliteli eğitim almalarına katkı sağladığından haberdarım.				
28	9	Kurumumun/üniversitemin, insanların erişilebilir ve kaliteli teknik eğitim, mesleki eğitim ve yükseköğretime eşit biçimde erişmelerine olan katkısı olduğundan haberdarım.				
29	10	Kurumumun/üniversitemin, dezavantajlı bireylerin her düzeyde eğitime eşit biçimde erişimlerinin sağlanmasına yönelik katkısı olduğundan haberdarım.				
30	11	Kurumumun/üniversitemin, bütün gençlerin ve yetişkinlerin okuryazar olmasına katkı sağladığından haberdarım.				
31	12	Üniversitemin, az gelişmiş ülkelerden gelen öğrencilere yükseköğretim programlarına kayıt imkanı sunduğundan haberdarım.				
32	13	Kurumumun/üniversitemin, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın sona erdirilmesi konusunda faaliyetleri/çabaları olduğundan haberdarım.				
33	14	Kurumumun/üniversitemin, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik, kadın ticareti, cinsel ve her türlü istismarı da kapsayan şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik çabaları olduğundan haberdarım.				
34	15	Kurumumun/üniversitemin, kadınlara karar verme mekanizmalarında, her düzeyde lider olabilmeleri için eşit fırsatların tanınmasına yönelik çabaları olduğundan haberdarım.				

35	16	Kurumumun/üniversitemin, çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çabalarının olduğundan haberdarım.				
36	17	Kurumumun/üniversitemin, özellikle kadın göçmenler olmak üzere göçmen işçiler ve güvencesiz işlerde çalışan insanlar dâhil bütün çalışanlar için güvenli çalışma ortamlarının geliştirilmesine yönelik çabaları olduğundan haberdarım.				
37	18	Kurumumun/üniversitemin, yaşa, cinsiyete, engelliliğe, ırka, etnik kökene, dine, ekonomik ya da başka bir statüye bakılmaksızın herkesin güçlendirilmesi adına faaliyetler/çalışmalar yürüttüğünden haberdarım.				
38	19	Kurumumun/üniversitemin, kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşmenin geliştirilmesi ve sürdürülebilir insan yerleşimlerinin planlanması konularından en az birinde çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
39	20	Kurumumun/üniversitemin, şiddetin tüm biçimlerinin ve şiddete bağlı ölüm/yaralanma oranlarının azaltılmasına yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
40	21	Kurumumun/üniversitemin, çocuk istismarının, sömürsünün, ticaretinin ve çocuklara karşı şiddet ve işkencenin her türünün sona erdirilmesine yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
41	22	Kurumumun/üniversitemin, hukukun üstünlüğünün geliştirilmesi ve/veya herkesin adalete eşit biçimde erişiminin güvence altına alınmasına yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
42	23	Kurumumun/üniversitemin, yolsuzluk ve rüşvetin tüm biçimlerinin azaltılmasına yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
43	24	Kurumumun/üniversitemin, terör ve suçla mücadele etmeye yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				

44	25	Kurumumun/üniversitemin, siber güvenlik eğitim ve uygulamalarının etkin olarak yürütülmesi konusunda çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
45	26	Kurumumun/üniversitemin, ulusal ve küresel sağlık risklerine karşı erken uyarı, riski azaltma ve risk yönetimine yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
Öngörülen Faktör 3: Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi						
Genel Soru No	Faktör Soru No	Soru İçeriği	Gerekli	Yararlı/Yetersiz	Gereksiz	Düşünceler
46	1	Kurumumun/üniversitemin; girişimciliğe yönelik becerilere sahip gençlerin ve/veya yetişkinlerin sayısının artırılmasına yönelik faaliyetleri/çabaları olduğundan haberdarım.				
47	2	Kurumumun/üniversitemin, yüksek katma değerli sektörlere destek vererek teknoloji geliştirme, yenilik getirme aracılığıyla ekonomik verimliliğin artırılmasına katkı sağlamaya yönelik çabaları olduğundan haberdarım.				
48	3	Kurumumun/üniversitemin, kurumumun işsiz ya da eğitim görmeyen gençlerin oranının azaltılmasına yönelik faaliyette bulunduğundan haberdarım.				
49	4	Kurumumun/üniversitemin, istihdam yaratan, yerel kültür ve ürünlerini teşvik eden sürdürülebilir turizmin desteklenmesine yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım.				
50	5	Kurumumun/üniversitemin, yurt içi teknoloji gelişiminin, araştırma ve yenilikçiliğin desteklenmesi için çeşitli çalışmalar yürüttüğünden haberdarım.				
51	6	Kurumumun/üniversitemin, sürdürülebilir ve/veya dayanıklı binalar inşa etmek/inşa ettirmek adına çaba sarf ettiğinden/çalışmalar yürüttüğünden haberdarım.				
52	7	Kurumumun/üniversitemin, bütüncül bir afet risk yönetiminin her düzeyde geliştirilmesi ve uygulanması adına çalışmalar yürüttüğünden/çaba sarf ettiğinden haberdarım.				

53	8	Kurumumun/üniversitemin, yol güvenliğinin geliştirilmesi, özellikle toplu taşıma sisteminin geliştirilmesiyle herkesin güvenli, uygun fiyatlı, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine erişiminin sağlanması konularından en az birinde çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
54	9	Kurumumun/üniversitemin, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin ve etkin kullanımının sağlanması konusunda çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
55	10	Kurumumun/üniversitemin, kişi başına düşen küresel gıda atığının azaltılması ve hasat sonrası kayıplar dâhil üretimdeki ve tedarik zincirlerindeki gıda kayıplarının azaltılması konularından en az birisinde çalışmaları/faaliyetleri bulunduğundan haberdarım.				
56	11	Kurumumun/üniversitemin, her düzeyde etkili, hesap verebilir ve şeffaf kurum yapısı kurulmasına yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
57	12	Kurumumun/üniversitemin, kamu-özel ve sivil toplum ortaklıklarının teşvik edilmesi ve desteklenmesine yönelik çalışmaları/ faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
58	13	Kurumum/üniversitem; mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin resmiyet kazanmalarının ve/veya büyümelerinin teşvik edilmesi/desteklenmesine yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
59	14	Kurumumun/üniversitemin; engellilerin tam ve üretken istihdama ve insana yakışır işlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
60	15	Kurumum/üniversitemin; kamu/özel araştırmaların ve/veya araştırmacı sayısının artırılması yoluyla bilimsel araştırmanın geliştirilmesine katkı sağladığından haberdarım.				

61	16	Üniversitemin/kurumumun; insanların daha sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarına yönelmelerine yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
62	17	Üniversitemin/kurumumun; balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğine katkı sağlamak için çeşitli faaliyetler yürüttüğünden haberdarım.				
Öngörülen Faktör 4: İletişimin Sürdürülebilirliği						
Genel Soru No	Faktör Soru No	Soru İçeriği	Gerekli	Yararlı/Yetersiz	Gereksiz	Düşünceler
63	1	Kurumumda/üniversitemde, kritik öneme haiz meselelerin üst yönetime iletiğinden haberdarım.				
64	2	Kurumumda/üniversitemde, kurum paydaşları ve/veya kişiler arasındaki çekişmelerin, krizlerin üst yönetime iletiğinden haberdarım.				
65	3	Kurumum/üniversitem, paydaşlarına uygun iletişim kanalları ile anlaşılabilir ve erişilebilir bilgi sağlar.				
66	4	Kurumum/üniversitem; üniversitenin politika taahhüdü tüm paydaşlar (öğrenciler, çalışanlar, yönetim ve diğer ilgili taraflarla) gazeteler, internet sayfası, toplantılar veya diğer iletişim metotları ile paylaşılır.				
67	5	Kurumum/üniversitem, politika taahhüdünün yayılması için potansiyel iletişim engellerini tespit eder ve ortadan kaldırır.				
68	6	Kurumumun/üniversitemin, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması için çalışmalar yaptığından haberdarım.				
69	7	Kurumumun/üniversitemin, insanların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bilgi ve farkındalık edinmesine yönelik çabaları olduğundan haberdarım.				
70	8	Kurumumun/üniversitemin, her düzeyde duyarlı, kapsayıcı, katılımcı ve temsil edici karar verme mekanizmalarının oluşturulmasına yönelik çalışmaları/faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
71	9	Kurumum/üniversitem; sürdürülebilir kalkınma üzerine aldığı önlemleri bir türlü paylaşıyor ve/veya raporluyor.				

72	10	Kurumum/üniversitem, kurum politikası ve uygulamaları ile ilgili paydaşlarından tavsiye, bilgi alır veya çekincelerini anlamak için çaba gösterir.				
73	11	Kurumum/üniversitem, paydaş katılımındaki engelleri (dil, kültürel farklılıklar, cinsiyet, güç dengesizlikleri, toplum ve grup içerisindeki uyumsuzluklar vs.) dikkate alır ve bu engelleri kaldırmak adına çözüm üretir.				
74	12	Kurumumunda/üniversitemde, tüm paydaşlara yolsuzluk/usulsüzlüğe karşı gerekli bilgilendirme yapıldığından ve/veya eğitim verildiğinden haberdarım.				
75	13	Kurumumun/üniversitemin, paydaş (öğrenci, akademisyen, idari personel vs.) geri bildirimlerinin dikkate alındığını biliyorum.				
76	14	Kurumum/üniversitem; dil, cinsiyet, kültürel farklılıklar, gelir farklılıkları gibi kurumsal iletişime engel teşkil edebilecek bariyerleri aşmaya gereken hassasiyeti gösterir.				
77	15	Kurumumun/üniversitemin; bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin önemli ölçüde artırılması için uygun fiyatlı/ücretsiz internet hizmetlerine erişimin sağlanması için çaba gösterdiğinden haberdarım.				

Ek-3: Uzman Görüş Formu-2

Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirme Çalışması Uzman Görüşü Alma Formu							
<p>Bu form; bir doktora tezi yazımı kapsamında, "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirilmesi" maksadıyla hazırlanmıştır. Forma vereceğiniz cevaplar, ölçek geliştirme aşamalarından birisi olan "kapsam geçerliliği"ni sağlamak amacıyla kullanılacaktır. Formda yer alan ifadeleri uzmanlık alanınız kapsamında değerlendirmeniz beklenmektedir.</p> <p>Formda toplam 36 adet ifade bulunmaktadır. Her ifade/soruda; 3 ayrı seçenektan birini işaretleyiniz ve uygun görmeniz durumunda "Düşünceler" kısmını doldurunuz.</p> <p>"Yararlı/Yetersiz" veya "Gereksiz" ifadelerini seçmeniz halinde "Düşünceler" kısmını doldurmanız önem arz etmektedir.</p> <p>Bu form ikinci uzman görüşü alınması amacıyla tasarlanmıştır. İlk uzman görüşü alma işlemi, 19 akademisyenin görüşleri analiz edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Müteakiben deneme çalışması sonrası madde analizi yapılmıştır.</p> <p>Uzman görüşü alınmasına yönelik bu çalışmaya katılım gönüllü olmalıdır. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve sadece araştırma için kullanılacaktır. Uygun görmemeniz halinde çalışmaya katılmayabilirsiniz. Zaman ayırdığınız, içten cevaplarınızla araştırmaya ve olası sorunların çözümüne katkı verdiğiniz için teşekkür ederiz.</p> <p>M. Alper AKDEMİR Doktora Öğrencisi KSÜ İşletme Bölümü Doktora Öğrencisi</p> <p>İletişim: .....</p>							
Öngörülen Faktör 1: Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi							
Sıra No	Soru Kodu	Faktör Soru No	Soru İçeriği	Gerekli	Yararlı/Yetersiz	Gereksiz	Düşünceler
1	1	1	Üniversitemde, yenilenebilir enerji (rüzgar, güneş enerjisi vb.) tüketiminin artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
2	2	2	Üniversitemde, enerji tasarrufuna yönelik uygulamalar (gün ışığından yararlanma, güneş enerjisi ile su ısıtma, hareket sensörü lamba kullanımı gibi) olduğundan haberdarım.				
3	4	4	Üniversitemin, su kirliliğinin önlenmesi ve temiz suya erişime yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım.				
4	5	5	Üniversitemin, ormansızlaşmanın engellenmesi ve ağaçlandırma yapılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				

5	7	6	Üniversitemin, canlı çeşitliliğinin korunması adına nesli tükenen türlerin korunmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
6	10	8	Üniversitemin, iklim değişikliği konusunda eğitim faaliyetleri yürüttüğünden haberdarım.				
7	11	9	Üniversitemin, sürdürülebilir gıda ve tarıma olan desteğinden haberdarım.				
8	12	10	Üniversitemin, karbondioksit, karbonmonoksit, metan gibi zararlı gazların salınımının azaltılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
9	13	11	Üniversitemin, atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda çalışmalarının/faaliyetlerinin olduğundan haberdarım.				

Öngörülen Faktör 2: Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi

Sıra No	Soru Kodu	Faktör Soru No	Soru İçeriği	Gerekli	Yararlı/ Yetersiz	Gereksiz	Düşünceler
10	22	1	Üniversitemin, bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
11	25	2	Üniversitemin, cinsel sağlığın korunması ve aile planlamasına yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.				
12	26	3	Üniversitemin, temel sağlık hizmetlerine erişimin artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
13	28	4	Üniversitemin, insanların mesleki eğitim ve yükseköğretime eşit biçimde erişimlerine olan katkısından haberdarım.				
14	31	5	Üniversitemin, az gelişmiş ülkelerden gelen öğrencilere yükseköğretim programlarına kayıt imkanı sunduğundan haberdarım.				
15	32	6	Üniversitemin, kadınlara ve kız çocuklarına karşı ayrımcılığın engellenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
16	35	7	Üniversitemin, çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çabalarından haberdarım.				
17	39	9	Üniversitemin, şiddetin önlenmesine yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım.				

18	42	12	Üniversitemin, yolsuzluk ve rüşvetin önlenmesine yönelik bilgilendirme faaliyetlerinden haberdarım.				
19	44	13	Üniversitemin, siber güvenlik alanında faaliyetleri olduğundan haberdarım				
Öngörülen Faktör 3: Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi							
Sıra No	Soru Kodu	Faktör Soru No	Soru İçeriği	Gerekli	Yararlı/ Yetersiz	Gereksiz	Düşünceler
20	46	1	Üniversitemin, girişimciliğe yetenekli bireylerin sayısının artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
21	47	2	Üniversitemin; yüksek katma değerli, teknoloji geliştirilen sektörlere destek verdiğiinden haberdarım.				
22	48	3	Üniversitemin, işsiz ya da eğitim görmeyen gençlerin oranının azaltılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
23	57	6	Üniversitemin; kamu-özel ve sivil toplum ortaklarının teşvik edilmesi ve desteklenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
24	58	7	Üniversitemin; mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin teşvik edilmesi/desteklenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
25	59	8	Üniversitemin, engellilerin tam istihdama ve insana yakışır işlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
26	60	9	Üniversitemin; araştırma ve araştırmacı/akademisyen sayısını artırarak, bilimsel araştırmaların geliştirilmesine katkı sağladığından haberdarım.				
27	61	10	Üniversitemin, insanların daha sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarına yönelmelerine sağladığı katkılardan haberdarım.				

Öngörülen Faktör 4: İletişimin Sürdürülebilirliği							
Sıra No	Soru Kodu	Faktör Soru No	Soru İçeriği	Gerekli	Yararlı/ Yetersiz	Gereksiz	Düşünceler
28	63	1	Üniversitemde, kritik öneme haiz meselelerin üst yönetime iletiğinden haberdarım.				
29	65	3	Üniversitem, paydaşlarına uygun iletişim kanalları ile anlaşılabilir ve erişilebilir bilgi sağlar.				
30	68	5	Üniversitem, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması amacıyla çalışmalar yapmaktadır.				
31	69	6	Üniversitemin, insanların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bilgi ve farkındalık edinmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
32	70	7	Üniversitemin, öğrenci kulüpleri ve konseyleri gibi, her düzeyde duyarlı ve katılımcı karar verme mekanizmalarının oluşturulmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.				
33	72	8	Üniversitem, kurum politikası ve uygulamaları ile ilgili paydaşlardan tavsiye, bilgi veya çekincelerini öğrenmek için çaba gösterir.				
34	73	9	Üniversitem, paydaş katılımındaki engelleri (dil, kültürel farklılıklar, cinsiyet, güç dengesizlikleri, toplum ve grup içerisindeki uyuşmazlıklar vs.) kaldırmak adına çözüm üretir.				
35	74	10	Üniversitemde tüm paydaşlara yolsuzluk/usulsüzlüğe karşı gerekli bilgilendirme yapıldığından haberdarım.				
36	77	11	Üniversitem; bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması için uygun fiyatlı/ ücretsiz internet hizmetlerine erişim sağlar.				

Ek-4: Deneme Çalışması Anket Formu

Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirme Çalışması								
Anket Formu								
Sayın Katılımcı, "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirilmesi" başlıklı doktora tezi için veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu verilerle yükseköğretim kurumları için sürdürülebilirlik iletişimi kalitesini/seviyesini sayısal olarak ortaya koyacak bir ölçek geliştirilecektir. Seçeneklerden size uygun olan bir tanesini seçiniz. Bilimsel nitelikteki araştırmanın amacına ulaşması özenle vereceğiniz cevaplarla sağlanacaktır. Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.								
Anketin Sahibi								
Mehmet Alper AKDEMİR KSÜ İşletme. Doktora Öğrencisi								
Üniversiteniz		ÜNI-1	ÜNI-2	ÜNI-3	ÜNI-4	ÜNI-5		
		☐	☐	☐	☐	☐		
Cinsiyetiniz					Kadın	Erkek		
					☐	☐		
Yaşınız (Lütfen Yazınız)		<input type="text"/>						
Akademisyen İseniz Ünvanınız?		Okutman	Öğretim Görevlisi	Araştırma Görevlisi	Doktor Öğretim Üyesi	Doçent	Profesör	
		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Öğrenci İseniz Seviyeniz?					Önlisans Öğrencisi	Lisans Öğrencisi	Yüksek Lisans Öğrencisi	Doktora Öğrencisi
					☐	☐	☐	☐
Bölüm 1: Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi								
Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
1	Üniversitemde, yenilenebilir enerji (rüzgar, güneş enerjisi vb.) tüketiminin artmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
2	Üniversitemde, enerji tasarrufuna yönelik uygulamalar (gün ışığından yararlanma, güneş enerjisi ile su ısıtma, hareket sensörlü lamba kullanımı gibi) olduğundan haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
3	Üniversitemin su geri dönüşümünü/arıtımını ve tekrar kullanımını artırmaya yönelik faaliyetlerinden haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
4	Üniversitemin, su kirliliğinin önlenmesi ve temiz suya erişime yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
5	Üniversitemin, ormansızlaşmanın engellenmesi ve ağaçlandırma yapılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
6	Üniversitemin, canlı çeşitliliğinin korunması adına nesli tükenen türlerin korunmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
7	Üniversitemin, iklim değişikliğiyle ilgili stratejiler oluşturduğundan haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
8	Üniversitemin, iklim değişikliği konusunda eğitim faaliyetleri yürüttüğünden haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
9	Üniversitemin, sürdürülebilir gıda ve tanıma olan desteğinden haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
10	Üniversitemin, karbondioksit, karbonmonoksit, metan gibi zararlı gazların salınımının azaltılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
11	Üniversitemin, atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda çalışmalarının/faaliyetlerinin olduğundan haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		
12	Üniversitemin, çevreci teknolojilerin (rüzgar tribünü, elektrikli araçlar, çöpapar, güneş enerjisinde elektrik üretimi vb.) desteklemesine yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.	☐	☐	☐	☐	☐		

Bölüm 2: Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi

Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
13	Üniversitemin, bulaşıcı hastalıklarla mücadeleyle yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
14	Üniversitemin, cinsel sağlığın korunması ve aile planlamasına yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.					
15	Üniversitemin, temel sağlık hizmetlerine erişimin artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
16	Üniversitemin, insanların mesleki eğitim ve yükseköğretime eşit biçimde erişimlerine olan katkısından haberdarım.					
17	Üniversitemin, az gelişmiş ülkelerden gelen öğrencilere yüksek öğrenim programlarına kayıt imkanı sunduğundan haberdarım.					
18	Üniversitemin, kadınlara ve kız çocuklarına karşı ayrımcılığın engellenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
19	Üniversitemin, çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çabalardan haberdarım.					
20	Üniversitemin; çevrenin daha az kirlendiği, kaynakların etkin ve verimli kullanıldığı sürdürülebilir bir kenteleşmeye yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.					
21	Üniversitemin, şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalar olduğundan haberdarım.					
22	Üniversitemin; çocuklara karşı şiddet ve işkencenin sona erdirilmesine yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.					
23	Üniversitemin, herkesin adalete eşit biçimde erişimini sağlamaya yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.					
24	Üniversitemin, yolsuzluk ve rüşvetin önlenmesine yönelik bilgilendirme faaliyetlerinden haberdarım.					
25	Üniversitemin, siber güvenlik alanında faaliyetleri olduğundan haberdarım.					

Bölüm 3: Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi

Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
26	Üniversitemin, girişimcilğe yetenekli bireylerin sayısının artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
27	Üniversitemin; yüksek katma değerli, teknoloji geliştirilen sektörlerle destek verdiğiinden haberdarım.					
28	Üniversitemin, işsiz ya da eğitim görmeyen gençlerin oranının azaltılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
29	Üniversitemin, doğal kaynakların korunması ve etkin kullanımına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
30	Üniversitemin, her düzeyde etkili, hesap verebilir ve şeffaf kurum yapısı kurulmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
31	Üniversitemin; kamu-özel ve sivil toplum ortaklarının teşvik edilmesi ve desteklenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
32	Üniversitemin; mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin teşvik edilmesi/desteklenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
33	Üniversitemin, engellilerin tam istihdama ve insana yakışır işlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
34	Üniversitemin; araştırma ve araştırmacı/akademisyen sayısını artırarak, bilimsel araştırmaların geliştirilmesine katkı sağladığından haberdarım.					
35	Üniversitemin, insanların daha sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarına yönelmelerine sağladığı katkılardan haberdarım.					

Bölüm 4: İletişimin Sürdürülebilirliği

Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
36	Üniversitemde, kritik öneme haiz meselelerin üst yönetime iletildiğinden haberdarım.					
37	Üniversitemde, kurum paydaşlarının arasındaki krizlerin üst yönetime iletildiğinden haberdarım.					
38	Üniversitem, paydaşlarına uygun iletişim kanalları ile anlaşılabilir ve erişilebilir bilgi sağlar.					
39	Üniversitemin, kurum politikasını tüm paydaşlarla gazeteler, internet sayfası, toplantılar veya diğer iletişim metotları ile paylaşıyor.					
40	Üniversitem, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması amacıyla çalışmalar yapmaktadır.					

41	Üniversitemin, insanların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bilgi ve farkındalık edinmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
42	Üniversitemin, öğrenci klüpleri ve konseyleri gibi, her düzeyde duyarlı ve katılımcı karar verme mekanizmalarının oluşturulmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
43	Üniversitem, kurum politikası ve uygulamaları ile ilgili paydaşlardan tavsiye, bilgi veya çekincelerini öğrenmek için çaba gösterir.					
44	Üniversitem, paydaş katılımındaki engelleri (dil, kültürel farklılıklar, cinsiyet, güç dengesizlikleri, toplum ve grup içerisindeki uyumsuzluklar vs.) kaldırmak adına çözüm üretir.					
45	Üniversitemde tüm paydaşlara yolsuzluk/usulsüzlüğe karşı gerekli bilgilendirme yapıldığından haberdarım.					
46	Üniversitem; bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması için uygun fiyatlı/ ücretsiz internet hizmetlerine erişim sağlar.					

Ek-5: AFA Anket Formu

Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirme Çalışması						
Anket Formu						
Sayın Katılımcı, "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirilmesi" başlıklı doktora tezi için veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu verilerle yükseköğretim kurumları için sürdürülebilirlik iletişimi kalitesini/seviyesini sayısal olarak ortaya koyacak bir ölçek geliştirilecektir. Seçeneklerden size uygun olan bir tanesini seçiniz. Bilimsel nitelikteki araştırmanın amacına ulaşması özenle vereceğiniz cevaplarla sağlanacaktır. Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.						
Anketin Sahibi						
Mehmet Alper AKDEMİR KSÜ İletişim Doktora Öğrencisi						
Üniversiteniz	ÜNI-1	ÜNI-2	ÜNI-3	ÜNI-4	ÜNI-5	
Cinsiyetiniz				Kadın	Erkek	
Yaşınız (Lütfen Yazınız)						.....
Akademisyen İseniz Ünvanınız?	Okutman	Öğretim Görevlisi	Araştırma Görevlisi	Doktor Öğretim Üyesi	Doçent	Profesör
Öğrenci İseniz Seviyeniz?			Önlisans Öğrencisi	Lisans Öğrencisi	Yüksek Lisans Öğrencisi	Doktora Öğrencisi
Bölüm 1: Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi						
Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Üniversitemde, yenilenebilir enerji (rüzgar, güneş enerjisi vb.) tüketiminin artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım					
2	Üniversitemde, enerji tasarrufuna yönelik uygulamalar (gün ışığından yararlanma, güneş enerjisi ile su ısıtma, hareket sensörü lamba kullanımı gibi) olduğundan haberdarım.					
3	Üniversitemin, su kirliliğinin önlenmesi ve temiz suya erişime yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım.					
4	Üniversitemin, ormansızlaşmanın engellenmesi ve ağaçlandırma yapılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
5	Üniversitemin, canlı çeşitliliğinin korunması adına nesli tükenen türlerin korunmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
6	Üniversitemin, iklim değişikliği konusunda eğitim faaliyetleri yürüttüğünden haberdarım.					
7	Üniversitemin, sürdürülebilir gıda ve tarıma olan desteğinden haberdarım.					
8	Üniversitemin, karbondioksit, karbonmonoksit, metan gibi zararlı gazların salınımının azaltılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
9	Üniversitemin, atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda çalışmalarının/faaliyetlerinin olduğundan haberdarım.					

Bölüm 2: Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi						
Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
10	Üniversitemin, bulaşıcı hastalıklarla mücadeleyle yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
11	Üniversitemin, cinsel sağlığın korunması ve aile planlamasına yönelik faaliyetleri olduğundan haberdarım.					
12	Üniversitemin, temel sağlık hizmetlerine erişimin artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
13	Üniversitemin, insanların mesleki eğitim ve yükseköğretime eşit biçimde erişimlerine olan katkısından haberdarım.					
14	Üniversitemin, az gelişmiş ülkelerden gelen öğrencilere yüksek öğrenim programlarına kayıt imkanı sunduğundan haberdarım.					
15	Üniversitemin, kadınlara ve kız çocuklarına karşı ayrımcılığın engellenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
16	Üniversitemin, çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çabalarından haberdarım.					
17	Üniversitemin, şiddetin önlenmesine yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım.					
18	Üniversitemin, yolsuzluk ve rüşvetin önlenmesine yönelik bilgilendirme faaliyetlerinden haberdarım.					
19	Üniversitemin, siber güvenlik alanında faaliyetleri olduğundan haberdarım.					
Bölüm 3: Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi						
Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
20	Üniversitemin, girişimciliğe yetenekli bireylerin sayısının artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
21	Üniversitemin; yüksek katma değerli, teknoloji geliştirilen sektörlerle destek verdiğiinden haberdarım.					
22	Üniversitemin, işsiz ya da eğitim görmeyen gençlerin oranının azaltılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
23	Üniversitemin; kamu-özel ve sivil toplum ortaklarının teşvik edilmesi ve desteklenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
24	Üniversitemin; mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin teşvik edilmesi/desteklenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
25	Üniversitemin, engellilerin tam istihdama ve insana yakışır işlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
26	Üniversitemin; araştırma ve araştırmacı/akademisyen sayısını artırarak, bilimsel araştırmaların geliştirilmesine katkı sağladığından haberdarım.					
27	Üniversitemin, insanların daha sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarına yönelmelerine sağladığı katkılardan haberdarım.					
Bölüm 4: İletişimin Sürdürülebilirliği						
Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
28	Üniversitemde, kritik öneme haiz meselelerin üst yönetime iletiildiğinden haberdarım.					
29	Üniversitem, paydaşlarına uygun iletişim kanalları ile anlaşılabilir ve erişilebilir bilgi sağlar.					
30	Üniversitem, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması amacıyla çalışmalar yapmaktadır.					
31	Üniversitemin, insanların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bilgi ve farkındalık edinmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
32	Üniversitemin, öğrenci klüpleri ve konseyleri gibi, her düzeyde duyarlı ve katılımcı karar verme mekanizmalarının oluşturulmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
33	Üniversitem, kurum politikası ve uygulamaları ile ilgili paydaşlardan tavsiye, bilgi veya çekincelerini öğrenmek için çaba gösterir.					
34	Üniversitem, paydaş katılımındaki engelleri (dil, kültürel farklılıklar, cinsiyet, güç dengesizlikleri, toplum ve grup içerisindeki uyumsuzluklar vs.) kaldırmak adına çözüm üretir.					
35	Üniversitemde tüm paydaşlara yolsuzluk/usulsüzlüğe karşı gerekli bilgilendirme yapıldığından haberdarım.					
36	Üniversitem; bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması için uygun fiyatlı/ ücretsiz internet hizmetlerine erişim sağlar.					

Ek-6: DFA Anket Formu

Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirme Çalışması						
Anket Formu						
Sayın Katılımcı, "Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği Geliştirilmesi" başlıklı doktora tezi için veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu verilerle yükseköğretim kurumları için sürdürülebilirlik iletişimi kalitesini/seviyesini sayısal olarak ortaya koyacak bir ölçek geliştirilecektir. Seçeneklerden size uygun olan bir tanesini seçiniz. Bilimsel nitelikteki araştırmanın amacına ulaşması özenle vereceğiniz cevaplarla sağlanacaktır. Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.						
Anketin Sahibi						
Mehmet Alper AKDEMİR KSÜ İşletme, Doktora Öğrencisi						
Üniversiteniz	ÜNI-1	ÜNI-2	ÜNI-3	ÜNI-4	ÜNI-5	
	☐	☐	☐	☐	☐	
Ginsiyetiniz				Kadın	Erkek	
				☐	☐	
Yaşınız (Lütfen Yazınız)					<input type="text" value="....."/>	
Akademisyen İseniz Ünvanınız?	Okutman	Öğretim Görevlisi	Araştırma Görevlisi	Doktor Öğretim Üyesi	Doçent	Profesör
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Öğrenci İseniz Seviyeniz?			Önlisans Öğrencisi	Lisans Öğrencisi	Yüksek Lisans Öğrencisi	Doktora Öğrencisi
			☐	☐	☐	☐
Bölüm 1: Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi						
Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kisimen Katılıyorum	Ortadayım	Kisimen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Üniversitemde, yenilenebilir enerji (rüzgar, güneş enerjisi vb.) tüketiminin artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım					
2	Üniversitemde, enerji tasarrufuna yönelik uygulamalar (gün ışığından yararlanma, güneş enerjisi ile su ısıtma, hareket sensörlü lamba kullanımı gibi) olduğundan haberdarım.					
3	Üniversitemin, su kirliliğinin önlenmesi ve temiz suya erişime yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım.					
4	Üniversitemin, ormansızlaşmanın engellenmesi ve ağaçlandırma yapılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
5	Üniversitemin, canlı çeşitliliğinin korunması adına nesli tükenen türlerin korunmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
6	Üniversitemin, iklim değişikliği konusunda eğitim faaliyetleri yürüttüğünden haberdarım.					
7	Üniversitemin, sürdürülebilir gıda ve tarıma olan desteğinden haberdarım.					
8	Üniversitemin, karbondioksit, karbonmonoksit, metan gibi zararlı gazların salınımının azaltılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
9	Üniversitemin, atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda çalışmalarının/faaliyetlerinin olduğundan haberdarım.					

Bölüm 2: Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi

Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
10	Üniversitemin, bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
11	Üniversitemin, temel sağlık hizmetlerine erişimin artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
12	Üniversitemin, insanların mesleki eğitim ve yükseköğretime eşit biçimde erişimlerine olan katkısından haberdarım.					
13	Üniversitemin, az gelişmiş ülkelerden gelen öğrencilere yüksek öğrenim programlarına kayıt imkanı sunduğundan haberdarım.					
14	Üniversitemin, kadınlara ve kız çocuklarına karşı ayrımcılığın engellenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım					
15	Üniversitemin, çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çabalarından haberdarım.					
16	Üniversitemin, şiddetin önlenmesine yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım.					
17	Üniversitemin, yolsuzluk ve rüşvetin önlenmesine yönelik bilgilendirme faaliyetlerinden haberdarım.					
18	Üniversitemin, siber güvenlik alanında faaliyetleri olduğundan haberdarım					

Bölüm 3: Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi

Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
19	Üniversitemin, girişimciliğe yetenekli bireylerin sayısını artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
20	Üniversitemin; yüksek katma değerli, teknoloji geliştirilen sektörlere destek verdiğinden haberdarım.					
21	Üniversitemin, işsiz ya da eğitim görmeyen gençlerin oranının azaltılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
22	Üniversitemin; kamu-özel ve sivil toplum ortaklarının teşvik edilmesi ve desteklenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
23	Üniversitemin; mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin teşvik edilmesi/desteklenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
24	Üniversitemin, engellilerin tam istihdama ve insana yakışır işlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
25	Üniversitemin; araştırma ve araştırmacı/akademisyen sayısını artırarak, bilimsel araştırmaların geliştirilmesine katkı sağladığından haberdarım.					

Bölüm 4: İletişimin Sürdürülebilirliği

Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
26	Üniversitemde, kritik öneme haiz meselelerin üst yönetime iletildiğinden haberdarım.					
27	Üniversitem, paydaşlarına uygun iletişim kanalları ile anlaşılabilir ve erişilebilir bilgi sağlar.					
28	Üniversitem, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması amacıyla çalışmalar yapmaktadır.					
29	Üniversitemin, insanların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bilgi ve farkındalık edinmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
30	Üniversitemin, öğrenci klüpleri ve konseyleri gibi, her düzeyde duyarlı ve katılımcı karar verme mekanizmalarının oluşturulmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
31	Üniversitem, kurum politikası ve uygulamaları ile ilgili paydaşlardan tavsiye, bilgi veya çekincelerini öğrenmek için çaba gösterir.					
32	Üniversitem, paydaş katılımındaki engelleri (dil, kültürel farklılıklar, cinsiyet, güç dengesizlikleri, toplum ve grup içerisindeki uyumsuzluklar vs.) kaldırmak adına çözüm üretir.					
33	Üniversitemde tüm paydaşlara yolsuzluk/usulsüzlüğe karşı gerekli bilgilendirme yapıldığından haberdarım.					
34	Üniversitem; bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması için uygun fiyatlı/ ücretsiz internet hizmetlerine erişim sağlar.					

Ek-7: Nihai Ölçek

Yükseköğretim Kurumlarında Sürdürülebilirlik İletişimi Ölçeği						
Sayın Katılımcı, "....." başlıklı çalışma için veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu verilerle yükseköğretim kurumları için sürdürülebilirlik iletişimi kalitesinin/seviyesinin sayısal olarak ortaya koyulması hedeflenmektedir. Seçeneklerden size uygun olan bir tanesini seçiniz. Bilimsel nitelikteki araştırmanın amacına ulaşması özenle vereceğiniz cevaplarla sağlanacaktır. Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.						
Anketin Sahibi						
Ad, Soyad						
Ünvan, Kurum						
İletişim Bilgileri						
Üniversiteniz	ÜNI-1	ÜNI-2	ÜNI-3	ÜNI-4	ÜNI-5	
Cinsiyetiniz				Kadın	Erkek	
Yaşınız (Lütfen Yazınız)						.....
Akademisyen İseniz Ünvanınız?	Okutman	Öğretim Görevlisi	Araştırma Görevlisi	Doktor Öğretim Üyesi	Doçent	Profesör
Öğrenci İseniz Seviyeniz?				Önlisans Öğrencisi	Lisans Öğrencisi	Yüksek Lisans Öğrencisi
				Doktora Öğrencisi		
Bölüm 1: Çevresel Sürdürülebilirlik İletişimi						
Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Üniversitemde, yenilenebilir enerji (rüzgar, güneş enerjisi vb.) tüketiminin artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım					
2	Üniversitemde, enerji tasarrufuna yönelik uygulamalar (gün ışığından yararlanma, güneş enerjisi ile su ısıtma, hareket sensörlü lamba kullanımı gibi) olduğundan haberdarım.					
3	Üniversitemin, su kirliliğinin önlenmesi ve temiz suya erişime yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım.					
4	Üniversitemin, ormansızlaşmanın engellenmesi ve ağaçlandırma yapılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
5	Üniversitemin, canlı çeşitliliğinin korunması adına nesli tükenen türlerin korunmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
6	Üniversitemin, iklim değişikliği konusunda eğitim faaliyetleri yürüttüğünden haberdarım.					
7	Üniversitemin, karbondioksit, karbonmonoksit, metan gibi zararlı gazların salınımının azaltılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
8	Üniversitemin, atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda çalışmalarının/faaliyetlerinin olduğundan haberdarım.					

Bölüm 2: Sosyal Sürdürülebilirlik İletişimi

Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
9	Üniversitemin, bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
10	Üniversitemin, temel sağlık hizmetlerine erişimin artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
11	Üniversitemin, insanların mesleki eğitim ve yükseköğretime eşit biçimde erişimlerine olan katkısından haberdarım.					
12	Üniversitemin, az gelişmiş ülkelerden gelen öğrencilere yüksek öğrenim programlarına kayıt imkanı sunduğundan haberdarım.					
13	Üniversitemin, kadınlara ve kız çocuklarına karşı ayrımcılığın engellenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım					
14	Üniversitemin, çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çabalarından haberdarım.					
15	Üniversitemin, şiddetin önlenmesine yönelik çalışmaları olduğundan haberdarım.					
16	Üniversitemin, yolsuzluk ve rüşvetin önlenmesine yönelik bilgilendirme faaliyetlerinden haberdarım.					
17	Üniversitemin, siber güvenlik alanında faaliyetleri olduğundan haberdarım					

Bölüm 3: Ekonomik Sürdürülebilirlik İletişimi

Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
18	Üniversitemin, girişimciliğe yetenekli bireylerin sayısının artırılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
19	Üniversitemin; yüksek katma değerli, teknoloji geliştirilen sektörlerle destek verdiğiinden haberdarım.					
20	Üniversitemin, işsiz ya da eğitim görmeyen gençlerin oranının azaltılmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
21	Üniversitemin; kamu-özel ve sivil toplum ortaklarının teşvik edilmesi ve desteklenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
22	Üniversitemin; mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin teşvik edilmesi/desteklenmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
23	Üniversitemin, engellilerin tam istihdama ve insana yakışır işlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
24	Üniversitemin; araştırma ve araştırmacı/akademisyen sayısını artırarak, bilimsel araştırmaların geliştirilmesine katkı sağladığından haberdarım.					

Bölüm 4: İletişimin Sürdürülebilirliği

Sıra No	Soru İçeriği	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ortadayım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
25	Üniversitemde, kritik öneme haiz meselelerin üst yönetime iletildiğinden haberdarım.					
26	Üniversitem, paydaşlarına uygun iletişim kanalları ile anlaşılabilir ve erişilebilir bilgi sağlar.					
27	Üniversitem, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması amacıyla çalışmalar yapmaktadır.					
28	Üniversitemin, insanların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bilgi ve farkındalık edinmesine yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
29	Üniversitemin, öğrenci klüpleri ve konseyleri gibi, her düzeyde duyarlı ve katılımcı karar verme mekanizmalarının oluşturulmasına yönelik faaliyetlerinden haberdarım.					
30	Üniversitem, kurum politikası ve uygulamaları ile ilgili paydaşlardan tavsiye, bilgi veya çekincelerini öğrenmek için çaba gösterir.					
31	Üniversitem, paydaş katılımındaki engelleri (dil, kültürel farklılıklar, cinsiyet, güç dengesizlikleri, toplum ve grup içerisindeki uyumsuzluklar vs.) kaldırmak adına çözüm üretir.					
32	Üniversitem; bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin artırılması için uygun fiyatlı/ ücretsiz internet hizmetlerine erişim sağlar.					